

The background of the entire cover is a blue-toned photograph of a running track with white lane markings. In the foreground, there are white silhouettes of two people standing on the track, facing each other with their hands raised in a gesture of discussion or agreement. Below them, there is a row of white silhouettes of a crowd of people, seen from behind, looking towards the top of the cover.

Presidentinvaalit 2024

Ehdokasvalinta, media ja kansansuosio

TAMPERE
UNIVERSITY
PRESS

Toimittaneet Maarika Kujanen & Tapio Raunio

Presidentinvaalit 2024

Presidentinvaalit 2024

Ehdokasvalinta, media ja kansansuosio

Toimittaneet

Maarika Kujanen & Tapio Raunio

©2025 Tekijät ja Tampere University Press

Tämän teoksen sisältö (ellei toisin mainita) on julkaistu Nimeä-EiKaupallinen-EiMuutoksia 4.0 Kansainvälinen -lisenssillä (CC BY-NC-ND 4.0). Aineistoa saa jakaa ja levittää edelleen missä tahansa välineessä ja muodossa, kunhan tekijä mainitaan. Aineistoa ei saa hyödyntää kaupallisesti eikä sitä saa julkaista muokattuna. Tutustu käyttöehtoihin osoitteessa <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.fi>.

Typografia
Markus Itkonen

Taitto
Eija Kylmäniemi

Kannen toteutus
Jonna Lahti

ISBN 978-952-359-068-7 (PDF)
ISBN 978-952-359-069-4 (painettu, nid.)

Kustantaja: Tampere University Press, Tampere, Suomi
Painopaikka: Libri Plureos GmbH, Hampuri, Saksa

Viittausohje:
Kujanen, M. & Raunio, T. (toim.) (2025). *Presidentinvaalit 2024: Ehdokasvalinta, media ja kansansuosio*. Tampere University Press. <https://doi.org/10.61201/tup.1045>

Sisällys

	Esipuhe	9
1	Johdanto: Kampanjointia turvallisuus edellä, sovittelevassa hengessä	11
	<i>Maarika Kujanen & Tapio Raunio</i>	
2	Äänestäjien sosiodemografinen profiili sekä arvot ehdokasvalintojen taustalla	48
	<i>Aino Tiihonen, Sami Borg & Veikko Isotalo</i>	
3	Presidentinvaaliehdokkaiden ominaisuudet ja ehdokasvalinta	80
	<i>Jaakko Hillo, Mikko Mattila & Åsa von Schoultz</i>	
4	Taktinen äänestäminen presidentinvaaleissa	104
	<i>Josefina Sipilinen, Lisbeth Laine & Elina Kestilä-Kekkonen</i>	
5	Mistä presidentinvaaleissa on kyse? Vaalijulkisuus gallupien ja vaalikoneiden näkökulmasta	124
	<i>Risto Niemikari</i>	
6	Sosiaalinen media presidentinvaaleissa	159
	<i>Pekka Isotalus & Esko Nieminen</i>	
7	Kansalaisten näkemykset presidentin valta-asemasta	180
	<i>Vesa Koskimaa, Maarika Kujanen & Tapio Raunio</i>	
8	Mikä selittää presidentin korkeaa kansansuosiota?	205
	<i>Maarika Kujanen</i>	
9	Yhteenveto: Pohdintaa Suomen presidentinvaaleista ja presidentti-instituutiosta	228
	<i>Maarika Kujanen & Tapio Raunio</i>	
	Kirjoittajatiedot	241

Kuviot

- Kuvio 1.1** Ehdokkaiden kannatus Ylen kannatusmittauksissa 09/2023–01/2024 (%). 29
- Kuvio 1.2** Äänestysaktiivisuus presidentinvaaleissa 1994–2024 (%). 34
- Kuvio 1.3** Äänestysaktiivisuus eri vaaleissa 1994–2024 (%). 35
- Kuvio 2.1** Sijoittuminen sosioekonomiselle vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudelle ja sosiokulttuuriselle GAL-TAN-ulottuvuudelle iän ja sukupuolen mukaan. 53
- Kuvio 2.2** Sijoittuminen sosioekonomiselle vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudelle ja sosiokulttuuriselle GAL-TAN-ulottuvuudelle koulutustason mukaan. 54
- Kuvio 2.3** Sijoittuminen sosioekonomiselle vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudelle ja sosiokulttuuriselle GAL-TAN-ulottuvuudelle äänestäjien puoluevalinnan mukaan. 56
- Kuvio 2.4** Ensimmäisen kierroksen ehdokkaiden äänestäjien sijoittuminen sosiokulttuuriselle GAL-TAN ja vasemmisto-oikeisto-ulottuvuuksille. 63
- Kuvio 2.5** Toisella kierroksella Stubbia tai Haavistoa äänestäneiden sijoittuminen sosiokulttuuriselle GAL-TAN ja vasemmisto-oikeisto-ulottuvuuksille. 66
- Kuvio 2.6** HS:n (16.11.2023) ja Ylen (8.1.2024) arvokartat presidentinvaalien ehdokkaista. 68
- Kuvio 3.1** Erityyppisten ehdokkaiden suosio sukupuolen ja ikäryhmän mukaan. 95
- Kuvio 3.2** Ehdokkaiden poliittisten arvopainotusten ja luonteenpiirteiden vaikutus heidän suosionsa sukupuolen ja ikäryhmän mukaan. 97
- Kuvio 4.1** Ehdokasvalinnan ja puolueläheisyyden mukaan niiden valitsijoiden osuus, jotka äänestivät muuta kuin eniten pitämäänsä ehdokasta (%). 115
- Kuvio 4.2** Suhtautuminen väittämään ”Halusin vaikuttaa ensimmäisen kierroksen ehdokasvalinnallani ennen kaikkea siihen, että joku tietty ehdokas ei pääsisi toiselle kierrokselle”. 117
- Kuvio 4.3** Puolueläheisyyden ja taktisen äänestämisen yhteyttä selittävä logistinen regressiomalli. 118
- Kuvio 4.4** Suhtautuminen väittämään ”Äänestin itselleni mieluisinta ehdokasta riippumatta siitä, mitkä olivat hänen mahdollisuutensa päästä toiselle kierrokselle”. 119
- Kuvio 4.5** Suhtautuminen väittämään ”Äänestin ennen kaikkea sellaista ehdokasta, jolla oli vaaleja edeltäneiden kannatusmittausten perusteella parhaat mahdollisuudet tulla valituksi”. 120
- Kuvio 6.1** Sosiaalisen median seuraaminen ikäryhmittäin. 167
- Kuvio 6.2** Ehdokkaiden TikTok-aktiivisuus ensimmäisellä kierroksella. 171
- Kuvio 6.3** Ehdokkaiden TikTok-aktiivisuus toisella kierroksella. 172
- Kuvio 7.1** Arviot tasavallan presidentin vallasta aikavälillä 1984–2022 EVA:n kyselyissä. 185
- Kuvio 7.2** Näkemykset poliittisten toimijoiden vallan määrästä. 186
- Kuvio 7.3** Vastaajien käsitykset presidentin valtaoikeuksista keskimäärin. 187
- Kuvio 7.4** Näkemykset presidentin toivottavista valtaoikeuksista osa-alueittain. 189
- Kuvio 7.5** Kansalaisten näkemykset presidentin toimintatyylillä (%). 191
- Kuvio 7.6** Presidentin valta ja ”poliittisesti haastava” toimintatyylillä, vastausjakaumat. 193
- Kuvio 7.7** Presidentin valta ja ”valtionpäämäinen” johtamistyyli, vastausjakaumat. 193
- Kuvio 7.8** Näkemykset presidentin arvojohtajuudesta. 199
- Kuvio 8.1** Presidentin ja hallituksen suosio Suomessa 2000–2023 (%). 209
- Kuvio 8.2** Sauli Niinistön suosio 2012–2022 (%). 211
- Kuvio 8.3** Presidentin ja hallituksen suosio Ranskassa, 2000–2020. 212

Kuvio 8.4 Luottamus poliittisiin instituutioihin 2009–2021 EVA:n Arvo- ja asennetutkimuksissa. 213

Kuvio 8.5 Luottamus poliittisiin instituutioihin 2024, keskiarvo asteikolla 0–10. 214

Kuvio 8.6 Sauli Niinistön henkilökohtainen suosio ja yleinen luottamus presidenttiin asteikolla 0–10 (%). 216

Taulukot

Taulukko 1.1 Presidentin toimivallan kehitys Suomessa. 16

Taulukko 1.2 Ehdokkaat vuoden 2024 presidentinvaaleissa. 21

Taulukko 1.3 Ehdokkaiden vaalirahoitus suuruusjärjestyksessä. 24

Taulukko 1.4 Ehdokasasetelman ja kampanjan kehittyminen. 32

Taulukko 1.5 Ehdokaskohtaiset vaalitulokset ensimmäisellä ja toisella kierroksella presidentinvaaleissa 1994–2024. 36

Taulukko 1.6 Äänestäneet sukupuolen mukaan presidentinvaaleissa 1994–2024 (%). 37

Taulukko 1.7 Äänestäneet iän, koulutuksen ja alueen mukaan presidentinvaaleissa 2024 (%). 38

Taulukko 2.1 Ehdokasvalinta presidentinvaalien ensimmäisellä kierroksella äänestäjän sukupuolen, ikäryhmän, koulutuksen, ammattiryhmän ja puoluevalinnan mukaan. Ristiintaulukointi (%). 61

Taulukko 2.2 Ehdokasvalinta presidentinvaalien toisella kierroksella äänestäjän sukupuolen, ikäryhmän, koulutuksen, ammattiryhmän ja puoluevalinnan mukaan. Ristiintaulukointi (%). 62

Taulukko 2.3 Presidentinvaalien ensimmäisen ja toisen kierroksen ehdokasvalinnat sekä äänestämättä jättäneet. Ristiintaulukointi. 65

Taulukko 3.1 Arviot ehdokkaiden ominaisuuksista neljällä ulottuvuudella (kaikkien vastaajien keskiarvot). 83

Taulukko 3.2 Arviot ehdokkaiden ominaisuuksista ja sukupuolierot (t-testi). 84

Taulukko 3.3 Vastaajien arviot toisen kierroksen ehdokkaiden älykkyydestä, rehellisyydestä, harkitsevaisuudesta ja välittämisestä (keskiarvot). 85

Taulukko 3.4 Osuus vastaajista, jotka kokivat tietyn ominaisuuden syynä päätökseen olla äänestämättä tiettyä ehdokasta. 88

Taulukko 3.5 Ehdokkaiden hylkäyssyyt: keskiarvot sukupuolittain (N=404). 90

Taulukko 3.6 Osuudet vastaajista, jotka ovat vastanneet "vaikuttaa erittäin paljon" syihin olla äänestämättä Stubbia tai Haavistoa. 91

Taulukko 4.1 Presidentinvaaliehdokkaiden lämpömittarikeskiarvot puolueläheisyyden mukaan. 111

Taulukko 4.2 Harkintajoukot puolueläheisyyden mukaan lämpömittarikysymysten perusteella. 113

Taulukko 4.3 Harkintajoukot ehdokasvalinnan mukaan suorien kysymysten perusteella. 114

Taulukko 4.4 Puolueläheisyyden yhteys presidentinvaalien ensimmäisen kierroksen ehdokasvalintaan (%). 116

Taulukko 5.1 Koonti presidentinvaalien 2024 gallupeista elokuusta 2023 lukien. 131

Taulukko 5.2 Vaalikoneiden teemat kysymysmäärineen. 141

Taulukko 5.3 Vaalikonekysymyksien aihealueittainen jakauma. 142

Taulukko 5.4 Yleisimmät vaalikonekysymykset. 143

Taulukko 5.5	Ehdokkaiden mielipiteiden vaikutus äänestyspäätökseen (%)	146
Taulukko 6.1	Ehdokkaiden omien postausten määrä alustoittain ensimmäisellä kierroksella	164
Taulukko 6.2	Ehdokkaiden omien postausten määrä alustoittain toisella kierroksella	166
Taulukko 6.3	Instagramin tykkäysten ja kommenttien määrä ensimmäisellä kierroksella	168
Taulukko 6.4	Instagramin tykkäysten ja kommenttien määrä toisella kierroksella	168
Taulukko 6.5	Facebookin tykkäysten, kommenttien, jakojen ja reaktioiden määrä ensimmäisellä kierroksella	168
Taulukko 6.6	Facebookin tykkäysten, kommenttien, jakojen ja reaktioiden määrät toisella kierroksella	169
Taulukko 6.7	X:n tykkäykset, kommentit, jaot, lainaukset ja näyttökerrat ensimmäisellä kierroksella	170
Taulukko 6.8	X:n tykkäykset, kommentit, jaot, lainaukset ja näyttökerrat toisella kierroksella	170
Taulukko 6.9	TikTokin tykkäykset, kommentit, jaot ja katselukerrat ensimmäisellä kierroksella	172
Taulukko 6.10	TikTokin tykkäykset, kommentit, jaot ja katselukerrat toisella kierroksella	173
Taulukko 6.11	TikTok-videoiden eriteltyt teemat ensimmäisellä kierroksella	174
Taulukko 6.12	TikTok-videoiden eriteltyt teemat toisella kierroksella	174
Taulukko 7.1	Kansalaisten tiedot presidentin valtaoikeuksista: keskiarvovertailu vallan määrää koskevan arvion suhteen, varianssianalyysi	188
Taulukko 7.2	Näkemykset presidentin vallan määrästä ja johtamistyylistä sukupuolen, ikäryhmän, koulutuksen ja puoluevalinnan mukaan. Ristiintaulukointi (%)	195
Taulukko 7.3	Sosiodemografisten tekijöiden ja poliittisten asenteiden vaikutus muodollisesti vahvan ja epämuodollisesti aktiivisen presidentin tukemiseen, lineaarinen regressioanalyysi	197
Taulukko 8.1	Kansalaisten tiedot presidentin valtaoikeuksista ja tyytyväisyys/luottamus presidenttiin, varianssianalyysi	217
Taulukko 8.2	Näkemykset presidentin vallan määrästä ja tyytyväisyys/luottamus presidenttiin, varianssianalyysi	218
Taulukko 8.3	Luottamus presidenttiin ja tyytyväisyys Sauli Niinistöön sukupuolen, iän, koulutuksen ja puoluekannan mukaan (%)	219

Liitteet

Liitetaulukko 2.1	Keskiarvotarkastelu. Vasemmisto-oikeisto-orientaatio äänestäjän sukupuolen, iän, koulutustason, puoluevalinnan sekä ensimmäisen ja toisen kierroksen ehdokasvalinnan mukaan	76
Liitetaulukko 2.2	Keskiarvotarkastelu. GAL-TAN-orientaatio äänestäjän sukupuolen, iän, koulutustason, puoluevalinnan sekä ensimmäisen ja toisen kierroksen ehdokasvalinnan mukaan	77
Liitekuvio 2.1	Missä määrin seuraavat tekijät vaikuttivat siihen, ketä äänestit näissä presidentinvaaleissa? (% vaikutti ratkaisevasti)	79
Presidentinvaalit 2024 -kyselytutkimuslomake		243

Esipuhe

Presidentti-instituutio on nauttinut Suomessa laajaa suosiota ja arvostusta. Vuosituhannen vaihteessa voimaan astunut perustuslaki rajaa presidentin toimivallan lähinnä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan, mutta turvallisuusympäristön muutokset ja Nato-jäsenyys ovat korostaneet presidentin asemaa. Uusi turvallisuusympäristö heijastui vahvasti alkuvuoden 2024 presidentinvaaleihin, joiden kampanjat keskittyivät valtaosin ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan. Kuitenkin keskusteluissa nousivat esiin myös hallituksen toimivaltaan kuuluvat sisäpolitiikan kysymykset. Presidentin, hallituksen ja eduskunnan valtasuhteisiin liittyykin jännitteitä, jotka tulevat varmuudella näkymään myös Alexander Stubbin presidenttikaudella. Presidentin muodollinen valta on rajallista, mutta asema valtionpäänä ja suuri kansansuosio mahdollistavat aktiivisenkin vaikutusvallan.

Presidentti saa runsaasti huomiota mediassa, mutta tutkimuksia Suomen presidentti-instituutiosta on niukasti. Tämä teos tarjoaa perusteellisen analyysin vuoden 2024 presidentinvaaleista. Kirjassa tarkastellaan vaalien ehdokasvalintaa ja kampanjointia, median roolia vaaleissa sekä kansalaisten näkemyksiä presidentin valta-asemasta. Samalla teos tarjoaa uusia avauksia Suomen presidentti-instituution arviointiin, myös kansainvälisestä vertailevasta näkökulmasta. Toivomme teoksen herättävän kiinnostusta systemaattisempaan tutkimukseen niin maamme presidentinvaaleista kuin laajemmin presidenteistä. Lisäksi teos soveltuu opetusmateriaaliksi yliopistoissa ja muissa oppilaitoksissa.

Empiirisesti kirjan luvut nojaavat ensisijaisesti vaalien jälkeen kerättyyn Presidentinvaalit 2024 -kyselyaineistoon, jonka kerännyttä Taloustutkimus Oy:tä kiitämme yhteistyöstä. Teoksen kirjoittajat osallistuivat kyselyaineiston suunnitteluun. Kyselyaineiston keräämisen mahdollisti Suomen Akatemian rahoitus vuosiksi 2020–2024 hankkeelle *Presidentit vallan kahvassa: vertaileva tutkimus poliittisesta johtajuudesta ja poliittisen järjestelmän legitimitetistä* (hankenumero 333013). Tapio Raunio johti kyseistä akatemiahanketta ja Maarika Kujanen toimi hankkeessa väitöskirjatutkijana.

Ennen kaikkea kiitämme teoksen kirjoittajia heidän sitoutumisestaan kirjaprojektiin. Teoksen kirjoittajat ovat Tampereen ja Helsingin yliopistoista ja he omaavat laajan asiantuntemuksen niin vaaleista, puolueista, presidenteistä ja poliittisista järjestelmistä kuin median roolista politiikassa. Kiitos Aino Tiihonen, Sami Borg, Veik-

ko Isotalo, Jaakko Hillo, Mikko Mattila, Åsa von Schoultz, Josefina Sipinen, Lisbeth Laine, Elina Kestilä-Kekkonen, Risto Niemikari, Pekka Isotalus, Esko Nieminen ja edellä mainitussa akatemiahankkeessa myös mukana ollut Vesa Koskimaa.

Tampereen yliopiston valtio-opin opiskelijat Salla Toiviainen ja Vilma Tossavainen auttoivat kampanja-aineiston keräämisessä ja käsikirjoituksen viimeistelyssä. Josefina Sipinen ja Veikko Isotalo puolestaan auttoivat kyselytutkimusaineiston painokertoimien laskemisessa. Lisäksi haluamme mainita Tampereen yliopistossa yhteistyössä Pekka Isotaluksen kanssa järjestetyn presidentinvaaleja 2024 käsitelleen luentokurssin, joka osaltaan vaikutti tämän teoksen syntymiseen. Kurssilla vierailleet luennoitsijat ja asiantuntijat tutkijoista median edustajiin ja politiikan ammattilaisiin tarjosivat kiinnostavia näkökulmia vaaleihin ja presidentti-instituutioon. Lopuksi kiitämme lämpimästi teoksen kustantajaa Tampere University Pressiä sekä vertaisarvioitsijoita hyödyllisistä kommentteista käsikirjoitukseemme.

Tampere, 30.5.2025

Maarika Kujanen ja Tapio Raunio

1

Johdanto

Kampanjointia turvallisuus edellä, sovittelevassa hengessä

Maarika Kujanen & Tapio Raunio

Johdanto

Vuoden 2024 presidentinvaalit käytiin tammi-helmikuussa 2024 poikkeuksellisessa tilanteessa – maailma toipui vielä koronapandemiasta, Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa hallitsi ilmapiiriä Euroopassa, Suomi oli liittynyt Natoon, ja kevään 2023 eduskuntavaalien jälkeen muodostetun oikeistohallituksen politiikka jakoi vahvasti kansaa. Vaalien ennakkasetelmat olivat muutenkin jännittävät, sillä edessä oli uuden presidentin valinta Sauli Niinistön 12 vuotta kestäneen toimikauden jälkeen. Verrattuna edellisiin, vuoden 2018 presidentinvaaleihin, joissa Niinistö oli selvä ennakkosuosikki ja tulikin historiallisesti valituksi jo ensimmäisellä kierroksella, tilanne vuoden 2024 vaaleissa oli aidosti auki. Lopulta suurilta yllätyksiltä kuitenkin vältyttiin, ja vaalit käytiin pitkälti *turvallisuus edellä, sovittelevassa hengessä*.

Tässä kirjassa analysoidaan vuoden 2024 presidentinvaaleja. Tarkastelun kohteina ovat ehdokasvalinta, median rooli, sekä kansalaisten näkemykset presidentin asemasta. Empiirisesti kirjan luvut nojaavat ensisijaisesti vaalien jälkeen kerättyyn Presidentinvaalit 2024 -kyselytutkimusaineistoon (Kujanen & Raunio 2025). Eduskuntavaaleihin verrattuna presidentinvaalit ovat jääneet tutkimuksellisesti paitsioon. Vuosituhannen alusta lähtien jokaisista eduskuntavaaleista on julkaistu laajaan kyselyaineistoon perustuva tutkimusraportti, mutta tuoreemmista presi-

dentinvaaleista vain vuoden 2006 vaaleista tuotettiin viestinnän ja politiikan tutkijoiden yhteistyönä teos, joka painottui enemmän media-aineistoihin (Isotalus & Borg 2007). Toivommekin teoksemme ja kyselyaineistomme johtavan jatkossa systemaattisempaan tutkimukseen niin maamme presidentinvaaleista kuin laajemmin presidentti-instituutiosta.

Kirjan johdantoluvussa esittelemme presidentinvaalien vaalijärjestelmän, vuoden 2024 vaalien asetelmia, sekä taustoitamme presidentin roolia Suomessa. Lisäksi luomme katsauksen ehdokasasettelun ja kampanjoinnin eri vaiheisiin, kertaamme vaalin ensimmäisen ja toisen kierroksen tulokset ehdokasvalinnan ja äänestysaktiivisuuden osalta, ja vertaamme niitä vuosien 1994–2018 presidentinvaalien tuloksiin. Luvun lopussa esittelemme kirjan rakenteen, päähavainnot sekä käytetyt aineistot.

Presidentinvaalit Suomessa

Vanha ja uusi vaalitapa

Suomen tasavallan presidentti valitaan kuudeksi vuodeksi kerrallaan, korkeintaan kahdeksi perättäiseksi toimikaudeksi. Vaali on välitön kansanvaali, jossa eniten ääniä saanut ehdokas voittaa. Mikäli kukaan ehdokkaista ei saa ensimmäisellä kierroksella yli puolta annetuista äänistä, järjestetään toinen kierros. Ehdokkaita voivat asettaa puoluerakisteriin merkityt puolueet sekä 20 000 äänioikeutetun perustamat valitsijayhdistykset.

Nykyinen vaalitapa otettiin käyttöön vuonna 1994. Alexander Stubb on neljäs suorilla vaaleilla valittu presidentti Martti Ahtisaaren (1994–2000), Tarja Halosen (2000–2012) ja Sauli Niinistön (2012–2024) jälkeen. Ennen vuotta 1994 käytössä oli valitsijamiesvaali, joissa yleisillä vaaleilla valitut 300 valitsijamiestä (vuosien 1981 ja 1988 vaaleissa 301 valitsijamiestä) valitsivat presidentin. Itsenäisen Suomen historiassa tunnetaan kuitenkin poikkeuksia presidentin valitsemiseksi. Eduskunta valitsi ensimmäisen presidentin vuonna 1919 ja täten valitsijamiesvaalitapaa hyödynnettiin ensimmäisen kerran vuonna 1925. Vuonna 1940 vaalin suorittivat vuoden 1937 valitsijamiehet Kyösti Kallion sairastuttua, ja tämä johti Risto Rytin valintaan toimikauden loppuajaksi. Sotatilan vuoksi myös vuoden 1943 vaalin suorittivat vuoden 1937 valitsijamiehet ja Ryti valittiin jälleen presidentiksi, tällä kertaa kuudeksi vuodeksi. Vuonna 1944 Rytin erottua eduskunta säätöi poikkeuslain marsalkka Carl Gustaf Mannerheimin valitsemiseksi, ja vuonna 1946 säädettiin poikkeuslaki siten, että eduskunta valitsisi presidentin Mannerheimin toimikauden loppuajaksi. Vuonna 1950 palattiin valitsijamiesvaalikäytäntöön ja sitä jatkettiin aina vuoteen 1973 saakka, jolloin Urho Kekkosen toimikautta pidennettiin poikkeuslailla neljäksi vuodeksi. Kyseistä poikkeuslakia ja vallan keskittymistä Kekkoselle voidaan pitää demokratian kannalta hyvin ongelmallisina.

Kekkosen neljännesvuosisadan toimikauden jälkeen yhteiskunnallinen ilmapiiri muuttui merkittävästi. Kuten Hallberg ja Martikainen (2017, 100) kuvasivat: ”Vuo-

den 1982 presidentinvaalit ja Mauno Koiviston valinta presidentiksi olivat näyttävä irtaantuminen aikaisemmasta aikakaudesta. Liikkeelle panevina voimina olivat yhteiskunnan rakenne- ja arvomuutokset sekä Kekkoseen henkilöityneen pitkän kauden kasaamat muutospaineet ja -mahdollisuudet. Näillä vaaleilla oli yhteiskunnallinen ja poliittinen 'tilaus'. Vaikka käytössä oli vielä valitsijamiesvaali, vuoden 1982 vaaleja kuvattiin "kansanvaaliksi" henkilöityen Koivistoon, joka näyttäytyi Kekkosen vastakohtana (ks. esim. Hallberg ym. 2009, 294; Tiihonen 2013, 331).

1980-luvun valtiosääntökeskustelussa nousivat esiin niin presidentin vallan karsiminen kuin siirtyminen suoriin presidentinvaaleihin. Vuonna 1987 vaalitapaan tehtiin kaksi muutosta. Valitsijamiehet saivat siitä lähtien äänestää presidentiksi ainoastaan virallisia, ennen valitsijamiesvaaleja asetettuja presidenttiehdokkaita. Lisäksi äänestäjille annettiin kaksi ääntä: toisella äänestettiin valitsijamiestä ja toisella suoraan presidenttiehdokasta. Jos joku ehdokkaista saisi yli puolet suoraan ehdokkaalle annetuista äänistä, hän tulisi valituksi. Jos ei, siirtyisi presidentin valinta entiseen tapaan valitsijamiehille. Kyseistä vaalitapaa käytettiin vain vuoden 1988 vaaleissa, joissa Koivisto sai 47,9 prosenttia äänistä ja presidentin valinta jäi täten valitsijamiehille.

Keskustelut vaalitavan uudistamiseksi olivat pitkään esillä ennen varsinaista muutosta (ks. esim. Hirvikallio 1958). Sopivasta vaalitavasta ei ollut poliittista yksimielisyyttä ja ehdotuksia oli aina välittömästä kansanvaalista eduskunnan suorittamaan valintaan ja valitsijamiesvaalin eri variaatioihin. Suoran kansanvaalin hyötyinä pidettiin ensisijaisesti kansan tahdon toteutumista ja vaalin läpinäkyvyyttä. Esimerkiksi Lauri Relanderin ehdokkuus ja valinta vuoden 1925 vaaleissa oli kansalle suuri yllätys. Relander tuli mukaan kilpailuun vasta viime hetkellä, niin kutsuttuna "mustana hevosena". Läpinäkyvyyden kannalta ongelmallista oli, etteivät valitsijamiehet olleet velvollisia äänestämään ennalta ilmoitettuja ehdokkaita. Vasta-argumentit puolestaan liittyivät uusintavaalin todennäköisyyteen ja sen myötä syntyvään vaaliväsymykseen. Uusintavaalin osalta ehdotettiin toisen vaalikierroksen lisäksi eduskunnan tai valitsijamiesten suorittamaa valintaa.

Vuonna 1991 vaalijärjestelmä muutettiin kaksivaiheiseksi suoraksi kansanvaaliksi ja vuodesta 1994 alkaen presidentit on valittu uudella vaalitavalla. Uusi vaalitapa toi uudenlaisia piirteitä vaalin kulkuun. Ehdokasasettelusta ja vaalitaistosta tuli läpinäkyvämpi, sillä valitsijamiesten kokouksissa puolueet olivat aina neuvotelleet, miten kokouksessa enemmistöön vaadittava koalitio voitiin saavuttaa (Häikiö 1993). Median rooli korostui ja julkiset vaalikampanjat pitkittyivät. Ehdokkaiden tuli pyrkiä vakuuttamaan äänestäjiä yli puoluerajojen. Toisaalta suorat vaalit ja niiden ehdokasasettelu tuovat mukanaan uusia haasteita, kuten poliittisesti repivämpiä kampanjoita (Tavits 2009) tai taktista äänestämistä (ks. luku 4).

Euroopassa välitön kansanvaali on yleisin tapa valita presidentti, ja useimmissa niin sanotuissa puolipresidentiaalisissa valtioissa on käytössä vastaava kaksivaiheinen vaalijärjestelmä. Suoraa kansanvaalia hyödynnetään niin vahvemmillä valtaoikeuksilla varustettujen presidenttien (esimerkiksi Ranska, Romania ja Liettua) kuin puhtaammin edustuksellisten presidenttien (esimerkiksi Irlanti ja Itävalta) valin-

nassa (Passarelli & Bergman 2023). Muita käytäntöjä presidentin valitsemiseksi ovat esimerkiksi maan parlamentin suorittama valinta kuten Virossa. Kansainvälisesti vertailtuna Suomen kuuden vuoden pituinen presidentin toimikausi on melko pitkä, sillä yleisin pituus toimikaudelle on viisi vuotta, kuten esimerkiksi Ranskassa, Liettuassa, Puolassa, Portugalissa ja Romaniassa. Toimikausien määrä on kuitenkin yleisesti rajattu kahteen.

Presidentin valtaoikeudet

Vaalitavan lisäksi Suomen presidentti-instituutiota on uudistettu merkittävästi myös presidentin valtaoikeuksien osalta. Tutkijoiden keskuudessa laajasti hyödynnetyn määritelmän mukaan puolipresidentiaalisessa (englanniksi *semi-presidentialism*) järjestelmässä on sekä suorilla vaaleilla valittu presidentti että parlamentin luottamuksesta riippuva, pääministerin johtama hallitus (Elgie 1999; Åberg & Sedelius 2020). Elgien määritelmä ei täten huomioi presidentin valtaa, vaan sen ytimessä on vaatimus presidentin valitsemisesta suorilla vaaleilla (ks. luku 7). Tämän yksinkertaisen määritelmän valossa Suomi on selkeästi Euroopan vanhin puolipresidentiaalinen valtio, sillä kyseinen hallitusmuoto omaksuttiin heti itsenäistymisen jälkeen vuoden 1919 perustuslailla. Nykyään puolipresidentiaalinen järjestelmä on Euroopan yleisin hallitusmuoto, mutta maiden välillä on suurta vaihtelua siinä, kuinka paljon perustuslaillista tai todellista vaikutusvaltaa presidentillä on (Anckar 2022). Ranskassa presidentti on selkeästi maan poliittinen johtaja, kun taas useissa maissa, esimerkiksi Irlannissa, Itävallassa ja Sloveniassa, presidentti on lähinnä seremoniallinen instituutio.

Valtioiden perustuslait jättävät yleensä presidentin vallankäyttöön liikkumavaraa. Vuoden 1919 perustuslain mukaan ylin valta Suomessa kuului presidentille. Toiseen maailmansotaan asti presidentti oli kuitenkin hallituksen varjossa, kun taas varsinkin Kekkosen pitkän valtakauden aikana valta keskittyi erittäin vahvasti presidentille. 1980-luvulla alkanut poliittisen järjestelmämme parlamentarisointi tuleekin nähdä pitkälti vastareaktion Kekkosen valtakaudelle. Niin Kekkosen seuraaja Koivisto kuin selkeä enemmistö puolueista ja kansanedustajista kannattivat presidentin vallan heikentämistä. Vuoden 2000 perustuslaki pohjautuikin 1980-luvun lopulta alkaen toteutettuihin perustuslain muutoksiin, huolelliseen valmisteluun ja laajaan parlamentaariseen enemmistöön.

Hallitusta muodostettaessa presidentin valta rajoittuu nykyään vain eduskunnan valitseman pääministerin ja hallituksen muodolliseen nimittämiseen, kun taas puolueet vastaavat hallitusneuvotteluista. Presidentti ei voi enää hajottaa eduskuntaa tai pakottaa hallitusta eroamaan, vaan hallituksen ero tapahtuu pääministerin aloitteesta. Hallitukset ovat siten nykyään riippuvaisia eduskunnan eivätkä presidentin luottamuksesta kuten Kekkosen valtakaudella. Lakien säätämiseen presidentti ei osallistu, ja presidentin nimitysvaltakin on hyvin rajallinen. Täten presidentillä ei käytännössä ole perustuslaissa määriteltä sisäpoliittista valtaa. Presidentti on puolustusvoimien ylipäällikkö, mutta ulkopoliittikkaa hän johtaa yhteistoiminnassa hallituksen kanssa. Euroopan unionin (EU) jäsenyys oli merkittävä syy

heikentää presidentin ulkopoliittista roolia, sillä ilman perustuslain muuttamista presidentti olisi edustanut Suomea unionissa. EU-politiikka kuuluukin hallituksen toimivaltaan, mikä kallistaa myös ulkopoliitiikan hoidossa vaakakuppia hallituksen suuntaan. Ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa lukuun ottamatta Suomi on perustuslakiuudistuksen jälkeen parlamentaarinen järjestelmä (taulukko 1.1). Ulkopoliitikassa presidentin ja hallituksen yhteisjohtajuus nojaa vakiintuneisiin käytäntöihin, joiden ytimessä on hallituksen ulko- ja turvallisuuspoliittisen ministerivaliokunnan ja presidentin yhteiskokoukset (ns. TP-UTVA).

Presidentin ja hallituksen yhteistoiminta on mielletty puolipresidentiaalisten valtioiden haasteeksi. Eryityisesti epävakaimmissa maissa kuten Romaniassa presidentin ja pääministerin erimielisyydet ovat johtaneet repiviin julkisiin riitoihin. Erimielisyyksien taustalla ovat joko toimivaltakiistat tai ideologiset erot – näkemyserot ovatkin todennäköisempiä, mikäli presidentti ja pääministeri edustavat eri puoluetta (ns. *cohabitation*).¹ Yleensä julkiset kamppailut ovat saaneet alkunsa rajallisilla valtaoikeuksilla varustettujen presidenttien pyrkimyksistä laajentaa reviiriään tai puuttua hallituksen politiikkaan (Sedelius & Mashtaler 2013; Elgie 2018; Raunio & Sedelius 2020; Yan 2021). Presidentti Halosen kaudella hallitus ja presidentti olivat useaan otteeseen erimielisiä niin nimitysasioissa kuin Eurooppa-politiikassa. Tilanteen selkiyttämiseksi vuonna 2012 voimaanastuneet perustuslain muutokset kavensivat entisestään presidentin valtaa näissä kysymyksissä. (Arter 1999; Nousiainen 2001; Paloheimo 2002; 2003; 2017; Jyränki & Nousiainen 2006; Hallberg ym. 2009; Tihihonen ym. 2013; Raunio & Sedelius 2020.)

¹ Ranskassa *cohabitation*-jaksot vaikeuttivat siinä määrin päätöksentekoa, että presidentin toimikautta lyhennettiin seitsemästä viiteen vuoteen 2000-luvun alussa. Uudistuksen seurauksena maan parlamenttivaalit järjestetään heti presidentinvaalien jälkeen. *Cohabitationin* todennäköisyys väheni, sillä parlamenttivaalien tuloksen ennakoitiin heijastelevan presidentinvaalien tulosta. Näin onkin tapahtunut kaikissa uudistuksen jälkeisissä vaaleissa.

Taulukko 1.1 Presidentin toimivallan kehitys Suomessa.

Tehtävä	Vanha valtiosääntö, 1919–1980	Vanha valtiosääntö, 1990-luvun lopulla	Vuoden 2000 perustuslaki	Vuodesta 2012
Yleinen toimivalta	presidentti	presidentti	hallitus	hallitus
Hallituksen muodostaminen	presidentillä itsenäiset valtaoikeudet	presidentti eduskunnassa olevia puolueyhmiä kultuaan	eduskunta; presidentin rooli on puhtaasti muodollinen	eduskunta; presidentin rooli on puhtaasti muodollinen
Hallituksen erottaminen	eduskunta, pääministeri tai presidentti välillisesti hajottamalla eduskunnan	eduskunta tai pääministeri	eduskunta tai pääministeri	eduskunta tai pääministeri
Eduskunnan hajottaminen ja hajotusvaalien määrääminen	presidentti	presidentti pääministerin aloitteesta	presidentti pääministerin aloitteesta	presidentti pääministerin aloitteesta
Hallituksen esitysten antaminen	presidentti voi muuttaa	presidentti voi muuttaa	presidentin valta asiallisesti eliminoitu	presidentin valta asiallisesti eliminoitu
Presidentin veto-oikeus lakien säätämisessä	presidentti voi siirtää yli seuraavien vaalien	presidentti voi siirtää seuraaville valtiopäiville	eduskunta voi välittömästi kumota presidentin veton	presidentillä ei ole veto-oikeutta; erimielisyyden sattuessa eduskunta päättää
Asetuksenanto-oikeus	presidentti ja hallitus	presidentti ja hallitus	hallitus	hallitus
Ulkopolitiikan johtaminen	presidentti	presidentti	presidentti yhteistoiminnassa hallituksen kanssa	presidentti yhteistoiminnassa hallituksen kanssa; erimielisyyden sattuessa eduskunta päättää
EU-politiikka		hallitus	hallitus; EU-huippukokous-edustuksesta ei selviä säädöksiä	hallitus; pääministeri edustaa Suomea EU:n huippukokouksissa
Puolustusvoimien ylipääällisyys	presidentti	presidentti	presidentti	presidentti
Virkahenkilöiden nimittäminen	presidentti nimittää huomattavan osan virkahenkilöistä; hallitus ja ministerit nimittävät loput	presidentin nimitysvaltaan kuuluvien virkojen määrää on huomattavasti vähennetty	presidentti nimittää vain pienen määrän ylimpiä virkahenkilöitä	presidentin nimitysvalta rajoitettu entistäkin pienempään joukkoon ylimpiä virkahenkilöitä

Lähde: Alkuperäinen taulukko Paloheimo (2017, 163–164), jota on muokattu eräiden termien osalta.

Presidenttivetoisuus on saanut tehdä tilaa koalitiohallituksille, jotka johtavat maata eduskunnan paikkaenemmistönsä turvin. Pääministeristä on tullut 1990-luvun alun jälkeen maamme poliittinen johtaja. Presidentti ei ole poliittisessa vastuussa eduskunnalle, eli eduskunta ei voi erottaa presidenttiä tehtävästään, mutta se voi epäluottamusäänestyksellä erottaa pääministerin ja hallituksen. Presidentistä on vaikea päästä eroon: käytännössä uuden presidentin valintaan kesken kauden päädytään vain siinä tilanteessa, jos presidentti kuolee tai todetaan muuten olevan estynyt hoitamaan tehtäväänsä. Presidentti-instituution voikin katsoa edustavan jatkuvuutta samalla, kun pääministerit ja hallitukset vaihtuvat nopeammalla syklillä. Samalla presidentin korostuneen suojattu asema voi olla ongelma vallanjaon näkökulmasta.

Keskustelu presidentin roolista ja valtaoikeuksista nousee ajoittain pintaan. Kansalta saatu suora valtakirja on yhtäältä korostanut presidentin asemaa puoluepolitiikan yläpuolella olevana valtionpäänä ja kansan yhdistäjänä, mutta toisaalta suomalaisten keskuudessa on tukea vahvalle johtajalle ja presidentin vallan lisäämiselle (ks. luku 7). Toistaiseksi suorilla vaaleilla valitut presidentit ovat valtaosin kunnioittaneet toimivaltarajoja eivätkä ole ainakaan julkisesti juurikaan puuttuneet suoraan hallituksen tai eduskunnan toimintaan (Raunio & Sedelius 2020). Myös tutkimukset presidenttien puheista osoittavat presidenttiemme sekä keskittyneen ulostuloissaan ulkopoliittisiin kysymyksiin että painottaneen kansakunnan yhtenäisyyden merkitystä (Kujanen ym. 2024; 2025).

Viimeaikaiset kriisit kuvastavat hyvin presidentin liikkumatilan rajoja ja mahdollisuuksia. Koronan puhjettua Niinistö esitti maaliskuussa 2020 niin sanotun koronanyrkin perustamista. Koska pandemian hallinta kuuluu hallituksen toimivaltaan, tyrmäsi pääministeri Sanna Marin presidentin avauksen kiittäen Niinistöä samalla 'arvojohtajuudesta' (Vanhanen 2024, 95–107) – termi, jota problematisoimme kirjan luvussa 7. Kaksi vuotta myöhemmin helmikuussa 2022 Venäjän hyökättyä Ukrainaan Niinistö omaksui erittäin aktiivisen roolin Nato-jäsenyyden edistämisessä, tunnistaen toki samalla hallituksen ja eduskunnan toimivaltuuksien tärkeyden. Ulkoisen uhan vallitessa keskeisten valtioelinten yhteistoiminta sujui ilman julkisia säröjä (Koskimaa & Raunio 2025). Suomi haki Nato-jäsenyyttä toukokuussa 2022 ja liittyi puolustusliittoon huhtikuussa 2023. Nato-jäsenyys ja laajemmin muuttunut turvallisuusympäristö ovat johtaneet pohdintoihin presidentin valtaoikeuksien arvioinnista. Kun aikaisemmin kahdenkeskiset Venäjä-suhteet olivat presidentin toiminnan keskiössä, on niiden tilalle noussut Naton huippukokoukset ja transatlanttiset suhteet.

Vaalien konteksti, ehdokkaat ja kampanjan eteneminen

Muuttunut turvallisuusympäristö, polarisoitunut kotimaan politiikka

Presidentinvaalit käytiin muuttuneessa ja jännittyneessä ilmapiirissä: Venäjän hyökkäyssota oli vienyt Suomen Natoon, kotimaan politiikassa oli vahvaa polarisaatiota, ja lisäksi väistyvän presidentin perintö heijastui kampanjointiin. Mielenkiintoista on, että kaikki nämä tekijät myötävaikuttivat väittelyiden ja kampanjoinnin varovaiseen yleisilmeeseen.

Presidentti johtaa Suomen ulkopoliittikkaa yhteistoiminnassa hallituksen kanssa, ja muuttunut turvallisuuspoliittinen ympäristö näkyi vahvasti vaaleissa. Nato-jäsenyys oli hyväksytty eduskunnassa toukokuussa 2022 laajalla konsensuksella, äänin 188–8. Jäsenyyden vastustusta esiintyi lähinnä vain vasemmistoliitossa. Venäjän hyökkäyssota alleviivasi sotilaallisen liittoutumisen tuomaa turvaa, eivätkä ehdokkaat täten kiistelleet varsinaisesti edes Suomen tulevasta roolista Natossa. Kukaan ei halunnut keikuttaa venettä. Myös yleinen mielipide oli tukevasti Nato-jäsenyyden kannalla. Aikaisempi konsensus liittoutumattomuudesta ja ns. Nato-optiosta oli korvautunut konsensuksella Nato-jäsenyyden välttämättömyydestä. (Arter 2023; Forsberg 2024; Pesu & Iso-Markku 2024.)

Kevään 2023 eduskuntavaaleja oli leimannut vahva kahtiajakautuminen oikeiston ja vasemmiston kesken (Kestilä-Kekkonen ym. 2024). Polarisaatio vain voimistui vaalien jälkeen pääministeri Petteri Orpon johtaman kokoomuksen, perussuomalaisten, ruotsalaisen kansanpuolueen (RKP) ja kristillisdemokraattien oikeistokoaalition uudistusten myötä. Kesää ja syksyä 2023 värittivät erilaiset työtaistelutoimpiteet ja mielenosoitukset, joissa vastustettiin ennen kaikkea hallituksen talous- ja sosiaalipoliittikkaa. Myös niin sanotut identiteettipoliittiset kysymykset olivat näkyvästi esillä kolmen perussuomalaisten ministerin – Vilhelm Junnilan, Wille Rydmanin sekä puolueen puheenjohtaja ja valtiovarainministeri Riikka Purran – rasististen kirjoitusten ja äärioikeistoyhteyksien myötä. Voimakkaan politisoitunut ilmapiiri asetti haasteita presidenttiehdokkaille, sillä yhtäältä heiltä kysyttiin ahkerasti mielipiteitä hallituksen politiikasta ja toisaalta ehdokkaiden kannatti ottaa etäisyyttä omiin puolueisiinsa tavoitellessaan laajaa kannatusta.

Väistyvän presidentin perintö heijastui myös vahvasti kampanjointiin. Niinistön kahden kauden aikana toimi yhteensä kuusi eri pääministeriä vaihtelevilla hallituskokoonpanoilla. Presidentti-instituutio muokkautuu aina kunkin presidentin vaikutuksesta ja presidentin johtamistyyli saattaa muuttua kauden aikana. Toisaalta muutokset poliittisessa ympäristössä saattavat muokata presidentin roolia ja vaihtuvat hallitukset vaikuttavat presidentin ja pääministerin väliseen yhteistyöhön. Niinistön katsottiin puolustaneen tiukasti ulkopoliittista valtaansa ja hänen yhteistoimintansa eri hallitusten kanssa sujui ilman suurempaa draamaa. Tosin 2020-luvun alussa yhteiselo Marinin hallituksen kanssa oli enemmän erimielisyyksien värittämää: olihan Niinistö kokoomustaustainen, kun taas pääministeri oli sosialidemokraatti ja koko hallitus vasemmistovetoinen. Kokonaisuutena Niinistö pysyt-

teli 'omalla tontillaan', mutta esitti myös ajoittain oikeistohenkisiä talouspoliittisia näkemyksiään.

Niinistön kannatuslukemat olivat Halosen tapaan todella korkeat (ks. luku 8) ja Venäjän hyökkäyssota oli entisestään nostanut hänen julkista profiiliaan. Aiemmin varauksellisesti Nato-jäsenyyteen suhtautunut Niinistö näyttäytyi keväästä 2022 alkaen sotilaallisen liittoutumisen ja kansallisen turvallisuuden takuumiehenä. Niinistön suosiosta kertoo myös historiallisen selvä vaalitulos ja uudelleenvalinta vuonna 2018, jolloin ensimmäistä kertaa suoran vaalitavan aikana vaali ratkesi jo ensimmäisellä kierroksella. Vuoden 2024 vaalikeskusteluissa Niinistön menettelytapoihin ja linjauksiin suhtauduttiin valtaosin erittäin myönteisesti eikä Niinistöä käytännössä kritisoitu lainkaan ehdokkaiden toimesta. Tämä varovaisuus osaltaan laimensi väittelyitä, sillä usein eri maiden presidentinvaaleissa ehdokkaat ovat nimenomaan arvostelleet väistyvää presidenttiä ja korostaneet omia arvojaan ja tavoitteitaan.

Ehdokasasetelman kehittyminen

Vuoden 2024 presidentinvaaleissa oli yhteensä yhdeksän ehdokasta. Moni heistä oli tunnettuja ja kokeneita poliitikkoja, kuten ministereitä ja puolueiden puheenjohtajia, ja monelta löytyi myös merkittävää ulkopoliittista kokemusta. Edellisten vaalien tavoin (ks. esim. Isotalus & Borg 2007) ja presidentin valtaoikeuksia mukaillen vaalikeskustelut ja -teemat keskittyivät pääosin ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan. Keskustelu kuitenkin ajautui myös sisäpolitiikan puolelle, jossa presidentillä ei ole perustuslain puitteissa toimivaltaa. Tämä näkyi niin televisioituissa vaalikeskusteluissa kuin ehdokkaiden kampanjoissa yleisemminkin. Varsinaisen kampanjan voi katsoa alkaneen melko pian kevään 2023 eduskuntavaalien jälkeen, kun spekulatiot potentiaalisista ehdokkaista käynnistyivät. Ehdokastilanne varmistui kuitenkin vasta myöhemmin syksyllä, ja vaalien asetelmat vahvimpien ehdokkaiden osalta vaihtelivat kampanjan edetessä. Ehdokasasetelman ja kampanjan kuvailuun on käytetty tässä luvussa pääosin media-aineistoja, kuten vaaliuutisointia erityisesti Ylen ja Helsingin Sanomien arkistoja hyödyntäen.²

Lähes kaikki eduskuntapuolueet ovat suoran vaalitavan aikana asettaneet oman ehdokkaansa presidentinvaaleihin. Tällä puolueet pyrkivät saavuttamaan yleistä poliittista hyötyä, joka voi kantaa esimerkiksi seuraaviin vaaleihin. Kansainvälisessä tutkimuksessa ilmiöstä puhutaan käsitteellä *coattails effect*, jolla viitataan siihen, että presidentinvaalikampanja voi auttaa puolueita keräämään kannatusta presidentinvaalien jälkeisissä vaaleissa (Cox 1997; Golder 2006; Tavits 2009). Presidentinvaalit voittaneen ehdokkaan puolue saa kenties suurimman hyödyn, mutta myös

² On syytä huomauttaa, että tässä luvussa on hyödynnetty ehdokasasettelun osalta pelkästään medialähteitä. Ilman luotettavaa tietoa puolueiden sisäisistä prosesseista on siis mahdotonta arvioida, millaisia vään- töjä puolueissa on käyty, onko valituille ehdokkaille ollut todellisia haastajia, ja missä vaiheessa ehdokkuus on lopulta varmistunut. Kaikille puolueille ehdokkaan valitseminen ei kuitenkaan selvästi ollut helppoa, mistä kertoo muun muassa kokoomuksen prosessi kesällä 2023 ehdokkaansa kannatuksen 'varmistamiseksi'. Luvussa ei ole myöskään perehdytty yksityiskohtaisemmin ehdokkaiden henkilökohtaisiin kampanjoi- hin.

muut puolueet voivat hyötyä vaalien seurauksena. Rajallisista menestymismahdollisuuksista huolimatta puolueille voi olla tärkeää osallistua vaaleihin ja rahoittaa ehdokkaansa kampanjaa, ja sitä kautta nostaa profiiliaan.³ Havainnollistavana esimerkkinä voidaan pitää vuoden 2018 presidentinvaaleja, joissa Niinistön merkittävää etulyöntiasemaa ennakoitiin jo pitkään ennen vaaleja, ja silti kaikki eduskunta-puolueet kristillisdemokraatteja lukuun ottamatta asettivat oman ehdokkaan. Toki demokratian kannalta on tärkeää, että äänestäjillä on vaihtoehtoja.

Myös vuoden 2024 vaaleissa kaikki eduskuntapuolueet RKP:tä lukuun ottamatta asettivat oman ehdokkaansa. Lisäksi vaaleissa oli kolme valitsijayhdistysehdokasta, Mika Aaltola, Pekka Haavisto ja Olli Rehn, joista Rehn oli vaaleissa myös keskustan virallisena ehdokkaana. Suoran vaalitavan aikana valitsijayhdistysehdokkaita on ollut mukana muutamissa, joskaan ei kaikissa vaaleissa; vuonna 1994 valitsijayhdistysten kautta ehdolla oli peräti neljä ehdokasta (Pekka Tiainen, Eeva Kuusankoski, Pertti ”Velto” Virtanen ja Keijo Korhonen), vuonna 2006 yksi ehdokas (Arto Lahti) ja vuonna 2018 kaksi ehdokasta (Sauli Niinistö ja Paavo Värynen).

Spekulaatiot potentiaalisista ehdokkaista käynnistyvät mediassa usein jo melko varhaisessa vaiheessa. Kampanjoille on myös tärkeää ajoittaa ilmoitus ehdokkaastaan sopivaan ajankohtaan ja toisaalta pitää yllä positiivista ja nousujohteista virettä kampanjassa. Seuraavaksi tarkastellaan kunkin ehdokkaan kampanjan kehittymistä ehdolle asettumisen ajankohdan ja kampanjan yleiskuvan näkökulmasta. Ehdokkaat, heidän puoluetustansa, syntymävuotensa, oikeusministeriön julkaisemat ehdokastiedot, muu poliittinen tausta sekä vaalisloganit on koottu taulukkoon 1.2 ehdokasnumeron mukaiseen järjestykseen.

³ Esimerkiksi Li Anderssonin ehdokkuus vuoden 2024 presidentinvaaleissa saattoi myötävaikuttaa hänen ja vasemmistoliiton poikkeukselliseen vaalitulokseen presidentinvaalien jälkeen käydyissä europarlamenttivaaleissa. Anderssonin kampanjan vaikutusta eurovaalitulokseen on kuitenkin vaikea arvioida, kuten myös Stubbin vaalivoiton ja kokoomuksen eurovaalituloksen yhteyttä.

Taulukko 1.2 Ehdokkaat vuoden 2024 presidentinvaaleissa.

Ehdokas	Puolue	Syntymävuosi	Tiedot ehdokasasettelussa	Muu poliittinen tausta	Vaalislogan
Andersson, Li	VAS	1987	puolueen puheenjohtaja, kansanedustaja	opetusministeri, europarlamentaarikko	”Seuraava koko kansan presidentti.”
Rehn, Olli	VY, KESK*	1962	Suomen Pankin pääjohtaja, filosofian tohtori	kansanedustaja, elinkeinoministeri	”Vakaa kuin kallio.”
Harkimo, Harry	LIIK	1953	puolueen puheenjohtaja, kansanedustaja		”Johdan. En selitä.”
Halla-aho, Jussi	PS	1971	filosofian tohtori, eduskunnan puhemies	kansanedustaja, europarlamentaarikko, puolueen puheenjohtaja	”Suomen pitää olla turvallinen tila.”
Urpilainen, Jutta	SDP	1975	Euroopan unionin komissaari, kasvatustieteiden maisteri	valtiovarainministeri, puolueen puheenjohtaja	”Jotta ketään ei jätetä.”
Aaltola, Mika	VY	1969	Ulkopoliittisen instituutin johtaja, yhteiskuntatieteiden tohtori		”Viisautta nähdä – rohkeutta toimia.”
Stubb, Alexander	KOK	1968	professori, filosofian tohtori	pääministeri, ulkoministeri, eurooppa- ja ulkomaankauppa-ministeri, valtiovarainministeri, kansanedustaja	”Yhdistävä tekijä.”
Essayah, Sari	KD	1967	maa- ja metsätalous-ministeri, kauppatieteiden maisteri	kansanedustaja, puolueen puheenjohtaja	”Parasta Suomelle.”
Haavisto, Pekka	VY**	1958	kansanedustaja	ulkoministeri, kehitysministeri, ympäristöministeri	”Yhteinen Suomi.”

Lähteet: eduskunta.fi, tulospalvelu.vaalit.fi ja ehdokkaiden kampanjasivustot. VY = valitsijayhdistys. *valitsijayhdistyksen lisäksi myös keskustan virallisesti asettama; **valitsijayhdistyksen lisäksi myös vihreiden tukema

Liike Nyt:in **Harry Harkimo** oli ensimmäinen, joka ilmoitti ehdokkuudestaan, jo kesäkuussa 2022. Tämä ajoittui Liike Nyt:in puoluekokoukseen, kun edessä olivat vielä eduskuntavaalitkin. Kampanja-avauksessaan kesäkuussa 2023 Harkimo korosti presidentin toimivaltuuksien ulkopuolelle ulottuvia asioita, kritisoiden muun muassa hallituksen politiikkaa ja korostaen presidentin ”mielipidevaikuttajan” roolia (Yle 28.6.2023). Vaaliväittelyissä yritysurataustainen Harkimo esiintyiikin melko rennolla ja piikittelevällä otteella, eikä vältellyt muun muassa talouspoliittisia aiheita (Yle 15.1.2024). Ensimmäiseksi ehdolle asettuminen ei kuitenkaan tuonut etulyöntiasemaa, sillä Harkimo sai vaaleissa vähiten ääniä, vain 0,5 prosenttia.

Vihreiden osalta katseet kääntyivät luonnollisesti vuoden 2012 ja 2018 vaaleissa toiselle sijalle yltäneeseen, edellisellä hallituskaudella ulkoministerinä toimineeseen **Pekka Haavistoon**. Kysymys oli, lähtisikö Haavisto vielä kolmanteen yritykseen? Muita esillä olleita nimiä reilusti ennen vaaleja olivat ainakin vihreiden europarlamentaarikot Heidi Hautala ja Ville Niinistö. Haavisto ilmoitti ehdolle lähtemisestä kesäkuussa 2023, mutta vihreiden sijaan hän ilmoitti pyrkivänsä presidentiksi valitsijayhdistyksen kautta. Ennen tätä ilmoitusta toukokuun lopussa oli uutisoitu, että Haavistolle oli perustettu tukiyhdistys *Mahdollisuuksien Suomi 2030*. Haavisto perusteli valitsijayhdistysehdoistaan sillä, että presidentinvaali on henkilövaali. Vain muutamaa päivää myöhemmin vihreät ilmoitti puoluekokouksessaan tukevansa Haaviston ehdokkuutta.

Haaviston kampanjaa voidaan luonnehtia varovaisen maltilliseksi, jossa toki korostuivat esimerkiksi ihmisoikeudet ja globaalit kysymykset. Haavisto pyrki monin tavoin häivyttämään puoluettaan kampanjassaan taka-alalle. Esimerkiksi hänen ehdokkuuttaan tukemaan perustetun valtuuskunnan puheenjohtajana toimi kokoomuksen ex-kansanedustaja Jaana Pelkonen, ja mukana oli muun muassa poliitikkoja eri puolueista, kuten kahdesti presidentinvaaleissa ehdolla ollut RKP:n Elisabeth Rehn ja vasemmistoliiton ex-kansanedustaja Suldaan Said Ahmed, sekä kulttuuriväkeä Sofi Oksasesta Olavi Uusivirtaan, Esko Valtaoja ja monia muita. Mediassa kiinnitettiin huomiota Haaviston vaalikoneissa antamiin vastauksiin, jotka olivat oikeistolaisempia verrattuna kevään 2023 eduskuntavaalien vaalikonevastauksiin (HS 16.11.2023). Eräs merkki tästä oli myös hänen toteamuksensa siitä, ettei hän ole ”yhtään punainen” (IS 24.8.2023) – tämäkin eräänlaisena viestinä äänestäjäkunnan toiselle puolelle. Toisella kierroksella Haaviston kampanjaan vaikutti myös julkinen keskustelu hänen seksuaalisesta suuntautumisestaan sekä tämän potentiaalinen vaikutus äänestäjiin. Tämä ei ollut valitettavasti uusi ilmiö, mutta väritti kovin lyhyttä kampanja-aikaa (ks. myös luku 5). Toisaalta Haaviston kampanjaa rasitti niin kutsuttu al-Hol-kohu hänen ulkoministeriajoiltaan vuodelta 2019, jolloin häneen kohdistui kritiikkiä Syyriassa al-Holin pakolaisleirillä olleiden suomalaisten naisten ja lapsien kotouttamisesta sekä virkakunnan kohtelusta, saaden jälkimmäisestä moitteet perustuslakivaliokunnalta (ks. esim. Yle 9.1.2024). Haavisto oli galubeissa kärkipaikoilla läpi kampanja-ajan ja hän selviytyi jo kolmatta kertaa presidentinvaalin toiselle kierrokselle. Kuitenkin kolmatta kertaa Haavisto hävisi toisella kierroksella kokoomuslaiselle ehdokkaalle.

Haaviston lisäksi myös **Olli Rehn**, pitkän poliittisen uran omaavana keskustalaispoliittikkona tunnettu Suomen pankin pääjohtaja, ilmoitti kesäkuussa 2023 pyrkivänsä ehdolle vaaleissa, hänkin valitsijayhdistyksen kautta. Kampanjan tueksi oli perustettu tukiyhdistys *Tasavallan parhaaksi ry* maaliskuussa 2023. Rehn kertoi ensimmäisen kerran harkitsevansa ehdokkuutta jo kolme vuotta ennen vaaleja, tammikuussa 2021, ja keväällä 2023 uutisoitiin keskustan väen toivovan Rehnin lähtevän ehdolle. Joitain muitakin nimiä oli julkisuudessa esillä, ja esimerkiksi sittemmin keskustan puheenjohtajaksi noussut Antti Kaikkonen ilmoitti toukokuussa 2023, ettei ole käytettävissä ehdokkaaksi. Perusteluissaan ehdokkuuden tavoittelulle

valitsijayhdistyksen kautta Rehn korosti, että presidentin tulisi olla ”kaikkien suomalaisten presidentti”, mutta toivoi kuitenkin keskustankin asettavan hänet ehdokkaakseen (HS 21.6.2023). Keskusta asettiinkin julkisesti tukemaan Rehniä elokuussa 2023 puoluehallituksen päätöksellä, ja virallisesti puoluekokouksessa syyskuussa 2023. Rehn ei erottautunut muista ehdokkaista esimerkiksi räväkkyudessa tai eriväisissä mielipiteissään ulko- ja turvallisuuspoliittisissa kysymyksissä, mutta hän korosti melko paljon sisäpoliittisia teemoja, erityisesti talouspolitiikkaa.

Kokoomuksen osalta väläyteltiin useita nimiä aina Jan Vapaavuoresta Risto E.J. Penttilään ja spekuloitiin sitäkin, kiinnostaako puoluetta saada Mika Aaltola ehdokkaakseen. Potentiaalisimmat nimet **Alexander Stubb**in haastajina vaikuttivat kuitenkin olevan Elina Valtonen ja Antti Häkkänen, joista Häkkänen ilmoitti harkitsevansa ehdokkuutta vakavasti (HS 3.8.2023). Taustalla vaikutti kuitenkin kokoomuksen melko sekava tapahtumaketju, jossa puolueen puheenjohtaja Orpo oli selvittänyt Stubb

in mahdollisuuksia muihin mahdollisiin ehdokkaisiin nähden muun muassa puoluehallituksesta mutta myös Taloustutkimukselta tilatun kyselyn kautta. Kysely teetettiin heinäkuussa 2023, ja siinä selvitettiin noin tuhannen vastaajan näkemyksiä Stubb

in, Häkkäsen, Valtosen, E.J. Penttilän ja Petri Sarvamaan mahdollisuuksista muita ehdokkaita vastaan. Kokoomus ei ole julkaissut tarkkoja tietoja kyselystä (Yle 1.10.2023). Poliitiikan toimittaja Marko Junkkarin analyysin mukaan Orpo esti Häkkäsen ehdokkuuden ja ”runttasi” Stubb

muilta tahoilta, kuten yrityksiltä ja yksityisiltä lahjoittajilta. Tässä pienet puolueet ja erityisesti valitsijayhdistykset jäävät herkästi varjoon, mikä näkyi esimerkiksi Aaltolan vaikeuksissa saada kasvatettua kampanjarahoitustaan (Yle 17.11.2023). Toki kampanjan onnistuminen koostuu monesta tekijästä, eivätkä erot kampanjarahoituksessa yksin selitä vaalitulosta, mutta vain muutaman prosenttiyksikön äänieron näkökulmasta miljoonan euron lisäbudjetilla voi olla jo merkitystä.

Taulukko 1.3 Ehdokkaiden vaalirahoitus suuruusjärjestyksessä.

Ehdokas	Puolue / Valitsijayhdistys	Rahoitus (€)	Tuet (€)	Kulut (€)
Stubb, Alexander	Kokoomus	2 889 300,03	2 889 300,03	2 741 389,70
Haavisto, Pekka	Valitsijayhdistys	1 886 218,64	1 886 218,64	1 879 138,34
Rehn, Olli	Valitsijayhdistys	865 098,58	865 098,58	855 216,15
	Keskusta	396 510,18	396 510,18	396 510,18
Urpilainen, Jutta	SDP	774 113,00	774 113,00	774 113,00
Halla-aho, Jussi	Perussuomalaiset	625 141,46	625 141,46	625 141,46
Andersson, Li	Vasemmistoliitto	153 740,02	153 740,02	153 740,02
Essayah, Sari	Kristillisdemokraatit	94 746,94	85 238,03	94 746,94
Aaltola, Mika	Valitsijayhdistys	89 516,80	89 516,80	89 416,80
Harkimo, Harry	Liike Nyt	43 128,53	43 128,53	43 128,53

Lähde: Valtiontalouden tarkastusvirasto (VTV): <https://www.vaalirahoitusvalvonta.fi/fi/index/vaalirahoitus/haetietoavaalirahoitusilmoituksista/kampanjarahoitus.html>. Summat ovat ehdokkaiden itse ilmoittamia.

Ennen presidentinvaaliehdokkuutta **Mika Aaltola** oli kasvattanut tunnettuuttaan kommentoidessaan Ulkopoliittisen instituutin (UPI) johtajana Venäjän sotatoimia Ukrainassa mediassa kevästä 2022 lähtien. Tutkijataustainen Aaltola nostettiin potentiaalisten ehdokkaiden kannatusta hahmottaviin kannatuskyselyihin jo maaliskuussa 2022, ja hän nousi gallupeissa hetkeksi kärkeen saman vuoden lokakuussa (Yle 21.10.2022). Tätä seurasi kuitenkin vielä pitkä jahkailu, ja huhtikuussa 2023 Aaltola ilmoitti ensimmäisen kerran harkitsevansa ehdokkuutta vakavasti. Lopulta Aaltola ilmoitti pyrkivänsä ehdokkaaksi valitsijayhdistyksen kautta elokuussa 2023. Aaltolan taakse ei löytynyt puoluetta, ja hän koitti kääntää tämän voitoksi, korostaen olevan tärkeää, että presidentti tulee nimenomaan politiikan ulkopuolelta. Joidenkin arvioiden mukaan tässä vaiheessa Aaltolan 'momentum' oli jo mennyt, varsinkin kun ehdokkaiden joukossa oli useita tunnettuja ulkopoliittikan saralla kokeneita kasvoja. Aaltola sai myös kritiikkiä "ylimielisyydestä" kampanja-avauksessaan (IL 4.8.2023), josta hänet muistetaan kommentista: "Jos on tietoa ja on taitoa ja on rohkeutta, ja sitä ei muilla tunnu olevan, sitä näkemystä – niin sitten on vähän niin kuin velvollisuus lähteä". Aaltola vaikutti jäävän vaaliteenteissä muiden ehdokkaiden varjoon. Tiedotusvälineitä Aaltola kritisoi erityisesti häneen kohdistuvasta negatiivisesta huomiosta (HS 13.12.2023). Aaltolan poliittiselle uralle presidentinvaalikampanjalla (ja erityisesti sitä edeltävällä ajanjaksolla) oli kuitenkin todennäköisesti merkittävä vaikutus, johtaen läpipääsyyn isolla äänisaaliilla kesän 2024 europarlamenttivaaleissa kokoomuksen ehdokkaana.

Jussi Halla-aho valittiin perussuomalaisten puoluekokouksessa elokuussa 2023 puolueen ehdokkaaksi. Eduskunnan puhemiehenä kaksi kuukautta aiemmin ke-

säkuussa aloittaneella Halla-aholla ei ollut mediatietojen perusteella juurikaan vastaehdokkaita puolueessa. Myös Halla-aho keskittyi kampanjassaan pääosin ulko- ja turvallisuuspolitiikan teemoihin, korostaen kuitenkin ”Suomen etua” perussuomalaiseen tyyliin. Poliittisella urallaan mielipiteitä vahvasti jakanutta Halla-ahoa haastettiin kampanjan aikana muun muassa hänen vanhoista rasisistisista blogikirjoituksistaan, joita hän ei tapansa mukaan varsinaisesti pahoitellut (Yle 5.1.2024). Kampanjan viime metreillä ennen ensimmäistä vaalipäivää Halla-ahon kannatus nousi merkittävästi ehdokaskannatusmittauksissa, millä katsottiin olleen vaikutus erityisesti vasemmistolaisiin äänestäjiin, jotka halusivat estää Halla-ahon pääsyn toiselle kierrokselle.

Elokuussa 2023 myös kristillisdemokraatit valitsivat puoluekokouksessaan ehdokkaakseen puolueen puheenjohtajan, presidentinvaaleissa jo aiemmin vuonna 2012 ehdolla olleen **Sari Essayahin**. Vuoden 2018 presidentinvaaleissa kristillisdemokraatit asettuivat tukemaan Sauli Niinistön ehdokkuutta asettamatta omaa ehdokasta. Essayahin kampanjassa korostuivat ”kokonaisturvallisuuteen” liittyvät kysymykset, mutta myös taustapuolueen mukaiset perinteisemmät kristilliset arvot ja Israelin toimien puolustaminen (ks. esim. Yle 10.1.2024). Takamatkalta lähteneenä pienen puolueen ehdokkaana Essayahin kampanjassa näkyi eräänlainen vapaus poliittisten kantojen esittämisessä verrattuna esimerkiksi kärkiehdokkaiden paikoin turvalliseen retoriikkaan.

Li Andersson kertoi syyskuussa 2023 olevansa käytettävissä vasemmistoliiton ehdokkaaksi presidentinvaaleissa. Puolue valitsi Anderssonin ehdokkaakseen puoluevaltuuston kokouksessa lokakuussa. Mediatietojen perusteella todellisia vastaehdokkaita puolueen suosituille puheenjohtajalle ei ollut, ja esimerkiksi edellisissä presidentinvaaleissa ehdolla olleet Merja Kyllönen (2018) ja Paavo Arhinmäki (2012) osoittivat molemmat tukea Anderssonin suuntaan (Kainuun Sanomat 12.7.2023; Demokraatti 7.8.2023). Anderssonin katsottiin pärjänneen hyvin vaalitenteissä. Ulkopoliittikkaan liittyvien vahvojen kantojen esittämisen lisäksi Andersson otti kampanjassaan myös oppositiopoliitikon roolia (ks. esim. Yle 9.1.2024).

Puolueista SDP:n tilanne oli pisimpään auki. Ensimmäisissä, vuosina 2021 ja 2022 tehdyissä suuntaa antavissa gallupmittauksissa Sanna Marin oli vielä yksi ennakkosuosikeista – Marin nautti tuolloin suurta suosiota pääministerinä, sai kansalta hyvät arvosanat koronan hoidosta ja hänen julkisuuskuvasa oli muutenkin nosteessa. Marin ilmoitti kuitenkin jo kesäkuussa 2022, ettei ole käytettävissä ehdokkaana. Elokuussa 2023 uutisoitiin, että puolueesta kantautuvien tietojen mukaan SDP:n entinen puheenjohtaja, EU-komissaari **Jutta Urpilainen** asetettaisiin ehdolle loka-marraskuussa. Marin pyysikin pian tämän jälkeen Urpilaista SDP:n ehdokkaaksi ja Urpilainen lupasi antaa vastauksensa marraskuuhun mennessä. Ilmoituksen pantaaminen johtui Urpilaisen EU-komissaarin pestistä, jossa hän ei voisi toimia samanaikaisesti kampanjoissaan presidentinvaaleissa. Odotettu ja varmana pidetty ilmoitus tuli siis marraskuussa 2023 SDP:n puoluevaltuuston kokouksessa. Jo silloin arvioitiin, että SDP on auttamatta liian myöhässä. Toisten arvioiden mukaan äänestäjät taas heräisivät vaaleihin muutenkin vasta joulun tienoilla tai viimeistään

tammikuussa, eikä ilmoitus täten olisi liian myöhässä.⁴ Urpilaisen kampanjan teemat olivat sosialidemokraattiset – hän korosti tasa-arvoa ja oikeudenmukaisuutta, ja toisaalta käytti puheenvuoroja työmarkkinakiistoihin liittyen. Odotetusti EU-painotus oli myös vahva, ja Urpilainen vetosi sukupuoleensa miesvoittoisessa ehdokasjoukossa. Urpilaisen kampanjaa ja mielikuvia äänestäjien silmissä saattoi kuitenkin rasittaa hänen vähäinen läsnäolonsa Suomen päivänpolitiikassa viime vuosina. Vaikutelmaksi jäi, että SDP epäonnistui sekä kampanjan ajoituksessa että ehdokasvalinnassa, kuten kirjan analyysistä käy ilmi (ks. luvut 2 ja 4). Urpilainen ei onnistunut täysin vakuuttamaan puolueen äänestäjiä, saati laajemmalle ulottuvaa yleisöä.

RKP ei asettanut omaa ehdokasta. Puolueen puheenjohtaja Anna-Maja Henriksen perusteli päätöstä puoluehallituksen kokouksen jälkeen syyskuussa 2023 siten, että RKP:n toivomia liberaaleja arvoja edustavia ehdokkaita on jo ilmoittautunut mukaan, ”eikä RKP halua edistää liberaalin kentän jakautumista entisestään”. Samalla Henriksson ilmoitti, ettei RKP aio asettua tukemaan ketään yksittäistä ehdokasta. (Yle 7.9.2023.) RKP:n ehdokkaat ovat aiemmissa vaaleissa menestyneet melko heikosti, lukuun ottamatta Elisabeth Rehnin kannatusta vuoden 1994 vaaleissa. Puolueen sisällä päätös kuitenkin herätti jälkikäteen jonkin verran närkästystä (HS 29.10.2023).

Ehdokasasettelu vahvistettiin Helsingin vaalipiirilautakunnan toimesta 21.12.2023 ja ehdokasnumerot arvottiin yhdeksälle ehdokkaalle, joista kolme oli valitsijayhdistysten ehdokkaita. Lisäksi kannattajakortteja keräsivät mediatietojen mukaan Paavo Väyrynen, Saara Huhtasaari, Jaana Kavonius, Ano Turtiainen, Jouni Kuitunen, Kimmo Rantanen ja Sami Parkkonen (ks. esim. Yle 11.12.2023), saamatta kuitenkaan tarpeeksi kannattajakortteja kasaan. Väyrynen oli ollut presidentinvaaleissa ehdolla vuosina 1988, 1994 ja 2012 keskustan ehdokkaana ja vuonna 2018 valitsijayhdistyksen asettamana ehdokkaana. Väyrysen kannatus ei riittänyt kuitenkaan enää viidenteen yritykseen.

Kampanjan merkittävimmät käännteet

Presidentinvaalien yhteydessä puhutaan usein *ilmiöistä*, jotka syntyvät tiettyjen ehdokkaiden ympärille. Esimerkiksi vuoden 1982 presidentinvaaleissa puhuttiin *Koivisto-ilmiöstä*, jolla viitattiin Mauno Koiviston menestykseen vuoden 1982 presidentinvaaleissa (ks. esim. Sänkiahho 1983). Vuoden 1994 vaaleja taas leimasi vanhas-ta vaalitavasta irtautuminen sekä naisehdokkaiden Elisabeth Rehnin ja Eeva Kuuskosken kannatus vaaleja edeltävissä mielipidemittauksissa (Isotalus & Aarnio 2000). Vuoden 2000 vaaleissa edellä mainittu ’ilmiö’ realisoitui kun Tarja Halonen valittiin ensimmäisenä naisena presidentiksi. Vuoden 2012 vaaleissa taas puhuttiin sekä *Nii-*

⁴ Presidentinvaalit 2024 -kyselytutkimuksen mukaan enemmistö äänestäjistä, noin 60 prosenttia, teki päätöksen, ketä aikoo äänestää, korkeintaan kuukautta tai kahta ennen vaalipäivää. Heistä 11 prosenttia teki päätöksen samana päivänä, kun kävi äänestämässä, 23 prosenttia joitakin päiviä ennen ja 17 prosenttia noin viikkoa tai kahta ennen. 37 prosenttia teki päätöksen jo aiemmin. Jälkimmäinen luku on kuitenkin myös melko suuri, kun sitä miettii sen kannalta, että ehdokkaita ilmoittautuu mukaan, kun jo lähes 40 prosenttia äänestäjiä on tehnyt päätöksensä.

nistö-ilmiöstä, jolla viitattiin Sauli Niinistön laajaan kannatukseen ja onnistuneeseen kampanjaan (Hallberg & Martikainen 2017) että *Haavisto-ilmiöstä*, joka näkyi uudenlaisena positiivisena nosteenä myös Pekka Haaviston kampanjan ympärillä (Tilli 2012; Railo 2012; Kämppi & Lähde 2012). Vuoden 2018 vaalit henkilöityivät jälleen vahvasti Niinistöön, tällä kertaa ennakkosuosikin asemassa olleeseen istuvaan presidenttiin. Ensimmäistä kertaa uuden vaalitavan aikana valituksi tuli valitsijayhdistyksen ehdokas, ilman toista kierrosta. Vuonna 2006 Halosen uudelleenvalinta ei ollut samantapainen ”läpihuutojuttu” (Borg 2007, 32), Halosen voittaessa toisella kierroksella Niinistön vain 3,6 prosenttiyksikön äänierolla.

Vuoden 2024 vaaleista on vaikea erottaa mitään yksittäistä ilmiötä, mutta muuttuneen turvallisuuspoliittisen ympäristön seurauksena keskustelun sävy oli vakavampi – turvallisuus edellä, sovittelevassa hengessä. Turvallisuus viittaa tässä yhteydessä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan, mutta myös ehdokkaiden turvalliseen ja säyseään kampanjaretoriikkaan. Varovaisuus, vakavuus ja sovitteleva ote näkyivät erityisesti Stubbin ja Haaviston retoriikassa: molemmat keskittyivät ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan, toivat esiin omaa poliittista kokemustaan ja kansainvälisiä kontaktejaan, varoivat virheitä, eivätkä varsinaisesti missään vaiheessa haastaneet toisiaan. Pienempien puolueiden ehdokkaat puolestaan tekivät rohkeampia ulostuloja ja olivat valmiimpia herättelemään keskustelua sisäpoliittista kysymyksistä. Kampanjasta nousee kuitenkin yksittäisiä, jos ei ilmiöksi niin vähintään merkittäviksi keskustelunaiheiksi nousseita seikkoja, jotka leimasivat kampanjan kulkua. Ehdokkaista esimerkiksi **Mika Aaltolan** ympärille syntyi ilmiö, tai ainakin runsaasti huomiota saanut spekulointi, jo pitkään ennen hänen ilmoitustaan asettua ehdolle (ks. kuvaus Aaltolan kampanjasta edellisessä osiossa sekä keskustelu ”Mika Aaltola -ilmiöstä” luvussa 5). Tämän lisäksi kampanjan edetessä erottuivat keskustelu valitsijayhdistyksistä, käänneet kannatusmittauksissa, taktinen äänestäminen, mediatilaa vienyt keskustelu Haaviston seksuaalinen suuntautumisesta, korkea äänestysprosentti vaalin ensimmäisellä kierroksella sekä historiallisen pieni ääniero ehdokkaiden välillä vaalin toisella kierroksella.

Keskustelu valitsijayhdistyksistä leimasi erityisesti kampanjan alkuvaiheita. Yhtäältä spekulointiin sitä, lähtisikö esimerkiksi Aaltola puolueiden ulkopuolisena henkilönä valitsijayhdistyksen kautta ehdolle, ja toisaalta sitä, aikooko joku muu puoluepolitiikasta tunnettu henkilö hyödyntää tätä väylää, vaikka puolueen ehdokkuuskin olisi mahdollinen. Osasyynä keskustelulle oli varmasti Niinistön valitsijayhdistysehdokkuus vuoden 2018 vaaleissa, ja hänen pyrkimyksensä sitä kautta saavuttaa suurempi suosio eri puolueiden kannattajien keskuudessa. Niinistö perusteli vuoden 2018 vaalien alla valitsijayhdistysehdokkuutta juuri sillä, että presidentti on entistä kauempana puoluepolitiikasta, mutta myös ikään kuin kannatuksensa mitauttamiseksi: ”jos valitsijayhdistystä ei saada kasaan, niin mitäpä minä niissä vaaleissa tekemään” (YLE 29.5.2017). Niinistön valitsijayhdistysehdokkuudella olikin ennemminkin symbolinen ja kampanjaretorinen merkitys, ja sen todellista vaikutusta vaalitulokseen on vaikea arvioida. Tätä alleviivaa se, että Niinistön taustapuolue

kokoomus ei asettanut toista ehdokasta vaan asettui välittömästi tukemaan hänen ehdokkuuttaan.

Ennen vuoden 2018 presidentinvaaleja valitsijayhdistysehdokkaat olivat menestyneet melko heikosti, ja valitsijayhdistyksen ehdokkaaksi päädyttiin esimerkiksi tilanteessa, jossa ehdokas oli jäänyt rannalle puolueensa ehdokasasettelusta. Nyt se nähtiin keinona erottautua puolueiden asettamista ehdokkaista. Vuoden 2024 presidentinvaalien alla valitsijayhdistyskeskustelu sai muutenkin uusia piirteitä verrattuna aiempiin vaaleihin, muun muassa siitä näkökulmasta, että niin sanotusti kenttäväki saadaan mukaan kampanjaan jo varhaisessa vaiheessa kannattajakorttien keräämisen merkeissä, ja hyödyttääkseen kampanjan näkyvyyttä muutenkin. Mikäli tällä oli jokin vaikutus ehdokkaiden kampanjoiden alussa, mediahuomio sen ympäriltä hävisi kuitenkin syksyn edetessä.

Valitsijayhdistysten merkitystä puolueen häivyttämisen ja sitä kautta äänestäjien laajemman tavoittamisen kannalta ei kannata muutenkaan liioitella.⁵ Sekä Haaviston että Rehnin puolueesta oli oletettavasti laajan äänestäjäjoukon tiedossa, ja molempien valitsijayhdistysehdokkuudet onkin nähtävä nimenomaan symbolisena tai kampanjaretorisena valintana, kuten Niinistönkin kohdalla vuonna 2018. Puolueiden ulkopuolelta tulevan Aaltolan kohdalla valitsijayhdistysehdokkuus vaikutti sen sijaan olevan 'ymmärrettävämpi' ratkaisu.⁶ Toisaalta valitsijayhdistysehdokkuuteen liitetystä henkilövaalia korostavasta retoriikasta huolimatta puolueen tukea Haaviston ja Rehnin kampanjoissa ei pyritty erityisemmin peittelemäänkään, mistä kertoo esimerkiksi Haaviston ehdokkuusilmoituksen ajoittaminen juuri ennen vihreiden puoluekokousta sekä silloisen vihreiden puheenjohtajan Maria Ohisalon ilmoitus tukea Haavistoa välittömästi tämän jälkeen. Rehnin kohdalla keskusta ei tyytynyt pelkästään kannattamaan, vaan myös asetti hänet virallisesti ehdokkaakseen. Ainakin jonkinlaisen puolueyhteyden säilyttämiselle kampanjassa löytyy monta ymmärrettävää syytä: puolueet toimivat tärkeänä kampanjaresurssina sekä rahallisesti että vapaaehtoisten myötä, ehdokkaiden kannattaa pyrkiä varmistamaan vähintään oman puolueensa äänestäjien tuki, eikä julkisuuteen ole järkevää välittää kuvaa, että oma taustapuolue ei olisi ehdokkaan takana. Jos ehdokas ei osaa yhdistää puoluetta, miten hän voisi yhdistää kansaa yli puoluerajojen?

Vuoden 2024 presidentinvaalien alla toteutetuissa **kannatusmittauksissa**⁷ oli useita kiinnostavia käänteitä. Kuten tämän kirjan luvussa 5 esitetään, nämä käänteet olivat Aaltolan yllättävä menestys gallupien varhaisessa vaiheessa, Haaviston kärkiasema läpi alkusyksyn, Stubbin siirtyminen kärkeen loka-marraskuun vaihteessa, Halla-ahon merkittävä nousu kolmannelle sijalle ensimmäisellä kierrok-

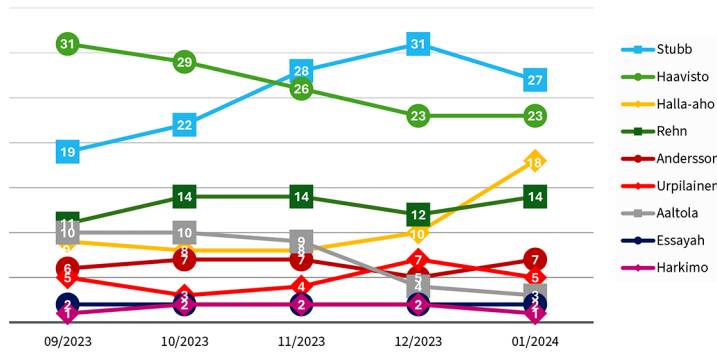
⁵ Presidentinvaalit 2024 -kyselytutkimuksen mukaan jopa 76 prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, että ehdokkaan pyrkimisellä presidentiksi valitsijayhdistyksen kautta puolueen sijaan ei ollut lainkaan merkitystä heidän ehdokasvalinnalleen. Tämä on merkittävä osuus siihen nähden, että valitsijayhdistysehdokkaat saivat vaaleissa ensimmäisellä kierroksella yhteensä 42,6 prosenttia äänistä.

⁶ Aaltola saattoi olla halukas pyrkimään ehdokkaaksi kokoomuksen asettamana, mutta mediatietoihin perustuen epäselväksi jää, kuinka potentiaalinen ehdokas Aaltola lopulta oli kokoomusväen silmissä.

⁷ Sekä "kannatusmittaukset" että "gallupit" viittaavat tässä luvussa samaan asiaan, eli ehdokkaiden kannatusta vaalikampanjan aikana mitaaviin mielipidetutkimuksiin.

sella ennakkoäänestyksen aikana (ennen tätä Rehn oli pitkälti pitänyt gallupeissa kolmatta sijaa) sekä Haaviston nousun odottaminen toisella kierroksella. Muiden ehdokkaiden kannatus oli selvästi heikompaa ja tasaisempaa läpi kampanja-ajan. Ylen julkaisemat ehdokaskannatusmittaukset ennen ensimmäistä vaalipäivää syyskuusta 2023 tammikuuhun 2024 on koottu alla olevaan kuvioon. Kannatusmittauksia julkaistiin useiden kerääjien ja medioiden toimesta myös ennen syyskuuta 2023, mutta erilaisella kysymyksenasettelulla ja laajemmalla ehdokasjoukolla. Ylen gallupit valikoituivat tähän tarkasteluun niiden yhdenmukaisen mittaustavan vuoksi.

Ehdokkaiden kannatus Ylen kannatusmittauksissa 09/2023–01/2024

Kuvio 1.1 Ehdokkaiden kannatus Ylen kannatusmittauksissa 09/2023–01/2024 (%).

Kerääjä: Taloustutkimus Oy. Lähde: Yle 14.9.2023; Yle 13.10.2023; Yle 15.11.2023; Yle 13.12.2023; Yle 25.1.2024. Katso luvusta 5 (s. 131) tarkemmat tiedot kunkin gallupin keruutavasta ja -ajankohdasta, sekä muut gallupeja julkaisseet tahot.

Ehdokkaiden kannatusta mittaavilla gallupeilla voi olla merkittävä vaikutus vaalien kulkuun. Yleisen käsityksen mukaan esimerkiksi Mauno Koiviston vahva kansansuosio jo hänen pääministerikautensa aikana ja erityisesti vuoden 1982 presidentinvaalien alla siivitti hänet vaalivoittoon kyseisissä vaaleissa. Ehdokaskannatusmittauksia on hyödynnetty presidentinvaaleissa jo 1950-luvulta saakka, mutta Koivistoa on kuvattu vuoden 1982 vaaleihin viitaten Suomen ensimmäiseksi ”gallup-presidentiksi” (Suhonen 2007, 7). Toisaalta ilman tähtihetkeään galluppien kärjessä loppuvuodesta 2022 Aaltola tuskin olisi harkinnut ehdokkuutta vakavasti ja lopulta asettunut ehdolle, ja ilman Halla-ahon merkittävää nousua gallupeissa keskustelu taktisesta äänestämisestä ennen vaalin ensimmäistä kierrosta olisi saattanut jäädä laimeammaksi. Myös **taktinen äänestäminen**, joka nousi eräänlaiseksi ilmiöksi vaalin ensimmäisellä kierroksella, olisi vaikeampaa ilman median julkaisemia kannatusmittauksia. Kannatusmittauksien vaikutusta vaalien kulkuun arvioidaan tarkemmin tämän kirjan luvuissa 4 ja 5.

Sen lisäksi, että kannatusmittaukset muokkaavat äänestyskäyttäytymistä, jo ennen varsinaista kampanja-aikaa julkaistuilla mielipidemittauksilla voi olla vaikutusta siihen, kenet puolue asettaa ehdokkaakseen. Suomessa onkin yleistynyt tapa, jossa kannatusmittauksia julkaistaan jo hyvin aikaisessa vaiheessa, ehdokasasette-

lun ollessa vielä spekulaaation tasolla. Mukana näissä kannatusmittauksissa saattaa olla useita tunnettuja poliitikkoja samoista puolueista, sekä politiikan ulkopuolelta tulevia nimiä. Mikäli ehdokasasettelu on puolueen sisällä vielä auki, saattaa tämä antaa eväitä siitä, kuka pystyisi puhuttelemaan kansaa laajasti yli puoluerajojen. Kuten Suhonen (2006, 112) toteaa: ”mielipidemittaukset ovat lähes ainoa keino, jolla puolue voi selvittää, kuka sen mahdollisista ehdokkaista pystyy parhaiten kilpailemaan muiden puolueiden mahdollisten ehdokkaiden kanssa, ensin pääsystä toiselle äänestyskierrokselle ja sitten äänten enemmistöstä”. Julkisten kannatusmittausten lisäksi puolueet saattavat myös teettää omia mittauksiaan ehdokasvalintansa tueksi, kuten kokoomus teki vuoden 2024 vaalien yhteydessä (ks. ehdokasasetelman kehittymistä koskeva edellinen osio).

Vaalien toista kierrosta hallitsi **keskustelu Haaviston seksuaalisesta suuntautumisesta**, sen potentiaalisesta vaikutuksesta äänestäjien suhtautumiseen Haavistoa kohtaan ja sitä kautta ehdokasvalintaan. Teema oli Haaviston osalta esillä jo vuosien 2012 presidentinvaaleissa, mutta edelleen aihe jakoi puhututtaa. Ensimmäisen ja toisen kierroksen välinen kampanja-aika on vain kaksi viikkoa, ja keskustelun pyöriminen seksuaalisen suuntautumisen ympärillä vei väistämättä tilaa muilta asioilta. Luvussa 5 esitetään aikajana ja yksityiskohtia tämän keskustelun osalta.

Vaalituloksen osalta ensimmäisellä kierroksella huomiota herätti suhteellisen **korkea äänestysprosentti** ja toisella kierroksella **historiallisen pieni ääniero** ehdokkaiden välillä. Ensimmäistä kertaa suoran vaalitavan aikana äänestysprosentti nousi edellisistä vaaleista. Korkeaa äänestysprosenttia ennakoitiin muun muassa politiikan tutkijoiden toimesta jo ennen vaalipäivää (ks. esim. Yle 10.12.2023 ja HS 22.1.2024b), ja sitä selitettiin turvallisuuspoliittisen ympäristön muutoksella. Toisaalta vuoden 2018 vaaleja pidettiin melko yllätyksettöminä Niinistön vahvan kannatuksen vuoksi, minkä arvioitiin laskeneen äänestysaktiivisuutta kyseisissä vaaleissa. Tätä vahvistavat myös tulokset vuosien 2018 ja 2024 vaalien alla toteutetuista kyselytutkimuksista. Vuonna 2018 vastaajista 52,4 prosenttia oli hyvin paljon tai jonkin verran kiinnostuneita juuri käydyistä presidentinvaaleista ja 46,3 prosenttia vain vähän tai ei lainkaan kiinnostuneita (Borg ym. 2023). Presidentinvaalit 2024 -kyselytutkimusaineistossa vastaavat prosenttiluvut ovat 74,1 kiinnostuneita ja 25,7 ei kiinnostuneita. Mitä tulee pieneen äänieroon Stubbin ja Haaviston välillä toisella kierroksella, kaikin puolin tasaväkinen tilanne läpi kampanjan heijastui vaalitulokseen. Siihen nähden, kuinka paljon Stubbin etulyöntiasemaa korostettiin mediassa niin kutsutun ”blokkiäänestämisen” kautta, vaikutti lopullinen ero erityisen pieneltä.

Edellä mainittujen käänteiden lisäksi vaaleissa oli toki muitakin, yksittäisiä suhteellisen paljon mediahuomiota saaneita tapahtumia. Lukuisista televisio-ohjelmissa, joista osa oli viihdepainotteisempia ja osa asiasisältöön keskittyviä, huomiota herätti esimerkiksi marraskuussa 2023 esitetty Ylen Elämäni biisi -ohjelma, jossa presidenttiehdokkaat kertoivat elämästään ennakoon valitsemiensa kappaleiden kautta. Vaikka ehdokasasetelma oli tuossa vaiheessa jo melko selvä, mukana oli vain viisi ehdokasta, kaikki miehiä – Aaltola, Haavisto, Halla-aho, Rehn ja Stubb. Ohjelma tavoitti jopa 1,5 miljoonaa katsojaa (Yle 5.11.2023a) ja keräsi Helsingin Sanomien

selvittämänä Google Trends -hakukoneen mukaan syksyn aikana eniten ehdokkaita koskevia hakuja (HS 10.1.2024). Vaalien asetelmia ohjelma ei jälkianalyysien perusteella heilauttanut (Yle 5.11.2023b; HS 5.11.2023), mutta viihdeohjelmilla on potentiaalia vaikuttaa myönteisesti tai kielteisesti ehdokkaiden kampanjoihin, erityisesti näin henkilökeskeisessä vaalissa. Tunnettu esimerkki tällaisesta potentiaalisesti vaalien asetelmiin vaikuttaneesta tapauksesta (vaikkakaan suoraa yhteyttä vaalitulokseen ei voida osoittaa) on vuoden 1994 Tuttu juttu -show, joka sai kyseisissä presidentinvaaleissa runsaasti näkyvyyttä: katsojia television ääressä oli 1,8 miljoonaa (HS 10.1.2024) ja vaalit voittaneen Martti Ahtisaaren arvioitiin onnistuneen ohjelmassa erityisen hyvin.

Televisioituilla vaaliväittelyillä on oma merkittävä roolinsa presidentinvaaleissa, sillä ne saattavat esimerkiksi muokata ehdokkaiden imagoja, vahvistaa aikaisempia näkemyksiä ehdokkaista tai lisätä tietämystä ehdokkaiden kannoista. Toisaalta vaaliväittelyillä on vaikutusta myös vaalin kulkuun yleisesti, sillä ne saattavat vilkastuttaa vaalien ympärillä käytävää keskustelua ja jopa muokata vaalien 'agenda' eri teemapainotusten myötä. (Isotalus 2017.) Vuoden 2024 presidentinvaaleissa järjestettiin useita televisioituja vaaliväittelyitä, ja näistä ehkä eniten keskustelua herättäneeksi nousi Ylen vaalikeskustelu ensimmäisen kierroksen ennakoäänestyksen päätteeksi 25.1.2024. Edukseen tai epäedukseen esiintyneiden ehdokkaiden sijaan kritiikki kohdistui pääosin toimittajien ehdokkaille esittämiin kysymyksiin, sillä niistä suuri osa liittyi asioihin, jotka eivät kuulu presidentin toimenkuvaan. Tätä sisäpoliittista painotusta toimittaja perusteli presidentin "arvojohtajuudella", mikä oikeutetusti herätti närää katsojissa (ks. myös luku 5).⁸

Vaalien tärkeimmät käänteet ehdokasasetelman kehittymisen ja muiden tapahtumien osalta on koottu taulukkoon 1.4 kronologiseen järjestykseen.

⁸ Presidentinvaalit 2024 -kyselytutkimusaineistossa 54,2 prosenttia vastaajista katsoi, että ehdokkaan esiintyminen television vaalienteissä ja keskusteluissa vaikutti ehdokasvalintaan joko ratkaisevasti tai melko paljon.

Taulukko 1.4 Ehdokasasetelman ja kampanjan kehittyminen.

2021	Vaalit ei erityisemmin asialistalla Hyvin alustavia spekulatioita ehdokkaista Ensimmäiset gallupit mahdollisten ehdokkaiden kannatuksesta, kärjessä Marin, Rehn ja Haavisto
2022	Venäjän hyökkäys Ukrainaan 24.2.2022, Suomi hakee Nato-jäsenyyttä 17.5.2022 Keskustelua tulevista presidentinvaaleista mahdollisen Nato-jäsenyyden kontekstissa Spekulaatiot erityisesti Aaltolan ehdokkuudesta Marin ilmoittaa, että ei ole käytettävissä Harkimo ilmoittaa ehdokkuudestaan kesäkuussa Aaltola nousee gallupkärkeen lokakuussa
Alkuvuosi/kevät 2023	Eduskuntavaalit 2.4.2023, Suomi Naton jäseneksi 4.4.2023 Keskustelua presidentin roolista Nato-Suomessa Haavisto, Rehn ja Aaltola gallupkärjessä Aaltola kertoo harkitsevansa vakavasti ehdokkuutta Missä presidentinvaaliehdokkaat?
Kesä 2023	Haavisto ja Rehn (myös Väyrynen) ilmoittavat pyrkivänsä ehdokkaaksi valitsijayhdistysten kautta Kannattajakorttien kerääminen käynnistyy Keskustelua valitsijayhdistyksistä Kokoomuksen tilaama kysely ehdokasvalinnan tueksi (uutisointi syksyllä)
Elokuu 2023	Halla-aho perussuomalaisten ehdokkaaksi Aaltola pyrkii ehdokkaaksi valitsijayhdistyksen kautta Essayah kristillisdemokraattien ehdokkaaksi Keskusta ilmoittaa tukevansa Rehniä Orpo ilmoitti pyytävänsä Stubbia kokoomuksen ehdokkaaksi, Häkkänen ei aio haastaa Ensimmäiset gallupit niin sanotusti 'oikealla' kysymyksenasettelulla, Haavisto kärjessä
Syyskuu 2023	Ensimmäiset vaalitentit Ehdokasasetelma tarkentuu gallupeissa, vaikka kaikki eivät ole vielä tehneet virallista ilmoitusta RKP ilmoittaa, että ei aseta omaa ehdokasta SDP:n puoluekokous kannattaa Urpilaisen ehdokkuutta Rehnilä tarvittava määrä kannattajakortteja kasassa
Lokakuu 2023	Andersson vasemmistoliiton ehdokkaaksi Stubb kokoomuksen ehdokkaaksi Aaltolalla tarvittava määrä kannattajakortteja kasassa, samoin Haavistolla viimeistään tässä vaiheessa
Marraskuu 2023	Urpilainen SDP:n ehdokkaaksi Stubb nousee ensimmäistä kertaa gallupkärkeen Elämäni biisi -ohjelma HS:n vaalikone julkaistaan Huomion kiinnittyminen ehdokkaiden ristiriitaisiin vaalikonevastauksiin
Joulukuu 2023	Ehdokasasettelu vahvistetaan ja ehdokasnumerot arvotaan Ylen vaalikone julkaistaan
Tammikuu 2024	Halla-aho nousee merkittävästi gallupeissa, Stubb ja Haavisto kärjessä
Ennakoäänestys 17.1.-23.1.2024	Taktisen äänestämisen ja korkean äänestysaktiivisuuden ennakointia Kritiikkiä herättänyt Ylen vaalitentti (arvojohtajuus)
Vaalipäivä 28.1.2024	Stubb ja Haavisto toiselle kierrokselle
Helmikuu 2024	Stubb galluppien kärjessä
Ennakoäänestys 31.1.-6.2.2024	Keskustelu Haaviston seksuaalisesta suuntautumisesta vie mediatilaa Blokkiäänestys / suosiollinen asetelma Stubbille?
Vaalipäivä 11.2.2024	Viimeinen presidentinvaalivaihtelu 8.2. Stubb voittaa 3,2 prosenttiyksikön äänierolla

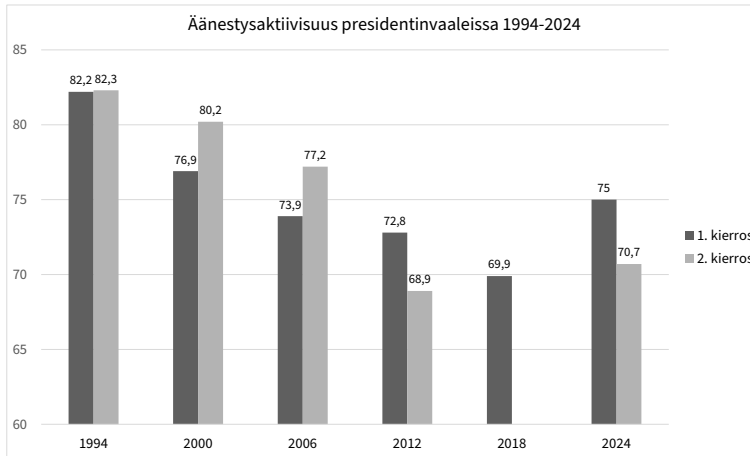
Vaalitulos ja äänestysaktiivisuus

Presidentinvaalien ensimmäinen kierros käytiin sunnuntaina 28.1.2024 ja toinen kierros tästä kahden viikon päästä 11.2. Ennakkoäänestys järjestettiin 17.–23.1. ja 31.1.–6.2. Äänestysprosentti oli ensimmäisellä kierroksella 75,0, mikä oli merkittävästi korkeampi kuin vuoden 2018 vaaleissa. Toisella kierroksella äänestysaktiivisuus jäi 70,7 prosenttiin. Ensimmäisellä kierroksella kahdesta eniten ääniä keränneistä ehdokkaista Alexander Stubb sai ensimmäisellä kierroksella 27,2 prosenttia kaikista annetuista äänistä ja Pekka Haavisto 25,8 prosenttia. Muiden ehdokkaiden järjestys oli seuraava: Jussi Halla-aho (19,0 %), Olli Rehn (15,3 %), Li Andersson (4,9 %), Jutta Urpilainen (4,3 %), Sari Essayah (1,5 %), Mika Aaltola (1,5 %) ja Harry Harjimo (0,5 %). Stubb voitti Haaviston toisella kierroksella 51,6 prosentin äänenemmistöllä. Ääniero ehdokkaiden välillä oli vain 3,2 prosenttiyksikköä – pienin ääniero suoran vaalitavan aikana.

Presidentinvaalit 1994–2024

Edellinen tutkimus Suomen presidentinvaaleista on Sami Borgin ja Pekka Isotaluksen toimittama teos vuoden 2006 vaaleista (Isotalus & Borg 2007). Systemaattisen tutkimuksen puuttuessa onkin syytä tehdä vertailu sekä vaalituloksen että äänestysaktiivisuuden osalta aiempiin presidentinvaaleihin. Tarkastelu rajautuu suoran vaalitavan aikana järjestettyihin vaaleihin, muodostaen 30 vuoden tarkastelujakson. Tiedot perustuvat Tilastokeskuksen julkaisemiin aineistoihin.

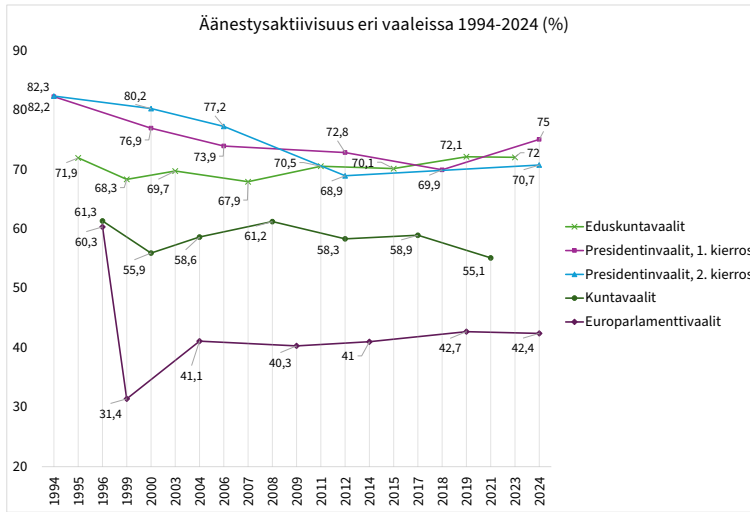
Äänestysaktiivisuus nousi vuoden 2024 presidentinvaaleissa ensimmäisen kerän koko suoran vaalitavan aikana (ks. kuvio 1.2). Vuoteen 2018 asti äänestysaktiivisuus oli nimittäin laskenut melko tasaisesti sekä ensimmäisellä että toisella kierroksella, mutta nyt se nousi vuoden 2018 vaaleihin verrattuna 5,1 prosenttiyksikköä. Korkeimmat lukemat olivat vuoden 1994 presidentinvaaleissa, hipoen lähes 80:tä prosenttia. Vuoteen 2006 asti äänestysprosentti oli toisella kierroksella hieman korkeampi kuin ensimmäisellä kierroksella, mutta tilanne on muuttunut sen jälkeen päinvastaiseksi ja vuosina 2012 ja 2024 toisen kierroksen äänestysprosentit olivat matalampia kuin ensimmäisellä kierroksella. Presidentinvaaleissa asiaan voi vaikuttaa esimerkiksi se, että kumpikaan ehdokas ei vakuuta tai molemmat ovat sopivia, ja äänestäjä jää siksi kotiin.

Kuvio 1.2 Äänestysaktiivisuus presidentinvaaleissa 1994–2024 (%).

Lähde: Tilastokeskus ja Oikeusministeriön Tieto- ja tulospalvelu: <https://tulospalvelu.vaalit.fi/>. Suomessa asuvat Suomen kansalaiset.

Presidentinvaalit ovat eduskuntavaalien ohella äänestysaktiivisuuden osalta suosituimmat vaalit, kuntavaalien, vasta kerran järjestettyjen aluevaalien ja euro-parlamenttivaalien jäädessä selkeästi jälkeen. Vaikka erot eivät olekaan presidentinvaalien ja eduskuntavaalien välillä suuria, äänestysaktiivisuus oli kuitenkin vuoteen 2006 asti selkeästi korkeampaa presidentinvaaleissa, kunnes eduskuntavaalit ohittivat presidentinvaalit vuoden 2011 ”jytkyvaaleissa” (ks. kuvio 1.3). Presidentinvaaleissa 2024 ensimmäisellä kierroksella 44,7 prosenttia äänesti ennakkoon ja 30,3 prosenttia vaalipäivänä, ja vastaavasti toisella kierroksella 46,4 prosenttia ennakkoon ja 24,3 prosenttia vaalipäivänä. Myös vuonna 2018 suurempi osa kävi ennakkoon äänestämässä, joskin ero ennakkoon ja vaalipäivän äänestäneiden välillä oli vain 3,5 prosenttiyksikköä. Aiemmissa vaaleissa vaalipäivän äänestys on sen sijaan ollut pääosin suosittumpi. Tämä on osa yleisempää, myös eduskuntavaaleissa havaittua kehitystä, jossa ennakkoäänestyksen suosio on kasvanut (Kestilä-Kekkonen ym. 2024).

Kuvio 1.3 Äänestysaktiivisuus eri vaaleissa 1994–2024 (%).

Lähde: Tilastokeskus ja Oikeusministeriön Tieto- ja tulospalvelu: <https://tulospalvelu.vaalit.fi/>. Suomessa asuvat Suomen kansalaiset. Äänestysaktiivisuus tarkastelujaksolla vasta kerran järjestettyjen aluevaalien osalta puuttuu kuvioista (2022: 47,5 %).

Taulukkoon 1.5 on koottu ehdokaskohtaiset vaalitulokset ensimmäisellä ja toisella kierroksella presidentinvaaleissa 1994–2024. Suurin ehdokasjoukko – 11 ehdokasta – oli ensimmäisessä suoran vaalitavan vaalissa vuonna 1994, jolloin mukana oli puolueiden asettamien ehdokkaiden lisäksi useampi valitsijayhdistys. Vuoden 2000 vaaleissa ehdokkaita oli yhteensä enää seitsemän, vuosina 2006, 2012 ja 2018 kahdeksan ja vuonna 2024 yhdeksän. Kiinnostavasti vuosina 2000 ja 2024 toiselle kierrokselle selvinneiden ehdokkaiden prosenttiosuudet ovat olleet täsmälleen samat (vrt. Halonen ja Stubb sekä Aho ja Haavisto). Stubbin ja Haaviston ero vuoden 2024 vaaleissa oli kuitenkin pienempi kuin Halosen ja Ahon ero vuoden 2000 vaaleissa (vuoden 2000 vaaleissa ero oli 103 729 ääntä ja vuoden 2024 vaaleissa 98 810 ääntä). Ensimmäisen kierroksen äänten hajautumisen osalta vuoden 2024 vaalit muistuttavat kuitenkin eniten vuoden 1994 vaaleja: molemmissa vaaleissa äänet keskittyivät ensimmäisellä kierroksella melko samanlaisilla prosenttiluvuilla neljälle kärkiehdokkaalle. Vuosina 2006 ja 2012 äänet keskittyivät ensimmäisellä kierroksella kolmen kärkiehdokkaan taakse. Puolueista ainoastaan kokoomus on kaikissa vaaleissa onnistunut saamaan ehdokkaansa kolmen tai neljän kärkiehdokkaan joukkoon. Poikkeuksia äänten hajautumisen tai keskittymisen osalta ovat vuoden 2000 vaalit, joissa ensimmäisellä kierroksella kolmanneksi sijoittunut Riitta Uosukainen jäi kärkikaksikosta selvästi jälkeen, ja vuoden 2018 vaalit, joissa Sauli Niinistö keräsi jopa 62,6 prosenttia äänistä. Jokaisissa vaaleissa ensimmäisellä kierroksella eniten ääniä saanut ehdokas on lopulta voittanut vaalit.

Taulukko 1.5 Ehdokaskohtaiset vaalitulokset ensimmäisellä ja toisella kierroksella presidentinvaaleissa 1994–2024.

	Ehdokas	Puolue	Äänet (lkm) 1. vaali	Äänet (%) 1. vaali	Äänet (lkm) 2. vaali	Äänet (%) 2. vaali
1994	Martti Ahtisaari	SDP	828 038	25,9	1 722 313	53,9
	Elisabeth Rehn	RKP	702 211	22,0	1 475 856	46,1
	Paavo Väyrynen	KESK	623 415	19,5		
	Raimo Ilaskivi	KOK	485 035	15,2		
	Keijo Korhonen	.*	186 936	5,8		
	Claes Andersson	VAS	122 820	3,8		
	Pertti Virtanen	.*	95 650	3,0		
	Eeva Kuuskoski	.*	82 453	2,6		
	Toimi Kankaanniemi	SKL	31 453	1,0		
	Sulo Aittoniemi	SMP	30 622	1,0		
	Pekka Tiainen	.*	7 320	0,2		
2000	Tarja Halonen	SDP	1 224 431	40,0	1 644 532	51,6
	Esko Aho	KESK	1 051 158	34,4	1 540 803	48,4
	Riitta Uosukainen	KOK	392 305	12,8		
	Elisabeth Rehn	RKP	241 877	7,9		
	Heidi Hautala	VIHR	100 740	3,3		
	Ilkka Hakalehto	PS	31 405	1,0		
	Risto Kuisma	REM	16 943	0,6		
2006	Tarja Halonen	SDP	1 397 030	46,3	1 630 980	51,8
	Sauli Niinistö	KOK	725 866	24,1	1 518 333	48,2
	Matti Vanhanen	KESK	561 990	18,6		
	Heidi Hautala	VIHR	105 248	3,5		
	Timo Soini	PS	103 492	3,4		
	Bjarne Kallis	KD	61 483	2,0		
	Henrik Lax	RKP	48 703	1,6		
	Arto Lahti	.*	12 989	0,4		
2012	Sauli Niinistö	KOK	1 131 254	37,0	1 802 382	62,6
	Pekka Haavisto	VIHR	574 275	18,8	1 077 425	37,4
	Paavo Väyrynen	KESK	536 555	17,5		
	Timo Soini	PS	287 571	9,4		
	Paavo Lipponen	SDP	205 111	6,7		
	Paavo Arhinmäki	VAS	167 663	5,5		
	Eva Biaudet	RKP	82 598	2,7		
	Sari Essayah	KD	75 774	2,5		
2018	Sauli Niinistö	.*	1 875 342	62,6	<i>Ei toista kierrosta</i>	
	Pekka Haavisto	VIHR	371 254	12,4		
	Laura Huhtasaari	PS	207 337	6,9		
	Paavo Väyrynen	.*	185 305	6,2		
	Matti Vanhanen	KESK	122 383	4,1		
	Tuula Haatainen	SDP	97 294	3,2		
	Merja Kyllönen	VAS	89 977	3,0		
	Nils Torvalds	RKP	44 776	1,5		
2024	Alexander Stubb	KOK	882 388	27,2	1 575 444	51,6
	Pekka Haavisto	.*	836 712	25,8	1 476 634	48,4
	Jussi Halla-aho	PS	615 802	19,0		
	Olli Rehn	KESK*	496 749	15,3		

	Ehdokas	Puolue	Äänet (lkm) 1. vaali	Äänet (%) 1. vaali	Äänet (lkm) 2. vaali	Äänet (%) 2. vaali
	Li Andersson	VAS	158 579	4,9		
	Jutta Urpilainen	SDP	140 867	4,3		
	Sari Essayah	KD	47 847	1,5		
	Mika Aaltola	-	47 467	1,5		
	Harry Harkimo	LIIK	17 030	0,5		

Lähde: Tilastokeskus ja Oikeusministeriön Tieto- ja tulospalvelu: <https://tulospalvelu.vaalit.fi/>

*valitsijajhdistyksen ehdokas

Kun tarkastellaan äänestysaktiivisuutta naisten ja miesten kesken, huomataan, että naiset ovat äänestäneet aktiivisemmin kuin miehet kaikissa presidentinvaaleissa sekä ensimmäisellä että toisella kierroksella (ks. taulukko 1.6). Näin oli myös vuoden 2024 presidentinvaaleissa, mutta erityisesti toisen kierroksen ero on silmiinpistävää: naisista 71 prosenttia käytti äänioikeuttaan, miehistä vain 64 prosenttia. Erot ovat esimerkiksi suuremmat kuin vuosien 1994 ja 2000 vaaleissa, joissa havaittiin enemmän sukupuolenmukaista äänestämistä ja naisehdokkaat menestyivät vaaleissa.

Taulukko 1.6 Äänestäneet sukupuolen mukaan presidentinvaaleissa 1994–2024 (%).

	1. vaali		2. vaali	
	Naiset	Miehet	Naiset	Miehet
1994	79,4	77,4	80,0	77,2
2000	76,4	70,6	78,9	74,5
2006	73,7	67,7	76,0	71,6
2012	71,8	67,6	69,0	63,0
2018	69,1	64,2	Ei 2. kierrosta	
2024	73,3	69,6	70,7	64,2

Lähde: Tilastokeskus

Vuoden 2024 presidentinvaaleissa äänestysaktiivisuus oli pääsääntöisesti matalampi nuoremmassa ikäluokassa ja korkeampi vanhemmissa ikäluokassa, lukuun ottamatta kaikkein vanhinta ikäluokkaa ja juuri äänioikeusiän saavuttaneita (ks. taulukko 1.7). Toiselle kierrokselle erityisesti nuorten äänestysinto laski entisestään. Lisäksi äänestysaktiivisuus nousi koulutustason mukana, eron ollessa matalimman ja korkeimman koulutusasteen välillä toisella kierroksella jopa 36,8 prosenttiyksikköä. Tulokset mukailevat melko suoraviivaisesti havaintoja äänestysaktiivisuuden osalta eduskuntavaaleissa. Vuoden 2023 eduskuntavaalitutkimuksessa Borg (2024, 108) summaa asian seuraavasti: ”Iän osalta poikkeuksia ovat kaikkein vanhimmat äänioikeutetut vanhuudenheikkouden vuoksi sekä nuorimmat äänioikeusiän saavuttaneet, joista hyvin monet ovat vanhempiensa kanssa asuvia ensikertalaisäänestäjiä. Pääsääntö on, että mitä nuorempi ja mitä vähemmän koulutettu äänioikeutettu on, sitä todennäköisemmin hän jättää äänestämättä.” Alueelliset erot olivat sen sijaan pienemmät, tosin Lapissa ja erityisesti Ahvenanmaalla äänestysaktiivisuus oli hieman heikompaa.

Taulukko 1.7 Äänestäneet iän, koulutuksen ja alueen mukaan presidentinvaaleissa 2024 (%).

	1. vaali	2. vaali	ero +-
18	67,9	59,5	-8,4
19	60,5	55,1	-6,0
20–24	62,1	55,4	-6,7
25–29	65,5	58,8	-6,7
30–34	68,8	62,5	-6,3
35–39	71,8	66,1	-5,7
40–44	75,8	70,8	-5,0
45–49	78,9	74,6	-4,3
50–54	79,7	76,0	-3,7
55–59	80,1	76,7	-3,4
60–64	80,9	77,8	-3,1
65–69	81,9	79,0	-2,9
70–74	81,1	77,8	-3,3
75–79	78,4	74,6	-3,8
80–	61,6	57,9	-3,7
Perusaste	58,4	53,5	-4,9
Toinen aste	71,2	65,4	-5,8
Alin korkea-aste	87,0	84,7	-2,3
Alempi korkeakouluaste	86,3	83,2	-3,1
Ylempi korkeakouluaste	92,1	90,3	-1,8
Helsinki	72,9	71,0	-1,9
Uusimaa	73,4	70,5	-2,9
Varsinais-Suomi	72,8	69,1	-3,7
Satakunta	71,5	66,0	-5,5
Ahvenanmaa	52,4	53,2	+0,8
Häme	71,2	67,0	-4,2
Pirkanmaa	74,1	70,2	-3,9
Kaakkois-Suomi	70,1	65,4	-4,7
Savo-Karjala	69,8	64,9	-4,9
Vaasa	70,5	64,9	-5,6
Keski-Suomi	71,3	66,9	-4,4
Oulu	69,6	64,6	-5,0
Lappi	65,2	60,5	-4,7

Lähde: Tilastokeskus. Mukana ovat tiedot ennakköäänestyksestä sekä vaalipäivän äänestyksestä niiltä alueilta, joilla oli sähköinen äänioikeusrekisteri käytössä.

Kirjan aineisto ja rakenne

Kirja koostuu johdantoluvusta ja seitsemästä analyysiluvusta, jotka käsittelevät ehdokasvalintaa, vaaliviestintää ja -uutisointia sekä presidentin valta-asemaa ja kansansuosiota. Luvut nojaavat ensisijaisesti presidentinvaalien yhteydessä kerättyyn Presidentinvaalit 2024 -kyselytutkimusaineistoon (Kujanen & Raunio 2025). Aineis-

to on jatkossa saatavilla Tietoarkistosta.⁹ Tutkimuksen ovat toteuttaneet Tampereen yliopiston ja Helsingin yliopiston tutkijat, kyselyaineiston keräsi Taloustutkimus Oy, ja se luovutettiin tutkijoille maaliskuussa 2024. Aineiston keruuaikajankohta oli 5.2.–19.3.2024 ja otoksena oli vuoden 2024 presidentinvaaleissa manner-Suomessa asuvat äänioikeutetut, yli 18-vuotiaat suomalaiset. Otos (6 000 äänioikeutettua) tilattiin Digi- ja väestötietovirastolta (DVV). Vastaajia lähestyttiin kirjeitse. Aineiston keruumenetelmänä oli itsetäytettävä verkkolomake tai paperilomake. Poikkileikkausaineisto koostuu yhteensä 1521 havainnosta. Aineistoon laskettiin painokertoimet, jotka ottavat huomioon väestön todellisen ikä- ja sukupuolijakauman, koulutustason, vaalipiirin ja äidinkielen. Lisäksi painokertoimien laskemisessa hyödynnettiin tietoja vuoden 2024 presidentinvaaleissa äänestäneiden ja äänestämättä jättäneiden lukumäärästä sekä ehdokasvalinnasta vaalin ensimmäisellä ja toisella kierroksella. Nämä tiedot perustuvat Tilastokeskuksen julkaisemiin tietoihin. Muut tutkimuksessa käytetyt aineistot, kuten täydentävät kyselytutkimukset sekä media-aineistot, kuvataan kussakin luvussa.

Luvussa 2 Aino Tiuhonen, Sami Borg ja Veikko Isotalo analysoivat äänestäjien sosiodemografisen taustan sekä arvojen ja asenteiden vaikutusta ehdokasvalintaan. Äänestäjien sukupuoli, ikä, koulutustaso ja ammattiryhmä vaikuttivat heidän ehdokasvalintoihinsa. Nuorten ja yliopistokoulutettujen äänet keskittyivät Haaviston taakse, kun taas Stubb keräsi vanhempien äänestäjien, erityisesti eläkeläisten ja yrittäjätaustaisten, äänet. Halla-aho oli selkeä suosikkiehdokas alle 50-vuotiaiden ja ammatillisen koulutuksen käyneiden miesäänestäjien keskuudessa. Sukupuolenmukainen äänestäminen oli vähäistä presidentinvaalien ensimmäisellä kierroksella. Toisella kierroksella Stubb oli miesäänestäjien ehdoton ykkössuosikki kaikissa ikäryhmissä. Naisäänestäjien osalta Haavisto vei kaikissa ikäryhmissä voiton lukuun ottamatta yli 65-vuotiaita naisäänestäjiä. Puolueiden asettamat ehdokkaat (Andersson, Essayah, Halla-aho, Harkimo, Stubb ja Urpilainen) sijoittuivat arvoiltaan lähelle puolueidensa kannattajia. Valitsijayhdistysten ehdokkaat Haavisto ja Rehn sijoittuivat arvojensa puolesta maltillisesti nelikentän keskikohtaan, mikä mahdollisesti laajensi heidän kannatuspohjaansa. Toisella kierroksella Haaviston ja Stubbin toisen kierroksen äänestäjien keskinäiset erot arvoulottuvuuksilla jäivät lopulta marginaalisiksi. Stubbin kannattajat asettuivat vasemmisto-oikeistoulottuvuuden oikeammalle laidalle ja hieman konservatiiviseen suuntaan sosiokulttuurisella GAL-TAN-ulottuvuudella. Haaviston äänestäjät erottuivat puolestaan hieman vasemmistolaisempina ja liberaalimpina. Toisella kierroksella Haavisto sai taakseen Anderssonin ja Urpilaisen äänestäjiä, kun taas Stubb keräsi taakseen Essayahille tai Aaltolalle äänensä antaneiden äänet. Kolmasosa Jussi Halla-ahoa ensimmäisellä kierroksella äänestäneistä jäi kotiin toisella kierroksella. Valinta kahden arvoliberaalin ehdokkaan välillä oli monelle Halla-ahon kannattajista yksinkertaisesti liian haastavaa.

⁹ Tietoarkiston verkko-osoite: www.fsd.tuni.fi.

Luvussa 3 Jaakko Hillo, Mikko Mattila ja Åsa Von Schoultz tarkastelevat, miten äänestäjien arviot presidenttiehdokkaiden henkilökohtaisista ominaisuuksista vaikuttivat heidän äänestyspäätöksiinsä. Vaikka ehdokkaiden henkilökohtaisilla ominaisuuksilla ja luonteenpiirteillä oli oma vaikutuksensa, perinteiset poliittiset tekijät, kuten poliittiset ideologiat, ulkopoliittikan painotukset ja arvokysymykset olivat äänestäjille painavimpia tekijöitä heidän puntaroidessaan omaa äänestyspäätöstään. Etenkin vaalien toisella kierroksella merkittäväksi poikkeukseksi nousi kuitenkin ehdokkaiden puolisoliden merkitys. Tällöin peräti 40 prosenttia vastaajista, jotka eivät äänestäneet Haavistoa, ilmoitti Haaviston puolison olleen tärkeä syy olla äänestämättä häntä, mikä ainakin osin liittyy kielteisiin asenteisiin seksuaalivähemmistöjä kohtaan. Toiselle kierrokselle päässeitä ehdokkaita pidettiin hyvin osaavina, luotettavina, tehokkaina, älykkäinä sekä harkitsevina. Näiden arvioiden merkitys lopullisen äänestyspäätöksen osalta oli kuitenkin rajallinen, koska Haavistoa pidettiin useimmiten Stubbia parempana ehdokkaana juuri näillä kriteereillä, mutta Stubb voitti vaalit.

Luvussa 4 Josefina Sipinen, Lisbeth Laine ja Elina Kestilä-Kekkonen analysoivat taktista äänestämistä, joka oli vaalien yksi puhutuimmista teemoista. Luvussa paitsi pohditaan taktikoinnin eri ulottuvuuksia, myös analysoidaan, ketkä valitsijoista lopulta äänestivät taktisesti ensimmäisellä kierroksella. Luvussa myös painotetaan, ettei äänestäjien liikkuvuutta puolueiden välillä aina voi kutsua taktikoinniksi, sillä puolue- tai ehdokasvalinta ei tapahdu arvotyhjiössä. Vuoden 2023 eduskuntavaaleissa sosialidemokraatit vetivät taktisia äänestäjiä vihreiltä ja vasemmistoliitolta, kun taas vuoden 2024 presidentinvaaleissa Haavisto keräsi ääniä sosialidemokraattien ja vasemmistoliiton kannattajilta. Ilmiö liittyy osin suomalaisen puoluekentän polarisoitumiseen ja blokkiutumiseen erityisesti punavihreiden äänestäjien keskuudessa. Vaikka osa vasemmistoliiton kannattajista äänesti Haavistoa Anderssonin sijaan, molemmat ehdokkaat olivat näille äänestäjille lähes yhtä mieluisia. SDP:n kannattajat puolestaan suosivat Haavistoa ja Anderssonia enemmän kuin Urpilaista. Punavihreän blokin sisällä äänestäjät toisin sanoen voivat kunkin vaalin kilpailutilanteen mukaan valita usean mieluisan puolueen tai ehdokkaan välillä, eikä heille taktikointi välttämättä tarkoita epämieluisan vaihtoehdon valitsemista. Keskusta-oikeiston äänestäjien keskuudessa taktikointi presidentinvaaleissa sen sijaan oli vähäisempää, ja esimerkiksi perussuomalaisista moni jäi vaalien toisella kierroksella kotiin, kun Halla-aho ei päässyt toiselle kierrokselle.

Luvussa 5 Risto Niemikari käy läpi vaalijournalismissa keskeisessä asemassa olevia gallup-uutisointia ja vaalikoneiden sisältöjä keskeisimpien medioiden osalta, sekä pohtii kyselytutkimusaineiston valossa kansalaisten suhtautumista molempiin. Luku osoittaa, että vaikka kannatusluvuissa tapahtuneita muutoksia raportoidaan sinänsä asiallisesti ja maltillisesti, on uutisoinnissa havaittavissa sensaationhakuisuutta ja viihteellisyyttä. Ongelmallisinta gallup-uutisoinnissa on kuitenkin ilmiö, jota luvussa kutsutaan ”vaalien nollanneksi kierrokseksi”. Vaalien molemmilla kierroksilla enemmistö annetuista äänistä annettiin ennakkoon. Paitsi että ennakkoon äänestäneiden määriä seurataan julkisuudessa ennakkoäänestyksen edetessä, me-

dia myös kerää ja julkaisee gallupeja ehdokkaiden kannatuksesta ennakköäness-tyksen aikana. Näin ollen, kun varsinainen vaalipäivä koittaa, on äänestäjillä käy-tössään jo suuntaa antavaa tietoa vaalin tuloksesta, mikä mahdollisesti aiheuttaa taktista äänestämistä tai äänestäjien passivoitumista. Lisäksi gallup-uutisoinnissa näkyy kärkiehdokkaiden ja toisen kierroksen painottaminen jo kauan ennen kuin ehdokasasettelu on edes virallisesti valmis. Tämä hyödyttää jo ennestään suosi-tuimpia ehdokkaita, ja muistuttaa eduskuntavaalien niin sanottua ”pääministeri-vaali”-asetelmaa, joka suosii suurimpia puolueita. Vaalikonekysymyksien analyysin avulla testataan Ylen 25.1.2024 suuren vaaliväittelyn osakseen saamaa kritiikkiä sii-tä, että presidentinvaaleissa painotettaisiin liikaa sisäpolitiikkaa. Analyysi osoittaa, että sisäpoliittisilla teemoilla on presidentinvaalin varsinaiseen aiheeseen nähden suhteettoman suuri rooli ainakin vaalikoneissa. Toiseksi vaalikoneiden tarkastelu osoittaa, että sisäpolitiikan painotus johtuu paljolti taipumuksesta nähdä president-ti niin sanottuna ”arvojohtajana”, ja tiedotusvälineiltä tuntuukin puuttuvan mieli-kuvitusta mitata tuota arvojohtajuutta kansainvälisen politiikan kontekstissa.

Luvussa 6 Pekka Isotalus ja Esko Nieminen tarkastelevat vaaleja sosiaalisen me-dian näkökulmasta, erityisesti sitä, miten ehdokkaat käyttivät eri sosiaalisen me-dian alustoja kampanjoissaan. Sosiaalinen media oli kiinteä ja oleellinen osa kam-panjointia. Ehdokkaat olivat laajasti edustettuina kaikilla tarkastelluilla alustoilla ja toimivat niillä aktiivisesti. Suurin osa ehdokkaista oli sekä Facebookissa, X:ssä, Ins-tagramissa että TikTokissa. Sosiaalisen median käyttö oli myös hyvin monipuolista. Ehdokkaiden postausten herättämien reaktioiden perusteella ne saivat runsaasti huomiota sosiaalisen median seuraajilta. Sen sijaan kyselyn tulosten mukaan so-siaalisen median seuraaminen ja sen vaikutukset olivat varsin rajalliset. Mitä nuo-remmista äänestäjistä oli kyse, sitä seurattumpia ehdokkaiden sosiaalisen median julkaisut olivat. Erityisesti ehdokkaiden lyhyet videot olivat uutta presidentinvaal-likampanjoinnissa, ja ne myös kiinnostivat äänestäjiä. Voidaan siis sanoa, että en-simmäisen kerran Suomen presidentinvaaleissa sosiaalista mediaa hyödynnettiin kampanjoissa laajasti.

Luvussa 7 Vesa Koskimaa, Maarika Kujanen ja Tapio Raunio tarkastelevat kan-salaisten näkemyksiä presidentin valta-asemasta, sisältäen presidentin muodolli-set valtaoikeudet ja toimintatyylin. Tulokset osoittavat, että suomalaiset ovat varsin tyytyväisiä presidentin valtaoikeuksiin tai haluaisivat jopa kasvattaa niitä, kun taas muiden poliittisten toimijoiden kohdalla esiintyy enemmän tyytymättömyyttä. Pre-sidentin valtaa korostavat näkemykset eivät kuitenkaan perustu tietämättömyyteen presidentin vaikutusmahdollisuuksista, sillä suomalaisten tietämystaso presidentin muodollisista valtaoikeuksista oli analyysin perusteella varsin hyvällä tasolla. Muo-dollisten valtaoikeuksien lisäksi suomalaiset toivovat presidentin olevan aktiivinen, joskin myös eduskunnan, hallituksen ja puolueiden rinnalla varsin sovitteleva toi-mija, joka edistää kansallista yhtenäisyyttä. Presidentin ei kuitenkaan pääsääntöi-sesti toivota käyttävän julkista asemaansa oman poliittisen agendansa ajamiseen, varsinkaan julkisella areenalla. Kuitenkin niiden vastaajien joukossa, jotka toivoivat sekä muodollisesti vahvaa että poliittisesti haastavaa presidenttiä, korostui epäluot-

tamus poliittisiin toimijoihin ja osittain myös perussuomalaisten kannatus, mikä antaa viitteitä siitä, että presidentti voidaan myös nähdä parlamentaarista päätöksentekoa haastavana poliittisena toimijana, ikään kuin vaihtoehtona muille poliittisille instituutioille ja heidän harjoittamalleen epäonnistuneelle politiikalle. Havainnollistavana esimerkkinä luvussa käsitellään julkisessa keskustelussa yleistynyttä arvojohtajuus-retoriikkaa, joka saattaa osaltaan normalisoida presidentin epämuodollista valtaa suhteessa muodolliseen valta-asemaan.

Luvussa 8 Maarika Kujanen avaa presidentin poikkeuksellisen korkeaa suosiota sekä Suomen kontekstissa että kansainvälisestä vertailevasta näkökulmasta. Luvun analyysi osoittaa, että presidenttiin luotetaan ja presidentin toimia arvioidaan positiivisesti laajasti eri väestöryhmissä, joskin Niinistön toiminta presidenttinä sai varauksettomamman tuen kuin presidenttiin kohdistuva yleinen luottamus, ja mallittaisia eroja löytyi myös koulutustason ja puoluevalinnan osalta: korkeakoulutetut ja poliittisesti vasemmalle kallellaan olevat vastaajat antoivat Niinistön toiminnalle hieman pienemmällä todennäköisyydellä täyden arvosanan. Yhtäältä presidenttiin kohdistuvassa julkisessa tuessa on kyse presidentin perustuslaillisesti heikommasta ja siten suosiollisesta asemasta päivänpolitiikan 'turbulenssin' ulkopuolella: presidentti ei ole useimmiten vastuussa mielipiteitä jakavista poliittisista päätöksistä, vaan julkinen paine kohdistuu pääministeriin ja hallitukseen. Toisaalta presidentin suosio heijastelee sekä presidentti-instituutioon liitettyjä mielikuvia että presidenttiin henkilönä kohdistuvia näkemyksiä. Analyysi ei kuitenkaan anna viitteitä presidenttiin kohdistuvasta "sokeasta luottamuksesta", ottaen huomion kansalaisten tietämystason presidentin valtaoikeuksista ja toiveen presidentin vallan määrästä, vaikka korkeat suosioluvut ja presidentin vallankäyttöä kriittisesti tarkastelevien näkemysten puute julkisessa keskustelussa saattavatkin johtaa presidentin ylikorostuneeseen profiiliin ja siten vääristää presidentin todellista vaikutusvaltaa.

Kirjan päättävässä luvussa vedämme yhteen lukujen keskeiset havainnot koskien yhtäältä ehdokasvalinnan taustalla vaikuttaneita tekijöitä ja toisaalta perinteisen ja sosiaalisen median osuutta vuoden 2024 presidentinvaaleissa. Johtopäätösluku tarjoaa siis uusia mielenkiintoisia näkökulmia vuoden 2024 presidentinvaalien tuloksen ymmärtämiseksi. Lisäksi pohdimme Suomen presidentti-instituution tulevaisuutta alati muuttuvassa ulkopoliittisessa ympäristössä presidentin roolin, instituutioiden välisen vallanjaon sekä kansalaismielipiteen näkökulmasta.

Lähteet

- Anckar, C. (2022). *Presidents, Monarchs, and Prime Ministers: Executive Power Sharing in the World*. Cham: Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-031-03960-7>
- Arter, D. (1999). Finland. Teoksessa Robert Elgie (toim.) *Semi-Presidentialism in Europe*. Oxford: Oxford University Press, 48–66. <https://doi.org/10.1093/0198293860.001.0001>
- Arter, D. (2023). From Finlandisation and post-Finlandisation to the end of Finlandisation? Finland's road to a NATO application. *European Security* 32(2), 171–189. <https://doi.org/10.1080/09662839.2022.2113062>
- Borg, S. (2007). Vaalitulokset ja äänestyspäätökset. Teoksessa Pekka Isotalus & Sami Borg (toim.) *Presidentinvaalit 2006*. Porvoo, Helsinki: WSOY Oppimateriaalit, 32–55.
- Borg, Sami (Tampereen yliopisto) & Nurmela, Sakari (Kantar TNS Oy) & Pehkonen, Juhani (Kantar TNS Oy): Presidentinvaalien 2018 seuranta [sähköinen tietoaaineisto]. Versio 1.0 (2023-08-02). Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja]. <https://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD3706>
- Cox, G. (1997). *Making Votes Count: Strategic Coordination in the World's Electoral Systems*. New York: Cambridge University Press.
- Demokraatti (7.8.2023). Paavo Arhinmäki jättää presidentinvaalit väliin – piikki ehdokasehdokkaille: ”Pikemminkin pyrkinet puhumaan niin, ettei sanoisi mitään kovin selvää”. Saatavissa: <https://demokraatti.fi/paavo-arhinmaki-jattaa-presidentinvaalit-valiin-piikki-ehdokasehdokkaille-pikemminkin-pyrkinet-puhumaan-niin-ettei-sanoisi-mitaan-kovin-selvaa>, luettu 13.10.2024.
- Elgie, R. (1999). The Politics of Semi-Presidentialism. Teoksessa Elgie, R. (toim.) *Semi-Presidentialism in Europe*. Oxford: Oxford University Press, 1–21. <https://doi.org/10.1093/0198293860.001.0001>
- Elgie, R. (2018). *Political Leadership: A Pragmatic Institutional Approach*. London: Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1057/978-1-137-34622-3>
- Forsberg, T. (2024). Bottom-up foreign policy? Finland, NATO and public opinion. *Scandinavian Political Studies* 47(3), 283–307. <https://doi.org/10.1111/1467-9477.12273>
- Hallberg, P. & Martikainen, T. (2017). *Suomen valtiopolitiikan pitkä kaari*. Helsinki: Rule of Law Finland.
- Hallberg, P., Martikainen, T., Nousiainen, J. & Tiikkainen, P. (2009). *Presidentin valta: hallitsijanvallan ja parlamentarismin välinen jännite Suomessa 1919–2009*. Helsinki: WSOY.
- Golder, M. (2006). Presidential Coattails and Legislative Fragmentation. *American Journal of Political Science* 50(1), 34–48. <https://doi.org/10.1111/j.1540-5907.2006.00168.x>
- Hirvikallio, P. (1958). *Tasavallan presidentin vaalit Suomessa 1919–1950*. Helsinki: WSOY.
- HS (21.6.2023). Olli Rehn pyrkii presidentiksi valitsijayhdistyksen kautta. Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000009669958.html>, luettu 23.9.2024.
- HS (3.8.2023). Kokoomuksen Häkkinen presidenttiehdokkuudesta: ”Vakavassa harkinnassa”. Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000009761652.html>, luettu 20.9.2024.

- HS (14.8.2023). Petteri Orpo runttasi Antti Häkkäsen ruotuun, ja se saattaa vielä kostautua kokoomuksen puheenjohtajalle. Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000009782851.html>, luettu 14.10.2024.
- HS (18.8.2023). Mitä kokoomuksen presidenttiehdokkaan valinnassa oikein tapahtui? Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000009793692.html>, luettu 14.10.2024.
- HS (29.10.2023). Rkp:n päätös olla asettamatta presidenttiehdokasta herättää puolueen sisällä närää. Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000009945370.html>, luettu 13.10.2024.
- HS (5.11.2023). Elämäni biisi oli viiden samasta puusta veistetyn miehen show, mutta yhden tarina oli ylitse muiden. Saatavissa: <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000009968084.html>, luettu 13.10.2024.
- HS (16.11.2023). Haavisto vastasi vaalikoneen arvokysymyksiin nyt eri tavalla kuin vielä viime keväänä. Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000009993732.html>, luettu 20.9.2024.
- HS (13.12.2023). Mika Aaltola sanoo julkisuuden vieneen puolet kannatuksesta. Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000010056286.html>, luettu 23.9.2024.
- HS (10.1.2024). Ehdokkaiden puoliset ovat vaalien salainen ase. Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000010109086.html>, luettu 13.10.2024.
- HS (22.1.2024a). Stubbin rahoittajat viimein julki, lista kuhisee eliitistä tuttuja nimiä – Haavistolla suuri yksityishenkilön lahjoitus. Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000010027319.html>, luettu 21.9.2024.
- HS (22.1.2024b). Presidentinvaalien äänestysprosentti saattaa nousta poikkeuksellisesti, tutkijat arvioivat. Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000010088998.html>, luettu 22.9.2024.
- HS (2.2.2024). Haaviston vaalikassa kasvoi 1,5 miljoonaan – kampanja kertoi uuden tavoitteen. Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000010201819.html>, luettu 23.9.2024.
- Häikiö, M. (1993). *Presidentin valinta. Miten valtionpäämiehet on Suomessa valittu, millaisiin poikkeusmenetelmiin valinnoissa on turvauduttu ja miksi presidentin toimikautta jatkettiin kokonaan ilman vaalia vuonna 1973*. Porvoo–Helsinki–Juva: WSOY.
- IL (4.8.2023). Mika Aaltolaa ripitetään ylimielisyydestä. Saatavissa: <https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/a4e3febd-c4e3-460b-8b94-8dc1f6f915dd>, luettu 13.10.2024.
- IS (24.8.2023). Pekka Haavisto ei halua leimaantua punavihreiden ehdokkaaksi: ”En ole yhtään punainen”. Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000009993732.html>, luettu 20.9.2024.
- Isotalus, P. & Borg, S. toim. (2007). *Presidentinvaalit 2006*. Porvoo, Helsinki: WSOY Oppimateriaalit.
- Isotalus, P. (2017). *Mediapoliitikko*. Helsinki: Gaudeamus.
- Jyränki, A. & Nousiainen, J. (2006). *Eduskunnan muuttuva asema. Suomen eduskunta 100 vuotta, osa 2*. Helsinki: Edita.
- Kainuun sanomat (12.7.2023). Merja Kyllönen ei ole lähdössä tällä kertaa presidenttikisaan – ”Kääntyisin puolueen puheenjohtajan suuntaan”. Saatavissa: <https://www.>

- kainuunsanomat.fi/artikkeli/merja-kyllonen-ei-ole-lahdossa-talla-kerralla-presidenttikisaan-kaantyyisin-puolueen-puheenjohtaja, luettu 13.10.2024.
- Kestilä-Kekkonen, E., Rapeli, L. & Söderlund, P. toim. (2024). *Pääministerivaalit polarisaation aikakaudella: Eduskuntavaalitutkimus 2023*. Helsinki: Oikeusministeriön julkaisu, Selvityksiä ja ohjeita 2024:10.
- Koskimaa, V. & Raunio, T. (2025). Effective and democratic policymaking during a major crisis: an in-depth analysis of Finland's decision to apply for NATO membership after Russia attacked Ukraine. *Journal of European Public Policy* 32(4), 980–1003. <https://doi.org/10.1080/13501763.2024.2324013>
- Kujanen, M., Koskimaa, V. & Raunio, T. (2025). Confrontational or 'Statespersonlike' Style? Examining Finnish and French presidents' public speeches and messages, 2000–2020. *Political Studies Review* 23(1), 14–32. <https://doi.org/10.1177/14789299231188605>
- Kujanen, M., Koskimaa, V. & Raunio, T. (2024). President's Constitutional Powers and Public Activism: A focused analysis of presidential speeches under Finland's two presidencies. *Comparative European Politics* 22(5), 594–615. <https://doi.org/10.1057/s41295-023-00375-z>.
- Kujanen, M. & Raunio, T. (Tampereen yliopisto) (2025). Presidentinvaalit 2024 [data]. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja]. DOI: <https://doi.org/10.60686/t-fsd4019>; URN: <https://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD4019>
- Kämppe, R. & Lähde, J. (2012). *Sydänten presidentti*. Helsinki: Helsinki-kirjat.
- Nousiainen, J. (2001). From Semi-presidentialism to Parliamentary Government: Political and Constitutional Developments in Finland. *Scandinavian Political Studies* 24(2), 95–109. <https://doi.org/10.1111/1467-9477.00048>
- Paloheimo, H. (2002). Pääministerin vallan kasvu Suomessa. *Politiikka* 44(3), 203–221.
- Paloheimo, H. (2003). The Rising Power of the Prime Minister in Finland. *Scandinavian Political Studies* 26(3), 219–243. <https://doi.org/10.1111/1467-9477.00086>
- Paloheimo, H. (2017). Presidentin ja hallituksen muuttuva vallanjako. Teoksessa Niemi, M. K., Raunio, T. & Ruostetsaari, I. (toim.) *Poliittinen valta Suomessa*. Tampere: Vastapaino, 160–192.
- Passarelli, G. & Bergman, M. (2023). Runoff Comebacks in Comparative Perspective: Two-Round Presidential Election Systems. *Political Studies Review* 21(3), 608–624. <https://doi.org/10.1177/14789299221132441>
- Pesu, M. & Iso-Markku, T. (2024). Insufficiency of informal alignment: Why did Finland choose formal NATO membership? *International Affairs* 100(2), 569–588. <https://doi.org/10.1093/ia/iiae006>
- Railo, E. (2012). Haavisto-ilmiön anatomia. Teoksessa Mikko Majander (toim.) *Presidentin vaali ja poliittinen mobilisaatio*. Helsinki: Kalevi Sorsa säätiö, 97–121.
- Raunio T. & Sedelius, T. (2020). *Semi-Presidential Policy-Making in Europe: Executive Coordination and Political Leadership*. Basingstoke: Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-16431-7>
- Sedelius T. & Mashtaler, O. (2013). Two Decades of Semi-presidentialism: Issues of intra-executive conflict in Central and Eastern Europe 1991–2011. *East European Politics* 29(2), 109–134. <https://doi.org/10.1080/21599165.2012.748662>

- Suhonen, P. (2006). *Mielipidetutkimukset ja yhteiskunta*. Tampere: Tampere University Press.
- Sänkiäho, R. (1983). *Kun kansa valitsi Koiviston*. Tampere: Lehtimiehet.
- Tavits, M. (2009). *Presidents with Prime Ministers: Do Direct elections Matter?* Oxford: Oxford University Press.
- Tiihonen, S., Pohls, M. & Korppi-Tommola, J. toim. (2013). *Presidentti johtaa: suomalaisen valtiojohtamisen pitkä linja*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Siltala.
- Tiihonen, S. (2013). Presidentit valtiollisina johtajina. Teoksessa Tiihonen, S., Pohls, M. & Korppi-Tommola, J. (toim.) *Presidentti johtaa: suomalaisen valtiojohtamisen pitkä linja*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Siltala, 301–351.
- Tilli, J. (2012). Presidentinvaalit 2012: uutta, vanhaa, lainattua, sinistä ja vihreää. *Kansalaisyhteiskunta-lehti*, 3(1), 70–79. <http://kans.jyu.fi/lehti/numero-1-2012>
- Vanhanen, M. (2024). *Kriisien keskellä: Näkymä valtiojohtamisen todellisuuteen*. Helsinki: Otava.
- Yan, H.T. (2021). Prime Ministerial Autonomy and Intra-Executive Conflict under Semi-Presidentialism. *European Political Science Review* 13(3), 285–306. <https://doi.org/10.1017/s1755773921000072>
- Yle (29.5.2017). Sauli Niinistö hakee jatkokautta presidenttinä – mittauttaa suosionsa yhdistyksen avulla. Saatavissa: <https://yle.fi/a/3-9637194>, luettu 22.9.2024.
- Yle (21.10.2022). Mika Aaltola kärjessä Ilta-Sanomien presidenttikyselyssä – ”Jos ehdolla on pelkästään vanhaa kaartia, tuntisin yhä enemmän kiusausta laittaa korteni kekoon”. Saatavissa: <https://yle.fi/a/74-20002021>, luettu 13.10.2024.
- Yle (28.6.2023). Harkimo kritisoi kanssaehdokkaitaan: En ymmärrä valitsijayhdistyksiä. Saatavissa. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000009675091.html>, luettu 13.10.2024.
- Yle (7.9.2023). RKP ei aseta omaa presidenttiehdokasta. Saatavissa: <https://yle.fi/a/74-20049012>, luettu 13.10.2024.
- Yle (14.9.2023). Ylen presidenttikysely: Tämä kaksikko pesee kaikki muut – katso miten eri taisteluparien kävisi toisella kierroksella. Saatavissa: <https://yle.fi/a/74-20049765>, luettu 17.10.2024.
- Yle (1.10.2023). Yle: Ennen Stubbin valintaa kokoomus teki kyselyn, kuka pärjäisi presidenttikisassa parhaiten. Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000009892103.html>, luettu 13.10.2024.
- Yle (13.10.2023). Ylen presidenttikysely: Kaksi suosituinta on selvässä johdossa – katso, miten oma ehdokkaasi pärjää. Saatavissa: <https://yle.fi/a/74-20054671>, luettu 13.10.2024.
- Yle (5.11.2023a). Elämäni Biisi sai jättiyleisön – tutkijan mielestä presidenttiehdokkaiden kannattaa ottaa viihde vakavasti. Saatavissa: <https://yle.fi/a/74-20058719>, luettu 13.10.2024.
- Yle (5.11.2023b). Elämäni biisi oli viiden samasta puusta veistetyin miehen show, mutta yhden tarina oli ylitse muiden. Saatavissa: <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000009968084.html>, luettu 13.10.2024.
- Yle (15.11.2023). Kärki vaihtui Ylen presidenttikyselyssä – Lämmittelykierrokset on nyt käyty läpi, sanoo politiikan tutkija (yle). Saatavissa: <https://yle.fi/a/74-20060346>, luettu 13.10.2024.

- Yle (17.11.2023). Presidenttiehdokas Mika Aaltolan rahankeruu vaikeuksissa – koossa vasta murto-osa tavoitellusta summasta. Saatavissa: <https://yle.fi/a/74-20060612>, luettu 23.9.2024.
- Yle (10.12.2023). Urpilainen ja Halla-aho ovat presidentinvaalien isot kysymysmerkit, arvioi asiantuntija. Saatavissa: <https://yle.fi/a/74-20064085>, luettu 13.10.2024.
- Yle (11.12.2023). Kannattajakorttien keruu kalkkiviivoilla – kysimme presidenttiehdokkaiksi vielä mieliviltä, ovatko kortit kasassa. Saatavissa: <https://yle.fi/a/74-20064418> (luettu 2.9.2024).
- Yle (13.12.2023). Ylen presidenttikysely: Stubb vahvisti ykkössijaansa, mutta ”kymppikerhossa” muhii suurin muutos. Saatavissa: <https://yle.fi/a/74-20064581>, luettu 13.10.2023.
- Yle (5.1.2024). Asiantuntijoiden mukaan Halla-ahon suoritus Ylen tentissä oli varovainen. Saatavissa: <https://yle.fi/a/74-20067941>, luettu 13.10.2024.
- Yle (9.1.2024). Andersson Presidenttitentissä: Ukrainaa tulee tukea kaikissa tapauksissa. Saatavissa: <https://yle.fi/a/74-20068633>, luettu 13.10.2024.
- Yle (10.1.2024). Analyysi: Essayah äityi piikittelemään nuoria diplomaatteja ja boomereista puhuneita. Saatavissa: <https://yle.fi/a/74-20068829>, luettu 13.10.2024.
- Yle (15.1.2024). Asiantuntijat poimivat Harry Harkimon esiintymisestä raikkaita näkemyksiä – presidenttitentissä vahva talouspainotus. Saatavissa: <https://yle.fi/a/74-20069420>, luettu 13.10.2024.
- Yle (25.1.2024). Ylen presidenttikysely: Halla-aho nousi ryminällä. Saatavissa: <https://yle.fi/a/74-20071122>, luettu 13.10.2024.
- Yle (9.2.2024). Analyysi: Haavisto jakeli nopeita jabeja Stubbille, joka syleili vastaehdokkaan kuoliaaksi kehuilla. Saatavissa: <https://yle.fi/a/74-20073701>, luettu 23.9.2024.
- Åberg, J. & Sedelius, T. (2020). A Structured Review of Semi-Presidential Studies: Debates, Results, and Missing Pieces. *British Journal of Political Science* 50(3), 1111–1136. <https://doi.org/10.1017/S0007123418000017>

2

Äänestäjien sosiodemografinen profiili sekä arvot ehdokasvalintojen taustalla

Aino Tiihonen, Sami Borg & Veikko Isotalo

Johdanto

Vaalitutkimukset sekä Suomessa että kansainvälisesti ovat osoittaneet, että äänestäjien arvojen ja asenteiden merkitys yksittäisten äänestyspäätösten taustalla on kasvanut tällä vuosituhanella (esim. Borg 2020; Borg ym. 2020; Norris & Inglehart 2019). Erityisesti arvo- ja asenneorientaatioiden on havaittu vaikuttavan äänestäjien puoluevalintoihin (esim. Inglehart 1997; Kitschelt & Rehm 2014; Knutsen 2018; Isotalo ym. 2020; Söderlund 2024). Vaikka presidentinvaaleissa äänestyspäätös kohdistuu puoluevalinnan sijasta ehdokasvalintaan, on aiemman tutkimuskirjallisuuden perusteella perusteltua olettaa, että äänestäjien arvot ja asenteet vaikuttivat heidän äänestyspäätöksiinsä myös talvella 2024 käydyissä Suomen presidentinvaaleissa.

Presidentinvaalit 2024 -kyselyaineiston mukaan vuoden 2024 presidentinvaaleissa keskimäärin noin kolme neljästä (77 %) äänestäjästä koki, että ehdokkaan edustamat arvot vaikuttivat ratkaisevasti tai melko paljon heidän äänestyspäätökseensä. Vastaava osuus vuoden 2018 presidentinvaaleissa oli hieman korkeampi, 81 prosenttia (Borg ym. 2018; ks. myös Kujanen 2020, 46). Ainoastaan ehdokkaan kyvykkyys ja asiantuntemus ulkopoliitikassa arvioitiin merkittävämmäksi tekijäksi äänestyspä-

töksen taustalla vuoden 2024 presidentinvaaleissa verrattuna vuoteen 2018. Vuoden 2024 vaaleissa neljä viidestä äänestäjästä (83 %) koki tämän vaikuttaneen ratkaisevasti tai melko paljon heidän ehdokasvalintaansa.

Poliittiset arvot ja asenteet sekä arvoulottuvuudet kytkeytyvät poliittisiin jakolinjoihin, jotka ovat käytetyimpiä viitekehyksiä äänestyskäyttäytymisen selittämisessä. Poliittisilla jakolinjoilla (*engl. cleavage*) tarkoitetaan eri yhteiskuntaryhmien tunnistetusti vastakkaisista intresseistä nousevia ulottuvuuksia, jotka jäsentävät äänestäjien ja puolueiden välisiä suhteita, ja jotka ovat yleensä myös institutionalisoituneet jollakin tavoin (Lipset & Rokkan 1967; Bartolini & Mair 1990 sekä Knutsen & Scarborough 1995).

Yhteiskuntien luokkajakoon nojaava jakolinja on länsimaaisissa demokratioissa ollut tyypillisesti keskeisin ja se on määrittänyt pitkälti myös muiden jakolinjojen rakentumista (Knutsen 2018). Suomen poliittisessa järjestelmässä keskeisiksi poliittisiksi jakolinjoiksi on perinteisesti erotettu puoluejärjestelmän vasemmisto-oikeisto-ulottuvuuteen liittyvä luokkajako, kaupunki-maaseutu-jako sekä etenkin ruotsin kielen asemaan perustuva kielijakolinja (Paloheimo & Sundberg 2005).

Yhteiskunnan taloudellinen, ammatillinen ja väestöllinen rakennemuutos on muovannut perinteistä jakolinjarakennetta Suomessa, kuten muissakin länsimaissa (Westinen 2015; Westinen ym. 2016; Borg ym. 2020). Keskeisin osa tätä muutosta on ollut sosiokulttuurisen jakolinjan merkityksen korostuminen. Ilmiö on ollut havaittavissa monissa länsimaissa jo 1970-luvulta lähtien, jolloin postmaterialistiset arvot alkoivat yleistyä "hiljaisen vallankumouksen" myötä (Inglehart 1970; 1977). Tämä arvomuutos toi politiikan asialistalle uudenlaisia kysymyksiä vähemmistöjen oikeuksista, ympäristönsuojelusta ja maahanmuutosta (Norris & Inglehart 2019).

2000-luvulla sosiokulttuuriset teemat ovat vankistaneet asemaansa politiikan asialistalla, osittain oikeistopopulismin ja arvokonservatismin nousun seurauksena (esim. Ignazi 1992; Polk ym. 2017). Vaikka sosiokulttuurisen jakolinjan vahvistumisen on usein nähty heikentävän perinteistä sosioekonomista vasemmisto-oikeisto-jakolinjaa, viimeaikaiset tutkimukset ovat antaneet tästä jokseenkin päinvastaisiakin viitteitä (Kestilä-Kekkonen ym. 2024; Borg ym. 2020; Wass & Kauppinen 2024). Esimerkiksi kevään 2023 eduskuntavaalikeskustelut ja -kampanjat herättivät sosioekonomisen vasemmisto-oikeisto-linjan vahvasti eloon. Lisäksi affektiivisen eli tunnepitoisen polarisaation kasvu näyttää olevan yhteydessä sekä vasemmisto-oikeisto-linjaan että sosiokulttuuriseen jakolinjaan (Kawecki & Kekkonen 2024).

Yhteiskuntaryhmien erot sijoittumisessa poliittisille jakolinjoille ovat jo pitkään kiinnostaneet tutkijoita. Yleensä ottaen sosiodemografisten tekijöiden suoran yhteyden puoluevalintoihin on nähty ohentuneen. Silti kansainvälinen tutkimus on jo varsin varhain osoittanut, että erityisesti sukupuolten välillä piilee suuriakin eroja poliittisissa arvo-orientaatioissa (Lipset 1981; Randall 1987; Norris 2003). Tällaisissa tutkimuksissa on tarkasteltu sukupuolten välisiä eroja puoluevalintojen näkökulmasta. Tulosten mukaan naiset ovat 2000-luvulla asteittain siirtyneet yhä vahvemmin vihervasemmistolaisten puolueiden taakse. Tätä liikehdintää nimitetään

vaalitutkimuksessa *moderniksi sukupuolikuiluksi*. Naisten vasemmistolaistumisen taustalta on havaittu naisten miehiä voimakkaampi taipumus siirtyä kannattamaan postmoderneja ja liberaaleja arvoja, mikä on yhteydessä perinteisten sukupuoliroolien heikentymiseen länsimaissa 1980-luvulta lähtien (Norris & Inglehart 2019; van der Brug & van Spanje 2009). Kansainvälisestä tutkimustrendistä hieman poiketen Suomessa sukupuolten väliset erot puoluevalinnoissa ja yhtä lailla poliittisissa arvo-orientaatioissa ovat olleet lähes olemattomia aina 2010-luvulle saakka. Viime vuosikymmenellä naisten ja miesten erot etenkin suhtautumisessa sosiokulttuuriin asiakysymyksiin alkoivat kasvaa (Westinen 2015; Westinen & Kestilä-Kekkonen 2015).

Tuoreimpien tutkimuslöydösten mukaan moderni sukupuolikuilu miesten ja naisten välillä on edelleen kasvanut, ja kevään 2023 eduskuntavaaleissa sekä nuoret että keski-ikäiset naiset asettautuivat vihervasemmistolaisen blokin kannattajiksi, kun samanikäiset miehet antoivat suuressa määrin tukensa kokoomukselle ja perussuomalaisille. Toisaalta keskimääräiset erot miesten ja naisten vasemmisto-oi-keisto-orientaatiossa ovat verrattain pieniä (Isotalo ym. 2024, 260).

Sukupuolen ohella ikä vaikuttaa tutkitusti eri tavoin ja jopa merkittävästi poliittisiin arvo-orientaatioihin. Käsittelemme nyt asiaa lähinnä sukupolvinäkökulmasta. Poliittisten arvojen ja asenteiden tiedetään periytyvän voimakkaasti lapsilta vanhemmille (esim. Jennings & Niemi 1981; Verba ym. 1995; Gidengil ym. 2016). Tutkijat ovat korostaneet niin kutsuttuja formatiivisia vuosia, joiden aikana koetut avainkokemukset vaikuttavat vahvasti ja melko pysyvästi kunkin sukupolven arvojen ja asenteiden muovautumiseen (Delli Carpini 1986; Neundorf & Smets 2017). Yleisesti sukupolvien ja eri ikäryhmien osalta tutkimuksissa on havaittu, että mitä nuoremista ikäryhmistä tai sukupolvista on kyse, sitä liberaalimpia he ovat arvo-orientaatioiltaan verrattuna vanhempiin ikäryhmiin tai sukupolviin (Tilley 2005). Tutkimukset suomalaisesta äänestäjäkunnasta ovat osoittaneet, että nuoremmille ikäryhmille on 2000-luvulla ollut tavanomaisempaa äänestää vihreitä ja perussuomalaisia, kun taas vanhemmille ikäryhmille perinteisten suurten puolueiden – SDP:n, kokoomuksen ja keskustan – äänestäminen on ollut tyypillisempää (Westinen 2015; Suuronen ym. 2020, 264).

Sukupuolen ja iän lisäksi myös koulutustaso sekä ammatti vaikuttavat siihen, millaisiksi yksilöiden poliittiset arvo-orientaatiot muovautuvat, etenkin siksi, että molemmat taustatekijät ovat selkeästi yhteydessä yksilöiden sosioekonomiseen asemaan. Perinteinen luokkajako on piirtynyt Suomessa niin, että matalasti koulutetut työntekijät ovat kannattaneet sosioekonomista tasa-arvoa ja äänestäneet aiemmin yleensä joko SDP:tä tai vasemmistoliittoa. Vastaavasti korkeasti koulutetut ylemmät toimihenkilöt ja johtavassa asemassa työskentelevät ovat kannattaneet muita enemmän vahvaa markkinataloutta, suhtautuneet kriittisemmin sosioekonomiseen tasa-arvoon ja äänestäneet suuressa määrin kokoomusta (Pesonen ym. 1993; Paloheimo 2008 ja Westinen 2011).

Perinteinen luokkajako on kuitenkin heikentynyt 2000-luvulla. Heikentymisen taustalla on yhteiskunnan elinkeino- ja ammattirakenteen muutos, ja samaan aikaan

sen kanssa tapahtunut sosiokulttuuristen teemojen nousu. Tutkijat ovat esittäneet, että vahvasti globalisaatiokehityksen synnyttämälle sosiokulttuuriselle jakolinjalle ominaiset politiikan asiakysymykset, kuten maahanmuutto, vähemmistöjen oikeudet sekä ilmastokysymykset, ovat tulleet lähelle kaikkien äänestäjien arkielämää. Tässä kehityskulussa työntekijät on tavanomaisesti nähty globalisaation häviäjinä, mikä on saanut heidät painottamaan puoluevalinnoissaan yhä voimakkaammin sosioekonomisten asiakysymysten sijaan tai rinnalla sosiokulttuurisia asiakysymyksiä (Kriesi ym. 2006). Myös Suomessa tämä trendi on havaittu ammattiryhmistä työntekijöissä, jotka ovat etenkin 2010-luvulla muuttuneet sosiokulttuuriselta orientaatioltaan konservatiivisemmiksi (Westinen 2015; Tiihonen 2022).

Tämä luku rakentuu pääosin kahdesta ehdokasvalintaa koskevasta tarkastelusta. Ensimmäinen koskee vuoden 2024 presidentinvaalien ehdokkaiden äänestäjien sosiodemografista profiilia ja toinen äänestäjien arvo- ja asenneorientaatioita ehdokasvalinnan mukaan. Luvussa esitetyt tilastoanalyysit perustuvat arvo- ja asenneorientaatioiden osalta sosioekonomiseen vasemmisto-oikeisto- ja sosiokulttuuriseen GAL-TAN-jakolinjaan, joista muodostetaan kaksiulotteinen arvokarttakuvio havainnollistamaan tuloksia visuaalisesti.

Tätä ennen otamme kuitenkin yhden askeleen taaksepäin ja tarkastelemme eri väestöryhmien arvo- ja asenneorientaatioita. Toisin sanoen olemme kiinnostuneita siitä, miten eri-ikäiset mies- ja naisäänestäjät, eri koulutustason omaavat äänestäjät, eri ammattiryhmät ja eri puoluekannan omaavat äänestäjät sijoittuvat sosioekonomiselle vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudelle ja sosiokulttuuriselle GAL-TAN-ulottuvuudelle. Tämän jälkeen siirrymme tarkastelemaan ehdokkaiden äänestäjien sosiodemografista profiilia, minkä jälkeen keskitymme analysoimaan äänestäjien arvo- ja asenneorientaatioiden vaikutusta ehdokasvalintaan sekä presidentinvaalin ensimmäisellä että toisella kierroksella. Luvun loppupuolella vertaamme eri väestöryhmiin kuuluvien äänestäjien sijoittumista arvoulottuvuuksille ehdokkaiden sijoittumiseen. Ehdokkaiden sijoittumista koskevat tiedot ovat peräisin median tuottamista vaalikoneaineistoista.

Väestöryhmien arvot ja asenteet

Tässä osiossa tarkastelemme väestöryhmien sosioekonomista vasemmisto-oikeisto- sekä sosiokulttuurista GAL-TAN-orientaatioita. Rakennamme näistä kahdesta ulottuvuudesta monissa aikaisemmissakin tutkimuksissa hyödynnetyn arvokartan, jossa vasemmisto-oikeisto-ulottuvuus muodostaa nelikentän vaaka-akselin ja sosiokulttuurinen GAL-TAN-ulottuvuus pystyakselin. Mittarimme perustuvat operationalisointeihin, jotka on muodostettu Presidentinvaalit 2024 -kyselyaineistossa esitettyjen, Suomen tulevaisuuden suuntaa koskevien väittämien pohjalta. Molempien ulottuvuuksien operationalisointi on identtinen vuoden 2023 Eduskuntavaalitutkimuksessa käytetyn operationalisoinnin kanssa (ks. Isotalo & Rapeli 2024, 314–

324). GAL-TAN-ulottuvuus niputtaa yhteen monia sosiokulttuurisia asiakysymyksiä maahanmuutosta ilmastonmuutokseen ja sosiaaliin identiteetteihin. Empiirisissä tutkimuksissa äänestäjäkunnan sosiokulttuurisia asenteita tarkastellaan usein niin kutsutulla GAL-TAN-mittarilla (ks. esim. Hooghe ym. 2002 ja Isotalo ym. 2020)¹.

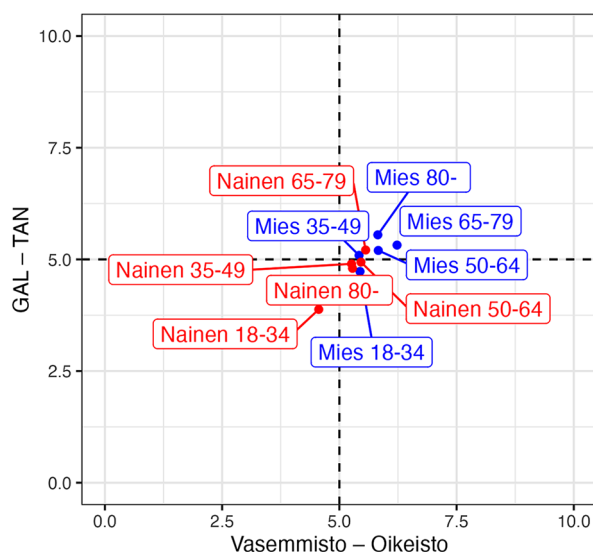
Vasemmisto-oikeisto-sijoittumista mittaava summamuuttuja koostuu neljästä Suomen taloutta koskevasta väittämästä: "Seuraavassa on lueteltu eräitä ehdotuksia koskien Suomen tulevaisuuden suuntaa. Mitä mieltä olet näistä ehdotuksista? Suomi, jossa... 1) on pienempi julkinen sektori, 2) ...on alhaisempi verotus, vaikka se heikentäisi julkisia palveluita, 3) ...hyvinvointivaltiota ylläpidetään tarvittaessa velkarakahalla ja 4) ...valtio sääntelee nykyistä voimakkaammin vapaiden markkinoiden toimintaa. Väittämiin on vastattu asteikolla 0–10, jossa 0 tarkoittaa "erittäin huono ehdotus", 5 "ei hyvä eikä huono ehdotus" ja 10 "erittäin hyvä ehdotus". Ennen summamuuttujan laskemista väittämät on käännetty samansuuntaisiksi uudelleen koodaamalla kaikki niin, että mittarin 0–10 asteikolla 0 indikoi erittäin vasemmistolaista sosioekonomista orientaatiota ja 10 erittäin oikeistolaista sosioekonomista orientaatiota. Summamuuttujan sisäistä reliabiliteettia on tarkasteltu Cronbachin alfalla, joka oli vasemmisto-oikeisto-ulottuvuutta mittaavalle summamuuttujalle 0,628.

Sosiokulttuuriselle ulottuvuudelle sijoittumista mittaava GAL-TAN-summamuuttuja on muodostettu kaikkiaan kuudesta saman patteriston väittämästä, jotka ovat: Suomi, jossa... 1) ...maahanmuutto on laajamittaisempaa, 2) ...panostetaan huomattavasti nykyistä enemmän ilmastonmuutoksen torjuntaan, 3) ...vahvistetaan sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen oikeuksia, 4) ...on enemmän lakia ja järjestystä, 5) ...kristilliset arvot ovat suuremmassa roolissa ja 6) Euroopan unioniin vähemmän sitoutunut Suomi. GAL-TAN-muuttujan kaikki väittämät puolestaan käännettiin uudelleen koodaamalla niin, että 0 tarkoittaa erittäin liberaalia sosiokulttuurista orientaatiota ja 10 vastaavasti erittäin konservatiivista sosiokulttuurista orientaatiota. GAL-TAN-summamuuttujan Cronbachin alfaksi saatiin 0,724.

Ikä ja sukupuoli

Aloitamme arvokartta-analyysin tarkastelemalla, miten sijoittuminen vasemmisto-oikeisto- ja GAL-TAN-ulottuvuuksille vaihtelee sukupuolen ja iän mukaan. Perinteisesti suomalaisessa aikuisväestössä ei ole havaittu kovinkaan merkittäviä eroja vasemmisto-oikeisto-orientaatioissa sukupuolen ja iän suhteen, eivätkä tuloksemmme ole tässä suhteessa poikkeus.

¹ GAL viittaa englannin kielen sanoihin: "Green, Alternative, Libertarian" ja TAN vastaavasti tulee sanoista: "Traditional, Authoritarian, Nationalist". Näillä kuvataan poliittisen jakolinjan ääripäitä, jossa vastakain ovat viherliberaalit arvot kansalliskonservatiivisten ja autoritaaristen arvojen kanssa.

Kuvio 2.1 Sijoittuminen sosioekonomiselle vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudelle ja sosiokulttuuriselle GAL-TAN-ulottuvuudelle iän ja sukupuolen mukaan.

Lähde: Presidentinvaalit 2024 -kyselytutkimusaineisto (Kujanen & Raunio 2025).

Toisaalta tuore Eduskuntavaalitutkimus vuodelta 2023 on kuitenkin antanut viitteitä sosioekonomisen orientaation osalta siitä, että etenkin 1980-luvulla tai myöhemmin syntyneet miehet ovat muuttuneet 2020-luvulla oikeistolaisemmiksi ja vastaavasti naiset vasemmistolaisemmiksi (Isotalo ym. 2024). Naisten vasemmistolaisuus havaitaan tämänkin luvun tarkasteluissa, mutta nuorten miesten selvää, muista ikä- ja sukupoliryhmistä erottuvaa oikeistolaisuutta ei ole havaittavissa käytetyillä mittareilla. Kuviosta 2.1 nähdään, että 18–34-vuotiaat naiset ovat vasemmisto-oikeisto-orientaatioltaan eniten vasemmalla. Ylipäänsä naiset erottuvat miehiä hieman keskimääräistä vasemmistolaisemmalla orientaatiolla. Oikeistolaisiin orientaatio on 65–79-vuotiailla miehillä.

Kun tarkastellaan sosiokulttuurista suuntautumista, 18–34-vuotiailla naisilla on selkeästi liberaalein sosiokulttuurinen orientaatio. Heidän erottumisensa sosiokulttuuriselta orientaatioltaan on merkittävä sekä kaikenikäisistä miehistä että naisista. Naiset ovat kaikissa ikäryhmissä sosiokulttuuriselta orientaatioltaan jonkin verran miehiä liberaalimpia, mutta 18–34-vuotiaat naiset ovat huomattavasti liberaalimpia sekä suhteessa muun ikäisiin naisiin että suhteessa samanikäisiin miehiin. Miehistä vanhimmat ikäryhmät ovat sosiokulttuuriselta orientaatioltaan konservatiivisimpia.

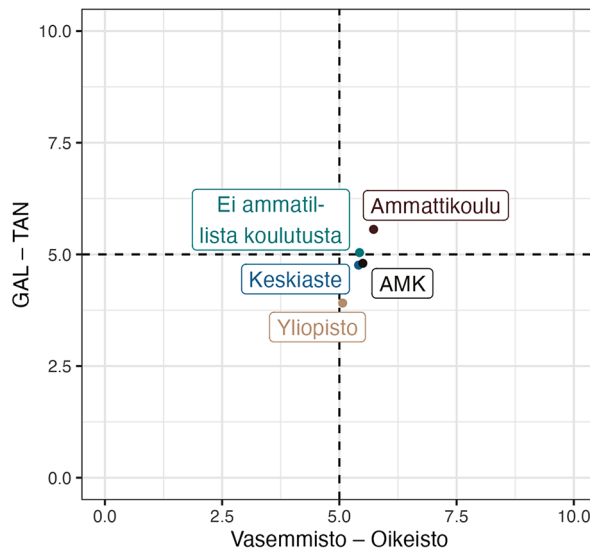
Tuloksemme ovat linjassa aikaisempien tutkimusten kanssa, jotka ovat havainneet edellä kuvatun modernin sukupolikuilun (Westinen 2015; Westinen ym. 2016 & Isotalo ym. 2024). Miehet ovat sekä oikeistolaisempia että konservatiivisempia kuin naiset. Suomessa tämä kuilu on viime vuosina jyrkentynyt. Tuore Nuorisotutkimus suomalaisista alle 35-vuotiaista nuorista on osoittanut, että tämä niin kutsut-

tu ideologinen kuilu naisten ja miesten välillä on etenkin nuoremmissa ikäluokissa kasvanut (Tervo-Niemelä & Porkka 2023).

Koulutustaso

Aikaisemmissa tutkimuksissa on osoitettu, että koulutustaso vaikuttaa merkittävästi yksilön poliittisiin näkemyksiin, kuten puoluekantaan ja poliittiseen arvomaailmaan (Paloheimo 2008; Stubager 2009; Westinen 2015). Tutkimus on myös osoittanut, että vaikka korkeasti koulutetut ovat monessa suhteessa homogeeninen joukko, on eri alojen korkeasti koulutettujen välillä suuriakin eroja arvoissa ja asenteissa sekä puoluevalinnoissa (Avonius ym. 2016). Koulutustason nousu on nähty yhdeksi keskeiseksi syyksi liberaalin sosiokulttuurisen orientaation yleistymiselle, ja osa tutkijoista on esittänyt sosiokulttuurisen ulottuvuuden mukailevan voimakkaasti koulutustasoista johtuvia eroja (Van de Werfhorst & De Graaf 2004). Korkeakoulutuksen on ajateltu korostavan individualistisia arvoja, avoimuutta, ennakkoluulottomuutta ja solidaarisuutta, mitä on käytetty selittämään korkeasti koulutettujen keskimääräistä liberaalimpaa sosiokulttuurista orientaatiota (emt.; Knutsen 2004).

Koulutustason yhteys sosioekonomiseen vasemmisto-oikeisto-orientaatioon on sen sijaan heikompi, vaikka joissakin vanhemmissa tutkimuksissa on havaittu yliopisto-opiskelijat muita väestöryhmiä hieman vasemmistolaisemmiksi (esim. Suhonen 1975). Tutkimus antanut tästä viitteitä vielä 2010-luvullakin (Westinen ym. 2016), mutta koulutustasoa merkittävämmiin äänestäjien poliittisia arvo-orientaatioita ovat ohjanneet heidän ammattinsa (Westinen 2015).

Kuvio 2.2 Sijoittuminen sosioekonomiselle vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudelle ja sosiokulttuuriselle GAL-TAN-ulottuvuudelle koulutustason mukaan.

Lähde: Presidentinvaalit 2024 -kyselytutkimusaineisto (Kujanen & Raunio 2025).

Lukumme arvokarttakuvio (kuvio 2.2) osoittaa, että eritasoisesti koulutetut² äänioikeutetut eroavat toisistaan jonkin verran vasemmisto-oikeisto-orientaatioiltaan. Aikaisemman tutkimuskirjallisuuden perusteella odotetusti yliopistokoulutuksen suorittaneilla on keskimäärin vasemmistolaisin sosioekonominen orientaatio ja ammattikoulun suorittaneilla on oikeistolaisin orientaatio. Kiinnostavasti yliopistokoulutuksen suorittaneissa keskihajonnat ovat myös selkeästi suurimpia, mikä viittaa siihen, että vastaajien välillä on ollut suurempaa vaihtelua vasemmisto-oikeisto-kysymyksissä (ks. Liitteet). Erot eri koulutusryhmien välillä ovat kuitenkin hyvin pieniä.

Sen sijaan sosiokulttuurisella GAL-TAN-ulottuvuudella erot eritasoisen koulutuksen suorittaneiden välillä ovat suurempia, kuten aiemman tutkimuskirjallisuuden pohjalta saatoimme odottaa. Tämänkin arvoulottuvuuden osalta yliopistokoulutuksen suorittaneet ja ammattikoulun suorittaneet asettuvat ääripäiksi: yliopistokoulutetut ovat orientaatioiltaan liberaaleimpia ja ammattikoulun käyneet konservatiivisimpia.

Puoluevalinta

Poliittisten arvo- ja asenneorientaatioiden yhteys puoluevalintaan on tutkitusti kiistaton (esim. Knutsen & Kumlin 2005 Paloheimo 2005; Westinen 2015; Knutsen 2018). Lisäksi arvoulottuvuuksista syntyneet vastakkainasettelut raamittavat oleellisesti myös suomalaista puoluekenttää. Tästä syystä on tärkeää tarkastella väestöryhmien arvo- ja asenneorientaatioita myös heidän puoluevalintansa mukaan.

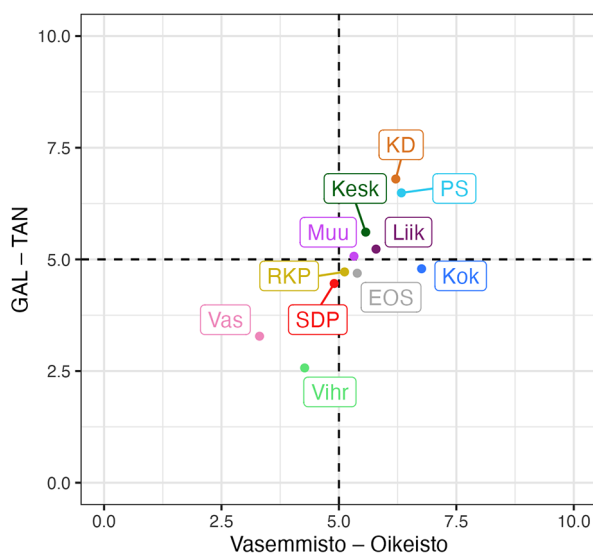
Vasemmisto-oikeisto-ulottuvuus on ollut keskeisin suomalaisia puolueita eri leireihin jakanut ulottuvuus ja tämä vastakkainasettelu on luonnollisesti näkynyt puolueiden kannattajissa (Mickelsson 2021; Karvonen 2014; Paloheimo 2008). Tutkimukset ovat osoittaneet, että puolueiden kannattajakunnissa on tapahtunut arvosiirtymiä 2000-luvun aikana. Tästä syystä ideologinen polarisaatio on viime vuosina voimistunut (Isotalo ym. 2020; Isotalo & Rapeli 2024). Eduskuntapuolueista kokoomuksen kannattajat ovat vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudella sijoittuneet kannattajiensa vasemmisto-oikeisto-itsesijoituksen perusteella ulottuvuuden oikeistolaisimpaan päähän. Myös RKP, keskusta, KD ja perussuomalaiset sijoittuvat samalla mittarilla ulottuvuuden oikeistolaiseen puoliskoon. Merkittävin muutos 2000-luvulla on tapahtunut perussuomalaisten kannattajissa, jotka ovat liikkuneet oikeistolaisemmiksi. Myös ulottuvuuden vasemmalla puolella on tapahtunut SDP:n, vihreiden ja vasemmistoliiton kannattajien osalta liikehdintää. Sekä vihreiden että vasemmistoliiton kannattajat ovat siirtyneet enemmän vasemmalle, vasemmistoliiton kannattajat vihreiden kannattajia vielä enemmän (Isotalo ym. 2020).

Sosiokulttuurisella GAL-TAN-ulottuvuudella eri puolueiden kannattajat ovat liikkuneet 2000-luvulla kauemmaksi toisistaan. Eniten konservatiivisten arvojen päätyä kohti ovat liikkuneet perussuomalaisten kannattajat. Konservatiiviselle (TAN)

² Koulutustaso on operationalisoitu kysymyksellä: "Mikä on korkein suorittamasi koulutusaste tai tutkinto?"

puolelle ulottuvuudella sijoittuvat myös KD:n kannattajat. Keskustan, RKP:n ja kokoomuksen kannattajien sosiokulttuuriset orientaatiot sijoittuvat GAL-TAN-ulottuvuuden keskivaiheille. Sen sijaan arvoliberaalimpaan (GAL) suuntaan ovat 2000-luvulla liikkuneet erityisesti vasemmistoliiton kannattajat ja hieman myös vihreiden kannattajat, jotka molemmat erottuvat muiden puolueiden kannattajista selvästi arvoliberaalimmalla orientaatiollaan. SDP:n kannattajat ovat aikaisemmissa tarkasteluissa sijoittuneet myös lähelle ulottuvuuden keskikohtaa, sijoittuen kuitenkin keskimäärin aina hieman enemmän arvoliberaalille puolelle (Isotalo ym. 2020).

Kuvio 2.3 havainnollistaa presidentinvaalien äänestäjien sijoittumisen arvoulottuvuuksille heidän puoluevalintansa mukaan. Kokoomuksen kannattajat erottuvat keskimäärin oikeistolaisimpina vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudella. Myös perussuomalaisten ja KD:n kannattajat ovat kallellaan oikeistolaisten sosioekonomisten arvojen suuntaan. Keskivaiheille sosioekonomisella ulottuvuudella sijoittuvat SDP:n, keskustan ja RKP:n kannattajat. Vihreiden kannattajat ovat selvästi keskikohdasta vasemmalla ja vasemmistoliiton kannattajilla on kaikista selvimmin vasemmistolainen sosioekonominen orientaatio.

Kuvio 2.3 Sijoittuminen sosioekonomiselle vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudelle ja sosiokulttuuriselle GAL-TAN-ulottuvuudelle äänestäjien puoluevalinnan³ mukaan.

Lähde: Presidentinvaalit 2024 -kyselytutkimusaineisto (Kujanen & Raunio 2025).

GAL-TAN-akselilla erot repeytyvät selkeämmiksi. Uloimmaksi konservatiiviselle TAN-puolelle asettuvat KD:n kannattajat, joita lähellä sijaitsevat keskimäärin myös perussuomalaiset. Sekä kokoomuksen että RKP:n kannattajien keskimääräinen sosiokulttuurinen orientaatio ei selvästi ole kallellaan liberaaliin GAL- eikä konser-

³ Puoluevalinta on operationalisoitu kysymyksellä: "Jos eduskuntavaalit pidettäisiin nyt, mitä puoluetta äänestäisit?"

vatiiviseen TAN-päähän, vaan heidän sijoittumisensa osuu lähelle ulottuvuuden keskikohtaa. SDP:n, vihreiden ja vasemmistoliiton kannattajien sijainnit osuvat selkeästi liberaaleja arvoja painottavalle GAL-puolelle. Aikaisempia tutkimuksia mukaillen vihreiden kannattajat näyttävät tällä arvokartalla vielä vasemmistoliitonkin kannattajia enemmän arvoliberalilta.

Sosiodemografinen analyysi ehdokkaiden äänestäjistä

Tarkastelemme tässä luvussa vuoden 2024 presidentinvaalien sekä ensimmäisen että toisen kierroksen ehdokkaiden kannattajien sosiodemografista profiilia heidän ikäryhmänsä, sukupuolensa, koulutustasonsa ja ammattiryhmänsä osalta. Tämän alaluvun tarkasteluissa ei keskitytä äänestäjien puoluekantaan, sillä sen yhteyttä ehdokasvalintaan käsitellään kirjan taktiseen äänestämiseen keskittyvässä luvussa 4. Edellisessä väestöryhmien arvoja ja asenteita käsittelevässä alaluvussa tarkastelimme arvo- ja asenneorientaatiota kuitenkin myös puoluevalinnan suhteen, jotta voimme myöhemmin verrata presidentinvaaliehdokkaiden ja eri puolueiden kannattajien sijoittumista arvokartalla toisiinsa.

Ikä ja sukupuoli

Ehdokkaiden ja heidän äänestäjiensä sukupuolella ja iällä saattaa olla vaikutusta äänestysvalintoihin myös presidentinvaaleissa. Vuonna 2024 suosituimmiksi povatut ehdokkaat olivat melko samanikäisiä, eikä ehdokkaiden ikä noussut kampanjan aikana juurikaan keskustelunaiheeksi. Tästä syystä keskitymme seuraavassa analysoimaan ikätekijää äänestäjänäkökulmasta. Ehdokkaiden sukupuolen merkitystä on sen sijaan aiheellista avata äänestäjien sukupuolen rinnalla.

Vuosina 1994, 2000 ja 2006 Suomen presidentinvaalien toisella kierroksella vastakkain olivat nais- ja miesehdokas. Nämä vaalivuodet ovat tarjonneet mahdollisuuden tarkastella monipuolisemmin sukupuolenmukaista äänestämistä, jolla viitataan siihen, että äänestäjä päätyy syystä tai toisesta äänestämään vaaleissa omaa sukupuoltansa edustavaa ehdokasta (ks. esim. Plutzer & Zipp 1996). Aikaisemmat tutkimukset mainituista presidentinvaaleista ovat antaneet viitteitä siitä, että sukupuolikriteeri ehdokasvalinnan taustalla on menettänyt ajan mittaan painoarvoaan (Holli 1994; Hellsten 2000; Hellsten, Holli & Wass 2007). Sukupuolenmukainen äänestäminen on saattanut linkittyä ennemminkin arvoihin ja stereotypioihin, joita perinteisesti mies- ja naisehdokkasiin on liitetty (Hellsten 2000; Holli 1994).

Myöhemmissä presidentinvaaleissa vuosina 2012 ja 2018 toisen kierroksen vastakkainasettelu on ollut kahden miesehdokkaan välinen. Vuoden 2024 vaalien ensimmäisellä kierroksella ehdolla oli yhteensä yhdeksän ehdokasta, joista kolme oli naisia ja loput kuusi miehiä. Seuraavaksi tarkastelemme, miten mies- ja naisäänestä-

jien⁴ äänet jakautuivat eri ehdokkaille vuoden 2024 presidentinvaalin ensimmäisellä ja toisella kierroksella. Taulukkoon 2.1 on koottu ehdokasvalinta presidentinvaalien ensimmäisellä kierroksella äänestäjän sukupuolen, ikäryhmän, koulutustason, ammattiryhmän ja puoluevalinnan mukaan. Taulukko 2.2 esittää puolestaan, miten ehdokasvalinta Pekka Haaviston ja Alexander Stubbin välillä jakautui samojen taustamuuttujien mukaan presidentinvaalien toisella kierroksella.

Ensimmäisen kierroksen osalta havaitaan, että nuoret 18–34-vuotiaat miesäänestäjät ryhmittivät selkeästi kahden miesehdokkaan, Jussi Halla-ahon ja Stubbin taakse. Nämä kaksi keräsivät reilusti yli puolet tämän ikäryhmän miesäänestäjien äänistä (60 %). Vastaavasti nuorten 18–34-vuotiaiden naisäänestäjien ylivoimainen suosikkiehdokas ensimmäisellä kierroksella oli Haavisto (39 %). Myös Stubb keräsi yli neljänneksen naisäänestäjien äänistä (26 %). Keski-ikäisten miesäänestäjien (35–49-vuotiaat) selkeä suosikkiehdokas oli nuorimpien miesäänestäjien tavoin Halla-aho. Stubb keräsi tässäkin ryhmässä neljänneksen äänistä (25 %) ensimmäisellä kierroksella. Eri-ikäisistä miesäänestäjistä Haavistoa äänestivät eniten 35–49-vuotiaat (20 %). Myös naisäänestäjien keskuudessa Haavisto oli hyvin suosittu nuorten naisten joukossa, ja suhteellisesti suosituin naisten eri ikäryhmistä ensimmäisessä vaalissa 35–49-vuotiaiden joukossa (40 %). Mielenkiintoisesti Halla-aho keräsi naisäänestäjien korkeimman kannatuksen (17 %) tässä samassa ikäryhmässä.

Kun tarkastellaan eri-ikäisiä miesäänestäjiä nuorimmista vanhimpiin, yli 50-vuotiaiden joukossa Halla-ahon kannatus alkaa selvästi laskea ja samanaikaisesti Olli Rehnin kannatus nousta. Yli 80-vuotiaisten miesäänestäjien keskuudessa Rehnin kannatus kipusi korkeimmalle, 27 prosenttiin. Stubbin kannatus oli ensimmäisellä kierroksella vankkaa sekä 50–64-vuotiaiden (35 %) että 65–79-vuotiaiden (32 %) miesäänestäjien keskuudessa. Sama päti myös samanikäisiin naisäänestäjiin, vaikkakin Haavisto oli sekä 50–64-vuotiaiden että 65–79-vuotiaiden naisäänestäjien suosituin ehdokas ensimmäisellä kierroksella. Rehn keräsi selvästi enemmistön naisäänestäjiltä tulleista äänistään yli 50-vuotiailta ja erityisesti yli 80-vuotiailta (26 %). Jokaisen ikäryhmän kohdalla silmiinpistävä huomio on se, etteivät naisehdokkaat (Li Andersson, Sari Essayah ja Jutta Urpilainen) keränneet yhtään korkeampia ääniosuuksia naisäänestäjiltä kuin miesäänestäjiltä. Kiinnostavana yksityiskohtana mainittakoon, että Urpilaisen kannatus oli korkeinta yli 80-vuotiaissa miesäänestäjissä (13 %).

Toisella kierroksella miesäänestäjät asettuivat ikäryhmästä riippumatta enimmäkseen Stubbin taakse. Kannatuksen jakaantuminen Stubbin hyväksi kävi sitä selkeämmäksi, mitä vanhemmista miesäänestäjistä oli kyse (taulukko 2.2). Haavisto oli toisella kierroksella suosituimpi ehdokas alle 65-vuotiaiden naisäänestäjien keskuudessa, mutta kilpailu kääntyi niukasti Stubbin hyväksi 65–79-vuotiaissa (52 %) sekä yli 80-vuotiaissa (56 %) naisäänestäjissä. Toisen kierroksen tuloshan oli historiallisen tiukka Stubbin ja Haaviston välillä (51,6 % – 48,4 %). Erityisen huomiota

⁴ Tiedusteltaessa vastaajan sukupuolta kyselytutkimuksessa vastausvaihtoehtoiksi oli myös annettu: ”muu” tai ”en halua sanoa”. Tässä luvussa käsittelemme äänestäjien ja ehdokkaiden sukupuolta kuitenkin dikotomisena muuttujana.

herättävää on se, miten suuria eroja Stubbin ja Haaviston kannatuksessa havaitaan äänestäjien sukupuolen ja ikäryhmän mukaan. Suurimmillaan kannatuserot olivat Haaviston hyväksi 18–34-vuotiaissa naisäänestäjissä ja Stubbin hyväksi yli 80-vuotiaissa miesäänestäjissä.

Koulutustaso

Äänestäjän koulutustasolla vaikuttaisi myös olleen melko selkeä yhteys ehdokasvalintaan presidentinvaalien ensimmäisellä ja toisellakin kierroksella. Sellaisten äänestäjien, joilla ei ole mitään ammatillista koulutusta, äänet näyttävät ensimmäisellä kierroksella jakautuneen melko tasan neljän eniten ääniä keränneen ehdokkaan kesken, Stubbin pitäessä kärkipaikkaa 26 prosentin kannatuksella (ks. taulukko 2.1). Toisella kierroksella ammatillista koulutusta vailla olevista äänestäjistä enemmistö valitsi Stubbin (55 %).

Ammattikoulun käyneiden äänestäjien selkeä suosikkiehdokas oli ensimmäisellä kierroksella perussuomalaisten Halla-aho, jolle joka kolmas (33 %) ammattikoulutaustan omaava antoi äänensä. Stubbin ja Haaviston kannatus meni ensimmäisellä kierroksella tässä koulutusryhmässä tasan (21 %). Toisella kierroksella ammattikoulun käyneistä enemmistö äänesti Stubbia (56 %).

Keskiasteen koulutuksen suorittaneiden suosituin ehdokas ensimmäisellä kierroksella oli Stubb, jota 29 prosenttia keskiasteen koulutuksen suorittaneista äänesti. Joka neljäs (25 %) keskiasteen suorittaneista äänestäjistä antoi äänensä ensimmäisellä kierroksella Haavistolle ja noin joka viides (19 %) Halla-aholle. Toisen kierroksen ääniosuudet menivät tämän koulutustason äänestäjillä tasan Stubbin ja Haaviston välillä.

Ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneista äänestäjistä vajaa kolmannes (31 %) äänesti ensimmäisellä kierroksella Haavistoa ja reilu neljännes Stubbia (27 %). Muiden ensimmäisen kierroksen ehdokkaiden kannatus jäi tässä koulutusryhmässä yleensä lyhyemmän koulutuksen ryhmiä pienemmäksi. Poikkeuksena oli vasemmistoliiton Andersson, jonka kannatus nousi AMK-tutkinnon suorittaneiden joukossa hieman yli kuuteen prosenttiin (ollen 4–5 prosentin luokkaa alemman koulutuksen suorittaneiden keskuudessa). Stubbin ja Haaviston kisa äänistä oli toisessa vaalissa tässäkin ryhmässä melko tiukka. Kyselytulosten mukaan niukka enemmistö äänesti toisella kierroksella Stubbia (53 %).

Yliopistokoulutuksen suorittaneista lähes kolme neljästä äänesti ensimmäisellä kierroksella joko Stubbia (37 %) tai Haavistoa (35 %). Halla-aho (5 %) ja Rehn (13 %) keräsivät yliopistokoulutuksen käyneiden keskuudessa selvästi matalimmat kannatuslukemansa verrattuna muihin koulutusryhmiin. Anderssonin kannatus oli yliopistokoulutuksen suorittaneiden osalta yhtä korkeaa kuin ammattikorkeakoulun käyneiden keskuudessa (6 %).

Ammattiryhmä

Maatalousyrittäjien äänet keskittyivät selvästi sekä vaalien ensimmäisellä että toisella kierroksella sekä valitsijayhdistyksen että keskustan ehdokkaana olleelle Rehnille. Muiden yrittäjien äänet jakautuivat ensimmäisellä kierroksella melko tasaisesti, mutta Stubb oli tämän ammattiryhmän osalta kärkiehdokas saaden kolmanneksen (33 %) ensimmäisen kierroksen ja 70 prosenttia toisen kierroksen äänistä. Johtavassa asemassa työskentelevien äänistä yli puolet (55 %) menivät ensimmäisellä kierroksella Stubbille ja toisella kierroksella Stubbin saama kannatus kipusi 79 prosenttiin.

Ylempien toimihenkilöiden äänistä on selkeästi ollut tiukempi kisa kärkiehdokaiden Stubbin ja Haaviston välillä. Niukalla erolla Stubb keräsi tässä ammattiryhmässä Haavistoa enemmän ääniä sekä ensimmäisellä (36 %) että toisella kierroksella (51 %). Joka kolmas (33 %) alempi toimihenkilö äänesti ensimmäisellä kierroksella Haavistoa ja myös toisella kierroksella Haavisto keräsi enemmistön (56 %) alempien toimihenkilöiden äänistä. Työntekijöiden äänistä käytiin ensimmäisellä kierroksella tiukka kilpailu, joka taipui Halla-ahon eduksi hänen saadessa 29 prosenttia työntekijöiden äänistä. Toisella kierroksella enemmistö työntekijöistä asettui sen sijaan Haaviston taakse (53 %).

Eläkeläisten ykkösehdokas ensimmäisellä kierroksella oli Stubb, joka keräsi noin kolmanneksen (32 %) eläkeläisäänestäjien antamista äänistä. Myös toisella kierroksella eläkeläisten enemmistö (60 %) ryhtyi Stubbin taakse. Haavisto oli opiskelijoiden ja koululaisten keskuudessa suosituin ehdokas sekä ensimmäisellä (33 %) että toisella kierroksella (67 %). Enemmistö koti-isistä ja -äideistä äänesti ensimmäisellä kierroksella Halla-ahoa (40 %) ja toisella kierroksella Stubbia (67 %). Heitä kuitenkin on aineistossa hyvin pieni joukko, joten tulosta on tärkeää tulkita varovaisesti. Työttömien äänistä enemmistö meni ensimmäisellä kierroksella myös Halla-aholle ja toisella kierroksella sen sijaan Haavistolle (68 %).

Taulukko 2.1 Ehdokasvalinta presidentinvaalien ensimmäisellä kierroksella äänestäjän sukupuolen, ikäryhmän, koulutuksen, ammattiryhmän ja puoluevalinnan mukaan. Ristiintaulukointi (%).

	Andersson	Rehn	Harkimo	Halla-aho	Urpilainen	Aaltola	Stubb	Essayah	Haavisto	Kaikki (n)
Sukupuoli ja ikäryhmä										
<i>Mies 18–34 vuotta</i>	9	12	0	34	2	1	26	2	15	100 (130)
<i>Mies 35–49 vuotta</i>	5	9	5	30	6	1	25	0	20	100 (112)
<i>Mies 50–64 vuotta</i>	2	18	0	28	2	1	35	2	13	100 (107)
<i>Mies 65–79 vuotta</i>	4	22	0	19	5	1	32	2	15	100 (107)
<i>Mies 80- vuotta</i>	0	27	0	17	13	0	27	3	13	100 (30)
<i>Nainen 18–34 vuotta</i>	9	8	0	8	5	4	26	1	39	100 (132)
<i>Nainen 35–49 vuotta</i>	5	10	0	17	5	2	22	0	40	100 (112)
<i>Nainen 50–64 vuotta</i>	3	16	0	14	3	1	29	2	32	100 (147)
<i>Nainen 65–79 vuotta</i>	3	20	0	11	7	1	26	1	31	100 (153)
<i>Nainen 80- vuotta</i>	3	26	0	8	3	0	32	0	29	100 (38)
Koulutus										
<i>Ei ammatillista koulutusta</i>	4	20	0	16	7	3	26	1	24	100 (181)
<i>Ammattikoulu</i>	4	15	0	33	4	1	21	1	21	100 (249)
<i>Keskiaste</i>	5	15	0	19	3	1	29	3	25	100 (314)
<i>AMK</i>	6	13	0	17	4	1	27	2	31	100 (120)
<i>Yliopisto</i>	6	13	0	5	3	1	37	1	35	100 (180)
Ammattiryhmä										
<i>Maatalousyrittäjä</i>	0	43	0	25	0	0	14	0	18	100 (28)
<i>Muu yrittäjä</i>	3	22	0	16	3	2	33	2	19	100 (58)
<i>Johtava asema</i>	3	7	0	3	3	3	55	11	14	100 (29)
<i>Ylempi toimihenkilö</i>	2	10	0	12	8	2	36	0	30	100 (118)
<i>Alempi toimihenkilö</i>	6	22	0	10	4	1	21	3	33	100 (77)
<i>Työntekijä</i>	5	12	0	29	3	3	21	1	26	100 (321)
<i>Eläkeläinen</i>	3	17	0	14	7	1	32	2	24	100 (278)
<i>Koululainen tai opiskelija</i>	15	14	0	12	0	1	24	0	33	100 (91)
<i>Kotiaiti / -isä</i>	0	20	0	40	0	0	20	0	20	100 (5)
<i>Työtön</i>	5	8	13	36	5	0	20	0	13	100 (39)
Puoluevalinta										
<i>Kokoomus</i>	1	7	0	10	0	1	78	0	4	100 (164)
<i>Perussuomalaiset</i>	1	4	0	77	0	4	11	1	3	100 (184)
<i>SDP</i>	6	17	0	3	15	0	12	0	48	100 (156)
<i>Keskusta</i>	0	79	0	3	3	1	4	0	11	100 (80)
<i>Vihreät</i>	1	7	0	0	4	0	10	0	78	100 (74)
<i>Vasemmistoliitto</i>	39	8	0	1	1	1	1	3	45	100 (87)
<i>RKP</i>	2	4	0	0	0	0	70	2	21	100 (47)
<i>KD</i>	0	18	0	14	0	0	23	41	4	100 (22)
<i>Liike Nyt</i>	0	0	60	0	0	0	10	0	30	100 (10)
<i>Joku muu</i>	0	0	0	50	0	0	0	0	50	100 (4)
<i>EOS / En halua sanoa</i>	2	15	0	13	6	1	32	1	30	100 (209)

Lähde: Presidentinvaalit 2024 -kyselytutkimusaineisto (Kujanen & Raunio 2025).

Taulukko 2.2 Ehdokasvalinta presidentinvaalien toisella kierroksella äänestäjän sukupuolen, ikäryhmän, koulutuksen, ammattiryhmän ja puoluevalinnan mukaan. Ristiintaulukointi (%).

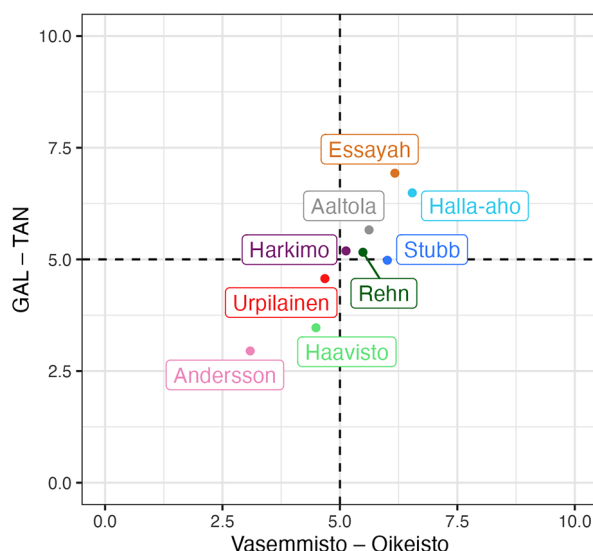
	Stubb	Haavisto	Kaikki (n)
Sukupuoli ja ikäryhmä			
<i>Mies 18–34 vuotta</i>	52	48	100 (111)
<i>Mies 35–49 vuotta</i>	66	34	100 (96)
<i>Mies 50–64 vuotta</i>	71	29	100 (97)
<i>Mies 65–79 vuotta</i>	68	32	100 (95)
<i>Mies 80- vuotta</i>	76	24	100 (25)
<i>Nainen 18–34 vuotta</i>	31	69	100 (143)
<i>Nainen 35–49 vuotta</i>	39	61	100 (115)
<i>Nainen 50–64 vuotta</i>	46	54	100 (143)
<i>Nainen 65–79 vuotta</i>	52	48	100 (148)
<i>Nainen 80- vuotta</i>	56	44	100 (34)
Koulutus			
<i>Ei ammatillista koulutusta</i>	55	45	100 (157)
<i>Ammattikoulu</i>	56	44	100 (216)
<i>Keskiaste</i>	50	50	100 (299)
<i>AMK</i>	53	47	100 (118)
<i>Yliopisto</i>	46	54	100 (184)
Ammattiryhmä			
<i>Maatalousyrittäjä</i>	82	18	100 (22)
<i>Muu yrittäjä</i>	70	30	100 (57)
<i>Johtava asema</i>	79	21	100 (29)
<i>Ylempi toimihenkilö</i>	51	49	100 (109)
<i>Alempi toimihenkilö</i>	44	56	100 (84)
<i>Työntekijä</i>	47	53	100 (312)
<i>Eläkeläinen</i>	60	40	100 (238)
<i>Koululainen tai opiskelija</i>	33	67	100 (83)
<i>Kotiäiti / -isä</i>	67	33	100 (3)
<i>Työtön</i>	32	68	100 (25)
Puoluevalinta			
<i>Kokoomus</i>	94	6	100 (163)
<i>Perussuomalaiset</i>	83	17	100 (132)
<i>SDP</i>	24	76	100 (157)
<i>Keskusta</i>	62	38	100 (61)
<i>Vihreät</i>	4	96	100 (74)
<i>Vasemmistoliitto</i>	8	92	100 (93)
<i>RKP</i>	67	33	100 (46)
<i>KD</i>	92	8	100 (26)
<i>Liike Nyt</i>	50	50	100 (8)
<i>Joku muu</i>	33	67	100 (6)
<i>EOS / En halua sanoa</i>	48	52	100 (188)

Lähde: Presidentinvaalit 2024 -kyselytutkimusaineisto (Kujanen & Raunio 2025).

Ehdokkaiden äänestäjien sijoittuminen arvokartoille

Arvo-orientaatiot toisen kierroksen ehdokasvalinnassa

Tässä osiossa huomio kiinnittyy presidentinvaalien ehdokasvalintoihin ja tarkastelemme äänestäjien arvo- ja asenneorientaatioiden mahdollista yhteyttä heidän ehdokasvalintoihinsa sekä ensimmäisellä että toisella kierroksella. Empiirinen tarkastelutapamme säilyy samanlaisena: havainnollistamme eri ehdokkaiden äänestäjien arvo-orientaatioeroja vasemmisto-oikeisto- ja GAL-TAN-ulottuvuuksien muodostamalla arvokartalla. Ulottuvuudet on operationalisoitu samoin kuin edellä.

Kuvio 2.4 Ensimmäisen kierroksen ehdokkaiden äänestäjien sijoittuminen sosiokulttuuriselle GAL-TAN ja vasemmisto-oikeisto-ulottuvuuksille.

Lähde: Presidentinvaalit 2024 -kyselytutkimusaineisto (Kujanen & Raunio 2025).

Kuvio 2.4 havainnollistaa äänestäjien arvo- ja asenneorientaatioita heidän ensimmäisen kierroksen ehdokasvalintansa mukaan. Kuvio osoittaa, että äänestäjien arvoerot ensimmäisen kierroksen ehdokasvalinnan mukaan ovat merkittäviä. Vasemmistoliiton Anderssonin kannattajat sijoittuvat eniten vasemmalle ja vastaavasti perussuomalaisten Halla-ahon kannattajat eniten oikealle. Myös Essayahin, Stubb ja Mika Aaltolan äänestäjät ovat tulostemme mukaan keskimäärin kallellaan oikeistolaista ajattelua tyypillisesti kuvaavien sosioekonomisten arvojen suuntaan. Vasemmisto-oikeisto-ulottuvuuden keskivaiheilta löytyvät Rehnin, Harry Harkimon ja Urpilaisen äänestäjät. Ensimmäisellä kierroksella Haavistoa äänestäneillä on toiseksi vasemmistolaisin sosioekonominen orientaatio. Anderssonin kannattajat erottuvat selkeästi heitä vasemmistolaisempina.

Sosiokulttuurisella GAL-TAN ulottuvuudella ilmenee myös suuria eroja. Tällä ulottuvuudella Anderssonin ja Essayahin äänestäjät muodostavat ääripäät. Anderssonin ensimmäisen kierroksen äänestäjillä on liberaalein sosiokulttuurinen

orientaatio, kun taas Essayahin äänestäjät erottuvat vahvimmin konservatiivisten arvojen kannattajina. Myös Halla-ahon kannattajissa konservatiivisten arvojen kannatus näyttäisi olevan keskivertoa voimakkaampaa. Sosioekonomisen vasemmisto-oikeisto-ulottuvuuden tapaan Harkimon, Rehnin, Stubbin ja Urpilaisen äänestäjien sijainnit ovat lähellä GAL-TAN-ulottuvuuden keskikohtaa. Aaltolan äänestäjissä on havaittavissa pientä konservatiivisiin arvoihin päin kallistumista. Sen sijaan Haaviston äänestäjäkunta asettuu GAL-TAN-ulottuvuudella keskimääräiseltä orientaatioltaan selkeästi liberaalien arvojen kannattajiksi. Silmiinpistävää on, että Haaviston kannattajien sijainti on kuitenkin lähempänä GAL-TAN-ulottuvuuden keskikohtaa kuin vihreiden kannattajien (kuvio 2.3 sivulla 56).

Kun ehdokkaiden äänestäjäkuntien keskimääräisiä orientaatioita verrataan edellä tarkasteltuihin arvo- ja asenneorientaatioihin äänestäjien puoluevalinnan mukaan (kuvio 2.3 sivulla 56) voidaan huomata, että ainoastaan puolueiden asettamat ehdokkaat (Andersson, Essayah, Halla-aho, Harkimo, Stubb ja Urpilainen) sijoittuvat hyvin lähelle puolueidensa kannattajien sijainteja samalla arvokartalla. Haavisto ja Rehn olivat valitsijayhdistysten ehdokkaita ja heidän äänestäjiensä keskimääräiset sijainnit osoittautuvat maltillisiksi osuen lähelle nelikentän keskipistettä. Heidän sijaintinsa on myös lähempänä arvokartan keskipistettä kuin heidän taustallensa asettuneiden puolueiden (vihreät ja keskusta) kannattajien keskimääräinen sijainti. Kolmas valitsijayhdistyksen asettama ehdokas, Aaltola on ehdokkaista ainoa, jonka taustalta ei löytynyt mitään puoluetta. Kuvioiden 2.3 ja 2.4 vertailu kertoo, että Aaltolan äänestäjien keskimääräinen sijainti vaikuttaisi olevan lähinnä keskustan kannattajien keskimääräistä arvokarttasijaintia.

Arvo-orientaatiot toisen kierroksen ehdokasvalinnassa

Seuraavaksi tarkastelemme äänestäjien sijoittumista samalle arvokartalle toisen vaalin ehdokasvalinnan suhteen. Kuvio 2.5 kertoo, että Haaviston ja Stubbin toisen vaalin äänestäjät eroavat toisistaan varsin oleellisesti arvokartan molemmilla ulottuvuuksilla. Sosioekonomiselta vasemmisto-oikeisto-orientaatioltaan Stubbin äänestäjät ovat enemmän oikealla ja vastaavasti Haaviston äänestäjät ovat keskikohdasta vasemmalla. Sosiokulttuurisella GAL-TAN-ulottuvuudella ero näiden kahden ehdokkaan välillä on käyttämillämme mittareilla suurin piirtein samansuuruinen. Haaviston äänestäjät asettuvat liberaalille GAL-puolelle ulottuvuutta ja vastaavasti Stubbin äänestäjien sijainti melko keskellä, mutta hieman enemmän konservatiivisia arvoja kannattavalla TAN-puolella.

On mielenkiintoista verrata näiden kahden ehdokkaan äänestäjäkuntien sijainnin muutosta arvokartalla ensimmäisen ja toisen kierroksen välillä. Presidentinvaalien kaksivaiheisen luonteen ja luvussa neljä käsiteltävän taktisen äänestämisen valossa tiedämme, että ensimmäisellä kierroksella Haavistoa tai Stubbia äänestäneet eivät välttämättä tehneet samaa valintaa toisella kierroksella. Kyseessä ei siis ole automattisesti sama tarkastelujoukko, vaan ennen kaikkea mukaan sekä Haaviston että Stubbin taakse on tullut ensimmäiselle kierroksella toisille ehdokkaille äänen antaneita äänestäjiä.

Taulukkoon 2.3 on ristiintaulukoitu ensimmäisen ja toisen kierroksen äänestysvalinnat. Haavisto on selvästi onnistunut toisella kierroksella saamaan taakseen Anderssonin ja Urpilaisen ensimmäisen kierroksen äänestäjät. Vastaavasti Stubb on saanut taakseen toisella kierroksella ensimmäisellä kierroksella Essayahille ja Aaltolalle äänensä antaneet äänestäjät. Urpilaisen ja Rehnin kannattajista noin viidennes (19 %) vaikuttaisi jättäneen käyttämättä äänioikeuttaan toisella kierroksella. Rehnin kannattajissa asettuminen Haaviston ja Stubbin taakse toisella kierroksella näyttäisi olleen myös kaikista tasaisinta verrattuna muihin ensimmäisen kierroksen ehdokkaisiin. Silmiinpistävintä kotiin jääminen toisella kierroksella on kuitenkin Halla-ahon kannattajissa. Valinta kahden arvoliberaalin ehdokkaan välillä oli monille Halla-ahon kannattajille liian haastavaa ja molemmissa ehdokkaissa tuntui olevan enemmän huonoja puolia kuin vahvuuksia. Perussuomalaisten ensimmäisen kauden kansanedustaja Miko Bergbom kuvaili äänestyspäättöstä ”valintana koleran ja ruton välillä”⁵.

Taulukko 2.3 Presidentinvaalien ensimmäisen ja toisen kierroksen ehdokasvalinnat sekä äänestämättä jättäneet. Ristiintaulukointi.

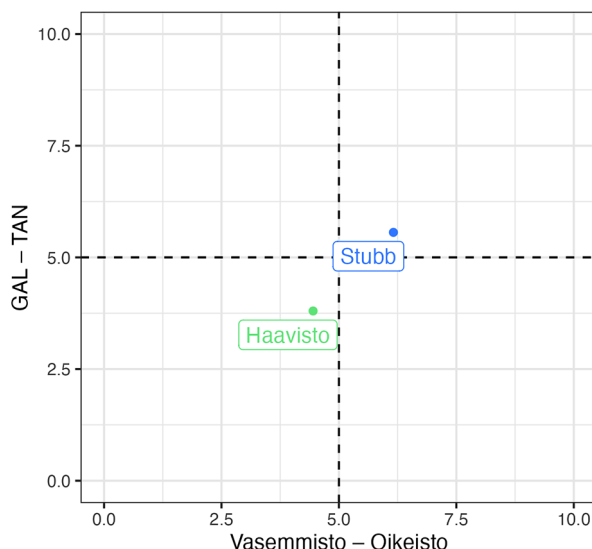
	Stubb	Haavisto	Ei äänestänyt	Kaikki (n)
Andersson	8	82	10	100 (52)
Rehn	46	35	19	100 (159)
Harkimo	0	0	100	100 (5)
Halla-aho	56	11	33	100 (196)
Urpilainen	14	67	19	100 (42)
Aaltola	67	27	7	100 (15)
Stubb	90	9	1	100 (287)
Essayah	88	6	6	100 (16)
Haavisto	2	93	5	100 (274)
Ei halua sanoa	44	33	22	100 (9)
Ei äänestänyt	6	9	85	100 (391)

Lähde: Presidentinvaalit 2024 -kyselytutkimusaineisto (Kujanen & Raunio 2025).

Vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudella sekä Haaviston että Stubbin ensimmäisen ja toisen kierroksen äänestäjien sijainti vaikuttaa melko samalta. Sen sijaan GAL-TAN-ulottuvuudella molempien äänestäjäkunnat ovat hieman muuttaneet sijaintiaan. Stubbin äänestäjillä on havaittavissa ensimmäistä kierrosta konservatiivisempi orientaatio ja vastaavasti Haaviston kannattajat ovat sosiokulttuurisen ulottuvuuden liberaalilla GAL-puolella tehneet pienen liikehännän kohti ulottuvuuden keskikohtaa. Tämä muutos johtunee äänestäjäsiirtymistä Stubbin ja Haaviston taakse äänestäjäjoukossa, jonka ykköskierroksella äänestämä ehdokas ei yltänyt vaalien toiselle kierrokselle. Valtaosa konservatiivisemmän orientaation omaavista Aaltolan, Rehnin, Essayahin ja Halla-ahon ensimmäisen kierroksen äänestäjistä päätyi äänestämään Stubbia toisella kierroksella. Vastaavasti Anderssonin ja Urpi-

⁵ Helsingin Sanomat, 29.1.2024, saatavilla: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000010154120.html>, luettu 3.10.2024

laisen takaa siirryttiin Haaviston taakse, kuten yllä oleva taulukko 2.3 osoittaa. Urpilaisten kannattajien hieman lähempänä GAL-TAN-ulottuvuuden keskipistettä oleva sosiokulttuurinen orientaatio on mahdollisesti tuonut Haaviston äänestäjien sijaintia myös lähemmäksi keskikohtaa.

Kuvio 2.5 Toisella kierroksella Stubbia tai Haavistoa äänestäneiden sijoittuminen sosiokulttuuriselle GAL-TAN ja vasemmisto-oikeisto-ulottuvuuksille.

Lähde: Presidentinvaalit 2024 -kyselytutkimusaineisto (Kujanen & Raunio 2025).

Ehdokkaiden arvo-orientaatiot

Puolueiden ja presidentinvaaliehdokkaiden äänestäjäkuntien sekä eri väestöryhmien arvokarttasijoittumista on tarkoituksenmukaista verrata ehdokkaiden omaan sijoittumiseen. Millainen mielikuva äänestäjille muodostui ehdokkaiden arvoista median vaalikoneisiin pohjautuneista arvokartoista, ja millaisia olivat muut ehdokasmielikuviiin vaikuttaneet tekijät?

Ensinnäkään ehdokasmielikuvat eivät syntyneet tyhjästä. Aaltolaa lukuun ottamatta ehdokkaat olivat vähintään melko pitkän linjan tunnettuja poliitikkoja, joiden poliittiset tavoitteet ja arvot olivat monille äänestäjille tuttuja jo pitkältä ajalta. Poliittikotauastaisten ehdokkaiden puoluetusta auttoi tunnistamaan heidän yhteiskunnallista arvomaailmaansa – riippumatta siitä, olivatko he oman puolueensa, valitsijayhdistyksen tai kummankin ehdokkaana.

Presidentin tehtäviin paljolti keskittyneet vaalikeskustelut eivät tuoneet esiin kovinkaan suuria eroja ehdokkaiden näkemyksissä Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikasta. Tästä syystä on varsin todennäköistä, että ehdokasvalinnan perusteet liittyivät vuoden 2024 presidentinvaaleissa myös ehdokkaiden poliittis-ideologisiin arvoihin. Tämä ei kuitenkaan näkynyt kyselyvastauksissa siten, että suuri osa ää-

nestäjistä olisi painottanut ehdokkaan puoluetustaa äänestämiseessään enemmän kuin ehdokasta. Päinvastoin aineistossamme 77 prosenttia äänestäjistä painotti ensimmäisen ja toisen kierroksen valinnoissaan enemmän ehdokasta kuin puoluetta. Puoluetta painotti enemmän vain 13 prosenttia äänestäneistä ja kahdeksan prosenttia ei osannut sanoa kantaansa. Samalla toiseen kysymykseen saaduista vastauksista ilmeni, että selvä enemmistö äänestäjistä (73 %) ei kuitenkaan valinnut ehdokastaan täysin riippumatta hänen puoluetustastaan.

Ehdokkaiden ulkopoliittisen asiantuntemuksen ja arvojen suuri merkitys ehdokasvalinnan syinä kävi niin ikään ilmi myös kyselystämme, jossa tiedusteltiin 22 eri syyn merkitystä valintojen taustalla. Pääkysymys kuului sanatarkasti seuraavasti: "Missä määrin seuraavat tekijät vaikuttivat siihen, ketä äänestit näissä presidentinvaaleissa?" Vastausvaihtoehdot olivat "vaikutti ratkaisevasti", "vaikutti melko paljon", "vaikutti jonkin verran", "ei vaikuttanut lainkaan" sekä "en osaa sanoa". Kysymykseen saatujen "vaikutti ratkaisevasti"-vastausten osuudet näkyvät liitekuviassa 2.1. Kahdella syyllä oli huomattavasti muita enemmän ratkaisevaa vaikutusta: ehdokkaan kyvykkyys ja asiantuntemus ulkopoliitikassa (48 %) sekä ehdokkaan edustamat arvot yleensä (40 %).

Ehdokkaiden sijoittumista edellä käytetyille kahden ulottuvuuden arvokartoille ei ole mahdollista tarkastella täysin samalla tavalla muodostetuilla vasemmisto-oikeisto- ja GAL-TAN-mittareilla. Toisaalta sijoittumista havainnoitiin hyvin samankaltaisesti tiedotusvälineiden toteuttamissa vaalikoneissa. Isoimmat mediat myös tuottivat vaalikonedatasta mainittuja ulottuvuuksia hyödyntäneitä arvokarttoja. Ylen ja Helsingin sanomien julkistamat arvokartat löytyvät kuviosta 2.6.

Helsingin Sanomat julkisti arvokarttansa jo vuoden 2023 marraskuun puolivälissä, jolloin SDP:n Jutta Urpilaisen ehdokkuus ei ollut vielä varmistunut (HS 16.11.2023). Täten Urpilaisen arvokarttasijoittuminen löytyy ainoastaan Ylen arvokarttajulkistuksesta (Yle 8.1.2024). Molemmista kartoista puuttuvat numeroskaalat. Tämä on puutteellista datajournalismia. Käytännössä ehdokkaiden erot näyttäivät todellista suuremmilta, kun arvokartta on "zoomattu" siten, että laitimmaiseksi sijoittuvat ehdokkaat ovat aivan kartan reunalla.

Kun HS:n ja Ylen ehdokasarvokarttoja verrataan toisiinsa, ne antavat varsin yhtenevän kuvan Anderssonin, Haaviston ja Harkimon sijoittumisesta. Myös Stubb sijoittuu kartoilla varsin samalla tavalla, vaikka näyttääkin hieman liberaalimmalta Ylen kartalla. Myös Rehn näyttää Ylen kartalla selvästi HS:n karttaa liberaalimmalta, ja vastaavasti Halla-aho ja Aaltola sekä varsinkin Essayah näyttävät Ylen ehdokasarvokartalla vähemmän konservatiivisilta kuin HS:n vastaavassa. Tämä johtuu mitä ilmeisimmin näiden kahden median vaalikoneiden erilaisista kysymyksistä, saaduista vastauksista ja tavoista operationalisoida liberaali-konservatiiv-ulottuvuus.

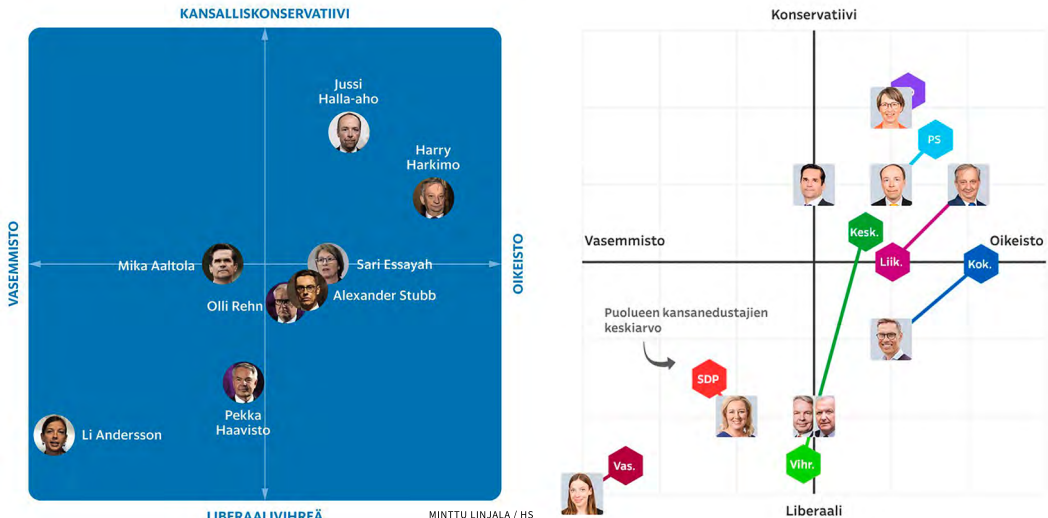
HS:n ja Ylen vaalikoneet antavat yhtenäisemmän kuvan ehdokkaiden sijoittumisesta sosioekonomiselle vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudelle. Molemmissa selvästi eniten vasemmalla on Andersson ja eniten oikealla Harkimo. Harkimosta tällä ulottuvuudella selvästi maltillisempia, silti selvästi oikealle sijoittuvia ovat sekä Ylen

että HS:n kartassa Halla-aho, Essayah ja Stubb. Lähellä vasemmisto-oikeisto-akselin keskikohtaa ovat puolestaan molemmissa Rehn ja Haavisto. Ylen arvokartta sijoittaa keskelle myös Aaltolan, mutta HS:n arvokartalla hän sijoittuu Haavistosta vasemmalle.

Taustapuolueidensa äänestäjien sijoittumiseen verrattuna (ks. kuvio 2.3) ehdokkaiden oma sijoittuminen on pääasiassa samankaltaista, mutta erojakin löytyy. Esimerkiksi vihreiden äänestäjät havaittiin GAL-TAN-akselilla liberaaleimmiksi, mutta ehdokkaista liberaalein on vasemmistoliiton Andersson. Kokoomuksen kannattajien keskimääräinen sijainti oli puolueista eniten oikealla, mutta presidenttiehdokkaista oikeistolaisin oli vastauksiltaan Liike Nytin Harkimo. Presidentinvaalien toiselle kierrokselle yltäneet Stubb ja Haavisto olivat molemmat taustapuolueidensa äänestäjiin verrattuna lähempänä arvokartan keskustaa.

Ehdokkaiden oma sijoittuminen vastaa pääsääntöisesti melko hyvin myös heidän äänestäjiensä sijoittumista vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudella (ks. kuvio 2.4). Poikkeuksia ovat SDP:n Urpilainen ja Liike Nytin Harkimo. Urpilainen on vaalikonevastaustensa perusteella enemmän vasemmalla kuin äänestäjensä ja Harkimo selvästi äänestäjiään enemmän oikealla.

Liberaali-konservatiivi-ulottuvuuksille sijoittumista koskevaa vertailua rasittaa se, että monet ehdokkaat sijoittuvat Ylen ja HS:n arvokartoilla eri tavoin. Jos ajatellaan ehdokkaiden ”keskimääräistä” sijoittumista Ylen ja HS:n koneissa, silloin ehdokkaiden ja heidän äänestäjiensä sijoittumisessa löytyy vain muutama maininnan arvoinen eroavuus. Stubb ja Rehn näyttävät olevan äänestäjiään hieman liberaalimpia ja Urpilainen taas hieman äänestäjiään konservatiivisempi.

Kuvio 2.6 HS:n (16.11.2023) ja Ylen (8.1.2024) arvokartat presidentinvaalien ehdokkaista.

Johtopäätökset: vaalikamppailua arvojen keskikentällä

Olemme tarkastelleet tässä luvussa äänestäjien poliittisten arvojen ja asenteiden sekä sosiodemografisten taustatekijöiden yhteyksiä vuoden 2024 presidentinvaalien ehdokasvalintoihin. Prosenttitarkastelujen lisäksi tutkimme asiaa keskiarvoihin sijoittamalla väestöryhmiä sekä puolueiden ja ehdokkaiden äänestäjäkuntia sosioekonomisen vasemmisto-oikeisto-ulottuvuuden ja sosiokulttuurisen GAL-TAN-ulottuvuuden muodostamiin arvokarttoihin.

Presidentinvaalit käytiin tilanteessa, jossa Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan oli kestänyt jo lähes kaksi vuotta, Suomi oli hyväksytty NATOn jäseneksi huhtikuussa 2023 eli hyvissä ajoin ennen presidentinvaaleja, ja kaikki presidentinvaalien ehdokkaat olivat käytännössä yksimielisiä Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan perusratkaisusta. Myöskään presidentin muihin tehtäviin liittyvistä linjauksista ei vallinnut merkittävää erimielisyyttä ehdokkaiden välillä. Tällainen asetelma oli omiaan antamaan tilaa sellaisille äänestyspäätösten perusteille, jotka ovat tyypillisiä muissa vaaleissa. Näistä tutkimme tässä luvussa erityisesti kahta perustavaa jakolinjaa: sosioekonomista vasemmisto-oikeisto-ulottuvuutta ja sosiokulttuurista GAL-TAN-ulottuvuutta. Nämä kaksi politiikan arvoulottuvuutta ja niitä määrittävät poliittiset asiakysymykset olivat myös eri tavoin mukana presidentinvaalien vaalikeskusteluissa.

Tutkimustamme varten koottu Presidentinvaalit 2024 -kyselytutkimus osoitti, että äänestäjät pitivät ratkaisevimpina valintasyinä ehdokasvalinnalleen ehdokkaiden ulkopoliittista osaamista sekä heidän edustamaansa arvomaailmaa (ks. liitekuvio 2.1). Tästä näkökulmasta presidentinvaalien ensimmäisen vaalin tulos oli odotettu. Toiseen vaaliin ylsi kaksi entistä ulkoministeriä, Alexander Stubb ja Pekka Haavisto, jotka molemmat sijoittuivat mielipiteiltään tarkastelemiemme arvoulottuvuuksien keskivaiheille. Tällaiset arvokarttasijoittumiset ovat otollisia menestykselle vaaleissa, joissa ehdokkaan on kyettävä saamaan taakseen merkittävä määrä muitakin kuin vain oman taustapuolueensa äänestäjiä. Tämä näkyi myös siinä, että Haaviston ja Stubbin toisen kierroksen äänestäjien keskinäiset erot arvoulottuvuuksilla jäivät lopulta hyvin marginaalisiksi.

Vuonna 2024 ehdolla oli poikkeuksellisen paljon valitsijayhdistysten asettamia ehdokkaita. Luvussa esitetyt tuloksemme toivat kiinnostavasti esille, kuinka juuri valitsijayhdistysten ehdokkaat asettuivat arvokartoilla lähelle keskipistettä. Tämä saattoi erityisesti Haaviston ja Rehnin kohdalla vahvistaa heidän kannatustaan, sillä se mahdollisesti auttoi laajentamaan heidän tukijoukkojaan yli puoluerajojen.

Tässä luvussa esitettyjen havaintojen perusteella vuoden 2024 presidentinvaalien ehdokkaiden äänestäjät erosivat toisistaan paitsi sosiodemografisesti myös arvo-orientaatioiltaan. Vuoden 2024 presidentinvaaleissa äänestäminen ei ollut kovinkaan sukupuolittunutta. Osin tämä johtui siitä, että suurimmista puolueista vain SDP asetti naisehdokkaan, ja Urpilaisen ehdokkuus varmistui vasta marraskuussa 2023. Naiset eivät ensimmäisellä kierroksella asettuneet selkeästi kolmen naisehdokkaan taakse. Toisella kierroksella Haaviston ja Stubbin kannattajissa oli

havaittavissa sukupuolen mukainen sosiodemografinen jakolinja. Stubb oli miesäänestäjien ehdoton ykkössuosikki kaikissa ikäryhmissä. Naisäänestäjien osalta Haavisto vei kaikissa ikäryhmissä voiton lukuun ottamatta yli 65-vuotiaita naisäänestäjiä, joista niukka enemmistö antoi toisella kierroksella äänensä Stubville. Haaviston vankkaa suosiota naisäänestäjien keskuudessa voidaan selittää luvun alussa esille tuodulla naisten miehiä keskimääräistä liberaalimmalla sosiokulttuurisella orientaatiolla. Halla-aho sai ensimmäisellä kierroksella taaksensa vankan kannatuksen 35–49-vuotialta miesäänestäjiltä, jotka olivat suorittaneet ammattikoulutasoisen koulutuksen. Erityisesti ammattikoulun käyneet äänioikeutetut ovat sosiokulttuuriselta orientaatioltaan konservatiivisia, mikä selittää Halla-ahon suosiota sekä ammattikoulun suorittaneiden että työntekijöiden keskuudessa.

Yliopistokoulutuksen suorittaneiden joukossa Stubbin kannatus ylsi ensimmäisellä kierroksella ohi Haaviston, mutta toisella kierroksella yliopistokoulutuksen suorittaneista 56 prosenttia äänestikin Haavistoa. Tässä heijastuu se, miten toisen kierroksen äänet jakautuivat ensimmäisen kierroksen ehdokasvalintojen mukaan. Haavisto keräsi toisella kierroksella valtaosan vasemmistoliiton Anderssonin äänistä. Anderssonin kannatus ensimmäisellä kierroksella oli korkeinta nimenomaan yliopistokoulutuksen suorittaneissa. Samanlainen havainto nousee myös työntekijä-äänestäjistä. Heistä enemmistö kannatti ensimmäisellä kierroksella Halla-ahoa, mutta toisella kierroksella Haavisto keräsi Stubbia korkeamman äänisaaliin työntekijöiden keskuudessa. Toisaalta työntekijöiden äänet olivat melko hajallaan jo ensimmäisellä kierroksella ja todellisuudessa tässä äänestäjäryhmässä äänten siirtymät ensimmäisen ja toisen kierroksen välillä antavat vastauksen ääniosuuksien muutoksiin. Halla-ahon ensimmäisen kierroksen äänestäjistä kolmannes jäi kotiin toisella kierroksella, mikä todennäköisesti käänsi työntekijä-äänestäjien toisen kierroksen äänijakauman Haaviston eikä Stubbin eduksi.

Äänestäjien sosiodemografiset taustat sekä arvo- ja asenneorientaatiot yhdistävä tarkastelu piirtää kattavan kuvan presidentinvaalien ehdokkaiden kannattajakunnista. Luvun empiiriset tarkastelut osoittavat, että korkeakoulutetut ja nuorehkot naisäänestäjät edustavat vihervasemmistolaisesti orientoituneiden äänestäjien ydintä. Vuoden 2024 presidentinvaaleissa vihervasemmistolainen kysyntä kanavoitui ensimmäisellä kierroksella Li Anderssonin ja Pekka Haaviston kannatukseksi ja toisella kierroksella yksinomaan Pekka Haaviston kannatukseksi. SDP:n Jutta Urpilainen ei juurikaan onnistunut saamaan vihervasemmistolaisen ydinjoukon ääniä. Sen sijaan Urpilaisen kannatuksen ydin nojasi lähelle arvokartan keskipistettä, jossa kyllä hänen edustamansa puolueen kannattajistakin suuri osa sijaitsee.

Aikaisempia kotimaisia vaalitutkimuksia mukaillen yli 35-vuotiaat ammatillisen koulutuksen suorittaneet miesäänestäjät ovat suuressa määrin arvoiltaan oikeistokonservatiiveja. Heidän äänensä kanavoituivat presidentinvaalien ensimmäisellä kierroksella Essayahin, Aaltolan ja Halla-ahon taakse. Stubbin kannattajat olivat sosioekonomisesti oikealla, mutta sosiokulttuurisesti heidän orientaationsa osuu melko keskelle. Tämä mukailee Stubbin edustaman kokoomuksen kannattajien keskimääräistä arvo-orientaatiota. Toisella kierroksella Stubb sai kuitenkin oikeis-

tokonservatiivisesti suuntautuneiden ääniä etenkin Essayahin ja Aaltolan ensimmäisen kierroksen kannattajilta. Tämä selittää Stubbin kannattajakunnan jonkinasteista liikkumista konservatiivisempaan suuntaan toisella kierroksella.

Kaikkiaan analyysimme vuoden 2024 presidentinvaalien ehdokkaiden äänestäjäkuntien sosiodemografisesta taustasta ja arvosuuntautumisesta ei sisältänyt suuria yllätyksiä. Ensimmäisen vaalin ehdokkaiden äänestäjäkunnat vastasivat niin sosiodemografisesti kuin arvo-orientaatioltaan melko paljon heidän taustapuoluidensa kannattajakuntia. Myös vaalikonetietoihin perustuva ehdokkaiden oma arvokarttasijoittuminen vastasi pitkälti heidän äänestäjäkuntiensa keskimääräistä sijoittumista. Suosituimpien ehdokkaiden äänestäjäkuntien erot arvoulottuvuuksilla eivät olleet suuria, mikä on odotettavaa vaalissa, jossa voittajan täytyy lopulta saavuttaa yli 50 prosentin ääniosuus.

Lähteet

- Avonius, M., Westinen, J., Kaunisvaara, J., Kestilä-Kekkonen, E., Koivisto, T., Leinonen, N., Rantala, V., Ruotsalainen, T., Tiihonen, A., & Vahvelainen, S. (2016). Koulutusalan yhteys yliopisto-opiskelijoiden poliittiseen orientaatioon. *Politiikka*, 58(1), 7–26.
- Borg, S. (2020). Asiakysymykset ja äänestäjien liikkuvuus. Teoksessa S. Borg, E. Kestilä-Kekkonen & H. Wass (toim.) *Politiikan Ilmastonmuutos. Eduskuntavaalitutkimus 2019*. Helsinki: oikeusministeriö, 240–259. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-838-7>
- Borg, S., Nurmela, S. & Pehkonen, J. (2018). Presidentinvaalien 2018 seuranta [data]. Dataversio 1.0 (2023-08-02). Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja], FSD3706. <https://doi.org/10.60686/t-fsd3706>; URN: <https://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD3706>
- Borg, S., Kestilä-Kekkonen, E. & Wass, H. (2020). Johdanto: Mikä politiikan ilmastonmuutos? Teoksessa Borg, S., Kestilä-Kekkonen, E. & Wass, H. (toim.) *Politiikan Ilmastonmuutos. Eduskuntavaalitutkimus 2019*. Helsinki: oikeusministeriö, 45–65. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-838-7>
- Gidengil, E., Wass, H. & Valaste, M. (2016). Political Socialization and Voting: The Parent-Child Link in Turnout. *Political Research Quarterly* 69(2), 373–383. <https://doi.org/10.1177/1065912916640900>
- Hellsten, V. (2000). Naiset ehdokkaina vuoden 2000 presidentinvaaleissa: ehdokkaiden arviointi nais- ja miesäänestäjien keskuudessa. Teoksessa Hellsten, V., Martikainen, T. & Pekonen, K. (toim.) *Vaalista vaaliin. Vaalit, puolueet ja kansalaiset vuosituhatien vaihteissa*. Acta Politica No. 10, 1999. Helsinki: Helsingin yliopisto, yleisen valtio-opin laitos, 244–260.
- Hellsten, V., Holli, A. M. & Wass, H. (2007). Sukupuolenmukainen äänestäminen vuoden 2006 presidentinvaaleissa. Teoksessa P. Isotalus & S. Borg (toim.) *Presidentinvaalit 2006*. Porvoo: WSOY, 178–206.
- Holli, A. M. (1994). Mara vai Lillan? Presidenttiehdokkaiden evaluointi sanomalehtien mielipidekirjoituksissa. Teoksessa Lammi-Taskula, J. (toim.) *Sukupuoli, media ja presidentinvaalit*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, tasa-arvojulkaisuja, 31–56.
- Hooghe, L., Marks, G. & Wilson, C. (2002). Does left/right structure party positions on European European Integration? *Comparative Political Studies*, 35(8), 965–989. <https://doi.org/10.1177/001041402236310>
- HS 6.6.2024. ”Näin HS sijoittaa puolueet ja ehdokkaat arvokartalle.” Juho Salmisen verkkojuttu HS:n vaalikoneiden arvokarttojen perusteista. Luettu 30.7.2024.
- HS 16.11.2023. ”Essayah ja Haavisto yhtä vihreitä, Aaltola hieman vasemmalla – Näin presidenttiehdokkaat sijoittuvat arvokartalle.” Anni Keski-Heikkilän verkkojuttu HS:n presidentinvaalikoneesta. Luettu 30.7.2024.
- Ignazi, P. (1992). The Silent Counter-Revolution. *European Journal of Political Research*, 22(1), 2–34. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6765.1992.tb00303.x>
- Inglehart, R. (1997). *Modernization and postmodernization: cultural, economic, and political change in 43 societies*. New Jersey: Princeton University Press.

- Inglehart, R. (1977). *The Silent Revolution*. Princeton: Princeton University Press.
- Isotalo, V. & Rapeli L. (2024). Hallituspuolueiden ideologinen yhteneväisyys. Teoksessa Kestilä-Kekkonen, E., Rapeli, L. & Söderlund, P. (toim.) *Pääministerivaalit polarisaation aikakaudella. Eduskuntavaalitutkimus 2023*. Helsinki: oikeusministeriö, 314–341. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-875-4>
- Isotalo, V., Sipinen, J. & Westinen, J. (2024). Sukupuolikuilu arvoissa ja puoluevalinnassa 2000-luvulla. Teoksessa Kestilä-Kekkonen, E., Rapeli, L. & Söderlund, P. (toim.) *Pääministerivaalit polarisaation aikakaudella. Eduskuntavaalitutkimus 2023*. Helsinki: oikeusministeriö, 245–274. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-875-4>
- Isotalo, V., von Schoultz, Å. & Söderlund, P. (2020). Polarisoituuko politiikka Suomessa? Puolueiden äänestäjäkuntien arvosiirtymät 2003–2019. Teoksessa Borg, S., Kestilä-Kekkonen, E. & Wass, H. (toim.) *Politiikan Ilmastomuutos. Eduskuntavaalitutkimus 2019*. Helsinki: oikeusministeriö, 288–306. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-838-7>
- Jennings, M., & Niemi, R. 1968. The Transmission of Political Values from Parent to Child. *American Political Science Review*, 62(1), 169–184. <https://doi.org/10.2307/1953332>
- Karvonen, L. (2014). *Parties, Governments and Voters in Finland: Politics Under Fundamental Societal Transformation*. Colchester: ECPR Press.
- Kawecki, D. & Kekkonen, A. (2024). Affektiivinen polarisaatio ja puoluevalinta. Teoksessa Kestilä-Kekkonen, E., Rapeli, L. & Söderlund, P. (toim.) *Pääministerivaalit polarisaation aikakaudella. Eduskuntavaalitutkimus 2023*. Helsinki: oikeusministeriö, 224–243. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-875-4>
- Kitschelt, H. & Rehm, P. (2014). Occupations as a Site of Political Preference Formation.” *Comparative Political Studies*, 47(12), 1670–1706. <https://doi.org/10.1177/0010414013516066>
- Knutsen, O. (2004). *Social structure and party choice in Western Europe. A comparative longitudinal study*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Knutsen, O. (2018). *Social Structure. Value Orientations and Party Choice in Western Europe*. Cham: Palgrave.
- Knutsen, O. & Kumlin S. (2005). Value Orientations and Party Choice. Teoksessa Thomassen, J. (toim.) *The European Voter: A Comparative Study of Modern Democracies*. Oxford: Oxford University Press, 125–166.
- Knutsen, O. & Scarborough, E. (1995). Cleavage Politics. Teoksessa van Deth, J.W. & Scarbrough, E. (toim.) *Impact of Values*. New York: Oxford University Press, 492–523.
- Kriesi, H., Grande, E., Lachat, R., Dolezal, M., Bornschie, S. & Frey, T. (2006). Globalization and the transformation of the national political space: Six European countries compared. *European Journal of Political Research* 45(6), 921–956. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6765.2006.00644.x>
- Kujanen, M. (2020). *Onko puolueella merkitystä presidentinvaaleissa? Analyysi ehdokkaan puolueustan vaikutuksesta äänestyspäätökseen*. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto. Saatavilla: <https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202003072589>
- Kujanen, M. & Raunio, T. (Tampereen yliopisto) (2025). Presidentinvaalit 2024 [data]. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja]. DOI: <https://doi.org/10.60686/t-fsd4019>; URN: <https://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD4019>

- Lipset, R. (1981). *Political Man: The Social Bases of Politics*. John Hopkins University Press.
- Mickelsson, R. (2021). *Suomen puolueet: vapauden ajasta maailmantuskaan*. Tampere: Vastapaino.
- Neundorf, A. & Smets, K. (2017). *Political Socialization and the Making of Citizens*. Teoksessa Oxford Handbooks Online in Political Science Oxford University Press.
- Norris, P. (2003). The Gender Gap: Old Challenges, New Approaches. Teoksessa Carroll, S. J. (toim.), *Women and American Politics: New Questions, New Directions*. Oxford University Press, 146–170.
- Norris, P. & Inglehart, R. (2019). *Cultural Backlash. Trump, Brexit, and Authoritarian Populism*. Cambridge University Press.
- Paloheimo, H. (2005). (toim.) *Vaalit ja demokratia Suomessa*. Porvoo: WSOY.
- Paloheimo, H. (2008). Ideologiat ja ristiriitautottuvuudet. Teoksessa Paloheimo, H. & Raunio, T. (toim.) *Suomen puolueet ja puoluejärjestelmä*. Helsinki: WSOY, 27–60.
- Paloheimo, H. & Sundberg, J. (2005). Puoluevalinnan perusteet. Teoksessa Paloheimo, H. (toim.) *Vaalit ja demokratia Suomessa*. Porvoo: WSOY, 169–201.
- Pesonen, P., Sänkiäho, R. & Borg, S. (1993). *Vaalikansan äänivalta. Tutkimus eduskuntavaaleista ja valitsijakunnasta Suomen poliittisessa järjestelmässä*. Porvoo: WSOY.
- Plutzer, E. & Zipp, J. (1996). Identity Politics, Partisanship, and Voting for Women Candidates. *Public Opinion Quarterly* 60 (1): 30–57
- Polk J., Bakker R., Hooghe L., Koedem J., Kostelka F., ym. (2017). Explaining the salience of anti-elitism and reducing political corruption for political parties in Europe with the 2014 Chapel Hill Expert Survey data. *Res. Politics* 4(1),1–9. <https://doi.org/10.1177/2053168016686915>
- Randall, V. (1987). *Women and Politics: An International Perspective*. University of Chicago Press.
- Suhonen, P. (1975). *Korkeakouluopiskelijoiden poliittinen muutos Suomessa*. Tampere: Tampereen yliopisto. Poliitiikan tutkimuksen laitos, tutkimuksia, 41.
- Suuronen, A. Grönlund, K. & Sirén, R. (2020). Puolueiden äänestäjät. Teoksessa Borg, S., Kestilä-Kekkonen, E. & Wass, H. (toim.) *Poliitiikan Ilmastonmuutos. Eduskuntavaalitutkimus 2019*. Helsinki: Oikeusministeriö, 260–287. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-838-7>
- Söderlund, P. (2024). Äänestäjien liikkuvuus eduskuntavaaleissa. Teoksessa Kestilä-Kekkonen, E., Rapeli, L. & Söderlund, P. (toim.) *Pääministerivaalit polarisaation aikakaudella. Eduskuntavaalitutkimus 2023*. Helsinki: oikeusministeriö, 163–179. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-875-4>
- Tervo-Niemelä, K., & Porkka, J. (2023). Does religion contribute to youth wellbeing? A longitudinal study of faith, wellbeing and the confirmation process among Finnish Lutheran youth - A gender perspective. *Uskonto, katsomus ja kasvatus*, 3(1), 10–27. Saatavilla: <https://journal.fi/ukk/article/view/141485>
- Tiihonen, A. (2022). *The Mechanisms of Class-Party Ties among the Finnish Working-Class Voters in the 21st Century*. Väitöskirja. Tampereen yliopisto. Saatavilla: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-2135-2>

- Tilley, J. (2005). Libertarian-authoritarian value change in Britain, 1974-2001. *Political Studies* 53(2), 442-453. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9248.2005.00537.x>
- van der Brug, W. & van Spanje, J. (2009). Immigration, Europe and the 'new' cultural dimension. *European Journal of Political Research*, 48(3), 309-334. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6765.2009.00841.x>
- Van de Werfhorst, H. & De Graaf, N., D. (2004). The sources of political orientations in post-industrial society: Social class and education revisited. *British Journal of Sociology*, 55(2), 211-235. <https://doi.org/10.1111/j.1468-4446.2004.00016.x>
- Verba, S., K. Schlozman ja H. Brady (1995). *Voice and Equality: Civic Voluntarism in American Politics*. Cambridge: Harvard University Press.
- Wass, H. & Kauppinen, T. M. (2024). Sukupuolisakset äänestyslipulla: sukupuolen ja iän yhteys äänestäjien poliittisiin valintoihin. Teoksessa Rajavuori, A. (toim.) *Eriarvoisuuden tila Suomessa*. Kalevi Sorsa -säätiön julkaisu. Into Kustannus Oy, Tallinna: Raamatutrukikoda. Saatavilla: sorsafoundation.fi/eriarvoisuuden-tila-suomessa-2024
- Westinen, J. (2011). *Yhteiskunnallisten ristiriitautuvuuksien ja puoluevalinnan suhde eduskuntavaaleissa 1991-2007: tilastollinen analyysi*. Johtamiskorkeakoulu. Tampere: Tampere University. Saatavilla: <https://urn.fi/urn:nbn:fi:uta-1-21194>
- Westinen, J. (2015). *Cleavages in contemporary Finland: a study on party-voter ties*. Turku: Åbo Akademi University Press. Saatavilla: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-765-801-0>
- Westinen, J. & Kestilä-Kekkonen, E. (2015). Perusduunarit, vihervasemmisto ja porvarit: Suomalaisen äänestäjäkunnan jakautuminen ideologisiin blokkeihin vuoden 2011 eduskuntavaaleissa. *Politiikka* 2(57), 94-114. Saatavilla: <https://journal.fi/politiikka/article/view/151840>
- Westinen, J., Kestilä-Kekkonen, E. & Tiihonen, A. (2016). Äänestäjät arvo- ja asenneulottuvuuksilla. Teoksessa Borg, S. & Wass, H. (toim.) *Poliittisen osallistumisen eriytyminen - Eduskuntavaalitutkimus 2015*, 273-297. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-517-1>
- Yle 8.1.2024. "Näin presidenttiehdokkaat sijoittivat itsensä arvokartalle: Haavisto ja Rehn yllättivät." Kristiina Tolkin ja Petter Westin verkkojuttu Ylen presidentinvaalikoneesta. Luettu 30.7.2024.

Liitteet

Liitetaulukko 2.1 Keskiarvotarkastelu. Vasemmisto-oikeisto-orientaatio äänestäjän sukupuolen, iän, koulutustason, puoluevalinnan sekä ensimmäisen ja toisen kierroksen ehdokasvalinnan mukaan.

	Vasemmisto-oikeisto keskiarvo	Keskihajonta	95 %:n luottamusväli	
Sukupuoli ja ikä				
Mies 18–34 vuotta	5,440	2,270	5,120	5,770
Mies 35–49 vuotta	5,420	1,809	5,140	5,690
Mies 50–64 vuotta	5,830	1,638	5,600	6,070
Mies 65–79 vuotta	6,230	1,622	5,960	6,500
Mies 80- vuotta	5,820	1,485	5,390	6,260
Nainen 18–34 vuotta	4,560	1,397	4,360	4,760
Nainen 35–49 vuotta	5,260	1,730	4,980	5,540
Nainen 50–64 vuotta	5,460	1,415	5,260	5,670
Nainen 65–79 vuotta	5,560	1,325	5,360	5,760
Nainen 80- vuotta	5,280	1,196	4,930	5,630
Koulutustaso				
Ei ammatillista koulutusta	5,430	1,608	5,240	5,630
Ammattikoulu	5,730	1,585	5,570	5,890
Keskiaste	5,410	1,734	5,240	5,580
AMK	5,500	1,554	5,270	5,740
Yliopisto	5,070	2,044	4,790	5,350
Puoluevalinta				
Kok	6,760	1,399	6,550	6,970
PS	6,330	1,407	6,150	6,500
SDP	4,900	1,394	4,710	5,090
Kesk	5,570	1,425	5,260	5,880
Vihr	4,270	1,356	3,970	4,560
Vas	3,310	1,598	3,000	3,610
RKP	5,120	1,756	4,640	5,610
KD	6,210	1,657	5,630	6,790
Liik	5,790	1,234	5,070	6,500
Muu	5,320	1,123	4,710	5,920
EOS	5,390	1,235	5,260	5,530
Ehdokasvalinta ensimmäisellä kierroksella				
Andersson	3,090	1,849	2,570	3,600
Rehn	5,490	1,420	5,270	5,720
Harkimo	5,130	0,544	4,520	5,740
Halla-aho	6,540	1,560	6,330	6,760
Urpilainen	4,680	1,256	4,290	5,070
Aaltola	5,620	0,981	4,930	6,300
Stubb	6,010	1,603	5,820	6,190
Essayah	6,170	2,339	4,880	7,470
Haavisto	4,490	1,501	4,310	4,670

	Vasemmisto-oikeisto keskiarvo	Keskihajonta	95 %:n luottamusväli	
Ehdokasvalinta toisella kierroksella				
Stubb	6,160	1,616	6,020	6,300
Haavisto	4,450	1,555	4,310	4,600

Lähde: Presidentinvaalit 2024 -kyselytutkimusaineisto (Kujanen & Raunio 2025).

Liitetaulukko 2.2 Keskiarvotarkastelu. GAL-TAN-orientaatio äänestäjän sukupuolen, iän, koulutustason, puoluevalinnan sekä ensimmäisen ja toisen kierroksen ehdokasvalinnan mukaan.

	GAL-TAN keskiarvo	Keskihajonta	95 %:n luottamusväli	
Sukupuoli ja ikäryhmä				
Mies 18–34 vuotta	4,730	1,949	4,450	5,010
Mies 35–49 vuotta	5,090	1,800	4,820	5,370
Mies 50–64 vuotta	5,200	1,780	4,940	5,460
Mies 65–79 vuotta	5,320	1,494	5,070	5,560
Mies 80- vuotta	5,550	1,507	5,110	5,980
Nainen 18–34 vuotta	3,880	1,421	3,680	4,080
Nainen 35–49 vuotta	4,900	1,994	4,570	5,220
Nainen 50–64 vuotta	4,940	1,676	4,700	5,190
Nainen 65–79 vuotta	5,210	1,569	4,980	5,440
Nainen 80- vuotta	4,800	1,222	4,450	5,150
Koulutustaso				
Ei ammatillista koulutusta	5,040	1,613	4,850	5,230
Ammattikoulu	5,560	1,419	5,420	5,700
Keskiaste	4,760	1,895	4,570	4,950
AMK	4,800	1,748	4,530	5,060
Yliopisto	3,910	1,668	3,690	4,140
Puoluevalinta				
Kok	4,790	1,341	4,580	4,990
PS	6,490	1,314	6,320	6,650
SDP	4,460	1,340	4,280	4,640
Kesk	5,610	1,668	5,260	5,970
Vihr	2,570	1,213	2,310	2,840
Vas	3,280	1,703	2,960	3,600
RKP	4,720	1,560	4,290	5,150
KD	6,800	1,236	6,360	7,230
Liik	5,230	0,857	4,760	5,700
Muu	5,070	1,039	4,510	5,630
EOS	4,690	1,440	4,530	4,850

	GAL-TAN keskiarvo	Keskihajonta	95 %:n luottamusväli	
Ehdokasvalinta ensimmäisellä kierroksella				
Andersson	2,950	1,915	2,410	3,480
Rehn	5,160	1,539	4,920	5,410
Harkimo	5,190	0,816	4,280	6,110
Halla-aho	6,490	1,431	6,290	6,690
Urpilainen	4,570	1,184	4,210	4,930
Aaltola	5,660	1,242	4,790	6,530
Stubb	4,980	1,473	4,810	5,160
Essayah	6,930	1,230	6,250	7,610
Haavisto	3,470	1,479	3,290	3,650
Ehdokasvalinta toisella kierroksella				
Stubb	5,560	1,639	5,410	5,700
Haavisto	3,800	1,600	3,650	3,950

Lähde: Presidentinvaalit 2024 -kyselytutkimusaineisto (Kujanen & Raunio 2025).

Liitekuvio 2.1 Missä määrin seuraavat tekijät vaikuttivat siihen, ketä äänestit näissä presidentinvaaleissa? (% vaikutti ratkaisevasti).

Lähde: Presidentinvaalit 2024 -kyselytutkimusaineisto (Kujanen & Raunio 2025).

3

Presidentinvaaliehdokkaiden ominaisuudet ja ehdokasvalinta

Jaakko Hillo, Mikko Mattila & Åsa von Schoultz

Johdanto

Sitä, miten äänestäjät valitsevat omat ehdokkaansa vaaleissa on tutkittu perinteisesti kahdesta eri näkökulmasta. Yhtäältä voidaan tarkastella, miten äänestäjän omat ominaisuudet vaikuttavat hänen ehdokasvalintaansa. Tällöin analysoidaan esimerkiksi sitä, miten äänestäjän ikä, sukupuoli, poliittiset arvot tai asenteet vaikuttavat siihen, kehen ehdokkaaseen hänen valintansa äänestyskopissa kohdistuu. Tätä tutkittiin erityisesti tämän kirjan edeltävässä luvussa 2. Vaihtoehtoisesti tarkastelu voidaan kääntää myös itse ehdokkasiin, koska tietysti myös ehdokkaiden ominaisuudet vaikuttavat äänestäjien valintaan. Tässä luvussa keskitytään tähän lähestymistapaan.

Politiikan tutkimuksessa ehdokkaiden ominaisuuksien vaikutuksesta äänestäjiin käytetään usein käsitettä ehdokkaan henkilökohtaisista ääniä houkuttelevista ominaisuuksista (englanniksi *vote earning attributes*) (katso esimerkiksi Carey & Shugart 1995; Helimäki & von Schoultz 2024). Näillä ominaisuuksilla viitataan kunakin ehdokkaan sellaisiin henkilökohtaisiin ominaisuuksiin, joiden avulla he pyrkivät erottautumaan kilpailevista ehdokkaista ja sitä kautta houkuttelemaan ääniä itselleen. Presidentinvaalissa tällaisia ominaisuuksia voivat olla esimerkiksi ehdokkaan sukupuoli, koulutus, ulkopoliittinen kokemus tai vaikkapa kyky toimia johta-

jana. Lisäksi erityisesti Yhdysvaltain presidentinvaaleissa on huomattu, että henkilövaaleissa ehdokkaiden luonteenpiirteillä tai persoonallisuustekijöillä voi olla merkittävä rooli äänestäjien päätöksissä (King 2002; Holian & Prysby 2014). Tällaisia vaikuttavia henkilökohtaisia tekijöitä ovat esimerkiksi äänestäjien käsitykset ehdokkaiden pätevyydestä, karismaattisuudesta tai luotettavuudesta (esimerkiksi Miller ym. 1986).

Tässä luvussa tarkastelemme kansalaisten arvioita kevään 2024 presidentinvaalin yhdeksästä ehdokkaasta ja sitä, miten nämä arviot vaikuttivat heidän ehdokasvalintaansa. Ensin tutkimme, miten äänestäjät arvioivat ehdokkaita yhtäältä heidän yleisen miellyttävyytensä kannalta ja toisaalta erilaisten hyviin poliittisiin päätöksentekijöihin liitettävien ominaisuuksien osalta (osaavuus, tehokkuus, empaattisuus, luotettavuus). Lisäksi tarkastelemme, miten kansalaiset perustelivat päätöstään olla äänestämättä tiettyjä ehdokkaita. Luvun loppupuolella analysoimme tarkemmin, miten ehdokkaiden ominaisuudet vaikuttivat ehdokasvalintaan vaalien ensimmäisellä kierroksella. Tarkastelussa ovat mukana ehdokkaiden sukupuoli ja ikä, puoluetusta, kokemus politiikasta, luonteenpiirteet sekä heidän yleiset arvonsa. Tämä analyysi perustuu kyselyn avulla toteutettuun koeasetelmaan (ns. *conjoint survey experiment*), joka mahdollistaa ehdokasvalintaan vaikuttavien tekijöiden luotettavan vertailun.

Tämän luvun analyysit perustuvat aineistoihin, jotka on kerätty Helsingin yliopiston kansalaisbarometrin avulla (Helsingin yliopiston kansalaisbarometri: Presidentinvaalikysely 1–3). Kansalaisbarometri (www.kansalaisbarometri.fi) on online-paneeli, joka on ollut toiminnassa vuodesta 2023 ja joka koostuu noin 3000 satunnaisesti rekrytoidusta vastaajasta, joiden ikä on 18–80 vuotta. Analyysissa vastaukset on tarpeen mukaan painotettu koulutuksen, alueen, sukupuolen, iän ja äänestyskäyttäytymisen mukaan niin, että ne ovat mahdollisimman edustavia äänestysikäisten suomalaisten osalta. Barometrin virhemarginaali 1 200–1400 vastaajalla on noin ± 2.6 – 2.8 prosenttia 95 prosentin luottamusvälillä. Tämän luvun analyysit perustuvat kolmeen eri kyselyyn, joista ensimmäinen toteutettiin 01.12.2023–10.12.2023, toinen 28.12.2023–8.1.2024 ja kolmas juuri ennen toisen kierroksen äänestystä 2.2.2024–10.2.2024.

Miten kansalaiset arvioivat ehdokkaiden ominaisuuksia?

Luvun aluksi tarkastelemme sitä, miten kansalaiset arvioivat presidentinvaalin ensimmäisen kierroksen yhdeksää ehdokasta ja myöhemmin toiselle kierrokselle päässeitä Alexander Stubbia ja Pekka Haavistoa. Suomessa presidentinvaaleja on tutkittu suhteellisen vähän, mutta ulkomaiset, etenkin Yhdysvalloissa tehdyt tutkimukset ovat osoittaneet, että ehdokkaiden henkilökohtaiset ominaisuudet ovat vaikuttaneet merkittävästi siihen, miten äänestäjät heihin suhtautuvat. Tulosten mukaan äänestäjien näkemykset presidenttiehdokkaiden luonteenpiirteistä tai pätevyydestä (esimerkiksi empaattisuus tai kyvykkyys) ovat vaikuttaneet vaalitulok-

siin (Holian & Prysby 2014). Myös tutkimukset esimerkiksi Australiasta ja Ruotsista ovat osoittaneet, että sellaiset ominaisuudet kuin ehdokkaan johtamiskyky, luotettavuus ja kyky empatiaan ovat tärkeitä äänestäjille (Ohr & Oscarsson 2013). Myös ehdokkaiden sukupuoleen liittyvillä ennakkoluuloilla voi olla merkittävä vaikutus äänestysvalintoihin (Conroy ym. 2020). Koska ehdokkaiden määrä presidentinvaaleissa on pieni verrattuna muihin vaaleihin, on tärkeää tarkastella myös äänestäjien negatiivista suhtautumista ehdokkaisiin (Christenson & Weisberg 2019). Äänestäjä voi joskus päätyä äänestämään ehdokasta ”pienimmän pahan” -logiikan avulla eli siksi, että tällä ehdokkaalla on tarjolla olevista ehdokkaista vähiten sellaisia ominaisuuksia, jotka äänestäjä kokee negatiivisiksi.

Tarkastelumme alkaa analyysillä, jossa tutkimme vastaajien käsityksiä presidenttiehdokkaiden kyvystä empaattisuuteen, luotettavuudesta, osaamisesta ja tehokkuudesta. Aikaisemman kansainvälisen tutkimuksen mukaan juuri nämä ominaisuudet ovat äänestäjien mielestä relevantteja poliittisten tehtävien kannalta (Kinder 1986; Ohr & Oscarsson 2013). Kyselyssämme asiaa mittaava kysymys oli muotoiltu seuraavalla tavalla: *Kuinka empaattisina/luotettavina/osaavina/tehokkaina päätöksentekijöinä pidät ehdokkaita? Kerro mielipiteesi asteikolla 0–10, jolla 0 tarkoittaa "ei lainkaan empaattisena" ja 10 "erittäin empaattisena"*.

Taulukossa 3.1 on esitetty kansalaisten ehdokasarvioiden painotetut keskiarvot. Taulukon ensimmäinen ominaisuus, empatia, viittaa äänestäjien näkemukseen siitä, miten ehdokkaat pystyvät asettamaan itsensä toisten asemaan. Aikaisempi tutkimus on osoittanut, että kyky empatiaan on ominaisuus, jonka äänestäjät useimmiten liittävät tiettyihin puolueisiin, esimerkiksi demokraattipuolueeseen Yhdysvalloissa, tai tiettyihin politiikan alueisiin, kuten kansalaisten hyvinvointiin liittyviin kysymyksiin (Holian & Prysby 2014). Lisäksi empaattisuus on usein liitetty erityisesti nais ehdokkaisiin (Johnson & Williams 2020). Sellaiset ominaisuudet kuten tehokkuus, integriteetti ja vahva johtajuus ovat puolestaan piirteitä, jotka liitetään Yhdysvalloissa Republikaanipuolueen ehdokkaisiin (Holian & Prysby 2014). Osaamista tai uskotavuutta koskevissa arviossa ei yleensä ole havaittu merkittäviä puolueisiin liittyviä eroja.

Edellä kuvatut havainnot ovat ainakin osittain relevantteja myös suomalaisia presidenttiehdokkaita tarkasteltaessa. Esimerkiksi empaattisuudessa äänestäjät näkevät ehdokkaiden välillä selkeitä eroja. Pekka Haavistoa pidettiin empaattisimpana ehdokkaana (6,42), mutta myös Li Andersson, Sari Essayah ja Jutta Urpilainen saivat ulottuvuudella positiivisia arvioita. Monet miespuoliset ehdokkaat saivat kohtalaisen matalat arviot tällä ulottuvuudella. Jussi Halla-aho (3,90), Harry Harkimo (3,97) ja Mika Aaltola (4,42) koettiin ehdokkaista vähiten empaattisiksi. Tehokkuuden osalta ei vaikuta siltä, että suomalaiset äänestäjät arvioisivat ehdokkaiden välillä olevan järjestelmällisiä sukupuolieroja vastaavalla tavalla kuin Yhdysvaltain presidentinvaaleissa, joissa erityisesti Republikaanien miesehdokkaat koetaan vahvoina johtajina. Suomalaisten vastauksissa Harkimo (5,06) ja Aaltola (4,98) pärjäsivät huonoiten tehokkuutta arvioitaessa, kun taas Stubb (6,55) ja Haavisto (6,09) olivat tällä ulottuvuudella arvioissa kärjessä.

Taulukko 3.1 Arviot ehdokkaiden ominaisuuksista neljällä ulottuvuudella (kaikkien vastaajien keskiarvot).

	Empaattinen	Luotettava	Osaava	Tehokas
Aaltola	4,42	4,73	4,65	4,98
Andersson	5,95	5,51	5,46	5,54
Essayah	5,63	5,69	5,05	5,13
Haavisto	6,42	6,17	6,78	6,09
Halla-aho	3,90	4,95	5,70	5,84
Harkimo	3,97	4,30	4,32	5,06
Rehn	5,40	6,08	6,44	5,98
Stubb	5,31	5,67	6,84	6,55
Urpilainen	5,59	5,41	5,76	5,60

Aineisto: Helsingin yliopiston kansalaisbarometri, 28.12.2023 – 7.1.2024.

Luotettavuuden suhteen ehdokkaiden välillä oli jonkin verran eroa. Pekka Haavisto (6,17) ja Olli Rehn (6,08) koettiin luotettavimpina, kun taas Harry Harkimo, Mika Aaltola ja Jussi Halla-aho jäivät taas hännille. Erot luotettavuudessa olivat tosin empaattisuutta pienemmät. Li Andersson, Sari Essayah, Jutta Urpilainen ja Alexander Stubb olivat luotettavuudessa keskikastia.

Kun ehdokkaiden osaamista arvioitiin, parhaat arviot saaneiden kärki muuttui. Alexander Stubb koettiin ehdokkaista osaavimmaksi (6,84), mutta myös Pekka Haaviston (6,78) ja Olli Rehnin (6,44) keskimääräiset arviot olivat korkeita. Harry Harkimo ja Mika Aaltola pitivät tällä ulottuvuudella taas perää, kun taas naisehdokkaat ja Jussi Halla-aho olivat arvioissa keskikastia.

Vaikuttaa siltä, että kaikkien ominaisuuksien kohdalla miesehdokkaiden joukossa on enemmän vaihtelua kuin naisehdokkailla, jotka arvioidaan jokaisella ominaisuudella keskikastiin. Vaikka jonkin verran vaihtelua jokaisen ominaisuuden osalta on havaittavissa, on kuitenkin keskimääräisten arvioiden vaihteluväli loppujen lopuksi suhteellisen kapea ja kaikkien ehdokkaiden kaikkien ominaisuuksien keskiarvot sijoittuvat noin neljän ja seitsemän välille. On kuitenkin hyvä huomata, että kun kansalaisarvioita tarkastellaan vastaajan sukupuolen mukaan, on arvioissa huomattavasti enemmän vaihtelua.

Taulukossa 3.2 esitetään vastaajien arviot ehdokkaista jaoteltuna vastaajan sukupuolen mukaan. Erot siinä, miten naiset ja miehet arvioivat ehdokkaita ovat huomattavia. Taulukko osoittaa, että naisvastaajat yleisesti arvioivat ehdokkaita selvästi positiivisemmin kuin miehet. Tämä havainto sopii yhteen aikaisemman tutkimuksen kanssa: naisvastaajat tapaavat arvioida puoluejohtajia anteliaammin kuin miesvastaajat, etenkin jos arvioinnin kohteena on nainen (von Schoultz 2024, Kosiara-Pedersen & Hansen 2015). Tämä havainto koskee kaikkia arvioitavia ominaisuuksia ja melkein kaikkia ehdokkaita myös tässä kyselyssä. Jussi Halla-aho on kuitenkin merkittävä poikkeus. Miehet arvioivat Halla-ahon huomattavasti empaattisemmaksi, luotettavammaksi, tehokkaammaksi ja osaavammaksi kuin naisvastaajat. Sukupuolierot Halla-ahon arvioissa olivat selkeitä myös vuoden 2019 eduskuntavaalitutkimuksessa, jossa Halla-ahoa arvioitiin Perussuomalaisten puoluejohtajan

ominaisuudessa (von Schoultz ym. 2020). Myös Haaviston arvioissa on merkittäviä sukupuolieroja. Naiset arvioivat Haavistoa huomattavasti miehiä positiivisemmin. Haaviston arviot ovat kuitenkin miestenkin keskuudessa hyvin positiivisia suhteessa muihin ehdokkaisiin. Harry Harkimon ja Mika Aaltolan arvioissa on ainoastaan hyvin pieniä eroja vastaajan sukupuolen mukaan.

Taulukko 3.2 Arviot ehdokkaiden ominaisuuksista ja sukupuolierot (t-testi).

Ominaisuus	Ehdokas	Miehet	Naiset	Ero	p-arvo
Empaattinen	Aaltola	4,33	4,61	0,28*	0,04
	Andersson	5,66	6,88	1,22***	0,00
	Essayah	5,51	5,87	0,36*	0,01
	Haavisto	6,14	7,26	1,12***	0,00
	Halla-aho	3,82	3,24	-0,59***	0,00
	Harkimo	3,86	3,98	0,12	0,36
	Rehn	5,54	5,87	0,32**	0,01
	Stubb	5,42	5,74	0,32*	0,02
	Urpilainen	5,60	6,29	0,7***	0,00
Luotettava	Aaltola	4,94	5,07	0,13	0,39
	Andersson	5,15	6,94	1,78***	0,00
	Essayah	5,77	6,08	0,31*	0,04
	Haavisto	5,84	7,42	1,58***	0,00
	Halla-aho	5,23	4,48	-0,75***	0,00
	Harkimo	4,27	4,42	0,15	0,27
	Rehn	6,37	6,89	0,53***	0,00
	Stubb	5,91	6,55	0,64***	0,00
	Urpilainen	5,43	6,53	1,1***	0,00
Tehokas	Aaltola	4,95	5,20	0,25	0,06
	Andersson	5,15	6,79	1,64***	0,00
	Essayah	5,07	5,56	0,5***	0,00
	Haavisto	5,84	7,27	1,43***	0,00
	Halla-aho	6,04	5,84	-0,2	0,17
	Harkimo	5,07	5,16	0,08	0,55
	Rehn	6,22	6,58	0,35**	0,00
	Stubb	6,62	7,21	0,59***	0,00
	Urpilainen	5,46	6,54	1,08***	0,00
Osaava	Aaltola	4,81	4,90	0,09	0,52
	Andersson	5,09	6,65	1,56***	0,00
	Essayah	4,98	5,45	0,47**	0,00
	Haavisto	6,54	8,06	1,52***	0,00
	Halla-aho	5,95	5,62	-0,33*	0,04
	Harkimo	4,27	4,32	0,05	0,73
	Rehn	6,75	7,07	0,32**	0,01
	Stubb	6,95	7,54	0,6***	0,00
	Urpilainen	5,73	6,77	1,04***	0,00

Taulukossa ehdokasarvioiden keskiarvot sukupuolittain ja t-testi näiden erojen tilastollisesta merkitsevyydestä *** $p < 0.001$, ** $p < 0.01$, * $p < 0.05$. Aineisto: Helsingin yliopiston kansalaisbarometri, 28.12.2023 – 7.1.2024.

Kun toiselle kierrokselle päässeet ehdokkaat olivat selvillä, kysyimme kansalaisbarometrissa, miten vastaajat arvioivat jatkoon päässeitä Alexander Stubbia ja Pekka Haavistoa joidenkin lisäominaisuuksien kannalta (taulukko 3.3). Pyysimme vastaajia arvioimaan heidän älykkyyttään, rehellisyyttään, harkitsevaisuuttaan ja näkemystä siitä, välittääkö ehdokas vastaajan kaltaisista ihmisistä ("ehdokas välittää minunlaisistani ihmisistä"). Kuten ensimmäisen kierroksen arvioissa, saavat molemmat toisen kierroksen ehdokkaat hyvät arviot vastaajilta. Molemmat arvioitiin älykkäiksi, eikä tällä ulottuvuudella heidän välillään ollut tilastollisesti merkitsevää eroa. Kolmella muulla arvioinnin ulottuvuudella sai Haavisto Stubbia korkeammat arviot. Suurin ero oli väitteen "hän välittää minunlaisistani ihmisistä" -väitteen kohdalla, jossa Stubb sai Haavistoa huomattavasti alhaisemmat arviot. Tämä liittyy jo taulukossa 3.1 todettuun eroon äänestäjien näkemyksessä näiden kahden ehdokkaan empatiakyvystä. Myös harkitsevuuden ja rehellisyyden osalta Haavisto sai selkeästi Stubbia paremmat arviot.

Taulukko 3.3 Vastaajien arviot toisen kierroksen ehdokkaiden älykkyydestä, rehellisyydestä, harkitsevaisuudesta ja välittämisestä (keskiarvot).

Ominaisuus	Alexander Stubb	Pekka Haavisto	p-arvo	N
Älykäs	7,610	7,527	0,163	1175
Rehellinen	5,963	6,798	0,000	1175
Harkitseva	6,554	7,541	0,000	1175
Välittää minunlaisista	5,105	6,527	0,000	1175

Ehdokasvertailun *p-arvo* perustuu *t-testiin*. Vastaukset painotettu. Aineisto: Helsingin yliopiston kansalaisbarometri, 2.2.2023 – 9.2.2024.

Kuinka paljon näillä vastaajien arvioilla oli sitten merkitystä äänestäjien todellisille valinnoille vaalissa? Tulosten mukaan toiselle kierrokselle päätyneet ehdokkaat Alexander Stubb ja Pekka Haavisto saivat yleisesti korkeat arviot kaikkien tutkittujen ominaisuuksien osalta. Näin voidaan olettaa, että arvioilla on ainakin jossain määrin merkitystä kansalaisten äänestysvalintojen kannalta. Hyvät arviot eivät kuitenkaan sinänsä takaa hyvää äänisaalista. Esimerkiksi naisehdokkaat saivat myös kohtalaisen korkeat arviot, mutta varsinaisessa ensimmäisen kierroksen vaalissa he eivät suoriutuneet niin hyvin kuin näiden arvioiden perusteella olisi voinut olettaa. Analyysi osoittaa myös, että lähes kaikilla kyselyn arviointiulottuvuudella Haavisto oli äänestäjien arvioissa Stubbia vahvempi (erityisesti empaattisuudessa ja muista ihmisistä välittämisestä). Tästä huolimatta Stubb voitti vaalin. Tämä kuvaa sitä, miten vaalien lopputulokseen vaikuttavat monet tekijät ja harvoin vaalien ratkaisu liitty mihinkään yksittäiseen tapahtumaan tai ehdokkaiden yksittäisiin piirteisiin.

Miksi äänestäjät jättivät äänestämättä kutakin ehdokasta?

Edellä tarkastelimme, miten vastaajat arvioivat ehdokkaista pääosin positiivisten ominaisuuksien kannalta. Seuraavaksi muutamme näkökulmaa ja tutkimme syitä, miksi äänestäjät ilmoittivat jättävänsä äänestämättä tiettyjä ehdokkaita. Näin voimme paremmin kuvata tekijöitä, jotka ohjaavat äänestyskäyttäytymistä ja tarjota kansalaismielipiteen pohjalta selityksiä sille, miksi äänestäjät eivät valinneet tiettyjä ehdokkaita näissä presidentinvaaleissa. Osio on jaettu kahteen osaan. Ensimmäisessä käsittelemme syitä sille, miksi kansalaiset jättivät äänestämättä tiettyjä ehdokkaita presidentinvaalien ensimmäisellä kierroksella. Jälkimmäisessä osiossa keskitymme presidentinvaalin toisen kierroksen ehdokasvalintaan.

Vaalien alla äänestäjille tarjotaan tietoa ehdokkaista usein kyllästymiseen asti, minkä vuoksi äänestäjien voi olla haastavaa hallita kaikkea tietoa ja tehdä sen pohjalta perusteltuja valintoja. Äänestäjillä onkin siksi tapana yksinkertaistaa päätöksentekoa: he nojaavat yksinkertaisiin vihjeisiin tai ”oikopolkuihin” äänestyspäätöksiä tehdessä (Lau & Redlawsk 2006). Näin säästyy aikaa ja vaivaa päätöstä tehdessä. Yksi selkeimmistä ehdokkaista kertovista vihjeistä on hänen puoluetustansa. Presidentinvaaleissa puolueet ovat kuitenkin pienemmässä roolissa kuin esimerkiksi eduskuntavaaleissa, mikä voi liittyä siihen, että kampanjat haluavat korostaa ehdoikkaansa roolia kansaa yhdistävänä ja puoluepolitiikan yläpuolella olevana toimijana. Ehdokkailla saattaa jopa olla kannustin etäännyä puolueestaan houkutellakseen äänestäjäkuntaa yli puoluerajojen. Tätä strategiaa käyttivät Olli Rehn, Pekka Haavisto ja Mika Aaltola vuoden 2024 vaaleissa olemalla valitsijayhdistysten nimeämiä ehdokkaita. Tämä ei tietenkään tarkoita sitä, etteivät ideologia ja ehdokkaiden puoluejäsenyydet olisi merkittäviä tekijöitä (Achen & Bartels 2017). Puoluetusta kertoo ehdokkaan arvomaailmasta, kun taas etenkin johtajakokemus puoluepolitiikassa ja kokemus ulko- ja turvallisuuspolitiikan alalla ovat väistämättä tärkeissä rooleissa ehdokasta valittaessa.

Presidentinvaalit ovat kuitenkin henkilökeskeiset, mikä tarkoittaa, että yksittäiset ehdokkaiden ominaisuudet ovat todennäköisesti äänestäjille tärkeämpiä kuin muissa Suomen vaaleissa, joissa ehdokkaissa on huomattavasti enemmän valinnanvaraa (Isotalus & Borg 2007). Tutkimus äänestäjien käyttämisestä nyrkkisäännöistä eli heuristiikoista ehdokkaan valinnassa on nykyään nopeasti kehittyvä tutkimusala. Tutkimuksen valossa on selvää, että äänestäjien valintoihin vaikuttavat monenlaiset ehdokkaaseen liittyvät seikat, kuten ehdokkaiden sukupuoli, ikä tai muut sosiodemografiset ominaisuudet (Campbell & Cowley 2014; Helimäki ym. 2023), persoonallisuuspiirteet (Chen ym. 2012), ulkonäkö (Berggren ym. 2017) ja poliittiset näkemykset (Arnesen ym. 2019). Lisäksi ehdokkaan kumppani välittää tietoa ehdokkaan seksuaalisesta suuntautumisesta, jolla jotkin äänestäjät kokevat olevan symbolista arvoa (Pitkin 2016). Missä määrin ja miten kutakin ominaisuutta arvioidaan, riippuu kuitenkin äänestäjien omista piirteistä, kuten iästä, sukupuolesta, sekä koulutustasosta (Haider-Markel & Bright 2014; Bailey ym. 2017).

Kaikki nämä ominaisuudet ja ehdokkaiden näkemykset välittävät erityyppistä informaatiota ehdokkaista ja siten ne vaikuttavat joko suorasti tai epäsuorasti äänestäjien valintoihin. Siksi tarkastelemme seuraavaksi syitä sille, miksi äänestäjät jättävät valitsematta tiettyjä ehdokkaita, mikä on luonteva lähtökohta tarkasteltaessa äänestäjien ehdokkasiin mahdollisesti kohdistuvia ennakoasenteita. Keskitymme seuraaviin piirteisiin: ehdokkaiden sukupuolen ja puolisoiden merkitykseen, johtamistaitoihin, kokemukseen, puoluetastaan, suoriutumiseen väittelyissä, sekä kykyyn yhdistää kansaa.

Kysymykset syistä olla äänestämättä ehdokkaita kerättiin osana meneillään olevaa sarjaa Helsingin yliopiston Kansalaisbarometrin avulla tehtäviä kokeellisia tutkimuksia, joissa analysoidaan ehdokasvalintaa koskevia sosiaalisia toivottavuusharhoja (englanniksi *social desirability bias*). Koska kokeellisessa tutkimuksessa tarvitaan aina vertailukohdaksi joukko vastaajia, joilta on tarkasteltavaa asiaa kysytty suoraan, esitimme satunnaistetulle kolmasosalle vastaajista kysymykset sellaisenaan. Tämän takia ensimmäinen tämän osion analyysi perustuu kyselyn osaotokseen, joka on pienempi kuin edellä.

Vastaajille arvioitaviksi annettuja ehdokkaita satunnaistettiin kokeellista tutkimusta varten, mutta myös siksi, että yhdeksän ehdokkaan usean ominaisuuden arviointi voi olla yhdelle vastaajalle raskasta ja se mahdollisesti johtaisi heikentyneeseen kyselyn laatuun ja vastaamisten keskeytyksiin. Seuraavassa analyysissä jokaista ehdokasta on kuitenkin arvioinut noin 80–400 satunnaistettua vastaajaa. Tämä tarkoittaa, että etenkin yksittäisten ehdokkaiden arvioinnissa ei pidä tehdä liian pitkälle meneviä päätelmiä. Arviot ovat kuitenkin yhtä lailla edustavia kuin aikaisemmassa osiossa, mutta niissä on aikaisempaa suurempaa tilastollista epävarmuutta. Tulosten pohjalta pystyy kuitenkin hyvin muodostamaan kokonais kuvan syistä jättää äänestämättä ehdokkaita ja havaitsemaan merkittävästi poikkeavia vastauksia. Kyselyn sisällä satunnaistetun noin 400 vastaajan osalta virhemarginaali on noin ± 4.9 prosenttia 95 prosentin luottamusvälillä.

Ehdokkaiden hylkäämisperusteet ensimmäisellä kierroksella

Ensimmäistä kierrosta edeltävässä kyselyssä esittelimme vastaajille kysymysoSION, joka käsittelee syitä olla äänestämättä ehdokkaita. Osio alustettiin näin: ”Presidentinvaaleissa on monia syitä äänestää tai olla äänestämättä ehdokkaita. Seuraavassa osiossa käsittelemme syitä, joiden vuoksi äänestäjät jättävät äänestämättä ehdokkaita. Pyydämme sinua arvioimaan kolmea ehdokasta”. Vastaajille esitetty varsinainen kysymys kuului: ”Arvioi seuraavaksi alla olevia mahdollisia syitä ja kerro, vaikuttavatko ne päätökseesi olla äänestämättä ehdokasta.” Vastaajille esitetyt syyt olivat:

Ehdokkaan sukupuoli

Ehdokkaan puoluetasta

Ehdokas ei vaikuta hyvältä johtajalta

Ehdokkaan puoliso

Ehdokas ei ole suoriutunut hyvin vaaliväittelyissä

Ehdokkaan kokemuksen puute

Ehdokas ei yhdistä kansaa

Jokaisen mahdollisen syyn kohdalla vastausvaihtoehdot olivat *"ei vaikuta päätökseeni"* (0) ja *"vaikuttaa päätökseeni"* (1). Yksittäiset vastaukset eivät siis kerro, miten tärkeä eri ominaisuus on yksittäiselle vastaajalle, vaan ainoastaan sen, että ominaisuudella vaikutus vastaajan ehdokasvalintaan.

Yksittäisiä syitä tarkastellessa vastaajat eivät suoraan kysyttäessä mainitse, että ehdokkaan sukupuoli olisi ollut kovinkaan monelle syy hylätä ehdokkaita (taulukko 3.4). Olli Rehn erottuu yllättäen hieman joukosta, mutta suuren virhemarginaalin takia tästä ei kannata tehdä erityisiä päätelmiä. Kokonaisuudessaan ehdokkaan sukupuoli ei siis vaikuta olevan merkittävä valintakriteeri.

Puoluetaustalla oli ehdokasvalinnan kannalta ymmärrettävästi merkittävä rooli. Jussi Halla-aho on ehdokkaista useimmiten jätetty valitsematta viittaamalla nimenomaan hänen puoluetaustansa. Kuten voi olettaa, Mika Aaltolan arvioissa puolestaan on puolueen merkitys pienin, koska hänellä ei vielä tässä vaiheessa ollut varsinaista puoluetaustaa. Monet vastaajat ovat toki itse esimerkiksi julkisen keskustelun ja vaalikonevastausten perusteella pyrkineet asettamaan hänetkin puoluepolitiikan kartalle.

Taulukko 3.4 Osuus vastaajista, jotka kokivat tietyn ominaisuuden syynä päätökseen olla äänestämättä tiettyä ehdokasta.

Ehdokas	Sukupuoli	Puoluetausta	Ei vaikuta hyvältä johtajalta	Puoliso	Vaaliväittelyt	Kokemuksen puute	Ei yhdistä kansaa
Stubb	0,07	0,48	0,54	0,11	0,38	0,39	0,53
Aaltola	0,03	0,25	0,81	0,04	0,60	0,83	0,64
Rehn	0,13	0,42	0,58	0,10	0,53	0,41	0,61
Halla-aho	0,04	0,68	0,76	0,05	0,34	0,52	0,86
Urpilainen	0,05	0,52	0,60	0,05	0,41	0,53	0,56
Harkimo	0,02	0,52	0,78	0,13	0,48	0,82	0,82
Haavisto	0,07	0,47	0,50	0,35	0,31	0,28	0,51
Essayah	0,06	0,59	0,66	0,05	0,42	0,62	0,68
Andersson	0,03	0,53	0,55	0,05	0,34	0,59	0,63

Osuus vastaajista, jotka kertovat eri mahdollisten ominaisuuksien "vaikuttavan päätökseeni" olla äänestämättä kyseistä ehdokasta. Aineisto: Helsingin yliopiston kansalaisbarometri, 28.12.2023 – 7.1.2024.

Vastaajien mielestä johtamistaito oli osa-alue, jonka perusteella he hylkäsivät monia ehdokkaita. Yli puolet vastaajista valitsi jokaisen ehdokkaan kohdalla puutteellisen johtamistaidon syyksi olla äänestämättä juuri tätä ehdokasta. Pekka Haavistoa jätettiin äänestämättä tällä kriteerillä vähiten. Samoin Alexander Stubbia ja Li Anderssonia jätettiin keskimääräistä harvemmin äänestämättä viittaamalla heidän puutteelliseen johtamistaitonsa. Mika Aaltola, Harry Harkimo ja Jussi Halla-aho hylättiin useimmiten viittaamalla heidän puutteellisiin johtamistaitoihinsa.

Yleisesti ottaen puolisoitten rooli ei ollut kovinkaan merkittävä vastaajien ehdokasvalinnassa verrattaessa sitä muihin vastausvaihtoehtoisissa annettuihin ominaisuuksiin. Pekka Haavisto kuitenkin erottuu selkeästi joukosta, mikä todennäköisesti voi liittyä vastaajien negatiiviseen suhtautumiseen seksuaalisiin vähemmistöihin poliittisissa johtotehtävissä (Hillo ym. 2024; European Commission, Directorate-General for Communication 2019). Ehdokkaiden puolisoista kysyminen seksuaalisen suuntautumisen sijaan heijastaa tapaa, jolla äänestäjät tekevät päätelmiä ehdokkaiden seksuaalisuudesta: epäsuorien vihjeiden, kuten puolison esiintymisten tai mediassa nähtyjen kuvien ja juttujen perusteella. Samantapaista epäsuoraa lähestymistapaa on hyödynnetty myös aiemmassa tutkimuksessa (Magni & Reynolds 2024). Lisäksi lähestymistapa tarjoaa vertailukohdan heteroseksuaalisten puolisoitten merkitykselle ehdokasarvioissa. Oros on kuitenkin pieni, mikä hankaloittaa ehdokkaiden luotettavaa tilastollista vertailua. Suuresta virhemarginaalista huolimatta ero muihin ehdokkaisiin puolisoikysymyksessä on merkittävä. Todennäköisyys että tällainen ero nais- ($\chi^2 = 80.573$, $df = 1$, $p < 0.001$) ja miespuolisten ($\chi^2 = 76.644$, $df = 1$, $p < 0.001$) ehdokkaiden koottuihin keskiarvoihin johtuisi satunnaisesta vaihtelusta on häviävän pieni.

Ehdokkaiden pärjääminen vaaliväittelyissä oli vähemmän tärkeä kriteeri heidän äänestämättä jättämiselle kuin ehdokkaiden puoluetusta tai näkemys heidän johtamistaidoistaan. Pekka Haavistoa, Jussi Halla-aho ja Li Anderssonia jätettiin äänestämättä vähintään vaaliväittelyiden perusteella, kun taas suoriutuminen vaaliväittelyissä mainittiin keskimääräistä useammin syynä olla äänestämättä Mika Aaltola ja Olli Rehniä. Ehdokkaan puutteellisen kokemuksen merkitys ehdokasvalintaan on väittelyitä suurempi ja näissä arvioissa on myös suurta ehdokaskohtaista vaihtelua. Pekka Haavistoa on harvemmin jätetty äänestämättä tällä perusteella, kun taas Mika Aaltola politiikan ulkopuolelta tulleen ehdokkaana hylättiin usein juuri puutteelliseen kokemukseen viitaten. Arvioitu kokemuksen puute oli usein myös Harry Harkimon kohdalla äänestämättä jättämisen syy.

Taulukon viimeinen kriteeri, kyky kansan yhdistämiseen, on selkeästi ollut suomalaisille äänestäjille tärkeässä roolissa ehdokasta valitessa. Jussi Halla-ahon ja Harry Harkimon valitsematta jättäminen on perusteltu useimmiten viittaamalla heihin kansaa jakavina ehdokkaina. Todettakoon myös, että kukaan ehdokkaista ei tälläkään ominaisuudella saanut suomalaisten enemmistön sympatioita. Jopa toiselle kierrokselle edenneiden ehdokkaiden Pekka Haaviston ja Alexander Stubbin kohdalla yli puolet vastaajista näki heidät kansaa jakavina ehdokkaina.

Kun tarkastelee edellä mainittuja syitä olla äänestämättä tiettyjä ehdokkaita sukupuolittain, ilmenee ettei johtamistaidoissa, vaaliväittelyssä esiintymisillä, kansan yhdistämisellä ja sukupuolella ollut merkittäviä eroja nais- ja miespuolisten ehdokkaiden välillä (taulukko 3.5).

Taulukko 3.5 Ehdokkaiden hylkääsytyt: keskiarvot sukupuolittain (N=404).

Arviointikriteeri	Miesehdokkaat	Naisehdokkaat
Sukupuoli	0,051	0,046
Puolueusta	0,407	0,549
Ei vaikuta hyvältä johtajalta	0,595	0,602
Puoliso	0,085	0,051
Vaaliväittelyt	0,399	0,394
Kokemuksen puute	0,504	0,583
Ei yhdistä kansaa	0,593	0,623

Osuus vastaajista, jotka kertovat eri mahdollisten ominaisuuksien "vaikuttavan päätökseni" olla äänestämättä kyseistä ehdokasta. Aineisto: Helsingin yliopiston kansalaisbarometri, 28.12.2023 – 7.1.2024.

Kokemuksen puute oli kuitenkin hieman useammin syy hylätä nais- kuin miesehdokkaat, mikä on hieman yllättävää, kun ottaa huomioon, että kaikilla naisehdokkailla oli kokemusta sekä ministerinä että omien puolueidensa puheenjohtajina toimimisesta. Tälle erolle voi olla osasyynä, että naisehdokkaat eivät olleet profiloituneet vahvasti nimenomaan ulkopoliittikkaan liittyvissä tehtävissä.

Merkittävin ero sukupuolten välisessä tarkastelussa on puolueusta. Miespuolisten ehdokkaiden osalta vain reilun 40 prosentin osuus vastaajista koki puolueustan olevan syy olla äänestämättä näitä ehdokkaita, kun taas naisehdokkaiden osalta vastaava osuus oli noin 55 prosenttia. Tähän luultavasti vaikutti se, että Li Anderson ja Sari Essayah olivat pienempien ja siten yleisesti vähemmän suosittujen puolueiden ehdokkaita.

Ehdokkaiden hylkäämisperusteet toisella kierroksella

Toista kierrosta edeltävässä Kansalaisbarometrin aallossa tutkimme tarkemmin, mitkä tekijät liittyivät siihen, miten äänestäjät valitsivat toiselle kierrokselle päässeiden Alexander Stubbin ja Pekka Haaviston välillä. Vastaajia oli yhteensä 1254. Tällä kertaa pyysimme vastaajia, jotka kertoivat äänestävänsä Stubbia, arvioimaan omia syitä olla äänestämättä Haavistoa ja puolestaan Haavistoa äänestävien arvioida syitä sille, miksi he eivät äänestäneet Stubbia. Ne vastaajat, jotka arvioivat Stubbia, eivät siis äänestäneet häntä eli olivat aikaisemmin kyselyssä joko ilmoittaneet aikeistaan äänestää Haavistoa, ilmoittaneet aikovansa äänestää tyhjää tai ilmoittaneet, etteivät aio äänestää lainkaan. Vastaavasti Haavistoa arvioineet vastaajat olivat ilmoittaneet, että eivät äänestä häntä eli olivat Stubbin kannattajia tai eivät äänestäneet laisinkaan (tai äänestävät tyhjää).

Koska toisella kierroksella oli vain kaksi ehdokasta, oli kyselyyn mahdollista lisätä uusia äänestämättä jättämiseen liittyviä syitä. Koska tässä vaiheessa kansalaisille oli oletettavasti syntynyt jo kohtalaisen kattava käsitys ehdokkaiden kampanjoista, arvoista ja poliittisista näkemyksistä, lisäsimme vastausvaihtoehtoiksi ehdokkaiden näkemykset ulko- ja sisäpolitiikasta sekä heidän kampanjoistaan ja arvopohjasta. Lisäsimme myös kysymyksen ehdokkasiin liitetyistä menneistä poliittisista kohuista.

Vastaajat saivat ensin seuraavan alustuksen: ”Seuraavaksi haluamme ymmärtää, miksi jätit äänestämättä tai aiot jättää äänestämättä toista tai molempia ehdokkaita toisella kierroksella.” Sitten vastaajaa pyydettiin arvioimaan ”seuraavat syyt päätökseesi olla äänestämättä Alexander Stubbia/Pekka Haavistoa toisella kierroksella”, jonka jälkeen ominaisuudet listatiin. Vastausvaihtoehdot olivat ”ei vaikuta lainkaan”, ”vaikuttaa kohtuullisesti”, ”vaikuttaa erittäin paljon”.

Taulukko 3.6 näyttää prosenttiosuudet niistä vastaajista, jotka vastasivat ”vaikuttaa erittäin paljon” esitettyihin syihin olla äänestämättä ehdokkaita. Tilastollisesti merkittävät erot ehdokkaiden välillä voi nähdä *p*-arvoista.

Taulukko 3.6 Osuudet vastaajista, jotka ovat vastanneet ”vaikuttaa erittäin paljon” syihin olla äänestämättä Stubbia tai Haavistoa.

Ominaisuus	Alexander Stubb (%)	Pekka Haavisto (%)	<i>p</i> -arvo
Puoluetusta	32,4	37,9	0,043
Johtajuus	32,1	26,6	0,034
Vaaliväittelyt	8,0	5,5	0,076
Sisäpolitiikka	27,9	21,4	0,007
Ulkopolitiikka	36,2	34,7	0,595
Kokemuksen puute	20,4	11,5	0,000
Arvot	50,9	43,9	0,013
Kampanja	11,3	3,9	0,000
Ei yhdistä kansaa	38,8	25,1	0,000
Puoliso	3,1	40,5	0,000
Kohut	19,4	34,3	0,000
Sukupuoli	1,4	2,8	0,076

Tilastollisesti merkittävät erot perustuen kahta osuutta vertailevaan Z-testiin. Aineisto: Helsingin yliopiston kansalaisbarometri, 2.2.2023 – 9.2.2024.

Ehdokkaiden edustamat arvot olivat kummankin ehdokkaan kohdalla useimmiten raportoitu syy olla äänestämättä heitä. Myös ehdokkaiden puoluetusta, puuttuva kyky kansan yhdistämiseen, näkemykset ulkopoliitikasta, johtajuudesta ja sisäpoliittiset näkemykset olivat yleisiä syitä päätyä äänestämään kilpailevaa ehdokasta tai olla äänestämättä kokonaan. Vähiten merkitystä oli sukupuoli, mikä ei ole yllättävää koska molemmat ehdokkaat olivat miehiä. Myöskään vaalitentit eivät olleet merkittävässä osassa ehdokkaiden arviointia.

Arvioissa oli kuitenkin myös selkeitä eroja ehdokkaiden välillä. Ainoat ominaisuudet ehdokkaiden välillä, joissa osuuksissa vastauksista ei ole havaittavissa tilastollisesti merkittäviä eroja olivat ulkopoliittiset näkemykset, vaaliväittelyt ja sukupuoli. Pekka Haaviston kannattajat kokivat Alexander Stubbin merkittävästi kansaa enemmän jakavampana ehdokkaana kuin Stubbin kannattajat Haaviston. Jopa 38,8 prosenttia Stubbia äänestämättä jättäneistä koki, että se, että Stubb ei heidän mielestään yhdistä kansaa, vaikutti erittäin paljon heidän äänestyspäätöksensä. Haavistolla vastaava luku oli 25,1 prosenttia. Puoliso oli puolestaan monelle selkeä syy olla valitsematta Haavistoa. Peräti 40,5 prosenttia äänestäjistä, jotka eivät äänestäneet Haavistoa, ilmoittivat puolison vaikuttaneen erittäin paljon heidän äänestyspäätök-

seensä. Vastaava luku Stubbin puolison osalta oli vain 3,1 prosenttia. Myös menneet poliittiset kohut olivat 34,3 prosentille Haavistoa äänestämättä jättäneille syy hylätä tämä ehdokas. Vastaava luku Stubbin osalta oli 19,4 prosenttia.

Lopuksi vaikuttaa siltä, että ehdokkaiden kampanjoilla oli yllättävän vähän merkitystä toisen kierroksen äänestyspäätöksissä. Ainoastaan noin 11,3 prosenttia Alexander Stubbia äänestämättä jättäneistä kertoo kampanjan vaikuttaneen erittäin paljon heidän äänestyspäätökseensä. Pekka Haaviston osalta vastaava luku on 3,9 prosenttia, mikä eroaa tilastollisesti merkitsevästi Stubbin kampanjaan vaikutuksesta. Presidenttiehdokkaiden kampanjoilla vaikuttaisi siis olevan suhteellisen pieni vaikutus vaalien toisen kierroksen äänestysvalintoihin, mutta toisaalta toisen kierroksen kamppailut presidentinvaaleissa ovat usein hyvinkin tasavahvoja, jolloin myös pienillä eroilla voi olla ratkaiseva merkitys.

Yleisellä tasolla kahden kärkiehdokkaan vertailun pohjalta voidaan todeta, että vaikka usein vaalien alla korostettiin, että vastakkain oli kaksi monella tapaa samantyyppistä, samantapaisia arvoja edustavaa, kokenutta ulkopoliitiikan osaajaa, niin kansalaisten arvioissa syistä jättää äänestämättä toista ehdokasta nousee esille myös hyvin selkeitä eroja, joilla on hyvin todennäköisesti ollut merkitystä myös lopulliseen äänestyspäätökseen. Kyky yhdistää kansaa, ehdokkaiden puoliset ja menneet poliittiset kohut olivat vastaajien keskuudessa ne syyt, joissa erot ehdokkaiden välillä olivat suurimmat. Monet kokivat Alexander Stubbin kansaa jakavana ehdokkaana, kun taas Haavistoa jätettiin äänestämättä puolisoon ja kohuihin viitaten. Joidenkin vastaajien negatiiviset asenteet homoseksuaalisutta kohtaan selittänee ainakin osin huomattavan eron arvioissa puolisoitten merkityksestä. Myös menneet poliittiset kohut nousivat vahvemmin esille Haaviston arvioissa. Emme barometris- sa esitetystä kysymyksestä täsmenneet mistä kohuista oli kyse, mutta molemmilla ehdokkailla on pitkän poliittisen uransa aikana ollut kohuja, josta on paljon uutisoitu ja jotka ovat voineet jäädä kaivertamaan äänestäjien mieleen.

Ehdokkaiden ominaisuudet ja ehdokasvalinta

Aikaisemmin tässä luvussa tutkimme, miten suomalaiset arvioivat presidentinvaalin ensimmäisen ja toisen kierroksen ehdokkaita. Nämä tarkastelut antoivat osviittaa siitä, minkälaisia ominaisuuksia kansalaiset arvostivat ehdokkaissa ja heidän syistään olla äänestämättä tiettyjä ehdokkaita. Näin arviot mahdollistavat äänestäjien valintaprosessiin vaikuttavien tekijöiden tarkastelun, mutta ongelmana on, että arvioita ei ole suoraan yhdistetty äänestysvalintaan. Tällöin vastaaja voi kertoa arvostavansa useitakin erilaisia ehdokkaan ominaisuuksia, mutta näiden ominaisuuksien paino äänestyspäätöstä tehdessä jää kuitenkin epäselväksi. Esimerkiksisuurin osavastaajistavarmaankin arvostaa sekä osaavuutta, tehokkuutta että rehellisyyttä ehdokkaissa, mutta näistä vastauksista ei suoraan selviä, mitä ominaisuutta he painottavat eniten tehdessään omaa äänestyspäätöstään. Vastaa-

vasti voi olla monia syitä jättää äänestämättä ehdokkaita, mutta on vaikea arvioida, millä syyllä on lopulta ratkaiseva merkitys äänestyspäättöksen kannalta.

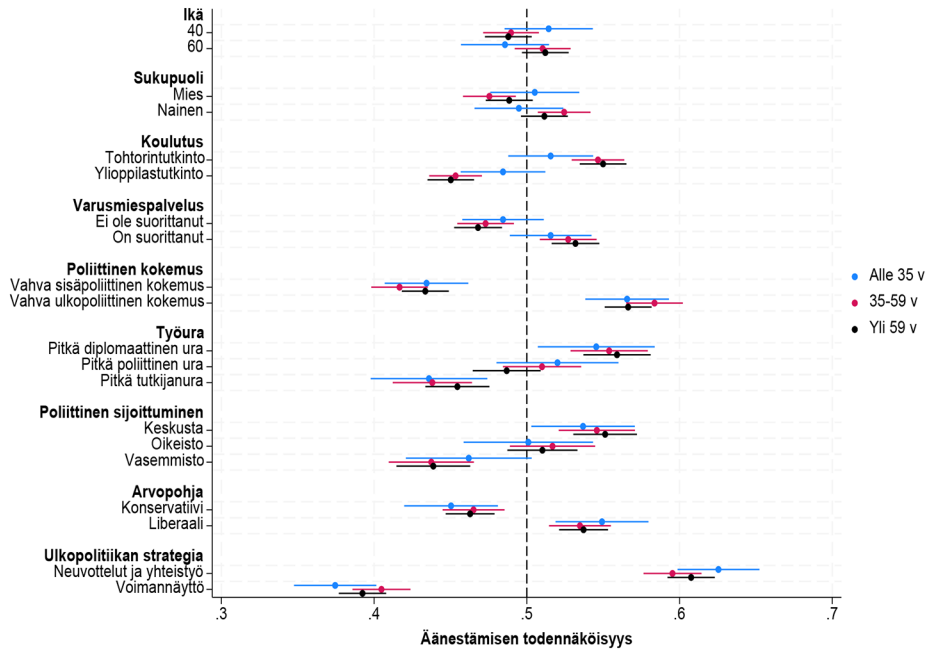
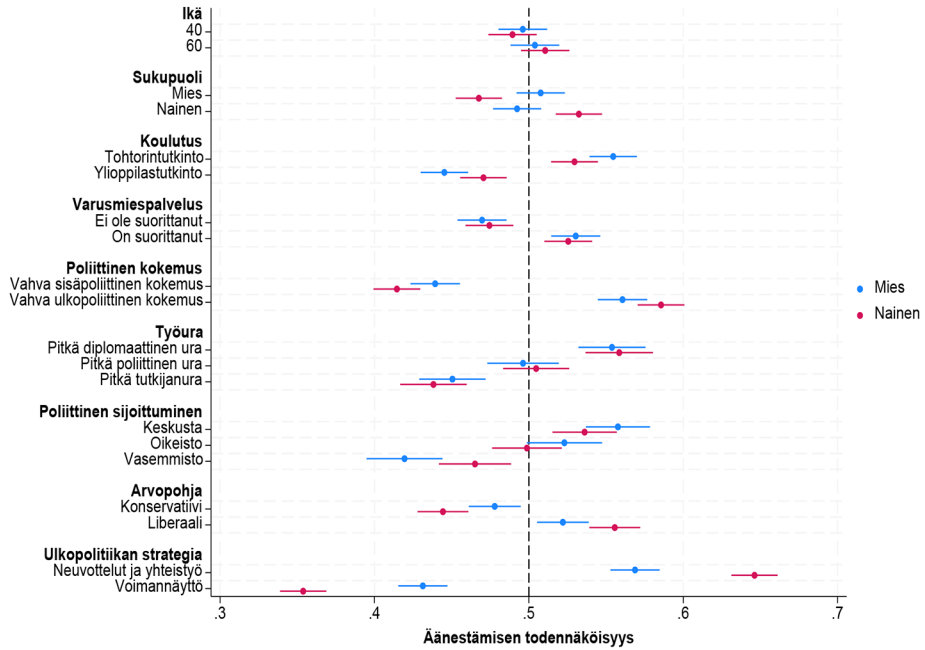
Tämän takia käytämme seuraavaksi niin sanottua conjoint-menetelmää, joka pystyy yhdistämään äänestäjien eri ulottuvuuksien arvioinnin suoraan heidän ehdokasvalintaansa. Tämä menetelmä kuuluu kyselytutkimusten avulla tehtävien kokeellisten analyysien ryhmään. Näillä kokeellisilla menetelmillä on useita etuja verrattuna perinteisempiin kyselytutkimuksiin, joissa tyypillisesti kaikille vastaajille esitetään samat kysymykset. Ongelmana tällaisessa kyselyssä on, että vastaajien valintoihin voivat vaikuttaa useat muut tekijät, joista vain osa voi olla kyselyssä mitattuja (esimerkiksi vastaajan ikä tai sukupuoli), mutta ei kaikki. Koska kaikkia mahdollisia tekijöitä ei voida mitata tai edes tunnistaa, jää löydettyjen yhteyksien kausaalinen luonne perinteisissä poikkileikkausaineistoihin perustuvissa kyselyissä aina epävarmaksi. Kyselyiden avulla tehdyt kokeet yhdistävät sekä kyselyiden että koeasetelmiin perustuvien tutkimusten hyvät puolet (Mutz 2011; Hainmueller ym. 2014). Perinteisesti yhteiskuntatieteissä tehdyt kokeet ovat perustuneet pieniin ja epäedustaviin otoksiin (esimerkiksi joukko opiskelijoita), mutta laajat kyselyt pohjautuvat satunnaisesti valittuihin vastaajiin, jotka paremmin kuvastavat koko väestön piirteitä. Koska kyselyt nykyään perustuvat tietotekniikan käyttöön, on vastaajilta kysyttävien asioiden satunnainen muuntelu helppoa, mikä taas mahdollistaa koeasetelman käytön.

Conjoint-menetelmässä vastaajille annetaan erilaisia satunnaistettuja valintatilanteita ja heitä pyydetään valitsemaan annetuista vaihtoehtoista heille mieluisin. Käytännössä tässä tapauksessa Helsingin yliopiston kansalaisbarometrin vastaajille esitettiin joukko satunnaistettuja ehdokasprofiileita, joista heitä pyydettiin valitsemaan se ehdokas, jota he annetuista vaihtoehdosta äänestäisivät. Koska vastaajalle vaihtoehtoisiksi annetut ehdokasprofiilit olivat satunnaisesti valittu, muistuttaa asetelma satunnaiskoetta. Tämä mahdollistaa sen, että tuloksia arvioitaessa ei tarvitse huolehtia muista mahdollisesti vaikuttavista tekijöistä tai muuttujista, koska niiden vaikutus on vastaajien valintatilanne satunnaistamalla eliminoitu.

Käytännössä kokeet tehtiin Kansalaisbarometrin kahdessa ensimmäisessä presidentinvaaliin liittyvässä kyselyaallossa. Kummassakin kyselyssä kullekin vastaajalle esitettiin kaksi satunnaisesti koostettua ehdokasprofiilia ja vastaajan tuli valita näistä kahdesta se, jota hän mieluummin äänestäisi. Tämä valintatilanne toistettiin (eri ehdokasprofiilein) neljä kertaa kullekin vastaajalle kummassakin kyselyssä. Ensimmäisessä kyselyssä keskityttiin ehdokkaiden yleisiin ominaisuuksiin, kuten koulutukseen, kokemukseen tai poliittiseen asemoitumiseen vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudella. Toisessa kyselyssä keskityttiin enemmän ehdokkaiden kampanjan keskeiseen arvopohjaan ja heidän henkilökohtaisiin luonne- tai johtajaominaisuuksiinsa. Kysymyksissä ei liitetty vastaajille esitettyjä ehdokasprofiileja kehenkään tiettyyn ehdokkaaseen, mutta luultavasti kyselyn aikana ehdokkaaksi varmistuneet tai sellaisiksi todennäköisesti tulevat olivat vastaajien mielessä valintoja tehdessä, mikä tulee ottaa huomioon tuloksia tulkitessa.

Ensimmäisen conjoint-analyysin tulokset ovat esitetty kuviossa 3.1. Kuvion vasemman laidan ominaisuudet viittaavat vastaajille esitettyjen ehdokkaiden ominaisuuksiin ja pallot kuviossa esittävät mallin perusteella lasketun äänestystodennäköisyyden kyseisen ominaisuuden omaavalle ehdokkaalle. Viivat pallon ympärillä osoittavat äänestämistodennäköisyyden 95 prosentin luottamusvälin. Lisäksi kuviossa on tarkasteltu, eroaako eri ominaisuuksien vaikutus äänestyspäätökseen sukupuolen (kuvion yläosa) ja ikäryhmän mukaan (kuvion alaosa). Esimerkiksi kuvion yläosa näyttää, että miesäänestäjillä todennäköisyys äänestää ehdokasta, jolla on tohtorintutkinto, on noin 55 prosenttia kun taas vastaavasti todennäköisyys äänestää ehdokasta, jolla korkein koulutusaste on ylioppilastutkinto, on 45 prosenttia. Myös naisvastaajat arvostavat enemmän tohtorintutkintoa, mutta erot heillä ovat hiukan pienemmät (53 ja 47 prosenttia).

Koulutuksen lisäksi äänestäjät arvostivat erityisesti kokemusta ulkopoliittikan alalta ja työkokemusta diplomatian alalta valitessaan ehdokkaansa. Sen sijaan tutkijanuraan perustuva kokemus vähensi ehdokkaan suosiota, mikä oli etenkin Mika Aaltolan kampanjan kannalta huono asia. Ehdokkaan sijoittuminen poliittiseen keskustaan miellytti vastaajia, etenkin vasemmistolaisuuden kustannuksella, mikä luultavasti vaikutti negatiivisesti Li Andersonin ja Jutta Urpilaisen kannatukseen. Vastaavasti kuitenkin liberaalit arvot omaavat ehdokkaat saivat konservatiiveja suuremman kannatuksen, mikä on voinut edistää sekä Alexander Stubbin että Pekka Haaviston menestystä, koska molempia ehdokkaita pidettiin yleisesti suhteellisen liberaaleina. Eniten suosion vaihteluun vaikutti ehdokkaan painottama ulkopoliittinen strategia. Suomalaiset arvostivat neuvotteluja ja yhteistyötä painottavaa ulkopoliittista linjaa huomattavasti enemmän kuin voimannäyttöön perustuvaa politiikkaa. Tässä oli myös selkeä sukupuolen mukainen ero. Yhteistyöhön painottuvaa linjaa kannattivat erityisesti naisvastaajat, joista vain noin kolmasosa olisi valmis äänestämään voimannäyttöön ulkopoliittikkansa perustavaa ehdokasta. Tämän asian suhteen jakauma oli miesten osalta jonkin verran tasaisempi: noin 43 prosenttia miehistä olisi valmis äänestämään voimannäyttöön politiikkansa perustavaa ehdokkaasta. Tosin puolueet ja ehdokkaat tiedostivat luultavasti tämän, sillä varsinaisesti avoimesti voimapolitiikkaa kannattavaa ehdokasta ei edes ollut vaaleissa mukana.

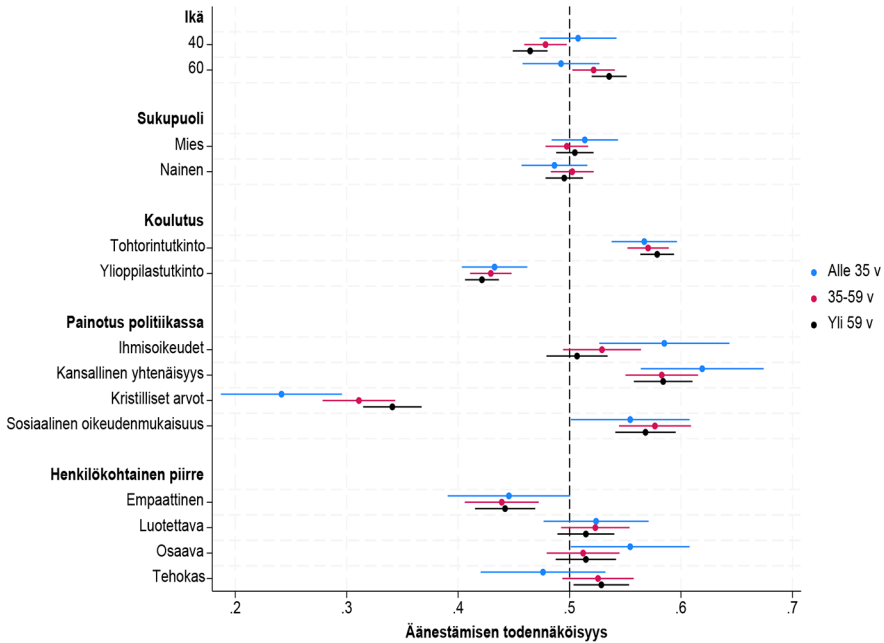
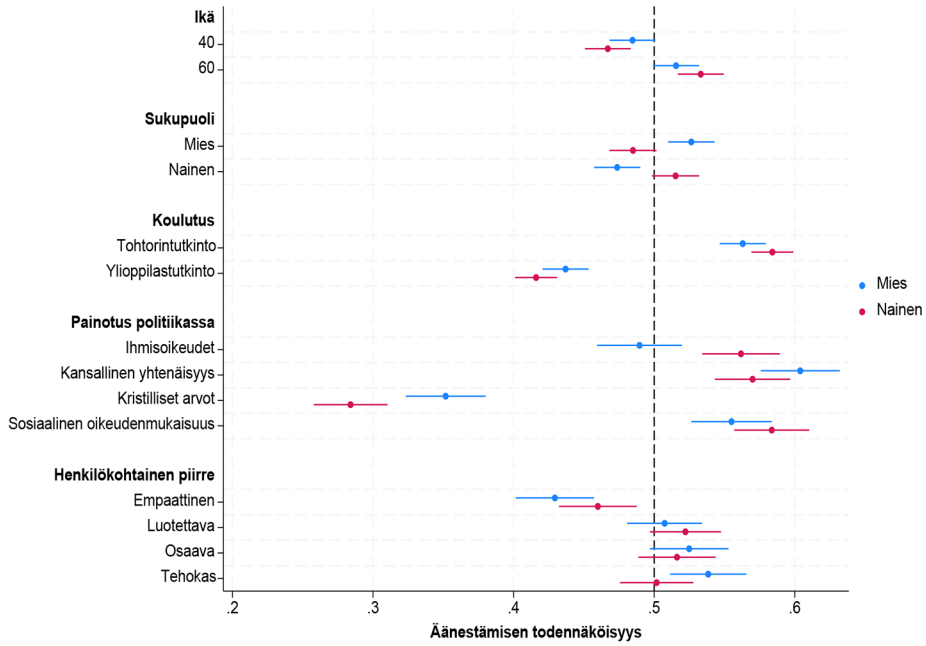
Kuvio 3.1 Erityyppisten ehdokkaiden suosio sukupuolen ja ikäryhmän mukaan.

Aineisto: Helsingin yliopiston kansalaisbarometri, 1.12. – 10.12.2023.

Kaiken kaikkiaan kuviossa 3.1 ei ole kovinkaan suuria eroja vastaajien sukupuolten välillä lukuun ottamatta ehdokkaan sukupuolen vaikutusta. Vastaajat ovat hiukan valmiimpia äänestämään oman sukupuolensa mukaista ehdokasta, mutta erot ovat tässäkin pienemmät kuin eduskuntavaaleissa (ks. Helimäki ym. 2024). Tämän syynä luultavasti on se, että omaa sukupuolta edustavien ehdokkaiden tarjonta on paljon suurempi eduskuntavaaleissa kuin presidentinvaalissa. Muutoin vaikuttaa siltä, samat tekijät kasvattavat tai laskevat ehdokkaan suosiota sekä nais- että miesäänestäjien joukossa, mutta kuitenkin hiukan erilaisilla painotuksilla. Esimerkiksi arvoiltaan liberaali ehdokas on konservatiivisia suositumpi molempien sukupuolten keskuudessa, mutta naisilla miehiä enemmän. Ehdokkaan vasemmistolaisuus puolestaan vähentää suosiota enemmän miesten kuin naisten osalta, mikä voi liittyä siihen, että kummankin vasemmistopuolueen ehdokkaana oli nainen. Toisaalta nämä sukupuolierot voivat liittyä myös siihen, että ainakin nuorten äänestäjien kohdalla naiset ovat tyypillisemmin miehiä enemmän arvoiltaan vasemmistolaisia (Mannerström ym. 2020; Isotalo ym. 2024).

Kun eroavaisuuksia ehdokkaiden välillä tarkastellaan iän mukaan (kuvion 3.1 alaosa) erot ovat vielä sukupuolierojakin pienemmät. Vanhemmat ja nuoremmat vastaajat tuntuvat arvostavan hyvinkin samanlaisia asioita presidenttiehdokkaisuudesta. Tulosten mukaan tilastollisesti merkitseviä eroja on ainoastaan ehdokkaan koulutuksen ja varuspalveluksen suhteen. Nuorimman ikäryhmän (alle 35 vuotta) joukossa tohtorikoulutuksen saanutta ehdokasta ei arvosteta enempää kuin yliopilastutkintoon opiskelunsa lopettanutta ehdokasta. Sama koskee ehdokkaan varuspalveluksen suorittamista. Nuorimmalle ikäryhmälle tällä ei ole äänestämisen suhteen väliä, kun taas vanhemmat ikäluokat kannattavat varusmiespalveluksen suorittaneita ehdokkaita hiukan vahvemmin.

Ehdokkaiden suosioon vaikuttavien tekijöiden tarkastelu jatkuu kuviossa 3.2. Siinä on osittain samoja taustatekijöitä kuin edellisessä kuviossa, mutta nyt erityiseen tarkasteluun on tuotu myös ehdokkaiden poliittisen toiminnan painotukset ja heidän henkilökohtaiset luonteenpiirteensä. Poliittisen toiminnan arvopohjan osalta kristillisten arvojen painottaminen saa huomattavasti vähemmän suosiota vastaajien keskuudessa kuin yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden, kansallisen yhtenäisyyden tai ihmisoikeuksien painotus. Luonteenpiirteiden osalta mikään yksittäinen ominaisuus ei merkittävästi lisännyt ehdokkaan suosiota, mutta empaattiseksi koettuja ehdokkaita kannatettiin hiukan vähemmän kuin muita. Tämä tulos voi liittyä siihen, että presidentin toimialue eli ulko- ja turvallisuuspolitiikka ymmärretään usein alueeksi, jolla empatiasta ei ole samalla tavalla hyötyä kuin esimerkiksi sosiaali- ja terveyspolitiikan alalla. Osittain tulos voi selittyä myös presidentinvaalien aikaisella maailmanpoliittisella tilanteella. Ukrainan sodan ja kansainvälisen tilanteen epävarmuuden aikana ”pehmeiden” johtajapiirteiden arvostus voi olla vähäisempää kuin vakaammassa maailmantilanteessa.

Kuvio 3.2 Ehdokkaiden poliittisten arvopainotusten ja luonteenpiirteiden vaikutus heidän suosionsa sukupuolen ja ikäryhmän mukaan.

Aineisto: Helsingin yliopiston kansalaisbarometri, 28.12.2023 – 7.1.2024.

Kuten edelläkin, kuviossa 3.2 ei ole ehdokkaiden painotusten tai henkilökohtaisten piirteiden osalta suuria eroja mies- ja naisvastaajien välillä. Naiset ovat kuitenkin vähemmän valmiita tukemaan kristillisiä arvoja painottavia ehdokkaita kuin miehet, mutta miehilläkin kristillinen painotus vähentää suosiota. Kyselyn aikana oli osa ehdokkaista jo tiedossa ja tämän ulottuuden osalta on mahdollista, että vastaajat yhdistivät ulottuvuuden nimenomaan Sari Essayahiin kristillisdemokraattien ehdokkaana. Vaikka jotkut muutkin ehdokkaat ovat kertoneet uskostaan avoimesti julkisuudessa, ei ole siis täysin selvää, liittyivätkö vastaajien valinnat tässä kohtaa kristillisiin arvoihin sinänsä vai Essayahiin erityisesti. Merkittävin ero arvioissa koskee kuitenkin ihmisoikeuksien asemaa. Naiset ovat valmiimpia tukemaan vahvemmin ihmisoikeuksia painottavaa ehdokasta kuin miehet. Samanlainen ero havaitaan tarkasteltaessa politiikan painotuksia eri ikäryhmissä. Nuorimmassa ryhmässä arvostetaan ihmisoikeuspainotusta enemmän kuin vanhemmissa ryhmässä. Muiden tekijöiden suhteen ei vastaajat eri ikäryhmissä eroa merkittävästi toisistaan.

Päätelmät

Tämä luku keskittyi presidenttiehdokkaiden henkilökohtaisiin ominaisuuksiin ja siihen, miten äänestäjien arviot näistä ominaisuuksista vaikuttivat heidän äänestyspäätöksiinsä. Lähestyimme asiaa kolmella eri tavalla. Ensiksi tarkastelimme sitä, millaisina äänestäjät arvioivat ehdokkaiden persoonallisuuspiirteet ja toiseksi sitä, minkälaisen seikkojen äänestäjät näkivät olevan ehdokkaiden negatiivisia piirteitä eli sellaisia, jotka ”karkottavat” äänestäjät toisten ehdokkaiden kannattajiksi. Kolmanneksi luvun loppuosassa pyrimme liittämään nämä äänestäjien ehdokasarviot heidän valmiuteensa äänestää tietynlaisia ehdokkaita eli käytännössä sitä, miten äänestäjät priorisoivat eri ominaisuuksia äänestyspäätöksissään. Kaiken kaikkiaan luku osoitti, miten äänestyspäätöksiin vaikuttaa monien ehdokaskohtaisten tekijöiden kokonaisuus, mikä tekee vaikeaksi osoittaa yhtä yksittäistä ratkaisevaa tekijää tai tapahtumaa, mikä vaikuttaisi vaalien lopputulokseen ylitse muiden.

Tämän luvun analyysien pohjalta nousevat myös esille vastaajien sukupuolierot. Mies- ja naisvastaajien ehdokasarvioissa ja valinnoissa on huomattavia eroja. Miesvastaajat arvioivat kaikkien ehdokkaiden paitsi Jussi Halla-ahon ominaisuuksia kriittisemmin kuin naisvastaajat. Lisäksi erilaisten ideologisten ja ulkopoliittisten painotusten merkitys ehdokasvalinnoille näyttää olevan vahvasti sidoksissa vastaajan sukupuoleen. Sekä miehet että naiset valitsevat todennäköisemmin ehdokkaan, joka korostaa kansainvälistä yhteistyötä voimannäytön sijaan, mutta naisvastaajien keskuudessa yhteistyön merkitys on vahvempi kuin miesvastaajien keskuudessa. Sama kaava toistuu ehdokkaan ideologian kohdalla. Yleisesti vastaajat valitsevat todennäköisemmin liberaalin ehdokkaan, mutta tämäkin preferenssi on korostuneempi naisvastaajien keskuudessa. Presidentinvaaleissa ehdokkailla voi olla siis hankalaa profiloitua tavalla, joka kerää kannatusta laajasti yli sukupuolirajojen

etenkin ensimmäisellä kierroksella, jolloin ehdokkaiden joukossa on molemmat sukupuolet edustettuna.

Suomessa presidentinvaalia pidetään yleisesti henkilövaalina, jossa perinteinen puoluepolitiikka jää tai ainakin pyritään häivyttämään taka-alalle. Tässä luvussa esitettyjen tulosten pohjalta tätä vaalien henkilöpohjaisuutta ei kuitenkaan pidä liioitella. Analyysimme osoittivat, että perinteiset poliittiset tekijät, kuten poliittiset ideologiat, ulkopoliittikan painotukset ja arvokysymykset, olivat äänestäjille painavimpia tekijöitä heidän puntaroidessaan omaa äänestyspäätöstään. Nämä poliittiset tekijät olivat useimmiten äänestäjille selkeästi merkittävämpiä kuin ehdokkaiden henkilökohtaiset ominaisuudet (esimerkiksi sukupuoli, ikä tai koulutus), mikä näkyi luvun loppupuolen koeasetelmaan perustuvissa analyysseissä. Pääosin samanlaisia tuloksia saatiin, kun kysyimme vastaajilta, mitkä olivat tärkeimmät syyt olla äänestämättä Alexander Stubbia tai Pekka Haavistoa vaalin toisella kierroksella. Tässä yhteydessä ehdokkaiden edustamat arvot olivat molempien ehdokkaiden osalta useimmiten raportoitu syy olla äänestämättä heitä. Myös ehdokkaan puoluetusta ja ulkopoliittiset linjat nähtiin usein tärkeinä hylkäysperusteina.

Toki poliittisten painotusten lisäksi vaaleissa painoivat myös muut – joskus henkilökohtaisetkin – tekijät. Jo vaalikampanjoiden aikana spekuloiitiin sillä, minkälainen mahdollinen vaikutus ehdokkaiden puolisoilla oli äänestäjien valintoihin. Yleisesti äänestäjien mielestä puolisoilla ei ollut suurtakaan merkitystä äänestysvalinnassa, paitsi Pekka Haaviston kohdalla. Tämä korostui erityisesti vaalin toisella kierroksella, jolloin peräti 40 prosenttia vastaajista, jotka eivät äänestäneet Haavistoa, ilmoitti, että Haaviston puoliso oli tärkeä syy olla äänestämättä häntä. Tämä ainakin osin liittyy joidenkin vastaajien negatiiviseen suhtautumiseen seksuaalivähemmistöjä kohtaan. On kuitenkin tärkeää muistaa, että ehdokkaiden ja heidän puolisoitensa julkisuuskuvat vaihtelevat. Haaviston puoliso on verrattain tunnettu, ja häneen liittyneet mediakohut saattavat myös vaikuttaa äänestäjien mielikuviin. Seksuaalinen suuntautuminen voi myös nivoutua yhteen muiden mahdollisten ennakkoluulojen kanssa, esimerkiksi liittyen ulkomaalaistaustaan. Stubbia koskevissa arvioissa vastaavan suuria reaktioita ei kuitenkaan ole esiintynyt, vaikka myös hänen puolisonsa on syntyperältään ulkomaalainen. Tämä viittaa siihen, että torjuvien arvioiden taustalla on ainakin osittain ehdokkaan seksuaalinen suuntautuminen, ei yksin hänen puolisonsa syntyperä.. Tulokseen voi vaikuttaa myös se, että asiasta keskusteltiin suhteellisen paljon julkisuudessa vaalien toista kierrosta edeltävänä viikkona. Tosin vastaava ero oli selkeä myös aikaisemmissa ensimmäisen kierroksen ehdokkaiden arvioissa, jotka toteutettiin monta viikkoa aikaisemmin. Sen arvioiminen, kuinka suuri vaikutus tällä oli sitten itse vaalien lopputulokseen, on kuitenkin vaikeaa, koska on mahdollista, että monet Haaviston puolisoon viitanneet äänestäjät olisivat äänestäneet Stubbia joka tapauksessa.

Tämän luvun analyysit osoittivat, että myös ehdokkaiden luonteenpiirteillä oli oma – tosin rajallinen – merkityksensä äänestysvalinnoissa. Toiselle kierrokselle päässeet ehdokkaat arvioitiin molemmat hyvin korkealle näissä arvioissa. Sekä Alexander Stubbia että Pekka Haavistoa pidettiin hyvin osaavina, luotettavina, te-

hokkaina, älykkäinä sekä harkitsevina. Näiden arvioiden merkitys lopullisen äänestyspäättöksen osalta oli kuitenkin rajallinen, mitä kuvastaa se, että Haavistoa pidettiin useimmiten Stubbia parempana ehdokkaana juuri näillä kriteereillä. Näin äänestäjien vaakakupissa painoivat siis poliittiset tekijät (ja puolisoon liittyvät tekijät) enemmän kuin arviot ehdokkaiden henkilökohtaisista luonteenpiirteistä kuten luotettavuudesta tai kyvystä empatiaan.

Lähteet

- Achen, C. & Bartels, L. (2017). *Democracy for realists: Why elections do not produce responsive government*. Princeton University Press. <https://doi.org/10.1515/9781400888740>
- Arnesen, S., Duell, D. & Johannesson, M. P. (2019). Do citizens make inferences from political candidate characteristics when aiming for substantive representation? *Electoral Studies* (57), 46–60. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2018.10.005>
- Bailey, M. B., Nawara, S. P. & Burgess, S. (2017). Gay and lesbian candidates, group stereotypes, and the news media: An experimental design. In *LGBTQ politics*. New York University Press, 334–350. <https://doi.org/10.18574/nyu/9781479849468.003.0024>
- Berggren, N., Jordahl, H. & Poutvaara, P. (2017). The right look: Conservative politicians look better and voters reward it. *Journal of Public Economics* (146), 79–86. <https://doi.org/10.1016/j.jpubeco.2016.12.008>
- Campbell, R. & Cowley, P. (2014). “What voters want: Reactions to candidate characteristics in a survey experiment.” *Political studies* 62(4), 745–765. <https://doi.org/10.1111/1467-9248.12048>
- Carey, J. M., & Shugart, M. S. (1995). Incentives to cultivate a personal vote: A rank ordering of electoral formulas. *Electoral studies* 14(4), 417–439. [https://doi.org/10.1016/0261-3794\(94\)00035-2](https://doi.org/10.1016/0261-3794(94)00035-2)
- Chen, F.F., Jing, Y. & Lee, J.M. (2012). “I” value competence but “we” value social competence: The moderating role of voters’ individualistic and collectivistic orientation in political elections. *Journal of Experimental Social Psychology* 48(6), 1350–1355. <https://doi.org/10.1016/j.jesp.2012.07.006>
- Christenson, D. P. & Weisberg, H. F. (2019). Bad characters or just more polarization? The rise of extremely negative feelings for presidential candidates. *Electoral Studies* (61), 102032. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2019.03.008>
- Conroy, M., Joesten M. D. & Nalder, K. L. (2020). Gender, sex, and the role of stereotypes in evaluations of Hillary Clinton and the 2016 presidential candidates. *Journal of Women, Politics & Policy* 41(2), 194–218. <https://doi.org/10.1080/1554477x.2020.1731280>
- European Commission, Directorate-General for Communication. (2019). “Special Eurobarometer 493: Discrimination in the EU (including LGBTI) (v1.00).” [Data set]. URL: <http://data.europa.eu/88u/dataset/S2251914493ENG>
- Haider-Markel, D.P. & Moore Bright, C. L. (2014). Lesbian candidates and officeholders. *Women and elective office: Past, present, and future*, 253–272. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199328734.003.0015>
- Hainmueller J., Hopkins, D.J. & Yamamoto, T. (2014). Causal Inference in Conjoint Analysis: Understanding Multidimensional Choices via Stated Preference Experiments. *Political Analysis*. 22(1), 1–30. <https://doi.org/10.1093/pan/mpt024>
- Helimäki, T. & von Schoultz, Å. (2024). How to Find a Needle in a Haystack: Which Candidate Characteristics Matter for Voters' Choice of Candidate? *Teoksessa von Schoultz, Å. & Strandberg, K. (toim.) Political Behaviour in Contemporary Finland*. Routledge, 173–189. <https://doi.org/10.4324/9781003452287>

- Helimäki, T., Sipinen, J., Söderlund, P. & von Schoultz, Å. (2024). Voting for a woman: ideology and gendered candidate choice in Finland. *Journal of Elections, Public Opinion and Parties*, 34(3), 448–465. <https://doi.org/10.1080/17457289.2023.2189726>
- Helsingin yliopiston kansalaisbarometri: Presidentinvaalikysely 1–3 [dataset]. <https://www.helsinki.fi/fi/projektit/kansalaisbarometri>
- Hillo, J., Vento, I. & von Schoultz, Å. (2024). Same-sex Bias? Analyzing Social Desirability Bias and Spouses as Reasons for Candidate Rejection in Presidential Elections Using List Experiments. Arvioitava oleva käsikirjoitus.
- Holian, D.B. & Prysby, C. (2014). Candidate character traits in the 2012 presidential election. *Presidential Studies Quarterly* 44(3), 484–505. <https://doi.org/10.1111/psq.12134>
- Isotalo, V., Sipinen, J. & Westinen, J. (2024). Sukupuolikuilu arvoissa ja puoluevalinnassa 2000-luvulla. Teoksessa Kestilä-Kekkonen, E., Rapeli, L. & Söderlund, P. (toim.) Pääministerivaalit polarisaation aikakaudella Eduskuntavaalitutkimus 2023. Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita 2024 (10). <http://hdl.handle.net/10138/591003>
- Isotalus, P. & Borg, S. (toim.) (2007). Presidentinvaalit 2006. WSOY.
- Johnson C, & Williams B. (2020). Gender and Political Leadership in a Time of COVID. *Politics & Gender*. 16(4), 943–950. <https://doi.org/10.1017/s1743923x2000029x>
- Kinder, D. R. (1986). Presidential Character Revisited. Teoksessa Lau, R. R. & Sears, D. O. (toim.) *Political Cognition*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers, 233–255.
- King, A. (2002). ‘Do Leaders’ Personalities Really Matter?’, Teoksessa King, A. (toim.) *Leaders’ Personalities and the Outcomes of Democratic Elections*. Oxford: Oxford University Press, 1–43. <https://doi.org/10.1093/0199253137.003.0001>
- Kosiara-Pedersen, K., & Hansen, K. M. (2015). Gender differences in assessments of party leaders. *Scandinavian Political Studies* 38(1), 26–48. <https://doi.org/10.1111/1467-9477.12033>
- Kujanen, M. & Raunio, T. (Tampereen yliopisto) (2025). Presidentinvaalit 2024 [data]. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja]. DOI: <https://doi.org/10.60686/t-fsd4019>; URN: <https://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD4019>
- Lau, R. R. & Redlawsk, D.P. (2006). *How voters decide: Information processing in election campaigns*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/cb09780511791048.001>
- Magni, G. and Reynolds, A. (2024). Candidate Identity and Campaign Priming: Analyzing Voter Support for Pete Buttigieg’s Presidential Run as an Openly Gay Man. *Political Research Quarterly*, 77(1), 184–198. <https://doi.org/10.1177/10659129231194325>
- Mannerström, R., Muotka, J., Leikas, S. & Lönnqvist, J.-E. (2020). Hyvin toimeentuleva, terve ja suvaitseminen – suomalaisten nuorten poliittiset ideologiat asenneprofiileina tarkasteltuna. *Politiikka* 62(1), 9–32. <https://doi.org/10.37452/politiikka.83247>
- Miller, A.H., Wattenberg, M. P. & Malanchuk, O. (1986). Schematic Assessments of Presidential Candidates, *American Political Science Review* 80(2), 521–540. <https://doi.org/10.2307/1958272>
- Mutz, D. C. (2011). *Population-based survey experiments*. Princeton University Press. <https://doi.org/10.23943/princeton/9780691144511.003.0007>

- Ohr, D. & Oscarsson, H. (2013). Leadership traits, leader image, and vote choice. Teoksessa Aarts, K. & Blais, A. (toim.) *Political leaders and democratic elections*. Oxford university press. <https://doi.org/10.1093/acprof:osobl/9780199259007.003.0011>
- Pitkin, Hanna Fenichel. 2016. The concept of representation. Teoksessa Blaug, R. & Schwarzmantel, J. (toim.) *Democracy: A Reader*. Columbia University Press, 155–158. <https://doi.org/10.7312/blau17412-034>
- von Schoultz, Å. (2024). Puoluejohtajien suosio ja vetovoima. Teoksessa Kestilä-Kekkonen, E., Rapeli, L. & Söderlund, P. (toim.) *Pääministerivaalit polarisaation aikakaudella. Eduskuntavaalitutkimus 2023*. Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita 2024 (10). Helsinki: Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-875-4>
- von Schoultz, Å., Järvi, T. & Mattila, M. (2020). Edustuksellisuuden henkilökohtainen ulottuvuus – puoluejohtajat ja ehdokkaat. Teoksessa Borg, S., Kestilä-Kekkonen, E. & Wass, H. (toim.) *Politiikan ilmastonmuutos. Eduskuntavaalitutkimus 2019*. Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita 2020 (5). Helsinki: Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-838-7>

4

Taktinen äänestäminen presidentinvaaleissa

Josefina Sipinen, Lisbeth Laine & Elina Kestilä-Kekkonen

Johdanto

Taktisessa äänestämisessä äänestäjä valitsee jonkin toisen puolueen tai ehdokkaan kuin sen, josta eniten pitää, ajaakseen lyhyen aikavälin instrumentaalisia tavoitteita. Sillä kuinka suuri voitto lopulta on, ei ole merkitystä: taktista äänestämistä leimaa tilapäisyys, ja se koskee yleensä vain tiettyä ainutkertaista vaaliasetelmaa (Fisher 2004). Taktisen äänestämisen mahdollisuus on rakennettu sisään presidentinvaalien kaksivaiheiseen enemmistövaalitapaan. Koska toiselle kierrokselle etenevät vain kaksi eniten ääniä saanutta ehdokasta, taktisen äänestämisen tavoite voi olla ensimmäisellä kierroksella kahtalainen – joko vaikuttaa siihen kuka pääsee vaalien toiselle kierrokselle, tai siihen, kuka jää sen ulkopuolelle. Näissä pohdinnoissa sekä puolueiden ja valitsijayhdistysten kampanjoinnilla että mielipidemittauksilla on keskeinen rooli, sillä ne luovat äänestäjille tilannekuvan kilpailuasetelmasta.

Vuoden 2024 presidentinvaaleissa keskustelu taktisesta äänestämisestä kiihtyi, kun kolmen kärki, Alexander Stubb (kok.), Pekka Haavisto (sit.) ja Jussi Halla-aho (ps.), alkoi erottautua mielipidemittauksissa kampanjoinnin loppumetreillä. Vielä Ylen joulukuun 2023 mittauksessa Halla-ahon kannatus oli vain kymmenen prosenttia, mutta tammikuun lopulle tultaessa se oli noussut jo 18 prosenttiin, vain viiden prosenttiyksikön päähän Pekka Haavistosta (Yle 25.1.2024). Helsingin Sanomien viimeisen viikon Gallup näytti puolestaan kolmen kärkiehdokkaan olevan vain kahden prosenttiyksikön päässä toisistaan (HS 22.1.2024) Pitkään melko jämähtä-

nyt vaaliasetelma sai uutta virtaa: Halla-aho nousi kamppailemaan paikasta toisella kierroksella. Asetelma avasi taktikoinnin mahdollisuuden sosialidemokraattien ehdokkaan Jutta Urpilaisen ja vasemmistoliiton ehdokkaan Li Anderssonin kannattajille. Molemmat olivat jääneet vaalikamppailun aikana kauas kärjestä, ja kahden oikeistolaisen ehdokkaan pääseminen toiselle kierrokselle nousi galluplukujen valossa vaihtoehdoksi. Vaalipäivänä Haaviston kannatus oli lähes kuusi prosenttiyksikköä korkeampi kuin Helsingin Sanomien mittauksessa. Anderssonin ja Urpilaisen ennestään alhainen kannatus laski vielä hieman vaalipäivään mennessä.

Vaikka sekä vaalitapa että suomalaisen politiikan viimeaikainen blokkiutumisen kannustavat sekä mediaa että valitsijakuntaa tarttumaan taktisen äänestämisen mahdollisuuteen, sen merkitystä vaaleissa usein liioitellaan. Äänestäjällä voi olla niin kutsutussa harkintajoukossaan useita mieluisia ehdokkaita, joista yksi valikoituu kilpailutilanteen mukaan lopulliseksi valinnaksi vaalipäivänä. Eduskunta-vaaleissa 2023 harkintajoukkojen havaittiin olevan vahvasti blokkiutuneita: vihreitä ja vasemmistoliittoa kannattaneet kokivat sosialidemokraatit lähes yhtä mieluisaksi vaihtoehdoksi kuin oman mieluisimman puolueensa, ja keskusta-oikeistossa sama ilmiö toistui lievempänä keskustan, kokoomuksen ja perussuomalaisten kannattajien keskuudessa (Kestilä-Kekkonen ym. 2024). Toisaalta presidentinvaaleissa vain osa ehdokkaista kampanjoi puoluetunnusten alla, ja henkilövaalissa puolueella on pienempi painoarvo.

Tarkastelemme tässä luvussa taktisen äänestämisen yleisyyttä presidentinvaaleissa 2024. Erityisesti arvioimme sitä, miten puoluesamastuminen oli yhteydessä taktiseen äänestämiseen. Empiirinen analyysimme perustuu Presidentinvaalit 2024 -kyselytutkimukseen. Tutkimusmenetelminä hyödynnämme kuvailevia tilastollisia menetelmiä (keskiarvotarkastelut, prosenttiosuudet) ja logistista regressioanalyysia.

Taktisen äänestämisen määritelmä

Taktinen äänestäjä valitsee muun kuin itselleen mieluisimman ehdokkaan vaikuttaakseen vaalien lopputulokseen. Päätöksen taustalla on oletuksia ehdokkaiden menestymismahdollisuuksista, ja erityisesti siitä, että omalla suosikkiehdokkaalla ei ole mahdollisuuksia voittoon. Niinpä taktikoija valitsee huonommista ehdokasvaihtoehdoista itselleen mieluisimman (Fisher 2004; Evrenk & Sher 2015). Tietoa ehdokkaiden mahdollisuuksista vaalikilpailussa äänestäjä voi saada esimerkiksi mielipidemittauksista ja medialähteistä, mutta myös ehdokkaat itse ja heidän kampanjansa pyrkivät vaikuttamaan äänestäjien mielikuviin omasta menestyksestään, tarjoamistaan hyödyistä ja mahdollisuuksistaan tulla valituiksi. Taktisen äänestämisen synonyymina käytetään usein strategista äänestämistä. Strateginen äänestäminen voi viitata taktisen äänestämisen tapaan tilanteeseen, jossa äänestäjä pohtii äänensä vaikuttavuutta peilaten sitä (olettamaansa) todennäköiseen vaalien lopputulokseen. Erityisesti taloustieteessä strateginen äänestäminen tarkoittaa useim-

miten tilannetta, jossa äänestäjän oma käyttäytyminen on ehdollista sen suhteen, miten muut äänestäjät käyttäytyvät (ks. esim. Blais ym. 2001).

Vaalien kilpailuasetelman ja ehdokasvalinnan vuorovaikutteisuuden vuoksi taktisen äänestämisen voidaan nähdä olevan pitkälti vaalikohtaista, ja pohjautuvan lyhyen aikavälin instrumentaaliin tavoitteisiin (Fisher 2004). Kuitenkin taktisin perustein tehty ehdokas- tai puoluevalinta yhdessä vaalissa voi vaikuttaa äänestäjän käyttäytymiseen myöhemmissä vaaleissa. Mikäli äänestäjä kokee ristiriitaisia tunteita taktisen ehdokasvalinnan tehtyään, hän saattaa pyrkiä liittämään valitsemansa ehdokkaaseen tai puolueeseen positiivisia kognitioita todistaakseen itselleen valintansa olleen oikea. Äänestäjä saattaakin siis alkaa nähdä alun perin taktisin perustein valitsemansa ehdokkaan paremmassa valossa myös yksittäisten vaalien kontekstin ulkopuolella (Bølstad ym. 2013, 432; ks. myös Festinger 1957).

Taktiset äänestäjät eroavat myös sen suhteen, mitä tekijöitä he ottavat huomioon päätyessään lopulliseen ehdokas- tai puoluevalintaansa. Jotkut äänestäjistä saattavat huomioida ehdokasvalinnassaan vaalien kilpailutilanteen lisäksi runsaasti muitakin tekijöitä. Taktiset äänestäjät saattavat esimerkiksi huomioida yhteiskunnan poliittiset valtasuhteet ja pyrkiä tasapainottamaan niitä äänestämällä presidentinvaaleissa muuta kuin vallassa olevan pääministeripuolueen ehdokasta. Eduskuntavaalien kontekstissa jotkut taktiset äänestäjät saattavat myös huomioida erilaiset hallituskoalitiomahdollisuudet ja tehdä ehdokasvalintansa tällä perusteella (Gschwend & Meffert 2017).

Taktisia äänestäjiä voidaan tarkastella suhteessa vilpittömiin äänestäjiin (eng. *sincere voters*). Vilpittömät äänestäjät äänestävät ensisijaisesti itselleen mieluisinta ehdokasta, riippumatta vaalien ehdokasasettelusta, poliittisista voimasuhteista tai ehdokkaan voitonmahdollisuuksista. Sekä taktiset että vilpittömät äänestäjät tavoittelevat itselleen hyötyjä äänestyskäyttäytymisellään, mutta vilpittömät äänestäjät eivät perusta ehdokasvalintaansa vaalituloksen laskelmointiin vaan mieltymykseen puolueita tai ehdokkaita kohtaan. Vilpittömille äänestäjille suurin äänestämisestä koitua hyöty onkin mieluisimman ehdokkaan tukeminen vaaleissa (Aldrich ym. 2018; Lebon ym. 2018). Vaikka taktinen äänestäjä todennäköisesti pitää ainakin jossain määrin valitsemastaan ehdokkaasta, ehdokkaan mieluisuus ei ole hänelle ehdokasvalinnan ratkaiseva tekijä.

Presidentinvaalien ensimmäisellä kierroksella taktisen äänestäjän tavoitteena voi olla paitsi tietyn ehdokkaan nostaminen toiselle kierrokselle, myös jonkin toisen ehdokkaan pudottaminen pois kisasta. Äänestäjä saattaa siis hylätä itselleen mieluisimman ehdokkaan äänestääkseen sellaista ehdokasta, jolla on mahdollisuus pudottaa erityisen epämieluisa ehdokas toiselta kierrokselta. Myös esimerkiksi mielipidemittausten mukaan parhaiten pärjäävän ehdokkaan kannattaja saattaa taktikoida äänestämällä sellaista ehdokasta, jonka näkisi olevan toisella kierroksella heikompi vastustaja omalle suosikkiehdokkaalleen (Aldrich ym. 2018). Vuoden 2024 vaaleissa tällainen ikkuna oli avoinna gallupjohdossa olleen Alexander Stubbin kannattajille: Jussi Halla-aho oli parivertailujen mukaan selvästi heikompi vastustaja hänelle kuin Pekka Haavisto. Kuitenkin Stubbin kannatus nousi viimeisimmistä mittaustuloksista

ta vaalipäivään, joten näyttää siltä, ettei tällaista ikkunaa juuri käytetty. Taktisten äänestäjien motiivina saattaa olla käyttää ääntänsä myös ”suuntaa antavana”, kun on jo etukäteen melko selvästi ennustettavissa, ketkä kaksi ehdokasta tulevat pääsemään vaalien toiselle kierrokselle. Tällöin äänestäjä saattaa antaa äänensä taktisesti jollekin kolmannelle ehdokkaalle. Tavoitteena voi olla suosituimpien ehdokkaiden huomion kiinnittäminen johonkin poliittiseen asiakysymykseen (Aldrich ym. 2018; Evrenk & Sher 2015).

Äänestäjän tietoisuus ehdokkaiden suosituimmuudesta saattaa johtaa myös niin kutsuttuun ”voittajan vankkurit” -ilmiöön (*bandwagon*). Voittajan vankkurit -ilmiö syntyy, kun äänestäjät saavat tietoisuuteensa muun äänestäjäjoukon todennäköisiä ehdokasvalintoja; tämä houkuttelee toimimaan muiden kanssa samansuuntaisesti ja olemaan näin voittajan puolella (ks. esim. Fleitas 1971; Lee 2010). Vaikka voittajan vankkureihin hyppäävät äänestäjät tekevät ehdokasvalintansa kilpailutilanteesta saamansa tiedon perusteella, he eivät täytä taktisen äänestäjän määritelmää; he perustavat ehdokasvalintansa siihen, kenet muu äänestäjäkunta on valitsemassa, eivätkä vaikuttaakseen vaalien lopputulokseen. Myöskään mieluisimman ehdokkaan hylkääminen toisen ehdokkaan vuoksi ei tuota äänestäjälle ristiriitaa (Evrenk & Sher 2015). Keskeistä on ehdokkaan valtakunnallinen kannatus, ei niinkään se, pitääkö äänestäjä ehdokkaan politiikasta tai itse ehdokkaasta.

Vaaleissa äänestävät voitaisiin siis jaotella ehdokasvalintojensa perusteella kolmeen luokkaan; taktisiin, vilpittömiin ja voittajan vankkureihin hyppääviin äänestäjiin. Taktisia äänestäjiä ovat ne äänestäjät, joille ehdokasvalinnassa vaakakupissa painavat ensi sijassa sekä mieltymys eri ehdokkaita kohtaan että informaatio vaalien oletetusta lopputuloksesta. Mikäli vaakakupissa painaa ainoastaan mieltymys eri ehdokkaita tai heidän edustamaansa puoluetta kohtaan, kyseessä on vilpittömän äänestäjä. Voittajan vankkureihin hyppäävät äänestävät sen sijaan vain todennäköistä voittajaa, koska muutkin äänestäjät tekevät niin.

Vaikka mielipidemittausten antama tilannekuva kannustaa äänestäjiä sekä taktiseen äänestämiseen että hyppäämään voittajan vankkureihin, ne voivat aiheuttaa kansalaisissa yhtä lailla passiivisuutta ja kotiin jäämistä. Mikäli äänestäjän suosikkiehdokas näyttää mittausten valossa menestyvän heikosti, hän saattaa nähdä kyseisen ehdokkaan äänestämisen ”äänen tuhlaamisena” (Lee 2010). Mielipidemittauksista, mediasta ja muilta äänestäjiltä saatavien tietojen lisäksi äänestäjät saattavat perustaa oletuksia ehdokkaiden pärjäämisestä aiempien vaalien tuloksille; aiemmin pärjänneiden puolueiden tai ehdokkaiden oletetaan tekevän hyvän tuloksen uudelleen, mikä tekee niistä potentiaalisia vaihtoehtoja (Morton & Ou 2015).

Harkintajoukot

Taktinen äänestäjä uskoo äänellään olevan todellista merkitystä vaalien lopputuloksen kannalta, ja vaalien kilpailuasetelma ohjaa hänet hylkäämään itselleen mieluisimman ehdokkaan. Taktisesti valittu ehdokas ei todennäköisesti ole äänestäjälle

kuitenkaan täysin epämieluisia, vaan hän on kuulunut äänestäjän harkintajoukkoon jo ennen lopullista ehdokasvalintaa.

Taktisen äänestämisen käsitettä ei voikaan erottaa harkintajoukon käsitteestä. Äänestäjällä on lähtökohtaisesti käsissään ensimmäisellä kierroksella niin sanottu universaali vaihtoehtojoukko (*universal set*), joka sisältää kaikki vaaleissa ehdolla olevat. Usein presidentinvaalien rajatun ehdokasmäärän vuoksi universaali vaihtoehtojoukko on melko yhtenevä tietoisuusjoukon (*awareness set*) kanssa, joka määrittää äänestäjän tiedossa olevat ehdokkaat. Varsinainen harkintajoukko eli ne vaihtoehdot, joita äänestäjä pitää mahdollisena, on osa tätä tietoisuusjoukkoa (Oskarson ym. 2015; 2016; Shocker ym. 1991). Ehdokkaat käyvät siten presidentinvaaleissa kaksi taistelua: ensin ehdokkaan on päästävä potentiaalisen äänestäjän harkintajoukkoon ja sen jälkeen vielä noustava tästä harkintajoukosta lopulliseksi valinnaksi (Steenbergen & Willi 2019). Harkintajoukon käsite avaa myös ajatusta siitä, että taktiset äänestäjät voivat samanaikaisesti muodostaa äänestyspäätöksensä myös osin vilpittömien näkemysten perusteella (Aldrich ym. 2018). Vaikka taktikointi estää mieluisimman ehdokkaan valinnan, ehdokkaiden suosituimmuusjärjestyksellä omassa harkintajoukossa on kuitenkin merkitystä.

Ehdokasvalinta vaaleissa on kaksivaiheinen (Rekker & Rosema 2019). Harkintavaiheessa äänestäjällä saattaa olla useita mahdollisia vaihtoehtoja, joita hän voisi äänestää. Eduskuntavaaleissa keskeinen kriteeri harkintajoukon muodostumiselle on ideologinen läheisyys, koska ääni menee ensi sijassa puolueelle ja sillä voi olla implikaatioita hallituskokoonpanoon. Presidentinvaaleissa ehdokasvalinnan perusteet poikkeavat henkilövaalin vuoksi eduskuntavaaleista (ks. Tiuhosen, Borgin ja Isotalon luku tässä teoksessa), oletetaanhan presidentin luopuvan myös puoluekirjasta valituksi tullessaan. Harkintajoukko ei kuitenkaan välttämättä sisällä kaikkia ehdolla olevia, vaan se voi rajautua jo alkuvaiheessa äänestäjälle tuttuihin ehdokkaisiin (ks. esim. Nedungadi 1991).

Kävivätpä ehdokkaat kamppailua puolueen väreissä tai eivät, monipuoluejärjestelmä vaikuttaa myös presidentinvaaleihin siten, että ehdokkaat eivät ole ideologisesti yhtä kaukana toisistaan kuin kaksipuoluejärjestelmissä. Kun tähän lisätään vielä presidentin tehtäväkentän rajautuminen pitkälti ulkopoliittikkaan, josta Suomessa vallitsee puolueiden välillä ainakin kirjoittamishetkellä laaja konsensus, tämä on omiaan lisäämään harkintajoukon laajuutta. Toisaalta vuoden 2023 eduskuntavaalitutkimus osoitti, että suomalainen monipuoluejärjestelmä on ideologisesti blokkiutunut (Wass ym. 2024) ja erityisesti affektiivinen polarisaatio on lisääntynyt äänestäjäkunnassa tasaisesti (Kawecki & Kekkonen 2024). Tämä supistane osaltaan myös presidentinvaaleissa valittavissa olevia vaihtoehtoja, erityisesti, koska presidentille on soviteltu jo pitkään arvojohtajan viittaa virallisten valtaoikeuksien lisänä.

Äänestäjät arvioivat harkintajoukkoa muodostaessaan ehdokkaiden uskottavuutta eri teemojen osalta, ja ehdokkaat pyrkivät kääntämään keskustelun itselleen vahvoin teemoihin (ks. Walgrave ym. 2015). Karlсенin ja Aardalin (2016) mukaan erityisesti sillä on merkitystä, että ehdokas (tai puolue) kykenee olemaan uskottava

toimija useassa eri asiakysymyksessä (ns. kumulatiivinen asiakysymysomistajuus, ks. Karlsen & Aardal 2016). Koska presidentinvaalien toisella kierroksella ehdokkaan on valituksi tullakseen kerättävä taakseen yli puolet äänistä, asiakysymykset eivät kuitenkaan saa olla vahvasti kansaa jakavia. Eduskuntavaaleissa dynamiikka on toisenlainen, koska puolueille yksinkertaisen enemmistön tavoittelu ei ole realistista, ja siksi ne voivat esittää keskenään hyvinkin erilaisia politiikkavaihtoehtoja.

Puolueita koskevia harkintajoukkoja tarkasteltaessa erityisesti niiden laajuudesta on havaittu sosiodemografisia eroja. Vanhempien äänestäjien harkintajoukot ovat suppeampia (Rekker & Rosema 2019), ja toisaalta nuorempien ikäkohorttien (1990-luvun alusta 2010-luvun puoleenväliin syntyneet) sosiaalistumista politiikkaan ovat leimanneet pirstoutuneet puoluejärjestelmät ja vakiintumattomampi puoluekanta. Nuorempien ikäkohorttien harkintajoukot myös muodostuvat vahvemmin liberaali-konservatiivi-arvoulottuvuuden perusteella, mikä laventaa heidän harkintajoukkoaan perinteisellä sosioekonomisella arvoulottuvuudella (Mitteregger 2024). Nuoret äänestäjät myös jättävät äänestyspäätöksensä yleensä myöhempään vaiheeseen (Lisi 2022), joten myös viime hetken mielilipidemittauksilla voi olla enemmän merkitystä heidän ehdokasvalinnalleen.

Harkintajoukkoja voidaan empiirisesti tarkastella vaihtoehtoisilla tavoilla (Oscarsson & Rosema 2019). Ensinnäkin voidaan tiedustella kaikkia mahdollisia ehdokkaita, joita äänestäjä harkitsi äänestävänsä. Toiseksi äänestäjiä voidaan pyytää myös laittamaan ehdokkaat suosituimmuusjärjestykseen, mikä antaa enemmän tietoa mahdollisista taktisista valinnoista harkintajoukon sisällä yhdistettynä lopulliseen ehdokasvalintaan. Tehokkaampi keino tähän on kuitenkin niin kutsuttujen ”lämpömittarikysymysten” käyttäminen, joissa äänestäjä arvioi kutakin ehdokasta moniportaisella asteikolla sen suhteen kuinka mieluisana vaihtoehtona tätä pitää. Lämpömittari antaa tietoa paitsi mahdollisesta taktisesta äänestämisestä myös siitä, kuinka lähellä harkintajoukkoon kuuluvat ehdokkaat ovat toisiaan, kun äänestäjä tekee lopullista päätöstään. Näin voidaan arvioida myös sitä, kuinka suuresta taktisesta päätöksestä ehdokasvalinnassa lopulta oli kyse, mikäli ehdokkaat ovat äänestäjän harkintajoukossa lähes yhtä suosittuja. On toki huomattava, että kyselytutkimuksen tekeminen vaalien jälkeen voi aina vaikuttaa osaltaan vastausten validiteettiin. Oma ehdokasvalinta saattaa nousta lämpömittariasteikolla myös mieluisammaksi, kun ehdokasta arvioi vasta äänestyspäätöksen jälkeen.

Harkintajoukot ja taktinen äänestäminen presidentinvaaleissa 2024

Luvun empiirinen tarkastelu taktisesta äänestämisestä perustuu Presidentinvaalit 2024 -kyselytutkimukseen. Siinä vastaajia pyydettiin kertomaan, kuinka paljon he pitävät kustakin yhdeksästä presidenttiehdokkaasta asteikolla 0–10, jossa 0 tarkoittaa ”ei pidä ollenkaan” ja 10 tarkoittaa ”pitää erittäin paljon”. Näin saadaan selville, kuinka moni äänesti muuta kuin eniten pitämäänsä ehdokasta. Toiseksi vastaajilta kysyttiin, missä määrin he ovat samaa tai eri mieltä väittämästä ”Halusin vaikuttaa

ensimmäisen kierroksen ehdokasvalinnallani ennen kaikkea siihen, että joku tietty ehdokas ei pääsisi toiselle kierrokselle”. Kolmanneksi vaaleissa äänestäneiltä vielä kysyttiin, harkitsivatko he muiden ehdokaiden äänestämistä kuin sen ehdokkaan, jota he kertoivat kyselyssä äänestäneensä. Näin tässä luvussa kartoitetaan vastaajien harkintajoukkoja ja mahdollista taktikointia eri näkökulmista.

Ensin empiirisiä havaintoja tarkastellaan valitsijoiden harkintajoukkojen osalta ja selvitetään, millaisia harkintajoukkoja eri eduskuntapuolueita lähellä olevilla valitsijoilla oli. Vasta tämän jälkeen tarkastellaan taktista äänestämistä eli sitä, kuinka suuri osa vastaajista kertoi äänestäneensä presidentinvaalin ensimmäisellä kierroksella ehdokasta, joka ei ollut hänen eniten pitämänsä ehdokas tai vähintään jakanut sijaa eniten pidetyimpänä. Myös taktista äänestämistä tarkastellaan ehdokasvalinnan ja puolueläheisyyden mukaan, jotta voidaan arvioida kysymystä siitä, ketkä ehdokkaista lopulta hyötyivät tai kärsivät taktisesta äänestämisestä, ja missä määrin taktikointi johti aidosti epämieluisan ehdokkaan valintaan.

Harkintajoukot

Taulukossa 4.1 esitetään ehdokaiden saama lämpömittarikeskiarvo (pitää ehdokkaasta asteikolla 0–10) vastaajien puolueläheisyyden mukaan¹. Puolueläheisyyttä kartoitettiin kysymällä vastaajilta ”Katsotko yleensä olevasi lähellä jotakin poliittista puoluetta? Mitä puoluetta?”. Taulukosta nähdään, että jonkin tietyn puolueen läheiseksi kokevat pitivät pääsääntöisesti eniten juuri tuon puolueen ehdokkaasta². Ainut selvä poikkeus tähän on Jutta Urpilainen, joka ei ollut likimainkaan pidetyin ehdokas SDP:tä lähellä olevien keskuudessa. Siinä missä Urpilaisen lämpömittarikeskiarvo SDP:tä lähellä olevien kesken oli 6,1, Pekka Haaviston keskiarvo oli peräti 7,9. Myös Li Andersson oli Urpilaista pidetympi SDP:hen samastuvien keskuudessa 6,5 keskiarvolla. Olli Rehn ylsi SDP:tä lähellä olevien keskuudessa samaan keskiarvoon kuin Urpilainen.

Kokoomuksen läheiseksi puolueeksi kokevien keskuudessa Alexander Stubbin jälkeen pidetyin ehdokas oli Rehn 6,5 keskiarvolla. Yli viiden keskiarvon kokoomuksen kannattajien keskuudessa saivat lisäksi Haavisto, Essayah ja Halla-aho. Perussuomalaisiin samastuville ehdottomasti pidetyin oli puolueen oma ehdokas Jussi Halla-aho, jonka jälkeen pidetyimpiä olivat Stubb ja Rehn. Perussuomalaisille kaikkein epämieluisimmat ehdokkaat olivat Andersson ja Urpilainen alle kahden keskiarvoilla. Keskustan kannattajille ykkönen oli Rehn 8,8 keskiarvolla, mutta myös Stubbin keskiarvo 6,9 oli varsin korkea. Lisäksi Haavisto ja Essayah saivat keskustalaisilta yli viiden keskiarvon. Vihreisiin samastuvat antoivat hyvin korkean piste-määrän omalle ehdokkaalleen Pekka Haavistolle (9,4), joskin myös Li Andersson oli heidän keskuudessaan erittäin pidetty (7,9). Kolmanneksi pidetyin ehdokas vihrei-

¹ Taulukossa on raportoitu puolueläheisyyden yhteys ehdokkaille annettuihin lämpömittarivoihin eduskuntapuolueittain Liike Nyt:iä lukuun ottamatta, sillä tämän puolueen kannattajia ei ollut aineistossa riittävästi luotettavaa analyysia varten.

² Tässä yhteydessä Pekka Haaviston ajatellaan olevan Vihreiden ehdokas huolimatta siitä, että hän asettui ehdolle valitsijayhdistyksen kautta.

siin samastuvien keskuudessa oli Stubb (6,2), minkä lisäksi myös Rehn ja Urpilainen ylsivät yli viiden keskiarvoon.

Vasemmistoliittoon samastuvien keskuudessa Li Andersson oli erittäin suosittu 9,3 keskiarvolla. Kuitenkin myös Haaviston keskiarvo 8,3 oli hyvin korkea huomioiden, että seuraavaksi suosituimmat ehdokkaat Urpilainen ja Rehn jäivät alle kuuden keskiarvoihin. Kuten vihreisiin samastuvien, myös vasemmistoliiton kannattajien keskuudessa oikeistokonservatiiviset ehdokkaat (Halla-aho, Essayah, Aaltola ja Harkimo) saivat hyvin matalia lämpömittariarvoja. RKP ei asettanut vaaleihin omaa presidenttiehdokasta, mutta sen kannattajille näyttäisi olleen tarjolla mieluisia ehdokkaita, sillä sekä Stubb että Haavisto saivat molemmat RKP:hen samastuvilta keskiarvon 7,9. Noin kuuden keskiarvon saivat lisäksi Rehn ja Andersson.

Kristillisdemokraatteihin samastuvia on aineistossa selvästi vähemmän, mikä tarkoittaa, että tulokset ovat heidän osaltaan enemmän suuntaa antavia. Lämpömittaritarkastelu kuitenkin tuottaa johdonmukaisia tuloksia siten, että puolueen puheenjohtaja Sari Essayah oli puolueen kannattajien keskuudessa selvästi pidetyin 8,8 keskiarvolla, ja hänen jälkeensä suosituimpia ehdokkaita olivat keskusta-oikeistolaiset ehdokkaat Rehn (7,1), Stubb (7,0) ja Halla-aho (6,5).

Taulukko 4.1 Presidentinvaaliehdokkaiden lämpömittarikeskiarvot puolueläheisyyden mukaan.

Puolueläheisyys	Kuinka paljon piti ehdokkaasta asteikolla 0–10								
	Andersson	Rehn	Harkimo	Halla-aho	Urpilainen	Aaltola	Stubb	Essayah	Haavisto
KOK (n=175–177)	3,0	6,5	3,9	5,3	3,1	4,3	<u>9,0</u>	5,4	5,9
PS (n=111–112)	1,7	5,4	3,9	<u>8,9</u>	1,9	4,0	6,0	4,8	3,4
SDP (n=162–164)	6,5	6,1	2,3	2,2	<u>6,1</u>	3,5	5,8	2,7	7,9
KESK (n=103–105)	3,5	<u>8,8</u>	3,7	4,4	3,7	4,2	6,9	5,3	5,9
VIHR (n=73–75)	7,9	5,8	2,0	1,1	5,3	2,3	6,2	2,0	<u>9,4</u>
VAS (n=89–90)	<u>9,3</u>	5,6	2,0	1,1	5,7	2,2	4,4	1,5	8,3
RKP (n=47)	5,9	6,1	3,5	2,0	4,0	3,1	7,9	4,3	7,9
KD (n=34–35)	3,1	7,1	3,9	6,5	4,3	5,2	7,0	<u>8,8</u>	4,1
Ei lähellä / EOS (n=618–621)	5,3	6,3	3,2	4,0	4,0	3,6	6,5	3,9	6,9

Huom. taulukossa esitetty havaintojen lukumäärät painottamattomina. Puolueiden omien/niitä lähellä olevien ehdokkaiden saama keskiarvo alleviivattuna.

Lähde: Presidentinvaalit 2024 -kyselytutkimusaineisto (Kujanen & Raunio 2025).

Lämpömittarikysymysten pohjalta voidaan muodostaa ns. kynnysarvo määrittämään sitä, ketkä ehdokkaista kuuluivat vastaajan harkintajoukkoon. Kynnysarvon määrittämiseen voidaan käyttää erilaisia tilastollisia menetelmiä, joista kaikki ovat kuitenkin tavalla tai toisella mielivaltaisia. Tätä analyysia varten on aluksi laskettu jokaisen vastaajan osalta heidän yhdeksälle ehdokkaalle antamiensa lämpömittaripisteiden keskiarvo, joka antaa perustason mittarin vastaajan yleisestä positiivisuudesta ehdokkaita kohtaan. Valtaosalla keskiarvo vaihtelee 3,5–6 välillä, mutta osa vastaajista on pisteyttänyt ehdokkaita selvästi avokätisemmin ja osa kriittisemmin (kaikkien vastaajien keskiarvo on 4,5 ja keskihajonta 1,5).

Lämpömittarin keskiarvon laskemisen jälkeen on laskettu kunkin vastaajan arvosanojen keskihajonta, joka kuvaa keskimääräistä poikkeamaa keskiarvosta. Suurempi keskihajonta kuvaa sitä, että vastaaja on antanut ehdokkaille hyvin erisuuruisia arvoja, siinä missä pienempi keskihajonta viittaa suppeampaan vaihteluväliin lämpömittariarvioissa. Kynnysarvoksi ehdokkaan harkintajoukkoon kuulumiselle on määritetty keskiarvo yhteenlaskettuna yhdellä keskihajonnalla. Toisin sanoen ehdokkaiden, joiden lämpömittariarvo on suurempi tai yhtä suuri kuin tämä kynnysarvo, katsotaan kuuluvan vastaajan harkintajoukkoon. Näin on huomioitu yksilölliset erot vastaajien arviointiasteikoissa ja samalla luettu harkintajoukkoon vain ne ehdokkaat, jotka saavat vastaajalta selvästi korkeimpia lämpömittariarvoja. Harkintajoukko muodostuisi merkittävästi laajemmaksi, jos siihen katsottaisiin kuuluvaksi esimerkiksi kaikki ne ehdokkaat, jotka saavat vastaajalta korkeamman lämpömittariarvon kuin vastaajan kaikki ehdokkaat huomioiva keskiarvo.

Valitun kynnysarvon perusteella neljällä kymmenestä vastaajasta harkintajoukkoon kuului korkeintaan yksi ehdokas. Lähes puolella (47 %) harkintajoukkoon kuului kaksi ehdokasta, ja lopuilla reilulla kymmenyksellä harkintajoukko oli tätä laajempi.

Taulukossa 4.2 on esitetty harkintajoukot vastaajien puolueläheisyyden mukaan. Siitä nähdään, että puolueen oma tai sitä lähellä oleva ehdokas kuului useimpien puolueeseen samastuvien harkintajoukkoon. Tässäkin tarkastelussa korostuu poikkeus sääntöön Urpilaisen kohdalla, sillä hän oli osa harkintajoukkoa vain yhdelle viidestä SDP:n läheiseksi kokevasta. Sen sijaan Haavisto kuului SDP:hen samastuvista yli puolen harkintajoukkoon, ja Li Anderssonin sisällytti harkintajoukkoonsa lähes kolme kymmenestä SDP:hen samastuvasta. Stubbkin kuului harkintajoukkoon joka viidennellä SDP:n kannattajalla.

Kokoomusta lähellä olevien harkintajoukkoon kuului puolueen oman ehdokkaan Alexander Stubbin jälkeen useimmiten Haavisto ja tämän jälkeen Rehn. Yhdellä kymmenestä kokoomukseen samastuvasta harkintajoukkoon kuului Halla-aho. Perussuomalaisen kannattajista vajaa kolmannes sisällytti myös Stubbin harkintajoukkoonsa, reilu kymmenen lisäksi Rehnin tai Haaviston. Keskustaan samastuvien harkintajoukkoon kuului Rehnin jälkeen useimmiten Stubb (34 %:lle) ja tämän jälkeen Haavisto (25 %:lle). Joka kymmenennen Keskustan kannattajan harkintajoukko kattoi myös Essayahin.

Vihreisiin samastuvilla Haavisto kuului lähes jokaisen harkintajoukkoon, mikä lisäksi yli puolen harkintajoukko kattoi myös Li Anderssonin. Vasemmistoliiton kannattajien osalta kiinnostava havainto on, että Anderssonin vahvan kannatuksen lisäksi Haavisto kuului heidän harkintajoukkoonsa lähes seitsemällä kymmenestä. Muista ehdokkaista vasemmistoliittoon samastuvien harkintajoukkoon kuului hyvin harva, oikeistokonservatiivisista ehdokkaista ei yksikään. Stubbilla ja Haavistolla oli lähes yhtä vahva asema RKP:n kannattajien keskuudessa, sillä useampi kuin kolme viidestä sisällytti nämä ehdokkaat harkintajoukkoonsa. Yhdellä kuudesosalla RKP:hen samastuvista harkintajoukkoon kuului lisäksi Andersson ja Rehn. Kris-

tillisdemokraattien harkintajoukkoon kuului puolueen oman ehdokkaan jälkeen useimmiten Stubb, Rehn tai Halla-aho.

Taulukko 4.2 Harkintajoukot puolueläheisyyden mukaan lämpömittarikysymysten perusteella.

Puolueläheisyys	Ehdokas osa harkintajoukkoa (%)								
	Andersson	Rehn	Harkimo	Halla-aho	Urpilainen	Aaltola	Stubb	Essayah	Haavisto
KOK (n=175–177)	4	18	-	10	-	3	88	6	23
PS (n=111–112)	2	15	4	86	-	4	29	13	12
SDP (n=162–164)	28	16	1	4	20	4	22	1	55
KESK (n=103–105)	2	80	1	7	3	4	34	11	25
VIHR (n=73–75)	53	12	-	1	7	-	16	1	93
VAS (n=89–90)	89	11	-	-	6	-	2	-	68
RKP (n=47)	17	17	2	-	-	2	64	4	62
KD (n=34–35)	-	23	-	17	-	-	31	74	3
Ei lähellä / EOS (n=618–621)	22	28	3	16	5	5	36	6	51

Huom. taulukossa esitetty havaintojen lukumäärät painottamattomina. Puolueiden omien/niitä lähellä olevien ehdokkaiden osuus harkintajoukossa alleviivattuna.

Lähde: Presidentinvaalit 2024 -kyselytutkimusaineisto (Kujanen & Raunio 2025).

Lämpömittarikysymyksiin pohjautuva analyysi harkintajoukoista nojaa ajatukseen siitä, että valitsija punnitsisi ehdokasvalintaansa eniten pitämiensä ehdokkaiden väliltä. Näin ei kuitenkaan välttämättä aina tapahdu käytännössä, minkä vuoksi Presidentinvaalit 2024 -kyselytutkimuksessa vastaajilta myös kysyttiin suoraan, harkitsivatko he toisen ehdokkaan äänestämistä ensimmäisellä kierroksella ja jos harkitsivat, kenen. Vastaajista, jotka kertoivat äänestäneensä ensimmäisellä kierroksella, noin kolme viidestä (58 %) kertoi harkinneensa myös toisen ehdokkaan äänestämistä. Kääntäen siis neljä kymmenestä ei harkinnut toisen ehdokkaan äänestämistä, mikä vastaa lämpömittarikysymysten ja valitun kynnyksarvon pohjalta muodostettua arviota harkintajoukon koosta.

Taulukko 4.3 osoittaa ehdokasvalinnan mukaan vastaajien harkintajoukot suoran kysymyksen pohjalta. Siitä nähdään, ensinnäkin, että Urpilaisen äänestäjistä vain viidennes ei ollut harkinnut muita ehdokkaita. Puolet Urpilaista äänestäneistä oli harkinnut Haaviston äänestämistä, joka kolmas Anderssonin äänestämistä ja joka neljäs Rehnin äänestämistä. Presidentiksi valitun Alexander Stubbin äänestäjien harkintajoukkoon kuului oman ehdokkaan lisäksi ensisijaisesti Pekka Haavisto, mutta jossain määrin myös Olli Rehn ja osalle Jussi Halla-aho.

Haaviston äänestäjille varteenotettavin vaihtoehto oli Li Andersson, mutta osa pohti myös Stubbin, Rehnin tai Jutta Urpilaisen äänestämistä, joskin kuten taulukko 4.3 osoittaa, Stubb oli useammalle Haaviston äänestäjälle mieluisampi kuin Rehn tai Urpilainen. Kolmanneksi eniten ääniä ensimmäisellä kierroksella saaneen Halla-ahon äänestäjistä reilu neljännes oli harkinnut myös Stubbin tai Rehnin äänestämistä, mutta kymmenes harkitsi myös Haavistoa ja Sari Essayahia ja lähes joka

kymmenes Mika Aaltolaa. Neljänneksi eniten ääniä saaneen Rehnin kannattajien harkintajoukkoon kuuluivat lisäksi Haavisto ja Stubb.

Li Anderssonia äänestäneistä kaksi viidestä oli harkinnut myös Haaviston äänestämistä ensimmäisellä kierroksella, ja noin kymmenes heistä oli pohtinut Urpilaisen ja Rehnin äänestämistä. Kuten jo aiemmin todettiin, Urpilaisen kannattajista puolet oli harkinnut myös Haavistoa, ja monelle heistä sekä Andersson että Rehn olivat varteenotettavia vaihtoehtoja, osalle myös Stubb. Essayahia ja Aaltolaa äänestäneitä on aineistossa varsin vähän, mikä tekee tuloksista epäluotettavampia, mutta suuntaa antavasti vaikuttaa siltä, että Essayahin kannattajien harkintajoukkoon kuuluivat useimmiten Halla-aho ja Stubb, sekä pienemmälle joukolle myös Aaltola, Rehn ja Haavisto. Aaltolan kannattajien harkintajoukkoon kuului useimmiten Halla-aho.

Taulukko 4.3 Harkintajoukot ehdokasvalinnan mukaan suorien kysymysten perusteella.

Ehdokasvalinta 1. kierroksella ^a	Harkitsitko muiden ehdokkaiden äänestämistä, keiden? (%)								
	Andersson	Rehn	Harkimo	Halla-aho	Urpilainen	Aaltola	Stubb	Essayah	Haavisto
Andersson (n=84–85)		11	0	0	12	0	3	0	43
Rehn (n=247–249)	6		1	9	7	3	27	7	33
Halla-aho (n=185–188)	5	27	6		1	8	28	10	10
Urpilainen (n=64–67)	31	25	0	4		2	16	1	49
Aaltola (n=21–23)	5	8	0	19	0		10	6	7
Stubb (n=337–340)	2	22	1	13	3	4		3	35
Essayah (n=24)	4	14	0	28	5	16	28		14
Haavisto (n=395–399)	31	16	1	3	15	1	18	1	

Huom. taulukossa esitetty havaintojen lukumäärät painottamattomina.

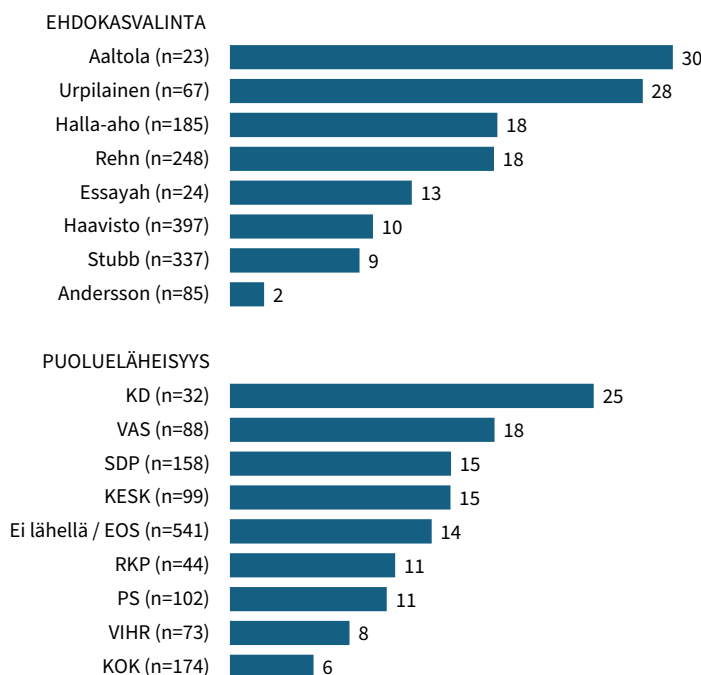
Lähde: Presidentinvaalit 2024 -kyselytutkimusaineisto (Kujanen & Raunio 2025).

Taktinen äänestäminen

Yksi tapa tarkastella taktista äänestämistä on määritellä se tilanteeksi, jossa vastaaja kertoo äänestäneensä presidentinvaalin ensimmäisellä kierroksella ehdokasta, joka ei kuitenkaan ole hänen eniten pitämänsä ehdokas tai vähintään jaa ensimmäistä sijaa pidetyimpänä ehdokkaana. Siten taktisen äänestämisen indikaattori voidaan muodostaa edellä kuvattujen lämpömittarikysymysten pohjalta siten, että se saa arvon 1, kun vastaaja on äänestänyt toista ehdokasta kuin eniten pitämäänsä, ja arvon 0, kun hän on äänestänyt ehdokasta, jonka saama lämpömittariarvo on sama kuin vastaajan antama korkein lämpömittariarvo kaikki yhdeksän ehdokasta huomioituna.

Näin tarkasteltuna reilu kymmenes (13 %) äänesti presidentinvaalien ensimmäisellä kierroksella muuta kuin eniten pitämäänsä ehdokasta. Kuviosta 4.1 nähdään, että selvästi eniten tällaisia äänestäjiä oli kristillisdemokraattien kannattajissa (25 %) ja kaikkein harvimminkin kokoomukseen ja vihreisiin samastuvissa (6–8 %). Ko-

koomuksen ja vihreiden kannattajien osalta vaalien kilpailutilanne olikin suotuisin oman puolueen ehdokkaan ja siten myös usein itselle mieluisimman ehdokkaan äänestämiseksi. Kristillisdemokraattien osalta tilanne puolestaan oli hankala sikäli, että puolueen puheenjohtajalla Sari Essayahilla – joka selvästi oli KD:hen samastuvien keskuudessa eniten pidetyin ehdokas – ei ollut käytännössä mahdollisuuksia päästä vaalien toiselle kierrokselle. Kristillisdemokraattien, toisin kuin punavihreään blokkiin identifioituvien SDP:n ja vasemmistoliiton kannattajien, harkintajoukkoon ei myöskään yhtä usein kuulunut lähes yhtä hyvää tai jopa pidetympää ehdokasta toisesta puolueesta.

Kuvio 4.1 Ehdokasvalinnan ja puolueläheisyyden mukaan niiden valitsijoiden osuus, jotka äänestivät muuta kuin eniten pitämäänsä ehdokasta (%).

Lähde: Presidentinvaalit 2024 -kyselytutkimusaineisto (Kujanen & Raunio 2025).

Osa äänestäjistä kuitenkin päätyi äänestämään ehdokasta, joka ei ollut itselle mieluisin eikä todennäköinen läpimenijä toiselle kierrokselle. Miten puolueelle uskolliset valitsijat toimivat tilanteessa, jossa oman puolueen ehdokas ei ole kärkiehdokkaiden joukossa eikä välttämättä omasta mielestä edes henkilönä kaikkein mieluisin? Äänestävätkö he silti oman puolueensa ehdokasta? Voiko näitä äänestäjiä luonnehtia "vilpittömiksi äänestäjiksi"?

Taulukossa 4.4 on esitetty vastaajien ehdokasvalinta presidentinvaalin ensimmäisellä kierroksella puolueläheisyyden mukaisissa luokissa. Taulukosta nähdään, että puolueiden omista ehdokkaista SDP:n Jutta Urpilainen onnistui kaikkein heikoimmin keräämään oman puolueensa kannattajien äänet. Niistä kyselyvastaajista,

jotka kertoivat olevansa lähellä SDP:tä, vain neljännes kertoi äänestäneensä Urpilaista, siinä missä lähes puolet äänesti Haavistoa ja joka kymmenes Rehniä tai Stubbia. Urpilaisen jälkeen heikoimmin omistaan piti kiinni kristillisdemokraattien Sari Essayah, jota äänesti kaksi viidestä kristillisdemokraatteja lähellä olevista valitsijoista. Heistä vajaa viidennes äänesti Stubbia, reilu seitsemäsosa Rehniä ja useampi kuin yksi kymmenestä Halla-ahoa. Vasemmistoliiton kannattajien äänet jakautuivat pääasiassa kahden ehdokkaan kesken siten, että yli puolet äänesti oman puolueen ehdokasta Li Anderssonia, ja kaksi viidestä Pekka Haavistoa. Vihreitä lähellä oleville valinta oli helppo, kun oma ehdokas kävi kisaan kärkisijasta. Jopa yhdeksän kymmenestä vihreitä lähellä olevasta äänesti Haavistoa. Stubb ei saanut kokoomusta lähellä olevilta valitsijoilta aivan yhtä varauksetonta kannatusta, sillä reilu viidennes heistä äänesti muita ehdokkaita. Stubbin valintaa vauhdittivat kuitenkin RKP:n läheiseksi kokevien äänet. Heistä yli puolet äänesti Stubbia ja vain reilu neljännes Haavistoa, vaikka harkintajoukkoja koskevissa tarkasteluissa Stubb ja Haavisto olivat yhtä vahvoilla RKP:hen samastuvien keskuudessa (taulukot 4.1 ja 4.2). Rehn keräsi kolme neljäsosaa keskustaa lähellä olevien valitsijoiden äänistä menettäen pieniä osuuksia melko tasaisesti useammalle muulle ehdokkaalle.

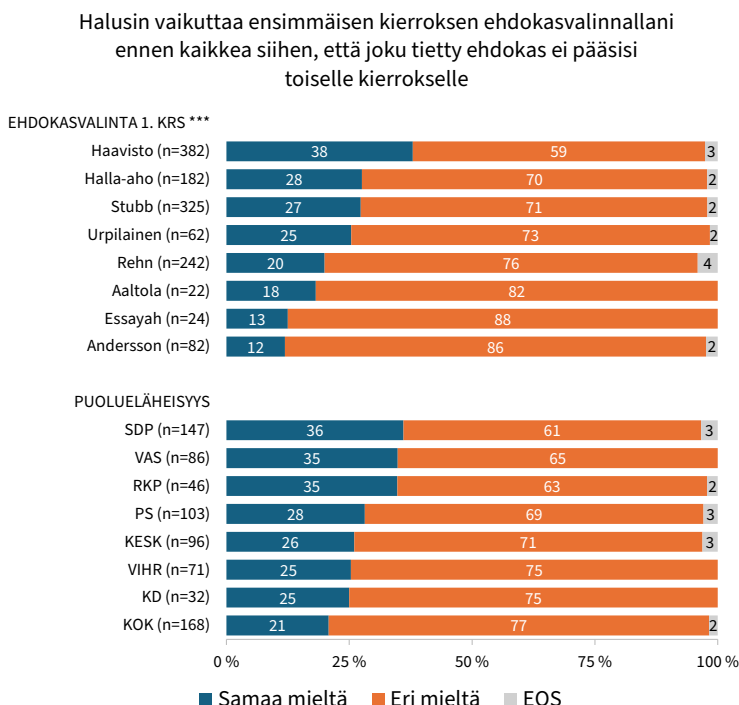
Taulukko 4.4 Puolueläheisyyden yhteys presidentinvaalien ensimmäisen kierroksen ehdokasvalintaan (%).

Puolueläheisyys	Ehdokasvalinta 1. kierroksella										Yht	N
	Andersson	Rehn	Harkimo	Halla-aho	Urpilainen	Aaltola	Stubb	Essayah	Haavisto	Ei halua sanoa		
KOK	1	11	0	6	0	1	77	0	4	1	100	175
PS	0	5	0	79	0	3	9	1	3	1	100	106
SDP	4	13	0	4	25	1	11	0	44	0	100	160
KESK	0	76	0	4	3	2	6	1	8	0	100	105
VIHR	1	3	0	1	1	0	1	0	92	0	100	73
VAS	53	2	0	0	2	0	2	0	40	0	100	88
RKP	4	4	0	0	0	2	57	2	28	2	100	47
KD	0	15	0	12	0	6	18	42	3	3	100	33
Ei lähellä puoluetta	5	21	0	13	3	3	23	1	30	1	100	426
Ei osaa sanoa	5	17	2	11	4	2	17	1	41	2	100	133

Lähde: Presidentinvaalit 2024 -kyselytutkimusaineisto (Kujanen & Raunio 2025).

Muun kuin eniten pidetyimmän ehdokkaan äänestämiseksi voi siis olla erilaisia motiiveja. Tästä syystä kyselyssä vastaajien taktikointia kartoitettiin myös pyytämällä heitä avaamaan suhtautumistaan väittämään “Halusin vaikuttaa ensimmäisen kierroksen ehdokasvalinnallani ennen kaikkea siihen, että joku tietty ehdokas ei pääsisi toiselle kierrokselle”. Vastausvaihtoehtoja oli viisi: “täysin samaa mieltä”, “jokseenkin samaa mieltä”, “jokseenkin eri mieltä”, “täysin eri mieltä” ja “en osaa sanoa”. Kuviossa 4.2 kaksi ensimmäistä vastausvaihtoehtoa on yhdistetty kategoriaksi “samaa mieltä” ja kaksi seuraavaa kategoriaksi “eri mieltä”. Kuviosta havaitaan, että

Haavistoa äänestäneissä oli eniten valitsijoita – kaksi viidestä – jotka halusivat ehdokasvalinnallaan estää jonkun toisen ehdokkaan pääsyn presidentinvaalien toiselle kierrokselle. Toisaalta myös Halla-aho, Stubb ja Urpilaista äänestäneissäkin näin ajatteli vähintään joka neljäs. Kaikkein vähiten näin ajattelevia oli Anderssonia ja Essayahia äänestäneissä. Jonkun tietyn ehdokkaan blokkaaminen vaalien toiselta kierrokselta vaikuttaisi korostuvan SDP:tä, vasemmistoliittoa ja RKP:tä lähellä olevien vastauksissa, joskaan eroja puolueläheisyyden osalta ei Khiin neliötestin perusteella voida yleistää kyselyvastausten perusteella kaikkiin valitsijoihin, sillä testin p-arvo on suurempi kuin 0,05.

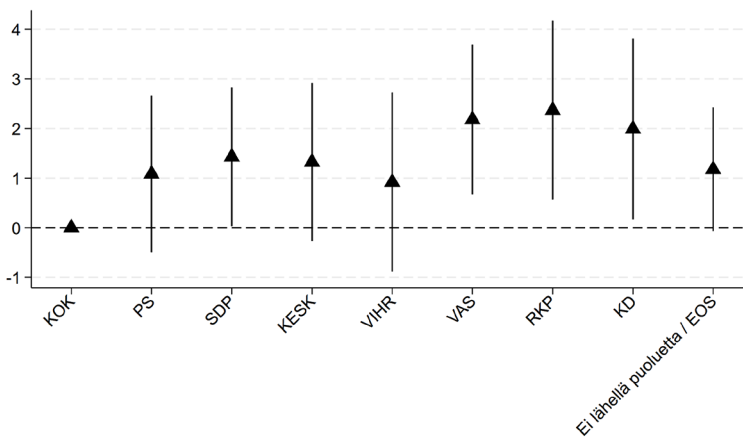
Kuvio 4.2 Suhtautuminen väittämään ”Halusin vaikuttaa ensimmäisen kierroksen ehdokasvalinnallani ennen kaikkea siihen, että joku tietty ehdokas ei pääsisi toiselle kierrokselle”.

Vastausjakaumat ehdokasvalinnan ja puolueläheisyyden mukaan (%). Khiin neliötestin p-arvo: * < 0,05; ** < 0,01; *** < 0,001. Lähde: Presidentinvaalit 2024 -kyselytutkimusaineisto (Kujanen & Raunio 2025).

Mikäli taktinen äänestäminen on ennen kaikkea tilanne, jossa valitsija luopuu itselleen mieluisimman ehdokkaan äänestämisestä estääkseen epämieluisan ehdokkaan valinnan, presidentinvaaleissa äänesti taktisesti vain kuusi prosenttia äänestäjistä. Toisin sanoen näin suuri osuus vastaajista oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämästä ”Halusin vaikuttaa ensimmäisen kierroksen ehdokasvalinnallani ennen kaikkea siihen, että joku tietty ehdokas ei pääsisi toiselle kierrokselle” ja lisäksi kertoi äänestäneensä ehdokasta, jota ei arvioinut itselleen mieluisimmaksi. On huomioitava, että kysymyksessä korostuu jonkin ehdokkaan vastustaminen *ensisijaisena* syynä: yhtä lailla on mahdollista, että vasemmistoliiton ja sosiaalide-

mokraattien kannattajat äänestivät Haavistoa ensisijaisesti sen vuoksi, että hän oli paremmassa kilpailuasemassa kuin puolueen omat ehdokkaat, mutta samalla he toissijaisesti äänestivät heistä etäällä olevaa Halla-ahoa vastaan.

Kuviossa 4.3 on esitetty puolueläheisyyden ja taktisen äänestämisen (edellä kuvatuksi mitattuna) yhteyttä selittävän logistisen regressiomallin tulokset. Mallissa on kontrolloitu vastaajan poliittinen kiinnostus, sukupuoli, ikä ja asuinpaikan koko, joista mikään ei ole tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä taktiseen äänestämiseen. Kuvioista nähdään, että verrattuna kokoomukseen³ samastuviin – joiden keskuudessa taktinen äänestäminen oli harvinaisinta – vetosuhde⁴ äänestää taktisesti oli suurempi SDP:hen, vasemmistoliittoon, RKP:hen ja kristillisdemokraatteihin samastuvilla.

Kuvio 4.3 Puolueläheisyyden ja taktisen äänestämisen yhteyttä selittävä logistinen regressiomalli.

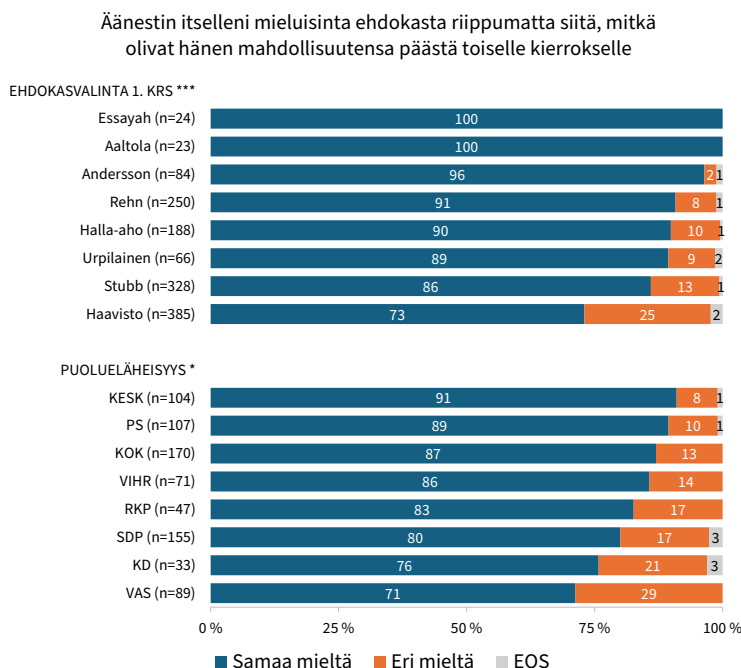
Huom. Standardoimattomat regressiokertoimet ja 95 % luottamusvälit, n=1198. Mallissa vakioitu poliittinen kiinnostus, sukupuoli, ikä ja asuinpaikan koko. Lähde: Presidentinvaalit 2024 -kyselytutkimusaineisto (Kujanen & Raunio 2025).

Presidentinvaalit 2024 -kyselytutkimuksessa vastaajille esitettiin lisäksi kaksi muutakin väittämää, joiden avulla haluttiin kartoittaa vilpittömien äänestäjien sekä voittajien vankkureihin hypänneiden äänestäjien osuutta valitsijoista. Kuviossa 4.4 esitetään vastausjakaumat vilpittömien äänestäjien osuudesta ehdokasvalinnan ja puoluesamastumisen mukaan. Siitä nähdään, että heikoimmat voitonmahdollisuudet omaavien ehdokkaiden äänestäjät olivat useimmiten samaa mieltä väittämästä ”Äänestin itselleni mieluisinta ehdokasta riippumatta siitä, mitkä olivat hänen mahdollisuutensa päästä toiselle kierrokselle”. Useimmiten eri mieltä väittämästä olivat vasemmistoliittoon ja kristillisdemokraatteihin samastuvat äänestäjät, mikä kuvastaa sitä, että taktikointi – itselle mieluisimman ehdokkaan äänestämättä jättäminen

³ Kokoomus toimii mallissa referenssikategoriana, johon muita kategorioita verrataan.

⁴ Vetosuhde (engl. odds ratio) kuvaa todennäköisyyden ja epätodennäköisyyden suhdetta.

vaalien kilpailutilanteeseen liittyvistä syistä – oli yleisintä juuri näiden puolueiden kannattajien keskuudessa.

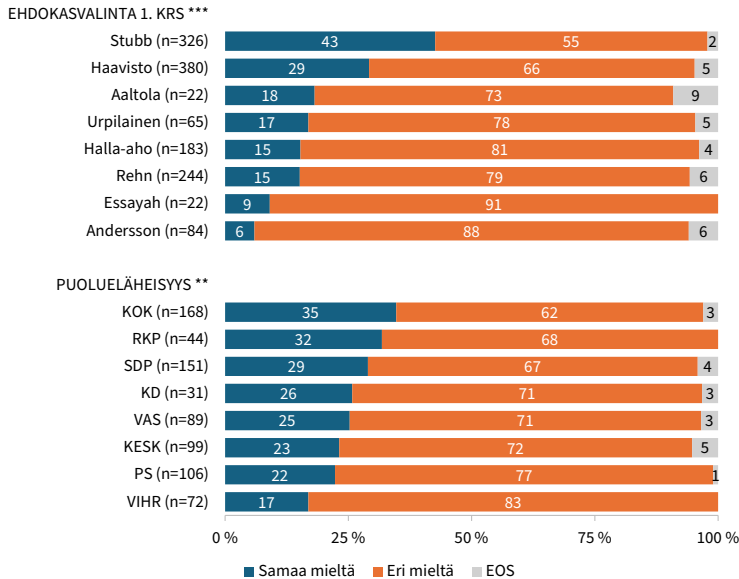
Kuvio 4.4 Suhtautuminen väittämään “Äänestin itselleni mieluisinta ehdokasta riippumatta siitä, mitkä olivat hänen mahdollisuutensa päästä toiselle kierrokselle”.

Vastausjakaumat ehdokasvalinnan ja puolueläheisyyden mukaan (%). Khiin neliötestin p-arvo: * < 0,05; ** < 0,01; *** < 0,001. Lähde: Presidentinvaalit 2024 -kyselytutkimusaineisto (Kujanen & Raunio 2025).

Kuviossa 4.5 esitetään vielä voittajan vankkureista viehättyneiden äänestäjien osuus ehdokasvalinnan ja puolueläheisyyden mukaan eli suhtautuminen väittämään “Äänestin ennen kaikkea sellaista ehdokasta, jolla oli vaaleja edeltäneiden kannatusmittausten perusteella parhaat mahdollisuudet tulla valituksi presidentiksi”. Tulokset ovat johdonmukaisia siltä osin, että tällaisia äänestäjiä oli selvästi eniten vaalien voittajaa Alexander Stubbia äänestäneiden keskuudessa ja toiseksi eniten vaalien kakkoseksi tulleen Pekka Haaviston äänestäjissä.

Yksi kiinnostava havainto kuvion 4.5 osalta liittyy RKP:hen samastuvien vastauksiin. Harkintajoukkoja koskeissa analyyseissa vaikutti nimittäin siltä, että Stubbilla ja Haavistolla oli yhtä vahva asema RKP:n kannattajien keskuudessa, mutta tästä huolimatta heistä usealla vaaka kallistui äänestyskopilla Stubbiin (taulukko 4.4). Liittyikö tämä näkemykseen siitä, että Stubb lopulta voittaisi Haaviston, vai ratkaisiko äänen Stubbin hyväksi esimerkiksi se, että Stubb puhuu äidinkielenään ruotsia? Joka tapauksessa RKP:n kannattajien äänet olivat Stubbin vaalivoiton kanalta tärkeitä.

Äänestin ennen kaikkea sellaista ehdokasta, jolla oli vaaleja edeltäneiden kannatusmittausten perusteella parhaat mahdollisuudet tulla valituksi presidentiksi

Kuvio 4.5 Suhtautuminen väittämään “Äänestin ennen kaikkea sellaista ehdokasta, jolla oli vaaleja edeltäneiden kannatusmittausten perusteella parhaat mahdollisuudet tulla valituksi”.

Vastausjakaumat ehdokasvalinnan ja puolueläheisyyden mukaan (%). Khiin neliötestin p-arvo: * < 0,05; ** < 0,01; *** < 0,001. Lähde: Presidentinvaalit 2024 -kyselytutkimusaineisto (Kujanen & Raunio 2025).

Johtopäätökset

Taktinen äänestäminen nousi julkiseen keskusteluun jälleen vuoden 2024 presidentinvaaleissa. Kevään 2023 eduskuntavaaleissa sosialidemokraattien katsottiin vetäneen taktisia äänestäjiä taakseen vihreiltä ja vasemmistoliitolta, jolloin taktikoinnin kohteena oli halu vaikuttaa pääministeripuolueeseen. Presidentinvaaleissa sosialidemokraatit puolestaan näyttivät kärsivän taktikoinnista, sillä valtaosa heidän kannattajistaan asettui tukemaan paremmissa kilpailuasetelmissa olevaa valitsijayhdistyksen ehdokasta Pekka Haavistoa. Vaikka taktinen äänestäminen liittyy luontevasti juuri presidentinvaaleihin, joissa valitsijoiden on helpompi arvioida oman äänensä merkitystä vaalien lopputulokseen kuin eduskuntavaaleissa, keskustelu taktikoinnista kiinnittyy myös nykyhetken polarisaatiokehitykseen ja puoluekentän blokkiutumiseen: raja-aidat etenkin punavihreän blokin – SDP:n, vasemmistoliiton ja vihreiden – kannattajien keskuudessa ovat madaltuneet. Myös kesän 2024 Euroopan parlamentin vaaleissa punavihreiden äänten keskittymistä oli näkyvissä vasemmistoliiton Li Anderssonin kerätessä lähes neljännesmiljoona ääntä.

Puoluekentän blokkiutumisen ja äänestäjäkunnan polarisaation vuoksi äänestäjien liikkuvuutta punavihreiden puolueiden välillä ei ole aina syytä kutsua taktikoinniksi. Silloinkin kun vaalien kilpailutilanne tuo mukaan taktisen elementin, puolue- tai ehdokasvalinta ei tapahdu arvotyhjiössä. Puolueet tai ehdokkaat voivat olla äänestäjän harkintajoukossa hyvin lähellä toisiaan tai jopa yhtä mieluisia, ja taustatieto vaalien kilpailutilanteesta kallistaa vaa'an milloin kenenkin hyväksi.

Tämän luvun empiiristen analyysien pohjalta on esimerkiksi selvää, että vaikka osa vasemmistoliiton kannattajista ajautui vaalien kilpailutilanteen vuoksi äänestämään toista ehdokasta kuin itselleen mieluisinta Li Anderssonia, tämän toisen ehdokkaan – Pekka Haaviston – äänestäminen ei kuitenkaan tarkoittanut tuen antamista epämieluisalle ehdokkaalle, sillä Haavisto oli monelle vasemmistoliittoon samastuvalle lähes yhtä pidetty ehdokas. Vastaavasti SDP:n osalta tulokset osoittavat, ettei puolueen oma ehdokas Jutta Urpilainen ollut erityisen pidetty ehdokas puolueeseen samastuvien keskuudessa, ja että Haavisto ja Andersson olivat SDP:hen samastuvissa selvästi Urpilaista mieluisampia. Näin ollen kynnys äänestää Haavistoa oli SDP:hen samastuvilla todennäköisesti vielä pienempi kuin vasemmistoliittoon samastuvilla.

Keskusta-oikeiston äänestäjien keskuudessa taktikointi sen sijaan vaikuttaisi olleen varsin vähäistä. Jussi Halla-ahon kannatus toki nousi merkittävästi vaalikampanjan viimeisellä viikolla aina vaalipäivään saakka, mutta perussuomalaisten äänestäjät aktivoituvat usein eduskuntavaaleissakin varsin myöhään. Muut keskusta-oikeistolaiset ehdokkaat, Alexander Stubb ja Olli Rehn, nostivat hekin kannatustaan ensimmäisen kierroksen kamppailun loppumetreillä. Toisella kierroksella taktikointiin ei ole enää mahdollisuutta, vaikka äänestäminen toista ehdokasta vastaan onkin yleistä oman ehdokkaan pudottua kisasta. Toisella kierroksella olivat vastakkain talouspoliittisesti toisistaan hieman eroavat mutta liberaalit arvot pitkälti jakavat ehdokkaat. Perussuomalaiset näyttivätkin äänestäneen hyvin vaimeasti Haavistoa vastaan ja moni jäi kotiin: äänestysprosentti 70,7 oli toisella kierroksella yli neljä prosenttiyksikköä ensimmäistä kierrosta alhaisempi.

Lähteet

- Aldrich, J. H., Blais, A. & Stephenson, L. B. (2018). Strategic Voting and Political Institutions. Teoksessa Aldrich, J. H., Blais, A & Stephenson, L. B. (toim.), *The Many Faces of Strategic Voting: Tactical Behavior in Electoral Systems Around the World*, University of Michigan Press, 1–27. <https://www.jstor.org/stable/j.ctvh4zhzr.4>
- Blais, A., Nadeau, R., Gidengil, E. & Nevitte, N. (2001). Measuring Strategic Voting in Multiparty Plurality Elections. *Electoral Studies* 20(3), 343–352. [https://doi.org/10.1016/S0261-3794\(00\)00017-2](https://doi.org/10.1016/S0261-3794(00)00017-2)
- Bølstad, J., Dinas, E. & Riera, P. (2013). Tactical Voting and Party Preferences: A Test of Cognitive Dissonance Theory. *Political Behavior* 35(3), 429–452. <https://www.jstor.org/stable/43653077>
- Evrenk, H. & Sher, C. (2015). Social Interactions in Voting Behavior: Distinguishing between Strategic Voting and the Bandwagon Effect. *Public Choice* 162(3–4), 405–423. <https://www.jstor.org/stable/24507708>
- Festinger, L. (1957). *A Theory of Cognitive Dissonance*. California: Stanford University Press.
- Fisher, S. D. (2004). Definition and Measurement of Tactical Voting: The Role of Rational Choice. *British Journal of Political Science* 34(1), 152–166. <https://www.jstor.org/stable/4092405>
- Fleitas, D. W. (1971). Bandwagon and Underdog Effects in Minimal-Information Elections. *The American Political Science Review* 65(2), 434–438. <https://doi.org/10.2307/1954459>
- Gschwend, T. & Meffert, M. F. (2017) Strategic Voting. Teoksessa Arzheimer, K., Evans, J. & Lewis-Beck, M. S. (toim.), *The SAGE Handbook of Electoral Behaviour*. London: Sage, 339–366.
- Helsingin Sanomat 22.1.2024. Halla-ahon kannatus kovassa nousussa. Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000010089002.html>. Viitattu 5.9.2024.
- Karlsen, R. & Aardal, B. (2016). Political Values Count but Issue Ownership Decides? How Stable and Dynamic Factors Influence Party Set and Vote Choice in Multiparty Systems. *International Political Science Review* 37(2), 261–276. <https://doi.org/10.1177/0192512114558456>
- Kawecki, D. & Kekkonen, A. (2024). Affektiivinen polarisaatio ja puoluevalinta. Teoksessa Kestilä-Kekkonen, E., Rapeli, L. & Söderlund, P. (toim.) *Pääministerivaalit polarisaation aikakaudella – Eduskuntavaalitutkimus 2023*. Helsinki: Oikeusministeriö, 224–242. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-875-4>
- Kestilä-Kekkonen, E., Sipinen, J. & Westinen, J. (2024). Harkintajoukot ja taktinen äänestäminen. Teoksessa Kestilä-Kekkonen, E., Rapeli, L. & Söderlund, P. (toim.) *Pääministerivaalit polarisaation aikakaudella – Eduskuntavaalitutkimus 2023*. Helsinki: Oikeusministeriö, 198–221. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-875-4>
- Kujanen, M. & Raunio, T. (Tampereen yliopisto) (2025). Presidentinvaalit 2024 [data]. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja]. DOI: <https://doi.org/10.60686/t-fsd4019>; URN: <https://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD4019>

- Lebon, I., Baujard, A., Gavrel, F., Igersheim, H. & Laslier, J. (2018). Sincere Voting, Strategic Voting. Teoksessa Aldrich, J. H., Blais, A. & Stephenson, L. B. (toim.), *The Many Faces of Strategic Voting: Tactical Behavior in Electoral Systems Around the World*, University of Michigan Press, 203–230. <https://www.jstor.org/stable/j.ctvh4zhr.13>
- Lee, W. (2010). Bandwagon, Underdog, and Political Competition: The Uni-Dimensional Case. *Social Choice and Welfare* 36(3–4), 423–449. <https://doi.org/10.1007/s00355-010-0515-0>
- Lisi, M. (2022). Age, Period and Cohort Effects in a Dealigned Electorate: Comparing Late Deciders and Vote Switchers. *Swiss Political Science Review* 28(4), 728–749. <https://doi.org/10.1111/spsr.12534>
- Mitteregger, R. (2024). Overlooked de- and realignment? Cohort differences in consideration sets. *West European Politics*, 48(4), 883–919. <https://doi.org/10.1080/01402382.2024.2412477>
- Morton, R. & Ou, K. (2015). What motivates bandwagon voting behavior: Altruism or a desire to win? *European Journal of Political Economy*, 40, 224–241. <https://doi.org/10.1016/j.ejpoleco.2015.04.009>
- Nedungadi, P. (1991). Recall and Consumer Consideration Sets: Influencing Choice Without Altering Brand Evaluations. *Journal of Consumer Research* 17(3), 263–276. <https://doi.org/10.1086/208556>
- Oscarsson, H. & Rosema, M. (2019). Consideration Set Models of Electoral Choice: Theory, Method, and Application. *Electoral Studies* 57, 256–262. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2018.08.003>
- Oskarson, M., Oscarsson, H. & Boije, E. (2015). *Consideration Sets for Party Choice: Size, Content, Stability and Relevance*. Gothenburg: University of Gothenburg.
- Oskarson, M., Oscarsson, H. & Boije, E. (2016). Consideration and Choice: Analyzing Party Choice in the Swedish European Election 2014. *Scandinavian Political Studies* 39(3), 242–263. <https://doi.org/10.1111/1467-9477.12065>
- Rekker, R. & Rosema, M. (2019). How (Often) Do Voters Change Their Consideration Sets? *Electoral Studies* 57, 284–293. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2018.08.006>
- Shocker, A. D., Ben-Akiva, M., Boccara, B. & Nedungadi, P. (1991). Consideration Set Influences on Consumer Decision-Making and Choice: Issues, Models, and Suggestions. *Marketing Letters* 2(3), 181–197. <https://www.jstor.org/stable/40216215>
- Steenbergen, M. R. & Willi, T. (2019). What Consideration Sets Can Teach Us about Electoral Competition: A Two-Hurdle Model. *Electoral Studies* 57, 263–274. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2018.08.004>
- Walgrave, S., Tresch, A. & Lefevere, J. (2015). The Conceptualisation and Measurement of Issue Ownership. *West European Politics* 38(4), 778–796. <https://doi.org/10.1080/01402382.2015.1039381>
- Wass, H., Kärriylä, I., Luostari, R. & Isotalo, V. (2024). Äänestäjät ja ehdokkaat blokkiutuvassa politiikassa. Teoksessa Kestilä-Kekkonen, E., Rapeli, L. & Söderlund, P. (toim.) Pääministerivaalit polarisaation aikakaudella – Eduskuntavaalitutkimus 2023. Helsinki: Oikeusministeriö, 44–65. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-875-4>
- Yleisradio 25.1.2024. Ylen presidenttikysely: Halla-aho nousi ryminällä. Saatavissa: <https://yle.fi/a/74-20071122>. Viitattu 25.1.2024.

5

Mistä presidentinvaaleissa on kyse? Vaalijulkisuus gallupien ja vaalikoneiden näkökulmasta

Risto Niemikari

Johdanto: Ulkopolitiikan henkilövaali

”Ihan mukavaa että päästään tasavallan presidenttiä koskeviin aiheisiin näin tunnin jälkeen tässä viimeisessä tentissä.”

– kokoomuksen presidenttiehdokas Alexander Stubb Ylen vaaliväittelyssä
25.1.2024

”Kaikki nämä koskevat jollain tavalla koska arvojohtajuus.”

– keskustelun juontaja Annika Damström

Ylen 25.1.2024 järjestämä ”Suuri vaalikeskustelu” (Yle 2024b) herätti kritiikkiä niin osallistuneiden ehdokkaiden, sitä seuranneiden kansalaisten kuin tutkijoidenkin piirissä, koska kahden tunnin lähetysajasta melkein puolet käytettiin sisäpolitiikasta puhumiseen, eikä presidentin varsinaisiin tehtäviin liittyviin asiakysymyksiin (Muhonen 2024; Pakarinen 2024). Keskustelu alkoi juontajan johdannolla: ”Tänä iltana puhumme erityisesti taloudesta ja hyvinvointiyhteiskunnasta, johon myös tasavallan presidentti voi arvojohtajana vaikuttaa.” Stubb esitti yllä siteeratun, ilkurisen heittonsa 50 minuutin keskustelun jälkeen, ja kristillisdemokraattien Sari

Essayah oli jo 10 minuutin kohdalla ihmetellyt vastaavaa. Osa ehdokkaista muistutti presidentin varsinaisista tehtävistä useaan otteeseen tentin mittaan. Toisaalta osittain samatkin ehdokkaat ilmoittivat halukkuudestaan toimia ”arvojohtajana.” Keskustelu äityi ajoittain hallitus- ja oppositiopuolueiden väliseksi eduskunnan salikeskusteluksi, jossa politikointiretoriikalla (Palonen 1993; 2003) etsittiin syyllisiä maan ongelmiin menneiltä hallituskausilta. Tähän keskustelua johdatteli juontaja, joka useaan otteeseen kytki keskustelun nimenomaan istuvan hallituksen talouspolitiikkaan:

Se on toden totta, että nämä sisäpoliittiset asiat eivät kuulu presidentille, mutta kyllä, [kansalaisten] kiinnostus on suurta myös siihen, että ymmärtääkö presidentti minkälaisissa realiteeteissa kansa elää. Nyt haluaisin ottaa toisen käsiäänestyksen. Lisääntykö hyvinvointi Suomessa hallituksen talouspoliittisilla toimilla? Kuka on sitä mieltä, että lisääntyy? [Pekka Haavisto: Juuri tämän hallituksen vai yleensä hallituksen?] Tämän hallituksen, nyt, näillä talouspoliittisilla toimilla. Lisääntykö hyvinvointi? Kaksi kättä meni ylös ja kokoomusta edustava presidenttiehdokas ei nostanut kättään, vaikka on pääministeripuolue tämä.

Ylen reaktiot kritiikkiin keskittyivät kahteen seikkaan. Sekä juontaja Damströmin itsensä että uutis- ja ajankohtaistoiminnan vastaavan päätoimittajan Jouko Jokisen mielestä talous- ja sisäpolitiikkaan keskittyminen on perusteltua, koska presidentti on myös arvojohtaja (Laitinen & Hakulinen 2024; Muilu 2024). Jokinen lisäsi myös, että muissa tenteissä on jo puhuttu ulko- ja turvallisuuspolitiikka läpi niin moneen kertaan, että jotain muuta oli keksittävä. Vaikuttaisi siltä, että tiedotusvälineissä kollektiivinen vaalitenttien kokonaismäärän tarkistaminen alaspäin olisi paikallaan. Perustelut sisäpoliittisen keskustelun esillä pitämisen puolesta palautuvat aina samaan lähtöpisteeseen; ”koska arvojohtajuus.” Tämä toimittaja Damströmin vastaus nojasi eksplisiittisesti internetin meemikulttuuriin, joten ei liioiteltua pitää sitä huumorina. Päätoimittaja Jokisen tokaisu ”onko se nyt hirveän huono asia, että presidentinvaalitentissä puhutaan politiikkaa?” (Muilu 2024) puolestaan kieli vahvasta turhautumisesta.

Vaaleissa suurimmat voitot tapahtuvat jo siinä, kun määritellään mistä näissä vaaleissa ylipäättään äänestetään – mistä näissä vaaleissa on kyse? Niin politiikat kuin tiedotusvälineetkin pyrkivät vaikuttamaan tähän asetelmaan. Kun Suomessa vahvistettiin perustuslakimuutoksella pääministerin valtaa presidentin kustannuksella vuosituhaten taitteessa, tuli eduskuntavaaleista suurimpien puolueiden ja median käsittelyssä pian niin sanotut pääministerivaalit. Suomen perustuslaki ei tunne käsitettä pääministerivaalit, vaan lähtee liikkeelle siitä, että kansaa edustaa valtiopäiville kokoontunut eduskunta, joka puolestaan valitsee pääministerin. Ministerin on oltava ”rehelliseksi ja taitavaksi tunnettu” Suomen kansalainen. Eduskuntavaaleissa valitaan kaksisataa kansanedustajaa, ei pääministeriä.

Ajatus siitä, että suurimman eduskuntapuolueen puheenjohtaja on automaattisesti pääministeri ei siis suinkaan tule perustuslaista, vaan perustuu puolueiden keskinäiseen sopimukseen, joka asetelma suoraan hyödyttää suuria puolueita pienempien puolueiden kustannuksella (Wass ym. 2024, 60). Tämän sopimuksen herasmiesluonne on siis katsojan silmässä. Pienissä puolueissa järjestely on ainakin herättänyt vahvasti närää sekä tuoreeltaan että edelleen (Hirvasnoro 2022; ks. esim. Puhakka 2018). Eikä kumma, sillä kyselyiden mukaan äänestäjien enemmistö on kuluneiden parin vuosikymmenen aikana omaksunut ajatuksen, että eduskunta-vaaleissa äänestämällä vaikutetaan pääministerivalintaan (Kunnallisalan kehittämissäätiö 2023).

Samaan tapaan presidentinvaaleihin vaikuttaa pesiytyneen käytäntö, jonka mukaan niissä valitaankin joku muu toimija kuin mitä perustuslaki sanoo. Perustuslain uudistuksilla on nimenomaan pyritty rajaamaan presidentin poliittista valtaa parlamentarismin nimissä, ja tekemään presidentistä ulkopoliitiikan johtaja – yhteistoiminnassa valtioneuvoston kanssa, kuten perustuslain tunnettu muotoilu kuuluu. Tästä huolimatta presidentistä on yritetty erityisesti tiedotusvälineissä tehdä milloin mitäkin johtajaa. Näistä huomattavin lienee ajatus presidentistä niin sanottuna arvojohtajana. Vesa Koskimaa, Maarika Kujanen ja Tapio Raunio käsittelevät tätä teemaa tämän teoksen luvussa 7.

Ylen vaalitentti 25.1.2024 toi keskustelun presidentin roolista ja niin sanotusta arvojohtajuudesta jokaisen silmille, mutta ilmiö on näkyvillä muuallakin kuin televisioituissa vaalitenteissä. Tässä luvussa käsitellään uutismedian roolia 2024 presidentinvaaleissa gallup-uutisoinnin ja vaalikoneiden kautta. Gallupeissa äänestäjiltä kysytään ja heille tarjotaan tietoa ehdokkaiden oletetusta kannatuksesta. Vaalikoneissa äänestäjät voivat haarukoida ehdokkaiden näkemyksiä poliittisiin kysymyksiin ja löytää itsellensä sopivan ehdokkaan, jota äänestää. Sekä gallup-uutisten että vaalikoneiden laatijat joutuvat ottamaan kantaa kysymykseen: mistä näissä vaaleissa on kyse?

Tiedotusvälineille gallupit ja vaalikoneet ovat datajournalismin aarreaitta. Ne tarjoavat pohjadataa, jonka perusteella voidaan julkaista useita jatkojuttuja eri näkökulmista (Borg & Koljonen 2020, 87–93; vrt. Uskali & Kuutti 2016). Toiset tiedotusvälineet uutisoivat kilpailijoidensa gallupeista valikoivasti. Yhtäältä kilpailijan saavutukseen ei ole kaupallisesti katsoen syytä kiinnittää ylimääräistä huomiota, mutta toisaalta käänteet gallupeissa kannattaa ja täytyy muidenkin tiedotusvälineiden noteerata huolella silloin, kun kyseessä on riittävän merkittävä muutos. Poliittisen viestinnän tutkimuksen näkökulmasta kyse on myös eräänlaisesta metauutisoinnin (metacoverage) alatyypistä, jossa politiikan uutinen generoi lisää uutisia (Esser & D'Angelo 2003). Tällöin tehdään ”uutisia uutisista”, joissa median oma rooli osana poliittista prosessia on läsnä (Wise & Brewer 2010). Tyypillisesti metauutisointia koskevat tutkimukset keskittyvät tiettyyn kampanjaan, kuten myös tämä käsillä oleva tutkimus (ks. esim. D'Angelo & Esser 2014).

Käytän tässä luvussa aineistoina Suomen keskeisimpien medioiden gallupeja, niitä koskevaa uutisointia sekä vaalikoneita presidentinvaaleissa 2024. Gallupeja ja Gallup-uutisointia käsittelen pääasiassa kesän 2023 jälkeiseltä ajalta, jos kohta joitain mielipidemittauksia oli toki tehty ja julkaistu jo aiemminkin. Tarkastelussani on Ylen, MTV Uutisten, Helsingin Sanomien, Iltalehden, Uutissuomalaisen ja Maaseudun Tulevaisuuden teettämät gallupit sekä yksi Åbo Akademin erillinen mittausta. Tämän rajauksen myötä tarkasteltavia gallupeja on yhteensä 24 kappaletta. Lisäksi käsittelen jonkin verran gallupeihin liittyvää uutisointia, pääasiassa niitä julkaisseiden tiedotusvälineiden omia uutis- ja analyysijuttuja.¹ Seuraavaksi analysoin viiden keskeisimmän tiedotusvälineen (HS, Yle, MTV Uutiset, IL ja IS) vaalikoneiden kysymyssidellöt. Näiden viiden vaalikoneen kysymykset/asiaväittämät muodostavat yhteensä 152 vaalikonekysymyksen aineiston. Lisäksi hyödynnän analyysissa Presidentinvaalit 2024 -kyselytutkimuksen aineistoa.

Luvun tavoitteena on luoda kuvaileva katsaus Suomen 2024 presidentinvaalien tapahtumien kulusta ja asiakysymyksistä kahden keskeisen vaalijulkisuuden muodon, gallupien ja vaalikoneiden, kautta. Gallup-tarkastelu muodostaa ensinnäkin eräänlaisen aikajanan kannatusmittauksissa tapahtuneista muutoksista, ja antaa ainakin otsikkotason käsityksen gallupien saamasta mediahuomiosta. Vaalikoneiden sisältöjen analyysin avulla on mahdollista luoda kattava käsitys siitä, miten niissä painotettiin eri asiakysymyksiä presidentinvaaleissa 2024. Lisäksi havaintoja arvioidaan kriittisesti luvun otsikon mukaista kysymyksenasettelua vasten: mistä presidentinvaaleissa 2024 oli kyse? Keskeinen rajoite tässä lähestymistavassa on, että merkittävä vaalijulkisuuden muoto – vaalitentit- ja väittelyt – jäävät tämän tarkastelun ulkopuolelle. Kyseessä on laadullisesti hyvin erilainen aineisto, jota koskien toivottavasti nähdään muuta tutkimusta.

Gallupit presidentinvaaleissa 2024

Mielipidemittaukset eli gallupit ovat monesti herättäneet huolta politiikan tutkijoissa. Presidentinvaalien 2024 yhteydessä politiikantutkija Hanna Wass ilmaisi Ylen lähetyksessä huolensa mielipidemittauksien ja taktisen äänestämisen välisestä yhteydestä (ks. Sonkajärvi 2024). Lisäksi ongelmia on kyselytietojen uutisoinnin suhteen. On kyseenalaistettu, tuntevatko tiedotusvälineiden edustajat kyselytutkimuksien metodologiaa tarpeeksi, jotta voivat aidosti ymmärtää ja tulkita lukuja, joita kansalaisille esittävät (Wiberg 2016). Vähäisen tai jopa virheellisen tutkimuksen taustoituksen lisäksi gallupjournalismia riivaavat turhan jyrkät yleistyksiset ja harhaanjohtavat tulkinnat mielipidekyselyiden varsinaisista tuloksista (Suhonen 2016). Lukijalle jää monesti merkittävä tulkintavastuu.

Wassin (2023) kritiikin mukaan gallupit ovat ”vaaliviihdettä”, joiden myötä ”vaalien todellinen tarkoitus hämärtyy.” Vaikka mielipidemittaukset antavat tietoa po-

¹ Kiitän tämän kirjahankkeen tutkimusavustajaa Vilma Tossavaista avusta uutisaineistojen keruussa.

liittisistä voimasuhteista, mielipideilmapiiristä ja mahdollisesti lisäävät poliittisten toimijoiden responsiivisuutta suhteessa kansalaisiin, liittyy niihin myös kosolti ongelmia. Gallupien taustalla on ylimääräytyneitä ja epärealistisia oletuksia äänestäjien liikkuvuudesta ja poliittisesta valveutuneisuudesta. Gallup-uutisoinnilla haetaan raflaavia otsikoita, mutta välillisesti ne samalla edistävät politiikan kehystymistä markkinalogiikkaa noudattelevaksi kilpailuksi kansalaisten mielessä ja mahdollisesti legitimoivat poliitikoiden toimintaa varsinaisen poliittisen prosessin ulkopuolelta käsin. (Ibid.)

Gallupjournalismia tutkineen Pertti Suhosen (2010) mukaan gallupjournalismilla on mahdollista myös vaikuttaa poliittiseen prosessiin ja politiikan tuotoksiin. Suhonen (2006, 111) kytkee nimenomaan presidentinvaalien osalta toisiinsa perustuslakiuudistuksen ja gallupien vaikutusvallan:

Presidentinvaalin vaalitavan muuttaminen muutti Suomen poliittisen järjestelmän toimintaa ehkä enemmän kuin osattiin odottaa. *Suora kaksivaiheinen kansanvaali* teki koko prosessista aikaisempaa enemmän ehdokkaiden ja äänestäjien välisen. [...] Äänestäjien ohella yhtäältä ehdokkaiden kampanjatoimistot ja toisaalta joukkoviestimet vahvistivat asemaansa. Ehdokkaiden kannatusta mittaavat ja muut mielipidetutkimukset ovat saaneet ennennäkemättömän keskeisen roolin äänestäjien ja ehdokkaiden välisessä vuorovaikutuksessa ja vaalin lopputuloksen muotoutumisessa.

Toisaalta on myös väitetty median agendavallan olevan yleisellä tasolla vähäisempää nimenomaan vaalikampanjoiden aikaan (Walgrave & Van Aelst 2006). Vaalikampanjoiden myötä politiikan asialista muuttuu luonteeltaan symbolisemmaksi, politiikan rutiiniaikoina tapahtuvan käytännön policy-argumentaation sijaan (politiikan substanssiagenda). Lisääntynyt mediahuomio puolestaan avaa poliitikoille lisää mahdollisuuksia esittää omia viestejään haluamallaan tavalla. Vaalikampanjoiden aikaan median tasapuolisuuteen kohdistuu myös normaalia enemmän huomiota ja vaatimuksia. (Ibid.)

Liki puolet äänioikeutetuista äänesti vaalien molemmilla kierroksilla ennakkoon. Annetuista äänistä selkeä enemmistö, reilut kuusikymmentä prosenttia, oli ennakkoääniä molemmilla kierroksilla. Toisen kierroksen varsinaisena vaalipäivänä äänesti vain vajaa neljännes äänioikeutetuista, jota vaaliasiantuntija Sami Borg kommentoi tuoreeltaan ”järkyttävän vähäiseksi” osuudeksi (Ketonen 2024). Voisi jopa sanoa, että gallupien, ennakkoäänestämisen ja ennakkoäänestämisen etene-
nollannen kierroksen. Vaaleissa lieneekin esiintynyt jonkin verran taktista äänestämistä, jota käsittelevät tarkemmin tämän teoksen luvussa 4 Josefina Sipinen, Lisbeth Laine ja Elina Kestilä-Kekkonen.

Kansalaisetkaan eivät vaikuta suhtautuvan gallupeihin erityisen innokkaasti. Presidentinvaalit 2024 -kyselytutkimukseen vastanneita pyydettiin kertomaan, kuinka paljon he seurasivat presidentinvaaleja eri lähteistä. Suurin osa vastaajista

(44,6 %) seuraa gallupeja vain vähän. Ainoastaan reilu kolmannes vastaajista seuraa gallupeja joko melko paljon tai hyvin paljon (yht. 36,2 %). Käyttöasteen ääripäistä voidaan tehdä vielä se havainto, että gallupit kokonaan huomiotta jättäviä on kaksinkertainen määrä (16,0 %) gallupeja hyvin paljon seuraaviin (7,9 %) verrattuna. Lisäksi kaksi viidestä vastaajasta (39,2 %) oli täysin eri mieltä väitteestä: ”äänestin ennen kaikkea sellaista ehdokasta, jolla oli vaaleja edeltäneiden kannatusmittausten perusteella parhaat mahdollisuudet tulla valituksi presidentiksi.” Sen sijaan kaksi kolmannelta (68,7 %) oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä väitteestä: ”äänestin itselleni mieluisinta ehdokasta mielipidemittauksista välittämättä.”

Kun kansalaisia eivät tunnu gallupit juuri kiinnostavan, niin miksi ihmeessä tiedotusvälineet teettivät niitä näissäkin vaaleissa kymmenittäin? Tämä taitaakin olla asian ydin. Gallupit tuntuvat palvelevan ensisijaisesti median omia tarkoituksia. Mielipidemittauksia teettämällä mediat saavat itselleen uutisaineistoa, ylläpitävät omaa näkyvyyttään toisissa tiedotusvälineissä, osallistuvat poliittiseen prosessiin, syventävät ymmärrystä politiikan ilmiöistä, ja myös pysyvät itse ajan tasalla kansalaisten mielipiteistä (Suhonen 2006, 50–51).

Mielipidetutkimuksen kansainväliset järjestöt ESOMAR ja WAPOR (2014) ovat laatineet gallupien tekijöille laatukriteerit, joissa korostetaan toiminnan puolueettomuutta, läpinäkyvyyttä ja metodologista lujuutta. Näitä kriteeristöjä vasten tarkasteltuna suomalaisessa gallup-uutisoinnissa on ainakin aiemmin havaittu selkeitä puutteita (Heino & Wiberg 2012; A. Salminen ym. 2015). Myös toimittajia varten on olemassa apumateriaaleja mielipidemittauksien tulkitsemiseen ja uutisoimiseen (British Polling Council 2023; WAPOR 2024). Suomessa gallupjournalismia ei koske mitkään erilliset säännöt, vaan nekin kuuluvat Julkisen Sanan Neuvoston tavanomaisen itsesääntelyn piiriin. JSN:n arkistoiduista päätöksistä löytyy vain kourallinen gallupien uutisointia koskevia linjauksia. Päätökset ovat olleet pääsääntöisesti vapauttavia, lukuun ottamatta erästä Suomen Kuvalehden juttua, jonka otsikossa väitettiin Ottawan miinasopimusta koskevan kyselyn tuloksista päinvastaista, kuin mitä kyselyn tulokset olivat (Julkisen Sanan Neuvosto 2004).

Presidentinvaalien gallup-julkisuudessa on erotettavissa kolme toisiaan seuraavaa vaihetta. Ensimmäinen on niin sanottu ’asetelmien hakeminen’, jossa tiedotusvälineet julkaisevat gallupeja jo vuosia ennen kuin ehdokkaiden nimistäkään on mitään varmuutta. Tässä ennakkoharavoinnissa kyselyihin vastaajat saavat usein nimetä useita mieleisiä ehdokkaita, ja nimiä heitellään varsin luovasti vakiintuneiden puolueiden nimispekulaatioiden ulkopuoleltakin. Tiedotusvälineet toisinaan jopa itse mieltävät nämä haravointikyselyt suoranaiseksi osaksi vaaliprosessia: ”IS:n presidenttikysely on **esivaalin omainen**, koska puolueet eivät ole ehdokkaitaan vielä asettaneet. Kyselyssä äänen voi antaa useammallekin ehdokkaalle, jota voisi kuvitella äänestävänsä” (Lehto 2022, korostus RN).

Vastaavasti kun syksyllä 2023 siirryttiin kyselyihin, joissa sai nimetä vain yhden ehdokkaan, totesi Iltalehti heidän elokuisen gallupinsa olevan ”ensimmäinen **todellista äänestystilannetta kuvaava** gallup, jossa pääehdokkaiden nimet ovat selvillä” (Ristamäki & Nurmi 2023b, korostus RN). Tässä kyselyssä olivat mukana myös SDP:n

Jutta Urpilainen ja RKP:n Anna-Maja Henriksson. Urpilaiselta kesti vielä liki kolme kuukautta ilmoittaa suostumuksestaan ehdokkaaksi, ja RKP puolestaan ilmoitti kahta viikkoa myöhemmin, ettei aseta ehdokasta lainkaan. Mukana oli myös Paavo Väyrynen, joka ei lopulta edes onnistunut asettumaan virallisesti ehdolle.

Toinen gallup-julkisuuden päävaihe vaaleissa onkin varsinainen gallup-uutisoinnin jakso – kulta-aika, jona tiedotusvälineet saavat generoitua itselleen uutisia omista ja toistensa kyselytuloksista, ja jolloin vaaleihin on vielä kuukausia aikaa, joten tilaa spekulatioille vailla erehtymisen vaaraa on runsaasti. Näihin kyselyihin vastanneet saavat yleensä nimetä vain yhden ehdokkaan, ja mukana on kulloinkin tiedossa tai ennakoitavissa olevat ehdokkaat. Presidentinvaaleissa 2024 tämän vaiheen voidaan sanoa alkaneen kesälomakauden jälkeen, elokuun lopulla 2023. Kolmanteen ja viimeiseen vaiheeseen gallup-uutisointi etenee, kun ennakoäänestyksen aikana kerätään ja julkaistaan kannatuskyselyitä. Tätä viimeistä vaihetta kutsun tässä tekstissä poleemisesti vaalien nollanneksi kierrokseksi. Käsillä oleva tarkastelu keskittyy siis Mika Aaltolan ilmiötä lukuun ottamatta mainittuihin toiseen ja kolmanteen vaiheeseen.

Taulukossa 5.1 on Ylen, MTV Uutisten, Helsingin Sanomien, Iltalehden, Uutisuomalaisen ja Maaseudun Tulevaisuuden teettämien gallupien (yht. 24 kpl) tulokset koskien presidentinvaalin ensimmäistä kierrosta.² Monesti kannatusmittauksissa oli kysytty erikseen myös toisen kierroksen mahdollisista skenaarioista, mutta tähän taulukkoon olen koonnut kaikkien ehdokkaiden tiedot. Myös tiedot ennakoäänestyksen alkamisesta ja päättymisestä sekä viralliset vaalitulokset kummankin kierroksen osalta löytyvät taulukosta. Näin ollen taulukkoa voi lukea ylhäältä alaspäin myös eräänlaisena tapahtumien aikajanana. Taulukon luvut ovat prosenttiyksikköjä sellaisena kuin ne on uutisissa ilmoitettu. Täten luvut ovat monesti median toimesta tasalukuihin pyöristettyjä, ja joskus rivin summasta puuttuu useampi prosenttiyksikkö täydestä sadasta. Nämä ovat valtaosin virallisen ehdokasasettelun varmistumista edeltäneitä gallupeja, joissa on ollut mukana muitakin nimiä kuin taulukkoon sisällytetyt lopulliset ehdokkaat. Kunkin gallupin johtajan kannatusluku on lihavoitu. Taulukko ja lähdeluettelo sisältävät myös tekstin ja taulukon seuraamista helpottavan juoksevan rivitunnisteen G01–G24.

² Symmetrian vuoksi taulukossa on myös aikajärjestyksessä ensimmäinen kahdesta Åbo Akademin toteuttamasta kyselystä, koska niistä jälkimmäinen ilmoitettiin MTV Uutisten tilaamaksi, ja olisi siten ollut tarkastelussa mukana joka tapauksessa.

Vaikka gallup-uutisointiin liittyy olennaisesti sensaationhakuisuus, olivat gallup-lukemat jälkikäteen arvioituina melko yllätyksettömiä. Pekka Haavisto ja Alexander Stubb olivat alusta asti omassa luokassaan kannatusmittauksissa, ja päätyivät myös vaalin toiselle kierrokselle. Kolmanneksi kärkiehdokkaaksi nousi oikeastaan vain Jussi Halla-aho joulun edeltä vaalien ensimmäiselle kierrokselle saakka (G10–G18). Valtaosalla ehdokkaista presidentinvaalien kannatuskehityksen tarina oli tasainen. Ehdokkaat Li Andersson, Sari Essayah, Harry Harkimo, Olli Rehn ja Jutta Urpilainen pysyttelivät alkusyksystä vaalien ensimmäiseen kierrokseen saakka pitkälti samoissa asemissa, ja heidän ensimmäisen kierroksen vaalituloksensa olivat niin ikään tuttujen prosenttilukujen maastossa. Selkeimpiä muutoksia olivat Halla-ahon kannatuspyrähdyksen lisäksi Haaviston ja Stubbin keskinäisen järjestyksen vaihtuminen sekä Mika Aaltolan kannatuksen tasainen lasku vaalien lähestyessä.

Seuraavassa käydään läpi presidentinvaalien 2024 gallupeja koskevaa uutisointia. Tarkastelun tavoitteena on kuvaileva, laadullinen katsaus gallup-uutisten keskeisimmistä ilmiöistä, ja se rajautuu pääasiassa kunkin gallupin julkaiseen tiedotusvälineen uutisiin. Näitä ovat (a) alkuasetelma, jossa jo ennakoitiin Haaviston ja Stubbin välistä toista kierrosta, (b) Stubbin vähittäinen siirtyminen gallupien kärkeen, (c) mustan hevosen etsintä ja Halla-ahon kannatuksen nousu ensimmäisen kierroksen lähestyessä, (d) Haaviston mahdollisen nousun odottelu toisella kierroksella sekä (e) Mika Aaltola -ilmiö.

Heti alkusyksystä 2023 päällimmäinen johtopäätös kaikilla tiedotusvälineillä oli se, että vaaleissa tullaan menemään toiselle kierrokselle, ja kaksikko on todennäköisimmin Haavisto ja Stubb – jos kohta liikkuvien äänestäjien mahdollisuuksilla muuttaa kuviota spekulointiin. Iltalehden 24.8.2023 julkaisema, ”ensimmäinen todellista äänestystilannetta kuvaava gallup” (G01), keskittyi toteamaan, että kannatuslukujen valossa vaaleissa tullaan tarvitsemaan toinen kierros, jonne lienevät selviytymässä Haavisto ja Stubb. Iltalehden omat analyysit keskittyivät toisen kierroksen spekulatioihin gallupien taustamuuttujien valossa. Juha Ristamäen ja Lauri Nurmen (2023a) analyysin mukaan vaali tulisi ratkeamaan blokkipoliittiseen äänestämiseen siten, että PS:n kannattajista tulee Stubbin kuninkaantekijä tämän ja Haaviston välisessä blokkiasetelmassa. Tuo ennakointi kantoi lopulta helmikuulle 2024 saakka, vaalien toisen kierroksen spekulatioihin.

Utissuomalainen suhtautui omaan 12.9.2023 gallupiinsa (G02) hieman maltillisemmin, todeten sen olevan ”ensimmäisiä presidenttikyselyitä, joista voi päätellä jotain tulevien vaalien asetelmista.” Haavisto julistettiin ”suosikiksi” ja Stubb toiseksi. Mukaan oli liitetty tutkijoiden arvioita siitä, että voittajan vankkurit -ilmiö saanee äänestäjiä asettumaan vahvemminkin tämän kaksikon taakse. Utissuomalainen kiinnitti kuitenkin huomiota myös kannastaan epävarmojen suureen osuuteen (16,0 %). Ylen (G03) mukaan Haavisto ja Stubb -kaksikko ”pesee kaikki muut.” Gallup-uutisessa keskityttiin pitkälti spekuloidaan toisen kierroksen kuvioilla, ja samaa teki myös samana päivänä oman gallupinsa julkaissut HS (G05). 13.10.2023 gallupinsa (G04) myötä Yle julisti jo, että sen ”presidenttikyselyn perusteella vaalien voitto ratkeaa Pekka Haaviston ja Alexander Stubbin välillä.”

Edellisestä Haaviston johtamasta gallup-mittauksesta ehti kulua hieman yli kuukausi, kun Yle julkaisi seuraavan gallupinsa (Go6) 15.11.2023 otsikolla "Presidenttikisan kärkisija vaihtui – johtokaksikko repi eroa muihin." Välissä tapahtunut olennainen muutos oli Stubbin virallinen nimittäminen kokoomuksen presidenttiehdokkaaksi 28.10.2023. Kyseisen Ylen gallupin tarkastelujakso alkoi kahta päivää myöhemmin. Mediassa alkoi Stubbin ja Haaviston välinen kaksinkamppailu, jossa he vuorottelivat gallupien kärjessä vain muutaman prosenttiyksikön päässä toisistaan, aina vaalien ensimmäisen kierroksen varsinaiseen vaalipäivään saakka. Gallupien kokonaisuutta katsoen voidaan kuitenkin sanoa, että Stubbin johtoasemasta tuli koko lailla vakiintunut aina loppuun saakka, sillä marraskuun 2023 jälkeen julkaistuissa 19 gallupissa Haavisto oli Stubbia suositumpi vain kolme kertaa. Joukossa on myös yksi jaettu ykkössija.

Stubbin ja Haaviston vuorotellessa gallupien suosituimman ehdokkaan roolissa tiedotusvälineiden uutisointi noudatteli monin paikoin presidentinvaaleja ehdokaiden välisenä urheilukilpailuna kehystävää linjaa. Tällaisia ilmauksia olivat esimerkiksi: "Haavisto johtaa yhä, vaikka Stubb on nousussa" (Maaseudun Tulevaisuus, Go7), "sunnuntaina presidenttikisaan ilmoittautuneen Jutta Urpilaisen (sd) kannatus on noussut neljä prosenttiyksikköä" (HS, Go8), "Stubb on kuronut eroa kiinni" (Uutissuomalainen, Go9), "kärkikolmikon takana tulevat ehdokkaat ovat vaihtaneet kuukauden aikana keskenään paikkoja kuin tuolileikissä" (Yle, G10), "Haavisto ja Stubb tasalukemissa presidenttikisassa – Halla-aho ohitti Rehnin" (Maaseudun Tulevaisuus, G11) sekä "Stubb ohitti täpärästi vihreiden tukeman Pekka Haaviston" (Uutissuomalainen, G12).

Perussuomalaisten Jussi Halla-ahon gallup-kannatus oli kesästä 2023 joulukuun puoleenväliin pysynyt sangen vakaasti 9 ja 10 prosentin välillä. Joulun alla Halla-ahon kannatus nousi ensimmäistä kertaa yli kymmenen prosentin Maaseudun Tulevaisuuden gallupissa (G11). Hänen gallup-kannatuksensa nousi ennakköänessykseen mennessä 18 prosenttiin saakka, ensimmäisen kierroksen vaalituloksen ollessa lopulta 19 prosenttia. Näin ollen Halla-ahosta tuli lopulta vaalien kolmanneksi kannatetuin ehdokas, vaikka hän oli vielä alkusyksystä 2023 gallupeissa sekä Olli Rehnin että Mika Aaltolan takana.

Stubb-Haavisto-asetelma oli jo syksyn 2023 mittaan alkanut vaikuttaa tylsältä, joten välissä jännitystä oli haettu spekuloimalla mahdollisella mustalla hevosella, kolmannella ehdokkaalla joka 'haastaisi' vakiintuneen asetelman – ennen kuin ehdokasasettelu on edes virallistettu. Nämä haaveet olivat jo aiemmin kohdistuneet Mika Aaltolaan. Marraskuulle tultaessa Aaltolan gallup-kannatus oli selkään taputelijoiden harmiksi sulanut, joten toiveille tarvittiin uusi kohde. Aaltolan jälkeen se oli SDP:n Jutta Urpilainen, jonka marraskuussa arveltiin tulevan mukaan kilpaan ja vetävän pelin uusiksi.

Ylen analyysissa 15.11.2023 ennakoitiin, että neljän prosentin kannatuksesta ja vahvistamattomasta ehdokkuudesta huolimatta juuri Urpilainen voisi "sokea Alexander Stubbin ja Pekka Haaviston pelin" (Kinnunen 2023). Myös IS:n politiikan erikoistoimittaja Timo Haapala (2023a) pohti muutamaa päivää myöhemmin, onko

Urpilainen ”jokeri, joka tiputtaa Pekka Haaviston toiselta kierrokselta.” Urpilaisen gallup-lukemat jäivät kuitenkin vielä ehdokkuuden varmistumisen jälkeenkin melko heikoiksi, ja asia jäi vähitellen sikseen.

Lopulta käteen jäi tuttu kumppanuus: Jussi Halla-aho ja lehdistö. Kun sekä Aalto-la että Urpilainen epäonnistuivat yllättämisessä, ja Olli Rehnin kampanjan draaman kaari osoittautui harmaudessaan sangen vakaaksi gallupeista uurnille saakka, tarjosi Halla-aho jälleen kirjoiteltavaa. Maaseudun Tulevaisuuden 20.12.2023 julkaisutussa gallupissa (G11) Halla-ahon kannatus nousi ensimmäistä kertaa 12 prosenttiin: ”kärkikolmikossa muhii suuri muutos”, sillä Halla-aho on noussut ”Haaviston ja Stubbinnalle kärkeen.” Käytännössä kyse oli siitä, että Halla-ahon kannatus oli noussut kaksi prosenttiyksikköä lehden omaan, edelliseen gallupiin (G07) verrattuna, samalla kun Rehnin kannatus laski yhden prosenttiyksikön – virhemarginaalin ollessa molemmissa mittauksissa 3 prosenttia suuntaansa. Joulukuun gallupissa Haavisto ja Stubb olivat jaetulla kärkisijalla yli kymmenen prosenttiyksikön päässä kannatuslukemin 23 prosenttia.³ Ilta-Sanomat (2023c) raportoi muutoksen lyhyenä sähkeenä: Haavisto ja Stubb ovat nyt tasoissa, Halla-aho nousi kolmanneksi.

Kirjoittelu oli tässä kohtaa riskaabelia luvuissa tapahtuneisiin muutoksiin nähden, mutta Halla-aho pelasti toimittajat pysyttelemällä kolmannella sijalla niin gallupeissa kuin vaaleissakin. Uutissuomalaisen toimituksessa (G12) Halla-ahon yhden prosentin nytkähdys ylöspäin ei aiheuttanut dramaattisia johtopäätöksiä päivää myöhemmin. HS uutisoi vajaan viikon kuluttua (G13) vastaavan kokoluokan kannatusmuutoksista, että Halla-aho on mennyt Rehnistä ”selvästi ohi.” Vaikka Halla-ahon kannatus jatkoi nousuaan 15 prosenttiin tammikuun puolella, uutisoi Maaseudun Tulevaisuus (G14) muutokset tällä kertaa maltillisesti. Ilta-Sanomien otsikoissa samainen MT:n gallup nähtiin merkinä siitä, että ”presidentinvaaleissa muhii yllätys” (Laukkanen & Pekonen 2024) tai jopa ”todellinen yllätys” (Hautanen 2024). Uutissuomalaisen 20.1.2024 gallupissa (G15) Halla-ahon kannatus jäi jälleen matalammalle, 11 prosenttiin, ja lehdessä aprikoiitiin tutkijakommentein höystettynä, että Halla-aho lieenee persoonana vääränlainen toteuttamaan perussuomalaisten kannatusodotuksia.

Ensimmäisen kierroksen ennakoöänestyksen viimeisinä päivinä Helsingin Sanomat ja Åbo Akademi julkaisivat kenties vaalien järjestyttävimmät mielipidemittaukset. HS:n gallupissa (G16) Halla-ahon kannatus oli noussut jo 18 prosenttiin, jolloin kolmikko Stubb, Haavisto ja Halla-aho oli enää neljän prosenttiyksikön sisällä toisistaan. ”Halla-ahon kannatus kovassa nousussa”, otsikoi HS. Lehden mukaan Halla-aho ”taistelee pääsystä presidentinvaalien toiselle kierrokselle”, ja että ”entisen kärkikaksikon sijaan nyt voi puhua jo kärkikolmikosta.” Esimerkiksi Iltalehti seurasi tapahtumia sivusta, otsikoiden: ”HS-gallup: Halla-ahon kannatus jyrkässä nousussa – Uhkaa jo Haavistoa” (Taipale 2024), sekä klikkiotsikolla ”Näin asiantuntija arvioi Halla-ahon ja Haaviston taistoa – ’Näyttäisi olevan onnistumassa’” (Tan-

³ Tämä tasatulos on ilmoitettu pyöristettyinä lukuina, ja MT:n joulukuun gallup-uutisessa käytettiin pyöristettyjä lukuja myös sen omasta marraskuun gallupista. Näin ollen tässä tekstissä sanottu eroaa hieman taulukon 1 luvuista.

ner 2024). Kun mukaan saatiin vielä Åbo Akademin saman suuntainen mielipidemittaus, pääsi Iltalehti jo julistamaan otsikossaan: ”Halla-ahon kiri on toden teolla käynnissä” (Kaivanto 2024). Ennakkoäänestyksen päättymisen ja varsinaisen vaalipäivän välissä mukaan pääsi omalla gallupillaan myös Yle (G18): ”Ylen presidenttikysely: Halla-aho nousi ryminällä.” Vaikka Halla-aho lopulta niukasti voitti gallupit 19 prosentin äänisaalillaan, jäi hän kuitenkin kauaksi lehdistössä spekuloidusta mahdollisuudesta edetä toiselle kierrokselle.

Haaviston mahdollisesta vastaiskusta tuli vaalien toisen kierroksen juonikuvio gallup-julkisuudessa. Välittömästi vaalien ensimmäisen kierroksen jälkeen Helsingin Sanomat (G19) kiiruhti julkaisemaan ensimmäisen tiedon toisen kierroksen niin sanotuista asetelmista: ”Alexander Stubb selvässä johdossa.” Mielipidetiedustelu toteutettiin ja julkaistiin parin vuorokauden sisällä vaalistudion valojen sammumisesta. Muutaman päivän kuluttua seurasi suma, jossa eri tiedotusvälineet julkaisivat neljän päivän sisällä yhteensä viisi gallupia. MTV Uutisten (G20) mukaan ”Stubbilla olisi melkoinen kaula Haavistoon nähden.” Samana päivänä hieman toisenlaisia lukemia julkaissut HS (G21) taas totesi, että ”Stubbin kaula on kaventunut.” Vaaliviihdettä oli taas tarjolla, kun Halla-ahon yllätyksen spekulointi vaihtui Haaviston niin sanotun loppukirin jännittämiseksi. Mediassa seurattiin tiiviisti sitä, millä tavoin ehdokkaat kohdentavat vaalikampanjan loppuvaiheen.

Toisen kierroksen tiukimman gallup-tuloksen julkaissut Uutissuomalainen (G22) pysyi kuitenkin maltillisena, pohtien tutkijakommenttien kera mahdollisia kannatuksiirtymiä ensimmäisen ja toisen kierroksen välillä. Gallup-uutinen oli otikoitu asiaan menevän koruttomasti: ”53 prosenttia äänestäisi Stubbia, 47 Haavistoa”, jos kohta jatkojutussa vaalien toisesta kierroksesta ennustettiin tulevan jännittävä. Myös Maaseudun Tulevaisuus (G23) kirjoitti suhteellisen maltillisesti, tyytyen pohtimaan ehdokkaiden kannatuksen demografisia taustasyitä. Vaalien viimeisen gallupin julkaissut Yle (G24) sen sijaan pääsi herkuttelemaan urheilumetaforilla, otikon kuullessa: ”Ylen presidenttikysely: Stubbin etumatka kaventui, Haavisto kirii loppumetreillä.” Ylen analyysissa Haavisto muun muassa ”onnistuu viime metreillä kuromaan kaulaa” ja ”kirimään takamatkaansa umpeen.” Lopulta kansa sai sirkushuvinsa. Toisaalta samanaikaisesti oli myös pohdittu, ratkeaisiko vaali kuitenkin lähinnä punavihreän ja oikeistoblokin äänestäjien välisenä väistämättömyytenä, Stubbin hyväksi (Nieminen & Bombin 2024). Tätä teemaa oli pidetty esillä Iltalehden spekulatioissa jo elokuussa 2023, otsikolla: ”PS:n kannattajat saattavat tehdä Stubbista presidentin – Haavistolle ei punavihreä blokki riitä” (Ristamäki & Nurmi 2023a). Stubb voitti kyllä lopulta vaalien toisen kierroksen, mutta historian tiukimmalla erolla kilpailijaansa nähden.

Kuten edellä todettu, gallup-uutisoinnin kolmannen ja viimeisen vaiheen muodostavat ennakkoäänestyksen aikana kerättävät ja ennen varsinaista vaalipäivää julkaistavat gallupit. Ensimmäisen kierroksen ennakkoäänestyksen aikana näin tekivät Maaseudun Tulevaisuus, Uutissuomalainen, Åbo Akademi, Helsingin Sanomat ja Yle (ks. G14–G18 taulukossa 5.1). Toisella kierroksella saman tekivät MTV Uutiset, Helsingin Sanomat, Uutissuomalainen, Maaseudun Tulevaisuus ja Yle (G20–G24).

HS:ltä ehti ilmestyä ensimmäisen varsinaisen vaalipäivän ja toisen kierroksen ennakkoäänestyksen alkamisen välissä myös yksi pikainen gallup (G19). Taktisen äänestämisen kannalta voidaan sanoa, että ainakin nämä gallupit ovat tarjonneet äänestäjille tietoa muiden äänestäjien mahdollisista liikkeistä vaalien ollessa käynnissä. Aiemmin mainitussa Ylen asiantuntijastudiossa 17.1.2024 politiikantutkija Hanna Wass pisti kiitellen merkille, ettei ennakkoäänestyksen alkamispäivänä ollut julkaistu yhtäkään gallupia (Yle 2024a). Maaseudun Tulevaisuuden gallup ilmestyi seuraavana päivänä, ja monia muita pian sen jälkeen.

Ylen Taloustutkimuksella teettämissä gallupeissa (G18 ja G24) kerättiin tietoja kansalaisten (mahdollisesti jo toteutuneista) äänestysmieltymyksistä puhelimitse tismalleen ennakkoäänestyksen ajan sekä vaalien ensimmäisellä että toisella kierroksella. Tulokset julkaistiin molemmilla kierroksilla kaksi päivää ennakkoäänestyksen päättymisen jälkeen, ja kolme päivää ennen varsinaista vaalipäivää. Myös Maaseudun Tulevaisuus teetti toisella kierroksella vastaavanlaisen gallupin (G23). Sen tulokset julkaistiin 7.2. eli päivää ennen Yleä mutta Ylen tavoin ennakkoäänestyksen ja varsinaisen vaalipäivän välissä. Kyseinen gallup on aineiston ainoa, jonka kohdalla aineiston keruun ajankohtaa ei ole tarkalleen yksilöity, vaan on käytetty sanallista ilmausta ”helmikuun alussa.” Myöskään aineiston keruun tapaa ei ole yksilöity niissä kahdessa gallupissa (G14 ja G23), jotka Maaseudun Tulevaisuus on Kantar Agrilla teettänyt vaalien ollessa jo käynnissä. Kärjistäen voisi sanoa, että tässä annetaan varsinaisen vaalipäivän äänestäjien käyttöön otostason tieto annetuista ennakkoäänistä, jotka virallisesti julkaistaan vasta äänestyspaikkojen sulkeuduttua varsinaisena vaalipäivänä. Tämä vaalien *nollas kierros* on siis mediassa jo käytynä, kun varsinainen vaalipäivä on vasta alkamassa.

Gallup-julkisuuden ulkopuolelta on mainittava erikoinen mediatapaus, joka väritti julkista keskustelua vaalien toisella kierroksella, ja mahdollisesti vaikutti myös ehdokkaiden kannatukseen. Ylen ensimmäisen kierroksen tulosillassa 28.1.2024 toimittaja Matti Rönkä sanoi seuraavasti: ”Tässähän voi tulla eteen esimerkiksi toisen ehdokkaan, Pekka Haaviston, sukupuoli suuntautuminen. Miten sen kanssa voi – voi kampanjoida? Jos – voi arvailla että, että on ihmisiä joillekka se on punainen vaate tai vaikeasti hyväksyttävä asia?” (Yle 2024c). Sosiaalisessa mediassa, erityisesti politiikan areenalla viestipalvelu X:ssä (entinen Twitter), nousi kiivasta keskustelua siitä, onko Röngän kysymys sovelias. Toimittaja ja juontaja Marja Hintikka kommentoi Instagram-palvelussa Suomen olevan ”takapajula” ja että kysymys oli ”täysin sopimatonta ja sivistymätöntä” sekä myös ”vastoin kaikkia yhdenvertaisuussopimuksia” (Hakala 2024).

Röngän sanojen takeltelusta huomaa, että hän itsekkin lienee tiennyt kulkevänsä heikoilla jäillä. Sitä taustaa vasten, että Rönkä on vetänyt vaalistudioita vuosikaudet, ja Haaviston homoseksuaalisuudesta käytiin laajoja keskusteluja vielä 2012 presidentinvaaleissa (ks. esim. Railo 2012), voidaan todeta, että Röngän tapaus on hyvä indikaattori sekä mielipideilmaston että keskustelukulttuurin nopeasta muutoksesta. Tapaus aiheutti eri medioissa runsaasti metauutisointia, eli uutisia uutisista (Wise & Brewer 2010). Sekä Rönkä itse että Ylen uutis- ja ajankohtaistoiminnan vas-

taava päätoimittaja Jouko Jokinen puolustautuivat ja pysyivät kysymyksen takana (Airasvirta 2024; Nousiainen 2024). ”Olisin ehkä muotoillut kysymyksen hieman toisella tavalla. Tämä on kuitenkin teema, joka on olemassa eikä tätä voi väistää”, totesi Rönkä Iltalehdelle jälkikäteen (Jokinen 2024).

Mitä ilmeisimmin on äänestäjiä, joille tämä seikka on äänestämättä jättämisen peruste. Helsingin yliopiston tutkijat kertoivat vaalien ensimmäisen ja toisen kierroksen välillä Svenska Ylelle aiemmin julkaisemattomia lukuja kansalaisbarometrista, jonka mukaan kolmannes äänestäjistä pitää Haaviston puolisoa syynä olla äänestämättä häntä. Tuloksista keskusteltiin runsaasti jo Svenska Ylen ensimmäisen kierroksen tulosillalla 28.1.2024 (Yle 2024d), mutta vasta Svenska Ylen 2.2.2024 jatkojuttu aiheesta (Swanljung 2024) herätti paitsi laajempaa julkista keskustelua aiheesta, myös kritiikkiä sen suhteen, olisiko näitä lukuja pitänyt lainkaan julkais-ta tuossa kohtaa vaaleja (Waris 2024). Kysymyksenasettelu koski ehdokkaiden puolisoita, mutta Helsingin Sanomat julkaisi kolme päivää myöhemmin omaan kyselyynsä perustuvan jutun. Sen suorasukaisen kysymyksenasettelun mukaan Stubbin äänestäjistä 40 prosenttia katsoi, ettei Haaviston ”seksuaalinen suuntautuminen ole presidentille sopiva” (Sutinen 2024b). On vaikea sanoa, mikä on ollut seksuaalisuus-keskustelun nettovaikutus Haaviston gallup-kannatukseen saati vaalissa saamiin ääniin. Tapaus herätti myös paljon Haavistoa kannattavaa mobilisaatiota, etenkin sosiaalisessa mediassa. Tämän vaikutuksen tutkiminen on erillinen tehtävänsä, ja hyvä kysymys sinänsä. Haavisto itse katsoi jälkikäteen tilanteessa tapahtuneen vähintäänkin mielipidevaikuttamista Ylen taholta: ”...toisella kierroksella Yleisradiolla oli tällainen uutisointi tai jonkinlainen mielipiteisiin vaikuttaminen. En usko, että sillä oli ratkaiseva vaikutus vaaleihin.” (Tolkki 2024).

Oma lukunsa vuoden 2024 presidentinvaaleissa oli Ulkopoliittisen instituutin johtajan Mika Aaltolan ympärille kehkeytynyt mediaspektaakkeli. Aaltolasta oli tullut julkisuuden vakiokasvo Venäjän aloitettua täysimittaisen hyökkäyssodan Ukrainaan helmikuussa 2022. Suomessa tiedonjano sotaa kohtaan oli erityisen suuri, sillä Suomi oli tuolloin Natoon kuulumattomana Venäjän rajanaapurina samankaltaisessa asemassa kuin valtavan hyökkäyksen ja kansanmurhatoimenpiteiden koh-teen joutunut Ukraina. UPI:n johtaja Mika Aaltola kommentoi ja selitti Ukrainan sotaa taajaan mediassa kevään 2022 mittaan.

Jo kuukausi Ukrainan sodan alkamisen jälkeen Aaltola nousi uutena nimenä kärkikymmenikköön neljän prosentin kannatuksella, kun Ylen Taloustutkimuksella teettämässä kyselyssä kartoitettiin vajaan kahden vuoden päästä järjestettävien presidentinvaalien asetelmia (Tolkki 2022). Toukokuun 2022 lopulla Ilta-Sanomien kyselyssä Aaltola oli noussut jo viidenneksi 32 prosentin kannatuksella. Tämän ”yl-lätysnimen” nousua kuvailtiin lehdessä ”uskomattomaksi”, ja kyselyn toteuttaneen Taloustutkimuksen johtaja Juho Rahkonen päivitteli lukua ”jäätäväksi puolueiden ulkopuoliselle ehdokkaalle”, jollaista vastaavaa ei uran ajalta muistu mieleen (Waris 2022). Lokakuussa 2022 sama lehti pääsi uutisoimaan että ”voi pyhä jysäys” – Aaltola on kannatuskyselyn suosituin nimi 44 prosentin kannatuksella (Lehto 2022). Käytännössä katsoen tämä oli kolmistaan jaettu ykkössija Haaviston (43 %) ja Rehnin (42

%) kanssa. Näitä kyselyitä tulkitessa on tosin muistettava, että mahdollisuus nimetä useita ehdokkaita nostaa lukuja reippaasti ylöspäin.

Aaltola-ilmiö oli poikkeuksellinen ja ymmärrettävästi aiheutti ehdokasehdokkaassa paineita lähteä vähitellen vakavasti harkitsemaan virallista ehdokkuutta. Julkisuudessa Aaltolan mahdollinen presidenttiehdokkuus näyttäytyi pitkään hänen ja kokoomuksen välisenä liehittelynä. Elokuussa 2023 kuitenkin lopulta tuli ilmoitukset, että Aaltola lähtee ehdolle valitsijayhdistyksen listalta, ja Alexander Stubb kokoomuksen ehdokkaana. Myöhemmin, keväällä 2024, kun Aaltola ilmoitti eurovaaliehdokkuudestaan kokoomuksen riveissä, hän kertoi kokoomuksen olevan hänelle ”luonteva valinta” (Laakso & Bjurström 2024).

Ajoittain Aaltola-ilmiö sai tiedotusvälineissä jopa tragikoomisia piirteitä. Ylen ”mediakriittisestä” Viimeinen Sana -ohjelmasta (Yle 2021) lähetettiin perjantai-iltena 18.11.2022 jakso nimeltä ”Miten Mika Aaltolasta tuli ulkopolitiikan tunteiden tulkki?” (Yle 2022), jossa Aaltola oli itse analysoimassa omaa mediailmiötään. Lisäksi studioon oli tuotu kokoomusvaikuttaja, keskuskauppakamarin toimitusjohtaja Juho Romakkaniemi, joka ylisti Aaltolaa lähetyksessä estoitta, totesi tämän olleen ”aina oikeassa” ja tuttavaansa siteeraten luonnehti Aaltolan olevan ”suomalaisten [Ukrainan sodasta johtuneiden] tunteiden Paulo Coelho.” Toki Aaltolaa ei tuolloin vielä käsitelty mediassa poliitikkona, sillä hän ei ollut virallisesti ilmoittanut ehdokkuudestaan, mutta kyseisen ohjelman lähetyksen aikaan Aaltola oli jo ehtinyt presidenttigallupeissa jopa kärkisijalle, ja oli ehdokasspekulaatioissa nimenomaan kokoomusta lähellä, kuten edellä todettiin. Tapaus on hyvä indikaattori siitä selkään taputtelusta, jonka kohteeksi Aaltola pääsi – tai joutui, näkökulmasta riippuen.

Varsinaisen ehdolle asettumisen myötä politiikan realiteetit kuitenkin iskivät. Aaltolan Gallup-kannatus laski tasaisesti pitkin syksyä 2023, ja asettui muutaman prosenttiyksikön tuntumaan. Joulun alla Aaltolan suosiolukemia aiemmin rummuttaneen Ilta-Sanomien sivuilla todettiin, että ”Aaltolan syöksykierre gallupien ykkösestä pohjamutiin” hakee vertaistaan (Haapala 2023b). Vaalien ensimmäisellä kierroksella Aaltola-ilmiöstä konkretisoitui urnilla vain 47 tuhatta ääntä, joka oikeutti toiseksi viimeiseen sijaan 1,5 prosentin kannatuksella.

Vaalikoneet presidentinvaaleissa 2024

Vaalikoneet ja niiden pohjalta nousevat jatkojutut ovat nykyään jo merkittävä osa vaalijournalismin kokonaisuutta (Borg & Koljonen 2020, 16–18; Mykkänen & Moring 2012; Strandberg 2016). Alati yleistyvien anglistien keskellä käsite *vaalikone* on raikas tuulahdus. Voidaan kuitenkin todeta, että vaalikoneen englanninkielinen vastine Voting Advice Application (VAA), kiinnittää enemmän huomiota vaalikoneiden äänestyspäätöksiä ohjaavaan ulottuvuuteen. Englantilaisittain vaalikone on siis kirjaimellisesti ottaen *äänestysneuvosovellus*.⁴ Kuten Fossen ja van der Brink (2015)

⁴ Mykkänen (2011, 16) on tämän keskustelun yhteydessä käyttänyt käännöstä ”äänestysapusovellus.”

huomauttavat, vaalikoneet pyrkivät määrittelemään vaaleja, siis vastaamaan kysymykseen: mistä näissä vaaleissa on kyse? On siis tarpeen tarkastella vaalikoneiden sisältämiä kysymyksiä tai asiaväittämiä. Laajin ja viimeaikaisin tutkimus suomalaisista vaalikoneista on Sami Borgin ja Kari Koljosen (2020, 238) teos *Käyttöliitty-mä vaaleihin*, jossa ei tekijöiden mukaan kuitenkaan ”kiinnitetty erityistä huomiota vaalikoneiden kysymyksenasettelujen onnistuneisuuteen.” Tässä tutkimuksessa keskityn kysymyksien sisältöihin ja niiden määrien suhteellisuuteen (ks. myös Haukio 2012).

Vaalikoneiden käyttö jakaa kansalaisia. Hyvin tai melko paljon vaalikoneita seuraavien kansalaisten osuus on vuosituhannen taitteesta lukien kasvanut olemattomasta noin kolmannekseen (Strandberg & Borg 2020, 112–113). Samalla huomataan kuitenkin, että vaalikoneiden käyttö painottuu vahvasti äänestäjien nuorimpiin ikäluokkiin (emt., ks. myös Mykkänen 2011). Toisaalta yleisellä tasolla on tutkittu, että käyttäjien saamilla vaalikonesuosituksilla ei välttämättä ole niin paljoa tekemistä äänestyskäyttäytymisen kanssa kuin vaalikoneiden laatijat ja julkaisijat saattaisivat toivoa (Ruusuvirta 2012). Nuorimmat ikäluokat paitsi käyttävät vaalikoneita eniten, mutta myös ottavat äänestyspäätöksiinsä vaikutteita vaalikoneista enemmän kuin vanhemmat ikäluokat (Borg & Koljonen 2020, 197–199).

Presidentinvaalit 2024 -kyselytutkimuksessa reilu viidennes (22,0 %) ilmoitti seuraavansa vaalikoneita joko hyvin tai melko paljon. Paljastavampaa on kuitenkin asian toinen puoli; kaksi viidennestä (42,7 %) ilmoitti, ettei seuraa vaalikoneita lainkaan, ja sen lisäksi vajaa kolmannes (31,4 %) ilmoitti seuraavansa vaalikoneita vain vähän. Kyselyssä kysyttiin myös, missä määrin vaalikoneista saadut tiedot vaikuttivat äänestyspäätökseen presidentinvaaleissa. Ratkaisevasti tai melko paljon vaikutusta ilmoitti kokeneensa noin kuudennes vastaajista (15,8 %) ja niin ikään kuudennes koki vaalikoneiden vaikuttaneen äänestyspäätökseensä jonkin verran (14,9 %). Kuitenkin samalla vajaa puolet (44,9 %) ilmoitti, ettei vaalikoneiden tiedoilla ollut lainkaan vaikutusta heidän äänestyspäätöksiinsä. Presidentinvaalien 2024 yhteydessä Ylen uutis- ja ajankohtaistoiminnan vastaava päätoimittaja Jouko Jokinen (2023) julisti, että vaalikone on ”vuosisadan demokratiateko.” Ottaen huomioon, miten paljon tiedotusvälineet pitävät esillä omia vaalikoneitaan, ja miten vähän kyselyyn vastanneet kansalaiset niitä tuntuvat seuraavan tai niiden suosituksista välittävän, voidaan näkemyseroa pitää erittäin huomattavana. Vaalijournalismissa vaalikoneiden asema on silti keskeinen.

Vaalikoneiden ei voida sanoa johtaneen vaalikonevetoiseen äänestämiseen, vaan pikemminkin jo ennestään poliittisesti tiedostavan väestönosan entistä parempaan tiedonsaantiin muiden lähteiden rinnalla (Mykkänen 2011; Ruusuvirta 2012). Borgin ja Koljosen (2020, 18) mukaan vaalikoneet ovat ”median tuottama lisäpalvelu edustukselliselle vaalidemokratialle.” Ne tarjoavat medialle keinon toteuttaa vallan vahvikoiran tehtävänsä ja osallistavat kansalaisia politiikkaan. Viime kädessä vaalikoneet ovat vapaan demokraattisen tiedon tuottamisen ja välittämisen muoto. (Ibid.) Tästä näkökulmasta voisi sanoa, että vaalikoneita on olemassa ’siksi kun voi’.

Toisaalta jotkut tutkijat ovat korostaneet sitä, ettei mikään vaalikone voi olla poliittisesti neutraali (Fossen & Van Den Brink 2015). Tässä suhteessa keskeiseksi nousee vaalikoneen suosittelutuloksen laskentatapa ja kysymyksenasettelut, joista jälkimmäisiä käsittelen seuraavassa. Tässä osiossa analysoin keskeisimpien uutismedioiden vaalikoneiden sisällöt vuoden 2024 presidentinvaaleissa. Tarkastelussa on viisi tiedotusvälinettä: Helsingin Sanomat, Yle, MTV Uutiset, Iltalehti ja Ilta-Sanomat. Rajaus on suppeampi kuin gallupien kohdalta. Uutissuomalainen oli mukana gallupien tarkastelussa, koska valtakunnalliset mediat uutisoivat sen gallupeista melko laajasti. Maaseudun Tulevaisuus käytti pitkälti Ylen vaalikonetta, johon oli lisätty kaksi sen omaa kysymystä. Näin ollen sekin rajautui tämän tarkastelun ulkopuolelle. HS:n ja IS:n vaalikoneet perustuvat taustatekniikaltaan Sanoman yhteiskäyttöiselle vaalikoneelle, mutta molemmat ovat mukana tarkastelussa, koska niissä oli paljolti eri kysymyksiä. Äänestävä kansalainen on monesti saattanut tehdä molemmat vaalikoneet, joten siltäkin osin molempien mukaan ottaminen on perusteltua.

Toisin kuin gallupeille, ei vaalikoneille ole toistaiseksi olemassa vastaavanlaisia virallisia, kansainvälisiä standardeja sisällön ja eettisten kysymysten suhteen. Niin sanottu Lausannen julistus tarjoaa kuitenkin näkökulmia vaalikoneiden laadintaan (Borg & Koljonen 2020, 54). Kyseessä on kolmentoista kohdan mittainen ohjenuora vaalikoneiden eettisesti kestäväen laatimisen tueksi (Garzia & Marschall 2014). Käsillä olevassa tutkimuksessa ei ole tarkoitus auditoida vaalikoneita tyhjentävästi koko Lausannen julistuksen tasolla, vaan keskittyä vaalikoneiden poliittiseen sisältöön. Yleisellä tasolla voidaan kuitenkin todeta, että Lausannen julistus kehottaa vaalikoneiden laatijoita puolueettomuuteen, metodologiseen kestävyYTEEN, läpinäkyvyyteen, avoimuuteen, kattavuuteen ja käyttäjäystävällisyyteen. Käsillä olevan tarkastelun kannalta olennaisin on julistuksen kohta, jonka mukaan vaalikoneiden kysymyksien eli ”asiaväittämien on oltava **relevantteja** ja niiden on valaistava poliittista kilpailua **siinä poliittisessa järjestelmässä**, jota varten vaalikone on luotu” (emt., käännös ja korostukset RN).

Vaalikoneet ovat toisinaan aiheuttaneet Suomessa epäluuloista keskustelua. Esimerkiksi 2019 eduskuntavaaleissa kävi ilmi, etteivät edes ehdokkaat itse saaneet välttämättä vaalikoneesta suositukseksi itseään, vaikka olisivat vastanneet kysymyksiin samalla tavoin sekä ehdokkaana että vaalikoneen käyttäjänä. Julkinen keskustelu aiheesta johti muutoksiin Helsingin Sanomien vaalikoneessa. (Borg & Koljonen 2020, 78–81.) Presidentinvaaleissa 2024 HS, Yle ja Iltalehti julkaisivat kukin vaalikoneidensa saatteeksi meta-artikkelin (Laakso ym. 2023; Partanen 2023; Salminen & Nurmela 2023), jossa käydään läpi vaalikoneiden taustoja, toimintaperiaatteita ja tekemiseen osallistuneita henkilöitä tai tahoja. MTV Uutisten (2023b) ja Ilta-Sanomien (2023b) vastaavat artikkelit olivat melko suppeita. Varsinkaan MTV Uutisten vaalikoneen taustojen suhteen ei ollut ainakaan kovin ilmeisesti saatavilla olevaa tietoa tarjolla. Eniten avoimuutta tässä suhteessa on selkeästi harjoittanut aiemmas-

ta kuohunnasta oppia ottanut Helsingin Sanomat, joka lisäksi julkaisi Github-linkin (Nurmela 2023) itse algoritmista kiinnostuneille.⁵

Näissä viidessä vaalikoneessa presidenttiehdokkailta kysyttiin yhteensä 152 kysymystä. Kaikki vaalikoneet oli laadittu siten, että kysymykset jakautuivat eri teemoihin. Teemoille oli eri toimituksien tai vaalikoneiden laatijoiden toimesta annettu erilaisia nimiä, mutta vaalikoneita vertailemalla selviää, että teemakokonaisuuksien jako oli loppujen lopuksi varsin yhtenäinen eri vaalikoneiden välillä. Lisäksi Ylen vaalikoneessa oli teema ”tulevaisuus”, ja Helsingin Sanomilla toista kierrosta varten laaditut lisäkysymykset teemassa ”toinen kierros.” Taulukossa 5.2 on kooste viiden vaalikoneen teemoista kysymysmäärineen. Teemojen nimet ovat vaalikoneiden sanataarkkoja muotoiluja, ja ne ovat karkeasti ottaen toisiaan vastaavilla vaakariveillä. Näin ollen osa taulukon soluista jää tyhjäksi.

Taulukko 5.2 Vaalikoneiden teemat kysymysmäärineen.

Helsingin Sanomat	Kys.	Yle	Kys.	MTV	Kys.	Ilta-Sanomat	Kys.	Yht.
Puolustus	5	Turvallisuus- ja ulkopoliittikka	6	Ulko- ja turvallisuuspolitiikka	14	Ulko- ja turvallisuuspolitiikka	7	37
Presidentti ja maailma	7	Kansainväliset suhteet	5		0	Kansainväliset kysymykset	4	21
Arvot	15	Arvot ja suomalainen yhteiskunta	8	Arvot ja asenteet	14	Arvot	4	48
	0	Presidentin tehtävät	6	Valtaoikeudet ja rooli	12	Presidentin valta ja asema	4	25
Presidentti ja Suomi	3	Tulevaisuus	4		0	Suomen sisäiset haasteet	6	13
Toinen kierros	8		0		0		0	8
	38		29		40		25	152

Lähde: Helsingin Sanomat 2023, Yle 2023, MTV Uutiset 2023a, Ilta-Sanomat 2023a.

Presidenttiehdokkaita arvioitiin vaalikoneissa karkeasti ottaen kolmen osakokonaisuuden perusteella: (A) ulko-, turvallisuus- ja puolustuspoliittiset mielipiteet, (B) näkemykset presidentin roolista yhteiskunnassa ja valtaoikeuksien laajuudesta, sekä (C) niin sanottuja ”arvoja” ja suomalaisen yhteiskunnan suuntaa sekä sisäisiä asioita koskevat mielipiteet. Sisäpoliittisia teemoja koskeva keskustelu nivoutui yleensä yhteen niin sanotun arvokeskustelun kanssa. Ylellä nämä teemat oli yhdistetty suoraan toisiinsa, kuten yhtiön närää herättäneessä vaalikeskustelussakin. Monin paikoin muissakin vaalikoneissa niin sanotut arvokysymykset oli muotoiltu suomalaisiin esimerkkeihin viitaten.

⁵ Github on palvelu, jossa ohjelmistojen kehittämisestä kiinnostuneet voivat vaihtaa tietoja ohjelmien koodista sekä keskustella projekteista. Tässä tekstissä ei arvioida HS:n toimittamien tietojen laatua, vaan tyydytään toteamaan, että HS on presidentinvaalien 2024 yhteydessä ilmoittanut julkaisevansa vaalikoneensa algoritmin.

Helsingin Sanomat esimerkiksi kysyi ehdokkailta arvo-osiossaan, onko Suomen monikulttuuristuminen hyvä asia, ja MTV Uutiset tiedusteli, onko ay-liikkeen hallituksen uudistuksia vastustava lakkoilu moraalisesti oikein. Samojen kysymysten yhteisesiintymiä vaalikoneiden välillä tarkastelemalla huomataan, että sama kysymys on usein esitetty arvokysymyksenä yhdessä vaalikoneessa, ja suomalaista yhteiskuntaa koskevana kysymyksenä toisessa. Kysymyksen yleisen asevelvollisuuden laajentamisesta muitakin kuin miehiä koskevaksi kysyivät kaikki viisi vaalikonetta, ja se oli esittäjästä riippuen joko ulkopolitiikan, puolustuspolitiikan tai arvoja ja suomalaista yhteiskuntaa koskeva kysymys.

Ajankohtainen sisäpoliittinen keskustelu esitettiin monesti arvokeskustelun asussa. MTV Uutisten vaalikone kysyi ehdokkailta arvokysymyksenä, onko palkansaajien verotus Suomessa liian kireää, ja onko velkaantumisen pysäyttäminen hallituksen tärkein tehtävä. HS, Yle ja MTV Uutiset kysyivät kaikki arvokysymyksenä, onko koko Suomi pidettävä asuttuna ja onko kaupungistuminen hyvä asia. Helsingin Sanomat esitti ehdokkaille viisi taloutta ja tulonjakoa koskevaa kysymystä – kaikki niin sanottuina arvokysymyksinä. Kysymyksen turkistarhauksen kieltämisestä lailla esittivät niin Yle, MTV Uutiset, kuin Ilta-Sanomatkin. Mikään näistä asiakysymyksistä ei kuulu presidentin tehtäviin eikä valtaoikeuksien piiriin. Ne kaikki kuuluvat eduskunnalle ja hallitukselle, eli eduskuntavaalien vaalikoneisiin.

Mikä on kolmen eri osakokonaisuuden välinen keskinäinen suhde? Kuinka paljon kysymyksiä tietystä aiheesta on paljon? Tähän kysymykseen vastaaminen edellyttää, että taulukossa 5.2 esitettyjä tietoja jatkojalostetaan hieman, toteamalla ensiksi, että Ylen teeman ”Tulevaisuus” kaikki neljä kysymystä käsittelivät arvoja ja sisäpolitiikkaa. Lisäksi HS:n toisen kierroksen jatkokysymykset voidaan purkaa ja yhdistellä muihin kategorioihin seuraavasti: ulkopolitiikkaa koskevat (4 kpl), arvoja sekä sisäpolitiikkaa koskevat (3 kpl) ja valtaoikeuksia koskeva kysymys (1 kpl).

Tällä tavoin tiivistetty taulukko 5.3 kertoo, että ulko-, turvallisuus- ja puolustuspoliittisia kysymyksiä (A) esitettiin vaalikoneissa yhteensä 62 kappaletta (37+21+4), eli 40,8 prosenttia kaikesta vaalikonekeskustelusta koski tätä osa-aluetta. Näkemyksiä presidentin roolista ja valtaoikeuksista (B) kysyttiin yhteensä 26 kertaa (25+1), eli 17,1 prosentissa kysymyksistä. Viimeisestä osiosta (C) kysyttiin yhteensä 64 kertaa (48+13+3), eli 42,1 prosenttia keskustelusta koski arvoja ja Suomen sisäisiä asioita. Karkeasti ottaen voidaan siis sanoa, että vain kaksi viidennestä vaalikonekysymyksestä käsitteli presidentin varsinaisia poliittisia vastuualueita eli ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa. Toisin sanoen selkeä enemmistö vaalikonekeskustelusta kohdistui tässä mielessä toissijaisiin seikkoihin.

Taulukko 5.3 Vaalikonekysymysten aihealueittainen jakauma.

Osa-alue	Kysymyksiä	Osuus (%)
(A) ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikka	62	40,8
(B) presidentin rooli ja valtaoikeudet	26	17,1
(C) arvot ja Suomen sisäiset asiat	64	42,1
	152	100,0

Lähde: Helsingin Sanomat 2023, Yle 2023, MTV Uutiset 2023a, Iltalehti 2023, Ilta-Sanomat 2023a.

Eri vaalikoneissa kysyttiin monesti koko lailla samaa asiaa tai toisinaan jopa tismalleen sama kysymys. Jos tarkastellaan kysymyksien varsinaista sisältöä, ei ilmiä, voidaan tunnistaa yhteensä 101 eri asiaa koskevaa kysymystä. Taulukko 5.4 kokoaa yhteen vaalikoneaineiston yleisimmät kysymykset, eli ne, joita kysyi enemmistö vaalikoneista eli kolme tai useampi vaalikone. Kysymyksissä oli jonkin verran keskittyneisyyttä, sillä 13 eri asiasta kysyttiin koko vaalikoneaineiston tasolla yhteensä 50 kertaa. Toisin sanoen useitakin eri vaalikoneita käyttävä kansalainen törmää joka kolmannen (50/152) vaalikonekysymyksen kohdalla johonkin näistä kolmestatoista aiheesta.

Taulukko 5.4 Yleisimmät vaalikonekysymykset.

Kysymyksen aihe	HS	Yle	MTV	IL	IS	Yht.
Yleisen asevelvollisuuden laajentaminen kaikkia koskevaksi	1	1	1	1	1	5
Suomen taloudellinen riippuvuus Kiinasta	1	1	1	1	1	5
Ahvenanmaan demilitarisointi	1	1	1		1	4
Presidentin ja pääministerin/hallituksen vallanjaon muuttaminen	1		1	1	1	4
Uudenvuodenpuheen kristillinen lopputervehdys		1	1	1	1	4
Eutanasian laillistaminen	1		1	1	1	4
Katujengien yhteys maahanmuuttopolitiikkaan		1	1	1	1	4
Ydinaseiden kuljetukset tai läsnäolo Suomen maaperällä	1	1	1	1		4
Sukupuolen moninaisuuden/seksoaalivähemmistöjen huomioiminen politiikassa	1	1	1	1		4
Naton pysyvät tukikohdat/joukot Suomessa		1	1		1	3
Ottawan sopimuksesta irtautuminen	1			1	1	3
Turkistarhauksen kieltäminen		1	1		1	3
Koko Suomen asuttuna pitäminen	1	1	1			3
						50

Lähde: Helsingin Sanomat 2023, Yle 2023, MTV Uutiset 2023a, Iltalehti 2023, Ilta-Sanomat 2023a.

Jatketaanko Ukrainan tukemista? Onko ilmastonmuutoksen vastaisen työn olta-va Suomen presidentin ja ulkopoliitiikan keskeinen tavoite? Onko yhteistyötä Afrikan maiden kanssa lisättävä? Näitä kutakin kysymystä esitti vaalikoneissa vain kaksi tiedotusvälinettä viidestä. Toki on ymmärrettävää ja varmasti muidenkin kuin tiedotusvälineiden itsensä kannalta tavoiteltavaa, etteivät kaikki suurimpien medioiden vaalikoneet ole keskenään aivan samanlaisia. Kuitenkin kysymyksien kokonaisuutta ja presidentin valtaoikeuksia ja poliittista tehtävää ajatellen on omituista, millaisille kysymyksille vaikuttaa olevan tilaa ja millaisille ei. Näkemyksiä Trumpin mahdollisesta uudelleenvalinnasta (IS), sääntöpohjaisesta maailmanjärjestyksestä (HS), itärajan rajanylityspaikoista (HS) ja Ukrainan EU- sekä Nato-jäsenyyksistä (Yle) kysyttiin kutakin vain yhdessä vaalikoneessa viidestä. Nämä ovat kaikki kysymyksiä, joihin Suomen ulkopoliittisella johdolla on oltava valmiita näkemyksiä maailmalla ja kotimaassa.

Palestiinan valtion tunnustamisesta (MTV Uutiset) ja Israelin toimista Gazassa (HS) kysyttiin kummastakin vain kerran koko 152 kysymyksen aineistossa. Tämä on yllättävää, sillä juuri näillä kysymyksillä luulisi saavan näkyville eroja poliitikkojen välillä. Suomen yleisradioyhtiön ja kummankaan suuren iltapäivälehdien vaali-

koneissa ei siis kysytty lainkaan lähiaikojen kenties merkittävimmästä ja poliittisia jakolinjoja kuummentavimmasta konfliktista. Mielenosoituksia ja intohimoisia puheenvuoroja niin poliitikoiden kuin kansalaistenkin keskuudessa Suomessa ja maailmalla herättänyt aihe ei juuri noussut Suomessa presidentinvaalien vaalikoneiden agendalle.

Vaalikoneiden julkaisupäivät ovat 2.12.2023 (MTV Uutiset), 16.11.2023 (HS), 21.12.2023 (Yle), 4.12.2023 (IL) ja 16.11.2023 (IS). Hamasin hyökkäys Israeliin oli tapahtunut 7.10.2023 ja Israelin sotatoimet Gazassa alkaneet välittömästi sen jälkeen. Vaalikoneiden kehitystyö on varmasti ollut pitkällä sodan alkaessa, mutta ottaen huomioon, että tiedotusvälineet itse tapaavat korostaa nopean tiedonvälityksen merkitystä yhteiskunnassa, on vaikea ajatella, etteikö reilussa kuukaudessa tai kahdessa olisi kysymyksiä ehditty päivittää. Helsingin Sanomienkin kohdalla kysymys on esitetty vasta presidentinvaalien toiselle kierrokselle lisättyihin jatkokysymyksiin. Vähintäänkin voidaan todeta, että vaalikoneiden kyky reagoida ajankohtaisiin poliittisiin kysymyksiin on heikko. Samanaikaisesti tiedetään, että vaalikoneiden julkaisuajankohdat ovat tiedotusvälineissä mediakilpailun kannalta tarkoin harkittuja (ks. Borg & Koljonen 2020, 76–78).

Kyse ei ole siitä, etteikö joukossa olisi ollut paljon myös hyviä kysymyksiä. Edellä mainittujen lisäksi näitä olivat esimerkiksi kysymykset siitä, pitäisikö Suomen olla puuttumatta muiden Nato-maiden ihmisoikeusrikkomuksiin (Yle), onko presidentin oltava aktiivinen Ukrainan sodan lopettamisessa (MTV Uutiset), tai pitäisikö seksuaalivähemmistöjen aseman parantamisen olla osa Suomen ulkopoliittikkaa (IL). Samanaikaisesti vastaava palstatila, eli yksi kysymys, on kysytty muun muassa suomalaisten ylipainosta (IL), siitä että ”mitään ei saa enää sanoa” (IL), syökö ehdokas mieluummin grillimakkaran vai soijanakin (IS), kannabiksen laillistamisesta (MTV Uutiset) sekä huumeiden käyttäjien hoitamisesta/rankaisemisesta (Yle). Kyse on siis pikemminkin siitä, että hyvät ja relevantit kysymykset hukkuivat irrelevantin massan sekaan.

Presidentin rooli ja valtaoikeudet (B) vaalikoneiden teemana on hieman ristiriitainen kokonaisuus. Yhtäältä tämä kysymysluokka on huomattavasti relevantimpi kuin monet muut vaalikoneiden kysymykset, sillä esimerkiksi presidentin ja pääministerin tai hallituksen välinen vallanjako on tärkeä kysymys ja ongelma erityisesti ulkopoliitikassa. Toisaalta presidentti ei itse päättä omista valtaoikeuksistaan, vaan eduskunta. Tämän vuoksi hedelmällisempää onkin kysyä, miten presidentti aikoo valtaoikeuksiaan käyttää, kuin miten hän tahtoisi niitä *muuttaa*. Molempia nähtiin vuoden 2024 presidentinvaalien vaalikonekysymyksissä. Mikä on presidentin liikumatila roolissaan? Mitä ehdokas presidenttinä tekisi? Tätä koskevia, muita kuin valtaoikeuksiin liittyviä kysymyksiä kysyttiin vaalikoneissa mm. seuraavista aiheista:

- presidentin ulkopoliitiikan sisältö (ilmastonmuutos, ihmisoikeudet, Ukraina)

- tuleeko presidentillä olla rooli ns. "arvojohtajana" tai sisäpoliittisena johtajana
- presidentin henkilökohtainen tausta (ulkopoliittinen kokemus, puolison rooli, varusmiespalveluksen suorittaminen)

Nämä kysymykset kuitenkin hajautuivat paljolti eri vaalikoneiden kesken, ja tyyppillisesti kustakin asiasta kysyi vain yksi tiedotusväline. Yhteensä niistä kysyttiin vain 13 kertaa. Sen sijaan kysymyksen presidentin ja pääministerin tai hallituksen välisen vallanjaon muuttamisesta esitti peräti neljä vaalikonetta viidestä. Lisäksi vaalikoneet olivat kiinnostuneita presidentin palkkauksesta, syntyperästä, armahdusoikeudesta, armeijan ylipäällikkyydestä ja mahdollisuudesta hajottaa eduskunta presidentin omalla päätöksellä. Tässä vaalissa kyseessä olevat ehdokkaat eivät kuitenkaan määritelmän mukaisestikaan ole hakeutumassa tehtäviin, joissa kyseisistä asioista päätetään. Toisaalta, vaikka presidentin laillisesta asemasta kysyminen presidenttiehdokkailta itseltään on periaatteessa jokseenkin ajan hukkausta, on tunnustettava, että äänestäjiä nämä kysymykset saattaisivat hämmentää vielä enemmän, jos ne esitettäisiin eduskuntavaalien yhteydessä.

Sisäpolitiikka (C) vaikuttaa olevan presidentinvaaleissa jokseenkin kuuma peruna myös vaalikoneiden laatijoille. Sisäpolitiikasta nimittäin kysyttiin hyvin usein, mutta asiasta puhumista sen oikealla nimellä välteltiin. Sen sijaan vaalikoneissa oli kiertoilmauksina teemakokonaisuuksia kuten "presidentti ja Suomi" (HS) tai "Suomen sisäiset haasteet" (IL). Esimerkiksi eutanasian laillistamisesta kysyi neljä vaalikonetta, katujengeistä niin ikään neljä, ja turkistarhauksen kieltämisestä kolme vaalikonetta viidestä.

Tiedotusvälineissä on tapana perustella poliittisesti irrelevanttien kysymyksien esittämistä sillä, että ehdokkaiden välille täytyy saada eroja näkyviin. Tätä taustaa vasten on kuitenkin ihmeellistä, että presidentin varsinaisten tehtävien suhteen on hälyttävän monia keskeisiä kysymyksiä, joita esitettiin vaalikoneissa vain yhden tai kahden median toimesta. Mediassa ollaan toki tietoisia tästä problematiikasta ja kritiikkiin on myös valmistauduttu ennakoiden. Esimerkiksi Helsingin Sanomien (2023) vaalikoneeseen on sisällytetty arvoja koskevaan teemakokonaisuuteen siirryttäessä johdannoksi apologia ja vetoaminen asiantuntija-auktoriteettiin: "Seuraavat väitteet eivät suoraan liity presidentin tehtäviin vaan arvoihin, jotka vaikuttavat päätösten taustalla. Kysymykset on laadittu yhteistyössä tutkijoiden kanssa."

Vaikka politiikkoja itseäänkin ärsyttää sisäpolitiikan tuominen presidentinvaaleihin, ovat he kuitenkin valmiita pukemaan niin sanotun arvojohtajan viitan ylleen. Kuten tiedotusvälineetkin, myös poliitikot tekevät tämän nimenomaan kansalaisten mieltymyksiin viitaten. Kieltämättä myös kansalaiset vaikuttavat sisäistäneen tämän arvokeskeisyyden. Presidentinvaalit 2024 -kyselytutkimuksessa on kartoitettu eri tekijöiden vaikutuksia kansalaisten äänestyspäätöksiin. Taulukossa 5.5 on kooste käsillä olevan keskustelun kannalta relevanteista kyselyaineiston muuttujista. Kysymyksen tarkka muotoilu oli: "Missä määrin seuraavat tekijät vaikuttivat siihen, ketä äänestit presidentinvaaleissa?" Kyselyssä ei sinänsä pyydetty vastaajia asettamaan

eri tekijöitä tärkeysjärjestykseen toistensa kustannuksella. Sen sijaan on mahdollista asettaa eri tekijät järjestykseen sen perusteella, mikä on saanut eniten painoarvoa vastaajien mielestä. Taulukossa 5.5 olen tehnyt tämän yhdistämällä vastaukset ”vaikutti ratkaisevasti” ja ”vaikutti melko paljon” ja järjestämällä äänestyspäätökseen vaikuttaneet tekijät sen mukaan suuruusjärjestykseen.

Taulukko 5.5 Ehdokkaiden mielipiteiden vaikutus äänestyspäätökseen (%).

Ehdokkaan mielipiteet koskien:	Vaikutti		Ei vaikuttanut lainkaan	Ei osaa sanoa	Ei vastannut kysymykseen	Yhteensä
	ratkaisevasti tai melko paljon	Vaikutti jonkin verran				
Ehdokkaan edustamat arvot yleensä	64,34	11,24	2,31	5,43	16,68	100,00
Suomen Venäjä-suhteita	52,38	17,14	7,45	6,77	16,25	100,00
Suomen roolia Natossa	51,37	16,52	8,23	7,84	16,03	100,00
EU:ta	45,77	18,83	10,34	8,70	16,36	100,00
Presidentin asemaa ja roolia	40,80	19,45	14,49	9,01	16,24	100,00
Maahanmuuttopolitiikkaa	38,63	25,10	10,99	9,10	16,18	100,00
Ilmastopolitiikkaa	38,29	23,66	13,93	7,60	16,51	100,00
Talouspolitiikkaa	38,21	25,96	10,89	8,54	16,39	100,00

Lähde: Presidentinvaalit 2024 -kyselytutkimusaineisto (Kujanen & Raunio 2025).

Niin sanotut arvokysymykset nousevat selkeästi kärkeen. Vain hyvin harva (2,31 %) on ilmoittanut, etteivät ehdokkaan edustamat arvot vaikuttaneet äänestyspäätökseen lainkaan. Edellä taulukossa 5.3 oli vaalikonekysymyksien jaottelu kolmeen aihealueeseen. Vertaamalla keskenään äänestäjien preferenssejä (taulukko 5.5) ja vaalikonekysymyksien aihealueita (taulukko 5.3), voidaan todeta, että äänestyspäätökseen vaikuttaneet tekijät asettuvat melko siististi aihealueittaiseen järjestykseen:

- Arvot (C, arvoja ja Suomen sisäisiä asioita koskevat vaalikonekysymykset)
- Venäjä-suhteet, rooli Natossa ja EU (A, ulko- ja turvallisuuspolitiikan vaalikonekysymykset)
- Presidentin asema ja rooli (B, presidentin roolia ja valtaoikeuksia koskevat vaalikonekysymykset)
- Maahanmuutto-, ilmasto- ja talouspolitiikka (C, arvoja ja Suomen sisäisiä asioita koskevat vaalikonekysymykset)

Toisin sanoen, äänestäjien ja vaalikoneiden laatijoiden näkemykset aihealueiden tärkeysjärjestyksestä näyttävät olevan hyvin samansuuntaisia, kuitenkin yhdellä olennaisella erolla, jolla on kaksi seurausta. Äänestäjät vaikuttavat osaavan tehdä eron niin sanottujen arvojen ja sisäpolitiikan välille, sillä ne asettuvat tärkeysjärjestyksen vastakkaisiin päihin. Tästä seuraa, että äänestäjät ja vaalikoneiden laatijat asettavat kyllä arvot, ulkopoliittikan ja presidentin roolikysymykset samaan tärkeysjärjestykseen, mutta vaalikoneissa sisäpoliittisten kysymysten painoarvo on ylimääräytynyt suhteessa äänestäjien mieltymyksiin. Toisin sanoen vaalikoneiden sisäpo-

liittiset kysymykset ovat paitsi poliittisesti irrelevantteja, myös äänestäjien mielestä vähiten kiinnostavia. Äänestäjät siis asettavat presidentin roolin ja valtaoikeudet sisäpolitiikan edelle, mutta vaalikoneiden laatijat eivät.

Siitä, mitä näillä ”arvoilla” varsinaisesti tarkoitetaan, voitaisiin käydä erikseen pitkään debatti. Toki on tärkeää, että äänestäjät ymmärtävät ehdokkaiden väliset ideologiset erot. Ongelmallista presidentinvaaleissa on kuitenkin se, että vaalikoneissa arvot on operationalisoitu yleensä sisäpolitiikan kysymyksiksi. Arvot ja sisäpolitiikka myös usein otsikkotasolla niputetaan yhteen – toki samalla vältellen eksplisiittisesti käsitettä ”sisäpolitiikka”. Tällöin presidentin tehtävään liittymättömät ja nimenomaan presidentin valtaoikeuksien ulkopuolelle perustuslaissa rajatut seikat nousevat ylimääräytyneen tärkeään rooliin vaalijournalismissa. Ei kuitenkaan ole mitään syytä, miksi ulko- ja turvallisuuspolitiikan johtoa koskevassa vaalissa nämä arvokysymykset täytyisi esittää nimenomaan sisäpolitiikan kysymyksinä. Esimerkiksi kysymys ympäristön edun asettamisesta talouskasvun edelle oli arvokysymys Helsingin Sanomilla ja kansainvälinen kysymys Iltalehdellä.

Koko 152 kysymyksen vaalikoneaineistosta löytyi vain kourallinen esimerkkejä, joissa ehdokkaiden arvoja kartoitettiin nimenomaan kansainvälisessä kontekstissa. HS ja MTV Uutiset kysyivät, pitäisikö Suomen vähentää päästöjään muista maista riippumatta. Kysymys siitä, pitäisikö ympäristön etu laittaa talouskasvun edelle, oli arvokysymys HS:lla ja kansainvälinen kysymys Iltalehdellä. Lisäksi Ilta-Sanomat (2023a) pyysi ehdokkaita arvioimaan väitettä, ”kuuluvatko ihmisoikeudet terroristeille”, ja MTV Uutiset (2023a) kysyi arvo-osiossaan, ”näyttääkö maailman tulevaisuus valoisalta.” Tämän kaltaisista kysymyksistä saadaan jo jotain osviittaa siitä, miten ehdokas voisi mahdollisesti käyttäytyä nimenomaan presidenttinä kansainvälisillä foorumeilla – eikä hallituksen ja opposition välisen taistelun sekä sitä koskevan mediaspektaakkelin välikappaleena.

”Koska arvojohtajuus”

Mistä presidentinvaaleissa 2024 oli gallup- ja vaalikonejulkisuuden valossa kyse? Tiedotusvälineet itsekin tuntuvat mieltävän gallupjournalisminsa osaksi poliittista prosessia. Tämä näkyi hyvällä itseluottamuksella tehdyissä muotoiluissa, joissa gallopeja kutsuttiin milloin esivaaliksi, milloin todellisen äänestystilanteen kuvaukseksi. Monenlaisia ennusteita ratkaisevista kuvioista ja mustista hevosista esitettiin. Näistä aina osa toteutuu, ja loput painuvat unholaan. Tästä hyvänä esimerkkinä oli Mika Aaltolan mediaailmiö. Vaikka gallup-uutisten leipätekstit olivat valtaosin asiapitoista puhetta kannatusluvuissa tapahtuneista muutoksista, on tuloksien merkityksellistämässä ja otsikoinneissa edelleen havaittavissa median tarvetta raflaaviin käänteisiin ja urheiluvertauksiin. Mediassa valtiolliset vaalit ovatkin edelleen vahvasti myös vaaliviihdettä ja sisältävät pelimäisiä elementtejä (Borg & Koljonen 2020, 18; vrt. Wass 2023).

Mielipidemittausten soisikin antavan kansalaisille muutakin evästä äänestys-päätöksensä tueksi, kuin sen, kuka johtaa ketäkin milläkin loppukirillä jossain kuvitteellisessa juoksukilpailussa. Todellisuudessaahan kyse ei ole siitä, että ehdokkaat jotenkin ohittelisivat toisiaan täpärästi tai leikkisivät tuolileikkejä. Sen sijaan gallupit ovat sarja eri keruu- ja otantamenetelmin tehtyjä mielipidemittauksia, joissa voidaan ajan myötä nähdä kehitystä. Muutokset jäivät kuitenkin näissäkin vaaleissa loppujen lopuksi maltillisiksi. Keskeisimmät muutokset kannatusluvuissa perustuivat Halla-ahoa lukuun ottamatta siihen, että kannatustaan lisännyt ehdokas oli vastikään joko ilmoittanut ehdokkuudestaan tai muodollisesti vastaanottanut sen, mikä puolestaan aktivoinee jo olemassa ollutta hiljaista kannatusta.

Toisaalta on ymmärrettävää, että tiedotusvälineillä on tarve käsitellä asioita kiinnostusta lisäävien metaforien kautta. Ongelmallisempi ulottuvuus liittyy siihen, että jos vapaat demokraattiset vaalit esitetään urheilukilpailuna, jossa äänestäjän kannattaa jo alusta asti valita urheilujoukkueen tavoin jokin mielekäs – eli todennäköisesti voittava – ehdokas kannatettavakseen. Median teettämässä gallupeissa spekuloiitiin alkusyksystä 2023 asti jo vaalien toisella kierroksella, ja ajatusta taktisesta äänestämisestä kuljetettiin jutuissa mukana kautta linjan. Vaalien näyttäytyminen julkisuudessa toisen kierroksen odotteluna ei ainakaan hyödytä kannatusluvuissa alempana olevia ehdokkaita. Tilanne on analoginen eduskuntavaalien niin sanotun pääministerivaaliasetelman kanssa.

Kansainväliset mielipidetutkimusalan kattojärjestöt ESOMAR ja WAPOR ovat tutkineet mielipidemittauksien tekemisen ja julkaisemisen vapautta maailmanlaajuisesti. Raportti kattaa niin lainsäädäntöön kuin itsesääntelyynkin perustuvat rajoitukset. Viimeisimmän raportin mukaan Euroopan maista vain vajaassa kolmanneksessa ei gallupien julkaisemista vaalien edellä rajoiteta lainkaan. Liki puolessa Euroopan maista on voimassa yhdestä päivästä viikkoon kestävä rajoitus, ja vajaassa viidenneksessä jopa yli viikon kestävä rajoitus, jona aikana gallupeja ei julkaista. Maat, joissa rajoituksia ei ole lainkaan, sijoittuvat etupäässä Pohjois-Eurooppaan. (Frankovic ym. 2022.) Suomi lukeutuu näihin maihin, mutta rajoituksia on meilläkin aika ajoin pohdittu (Suhonen 2006, 44). Myös Iso-Britanniassa gallupien on arvosteltu ohjaavan äänestystulosta liikaa kilpajuoksun ja taktisen äänestämisen suuntaan, varsinaisen politiikan asiakysymyksiä koskevan debatin sijasta (Cowling 2016).

Vaikka gallupeja Suomessa tuskin rajoitetaan lähitulevaisuudessa, saattaa ennakkoäänestämisen ja varsinaisen vaalipäivän aikatauluihin kohdistua muutospaineita. Näitä kommentoivat Ylelle vaalien jälkeen tuoreeltaan ainakin tutkija Sami Borg sekä oikeusministeriön vaalijohtaja Arto Jääskeläinen (Ketonen 2024). Helsingin Sanomien haastattelussa Borg toi esiin myös sen, että kun selvä enemmistö äänistä on jo annettu ennakoon ja samanaikaisesti julkaistaan gallupeja, voi kannastaan epävarmojen äänestäjien olla vaikea motivoitua uurnille enää varsinaisena vaalipäivänä. Vaalin tulos näyttää jo selvältä, vaikkei näin todellisuudessa ole (Pellinen 2024). Ennakkoäänestämisen kasvanut suosio lieneekin yllättänyt järjestelmän laatijat. On kaikin keinoin vältettävä tilanteita, joissa äänestäjälle saattaisi syntyä mielikuva siitä, ettei hänen äänellään ole väliä.

Onkin hyvä kysymys, missä määrin ennakköäänestämisen aikana kerättävät ja julkaistavat gallupit yhdistettyinä samanaikaisesti mediassa julkaistaviin tietoihin ennakkoon äänestäneiden määrästä palvelevat tätä tavoitetta. Siinä missä mediasa näkee varhaisia gallupeja kutsuttavan esivaaleiksi ja todellisen äänestystilanteen kuvauksiksi, niin juuri tämä viimeinen osuus gallup-uutisoinnista, joka kaikkein eniten sekaantuu poliittiseen prosessiin, ei moisia luonnehdintoja mediassa saa. Siksi olen tässä tekstissä kutsunut ilmiötä poleemisesti vaalien nollanneksi kierrokseksi. Toisaalta myös gallupien julkaisematta jättämistä saatetaan arvostella. Tammikuun puolivälissä 2024 elettiin tilanteessa, jossa edellinen gallup oli HS:n 26.12.2023 julkaisema tulos (G13). Aiheesta levisi sosiaalisessa mediassa arvostelua ja jopa salaliittoteorioita, joiden mukaan mediassa pantataan tietoa vaalien asetelmista (Ahtiainen 2024). Erityisesti Ylen toiminnan perään kyseltiin paitsi sosiaalisessa mediassa, myös iltapäivälehtien toimesta (Karvala 2024; Nieminen 2024).

Vaalikonekysymyksissä oli jonkin verran keskittyneisyyttä, sillä kolmannes kaikista suurimpien medioiden vaalikonekysymyksistä muodosti vain 13 eri asiakysymyksen joukon. Vaalikonekysymyksien poliittinen relevanssi oli presidentinvaaleissa 2024 monin paikoin kyseenalaista, ja heijasteli samoja ongelmia kuin vaalijulkisuus muutoinkin. Sisäpolitiikan kysymyksiä kysyttiin suhteettoman paljon, koska niin sanotut arvokysymykset esitettiin yleensä sisäpoliittisten esimerkkien kautta. Havainto siitä, että ulko- ja turvallisuuspolitiikan kysymyksiä on presidentinvaalien vaalikonekysymyksistä selvä vähemmistö, on yksiselitteisesti huolestuttava. Monista kuumista kansainvälisen politiikan kysymyksistä ei kysytty juuri lainkaan koko vaalikoneaineiston tasolla.

Mielenkiintoista kyllä, vaikka tiedotusvälineet perustelevat sisäpolitiikasta kysymistä nimenomaan sillä, että niillä saadaan kartoitettua arvoja kansalaisten tahdon mukaisesti, niin Presidentinvaalit 2024 -kyselyaineiston perusteella näyttää siltä, että kansalaiset osaavat erottaa toisistaan arvokysymykset ja sisäpolitiikan kysymykset – ja myös painottavat jälkimmäisiä vähemmän. Presidentin roolia ja valtaoikeuksia koskevat kysymykset ovat enemmän perusteltuja kuin sisäpolitiikan kysymykset, mutta ne ovat parhaimmillaan silloin kun ne keskittyvät siihen, miten presidenttiehdokas käyttäisi valituksi tultuaan nykyisiä presidentin valtaoikeuksia, ei siihen miten hän niitä haluaisi muutettavan.

Arvokysymyksien esittämiseen liittyvät puolustuspuheenvuorot nojaavat monesti kehäpäätelmiin: arvoista on kysyttävä, koska presidentti on arvojohtaja. Tiedotusvälineillä tuntuukin olevan vaikeuksia puolustella niin sanottujen arvokysymyksien eli sisäpolitiikan suhteen tehtyjä journalistisia valintoja. Tämä ilmenee myös erilaisina varmistelemina saatesanoina, joissa vastuuta jaetaan anonyymien asiantuntijatahojen kanssa, tai jopa turhautuneina suullisina vastauksina aiheen käsittelyn yhteydessä. Tiedotusvälineillä on myös silmiinpistävä tarve vältellä sanaa sisäpolitiikka vaalikoneissaan, mikä kielinee siitä, että nämä ongelmat ovat toimituksissa tiedossa. Niin tiedotusvälineet, kansalaiset kuin poliitikotkin vaikuttavat monin paikoin omaksuneen ajatuksen siitä, että presidentinvaaleissa valitaan niin

sanottu arvojohtaja. Ainakin vaalikoneaineiston ja Ylen suuren vaalikeskustelun 25.1.2024 pohjalta voidaan todeta, että arvot käsitetään sisäpolitiikaksi.

Ylen (2023) mukaan sen vaalikoneen sisällöt ovat perusteltuja, koska se on räätälöity erityisesti nuoria ja nuoria aikuisia varten. Tarkemmin valintoja avataan vaalikoneen saatejutussa: ”Väittämien valinnassa on painotettu kolmea seikkaa: niiden pitää olla oleellisia presidentinvaaleissa, jollain tapaa nyt ajankohtaisia ja niiden pitää tuottaa eroja ehdokkaiden välillä. Erojen esiin saaminen on olennaista. Niiden varaan vaalikoneen toiminta perustuu.” (Laakso ym. 2023.) Sama koski myös Ylen suuresta vaalikeskustelusta noussutta sisäpolitiikkakohua. MTV Uutiset puolestaan totesi, että se kysyy vaalikoneissaan ehdokkaiden arvoista, koska ne ”voivat olla monelle äänestäjälle ratkaisevia äänestyspäättöstä tehdessä” (Rajala 2023).

Vika ei välttämättä ole niinkään ajatuksessa presidentistä arvojohtajana, vaan siinä, että toimituksissa puuttuu mielikuvitusta mitata arvoja kansainvälisen politiikan kontekstissa. Käsillä olevassa vaalikoneaineistossa oli tästä kyllä ilahduttavia esimerkkejä, mutta aivan liian vähän. Esimerkiksi Israel-Palestiina-konfliktista esitettiin vain kaksi kysymystä koko 152 kysymyksen aineistossa. Ulkopoliittisista arvoista kysymällä voitaisiin myös kasvattaa kansalaisia ymmärtämään maailmanpolitiikkaa, Suomen nykyistä ja mahdollista roolia siinä, sekä presidenttiehdokkaiden näkemyksiä näiden seikkojen suhteen. Ylen uutis- ja ajankohtaistoiminnan vastaava päätoimittaja Jouko Jokinen vastasi Ylen suurta vaaliväittelyä koskeneeseen kritiikkiin, että ”onko se nyt hirveän huono asia, että presidentinvaalitentissä puhutaan politiikkaa?” (Muilu 2024). Toisaalta voitaisiin myös kysyä, olisiko se nyt hirveän huono asia, jos presidentinvaaleissa puhuttaisiin presidentistä?

Lähteet

Gallupit

- G01. Ristamäki, J., & Nurmi, L. (2023b). IL-kysely: Uudet luvut julki – Näin kävisi presidentinvaalien toisella kierroksella. *Iltalehti* 24.8.2023. Saatavissa: <https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/oe83c3fc-adbo-40c4-b5cb-abfe3codc829>, viitattu 30.9.2024.
- G02. Valkama, V. (2023). USU-gallup: Haavisto on suurin suosikki seuraavaksi presidentiksi, Stubb toisena. *Uutissuomalainen* 12.9.2023. Saatavissa: <https://www.ksml.fi/uutissuomalainen/6204008>, viitattu 30.9.2024.
- G03. Kinnunen, P. & Särkkä, N. (2023). Ylen presidenttikysely: Tämä kaksikko pesee kaikki muut – katso, miten eri taisteluparien kävisi toisella kierroksella. *Yle* 14.9.2023. Saatavissa: <https://yle.fi/a/74-20049765>, viitattu 30.9.2024.
- G04. Hakahuhta, A. (2023). Ylen presidenttikysely: Kaksi suosituinta on selvässä johdossa – katso, miten oma ehdokkaasi pärjää. *Yle* 13.10.2023. Saatavissa: <https://yle.fi/a/74-20054671>, viitattu 30.9.2024.
- G05. Sutinen, T. (2023). HS-gallup enteilee tiukkaa toista kierrosta: Haavisto ja Stubb ovat nyt suosituimmat ehdokkaat. *Helsingin Sanomat* 13.10.2023. Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000009919381.html>, viitattu 30.9.2024.
- G06. De Fresnes, T. (2023). Presidenttikisan kärkisija vaihtui – johtokaksikko repi eroa muihin. *Yle* 15.11.2023. Saatavissa: <https://yle.fi/a/74-20059969>, viitattu 30.9.2024.
- G07. Kallio-Kurssi, H. (2023). MT-gallup: Haavisto johtaa yhä, vaikka Stubb on nousussa – katso myös, ketä ehdokasta suomalaiset vastustavat eniten ja ketä vähiten. *Maaseudun Tulevaisuus* 16.11.2023. Saatavissa: <https://www.maaseuduntulevaisuus.fi/uutiset/5db2b653-8c07-4c26-812b-1bdfb45b4b01>, viitattu 30.9.2024.
- G08. Keski-Heikkilä, A. (2023). Stubb nousi Haavistoa suosituimmaksi, Urpilaisen kannatus kasvussa. *Helsingin Sanomat* 22.11.2023. Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000010002989.html>, viitattu 30.9.2024.
- G09. Mattlar, M. (2023). USU-gallup: Haavisto on edelleen suosituin presidenttiehdokas, mutta Stubb on kuronut eroa kiinni. *Uutissuomalainen* 1.12.2023. Saatavissa: <https://www.ksml.fi/uutissuomalainen/6389195>, viitattu 30.9.2024.
- G10. De Fresnes, T. & Särkkä, N. (2023). Ylen presidenttikysely: Stubb vahvisti ykkössijaansa, mutta ”kymppikerhossa” muhii suurin muutos. *Yle* 13.12.2023. Saatavissa: <https://yle.fi/a/74-20064581>, viitattu 30.9.2024.
- G11. Immonen, J. (2023). MT-kysely: Haavisto ja Stubb tasalukemissa presidenttikisassa – Halla-aho ohitti Rehnin. *Maaseudun Tulevaisuus* 20.12.2023. Saatavissa: <https://www.maaseuduntulevaisuus.fi/uutiset/a5cd00a1-0990-4ced-ab5c-a7ff35e2e6b1>, viitattu 30.9.2024.
- G12. Mäki, M. (2023). USU-gallup: Stubb nyt niukasti suosikki seuraavaksi presidentiksi – Haaviston kannatus laskussa. *Uutissuomalainen* 21.12.2023. Saatavissa: <https://www.ksml.fi/uutissuomalainen/6437063>, viitattu 30.9.2024.

- G13. Luukka, T. (2023). Stubb johdossa, Aaltolan kannatus puolittui. *Helsingin Sanomat* 26.12.2023. Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000010080824.html>, viitattu 30.9.2024.
- G14. Härkönen, H. (2024). MT-kysely: Stubb ohitti Haaviston, Halla-aho ja Rehn nostaneet kannatustaan. *Maaseudun Tulevaisuus* 18.1.2024. Saatavissa: <https://www.maaseuduntulevaisuus.fi/uutiset/57bd6304-1251-46d7-bfdd-e5cc5ee616aa>, viitattu 30.9.2024.
- G15. Mäki, M. (2024a). USU-gallup: Haavisto taas niukasti suosituin ehdokas presidentiksi – Stubbin kannatus kääntyi laskuun. *Uutissuomalainen* 20.1.2024. Saatavissa: <https://www.ksml.fi/uutissuomalainen/6497495>, viitattu 30.9.2024.
- G16. Sutinen, T. (2024a). Halla-ahon kannatus kovassa nousussa. *Helsingin Sanomat* 22.1.2024. Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000010089002.html>, viitattu 30.9.2024.
- G17. Grönlund, K., Strandberg, K., & Rapeli, L. (2024). Kansalaismielipide: Presidentinvaalit 2024 1. kierros. Åbo Akademi. Saatavissa: <https://www.kansalaismielipide.fi/fi/>, viitattu 30.9.2024.
- G18. Hyytinen, T. & Särkkä, N. (2024). Ylen presidenttikysely: Halla-aho nousi ryminällä. *Yle* 25.1.2024. Saatavissa: <https://yle.fi/a/74-20071122>, viitattu 30.9.2024.
- G19. Luukka, T. (2024). Alexander Stubb selvässä johdossa. *Helsingin Sanomat* 30.1.2024. Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000010145783.html>, viitattu 30.9.2024.
- G20. Ahjopalo, J. (2024). MTV:n kysely: Stubb 56,9 % – täältä äänet tulevat. *MTV Uutiset* 5.2.2024. Saatavissa: <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/mtv-n-kysely-stubb-56-9-taalta-aanet-tulevat/8872260>, viitattu 30.9.2024.
- G21. Kervinen, E. (2024). Stubbin kaula kaventunut. *Helsingin Sanomat* 5.2.2024. Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000010157289.html>, viitattu 30.9.2024.
- G22. Mäki, M. (2024b). USU-gallup: 53 prosenttia äänestäisi Stubbia, 47 Haavistoa. *Uutissuomalainen* 6.2.2024. Saatavissa: <https://www.ksml.fi/uutissuomalainen/6539324>, viitattu 30.9.2024.
- G23. Kallio-Kurssi, H. (2024). MT-kysely: Stubb on suosituimpi kuin Haavisto – nuoret naiset suosivat Haavistoa. *Maaseudun Tulevaisuus* 7.2.2024. Saatavissa: <https://www.maaseuduntulevaisuus.fi/uutiset/24272dcd-f5a2-470e-be26-298d5fa65546>, viitattu 30.9.2024.
- G24. Lakka, P. & Särkkä, N. (2024). Ylen presidenttikysely: Stubbin etumatka kaventui, Haavisto kirii loppumetreillä. *Yle* 8.2.2024. Saatavissa: <https://yle.fi/a/74-20073422>, viitattu 30.9.2024.

Vaalikoneet

- Helsingin Sanomat (2023). Presidentinvaalit 2024: Tervetuloa Vaalikoneeseen! *Helsingin Sanomat* 16.11.2023. Saatavissa: <https://www.vaalikone.fi/presidentti2024/hs>, viitattu 30.9.2024.
- Iltaalehti (2023). Presidentinvaali 2024 Vaalikone. *Iltaalehti* 4.12.2023. Saatavissa: <https://www.iltalehti.fi/presidentinvaali-2024/vaalikone/#/>, viitattu 30.9.2024.

- Ilta-Sanomat (2023a). Presidentinvaalit 2024: Tervetuloa Vaalikoneeseen! *Ilta-Sanomat* 16.11.2023. Saatavissa: <https://www.vaalikone.fi/presidentti2024/is>, viitattu 30.9.2024.
- MTV Uutiset (2023a). Vaalikone: Presidentinvaalit 2024. *MTV Uutiset*, 2.12.2023. Saatavissa: <https://www.mtvuutiset.fi/presidentinvaalit2024-vaalikone/#/>, viitattu 30.9.2024.
- Yle (2023). Tervetuloa Ylen Vaalikoneeseen: Presidentinvaalit 2024. Yle 21.12.2023. Saatavissa: <https://vaalit.yle.fi/vaalikone/presidentinvaali2024>, viitattu 30.9.2024.

Kirjallisuus ja muu media-aineisto

- Ahtiainen, I. (2024). Päätoimittajan kommentti: Gallup-tyhjiö täyttyi – kahdelle ehdokkaalle helpotusta, kahdelle toivoa ja yhdelle epätoivoa. *MTV Uutiset* 18.1.2024. Saatavissa: <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/paatoimittajan-kommentti-gallup-tyhjio-tayttyi-kahdelle-ehdokkaalle-helpotusta-kahdelle-toivoa-ja-yhdelle-epatoivoa/8860090>, viitattu 30.9.2024.
- Airasvirta, E. (2024). Näin Yleltä kommentoidaan Haaviston väitettä. *Ilta-Sanomat* 13.2.2024. Saatavissa: <https://www.is.fi/politiikka/art-2000010224283.html>, viitattu 30.9.2024.
- Borg, S., & Koljonen, K. (2020). *Käyttöliittymä vaaleihin: Tutkimus vaalikoneista kansalaisten, ehdokkaiden ja journalismin näkökulmista*. Tampere: Tampere University Press. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-359-026-7>, viitattu 25.4.2025.
- British Polling Council (2023). A Quick Guide for Journalists to the Use and Reporting of Opinion Polls. British Polling Council. Saatavissa: <https://www.britishpollingcouncil.org/opinion-polls-guidance-for-journalists/>, viitattu 30.9.2024.
- Cowling, D. (2016). Should polling be banned before an election? *BBC* 20.1.2016. Saatavissa: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-35350419>, viitattu 30.9.2024.
- D'Angelo, P., & Esser, F. (2014). Metacoverage and Mediatization in US Presidential Elections: A theoretical model and qualitative case study. *Journalism Practice* 8(3), 295–310. <https://doi.org/10.1080/17512786.2014.889446>
- ESOMAR & WAPOR (2014). ESOMAR/WAPOR Guideline on Opinion Polls and Published Surveys. ESOMAR & WAPOR. Saatavissa: <https://esomar.org/uploads>, viitattu 30.9.2024.
- Esser, F., & D'Angelo, P. (2003). Framing the Press and the Publicity Process: A Content Analysis of Meta-Coverage in Camapign 2000 Network News. *American Behavioral Scientist* 46(5), 617–641. <https://doi.org/10.1177/0002764202238489>
- Fossen, T., & Van Den Brink, B. (2015). Electoral Dioramas: On the Problem of Representation in Voting Advice Applications. *Representation* 51(3), 341–358. <https://doi.org/10.1080/00344893.2015.1090473>
- Frankovic, K., Jodice, D. A., Kizilova, K., & Wai Yu, S. T. (2022). The Freedom to Conduct and Publish Opinion Polls: A 2022 Worldwide Update. ESOMAR & WAPOR. Saatavissa: <https://wapor.org/publications/freedom-to-publish-opinion-polls/>, viitattu 30.9.2024.
- Garzia, D., & Marschall, S. (2014). The Lausanne declaration on voting advice applications. Teoksessa Garzia, D. & Marschall, S. (toim.) *Matching voters with parties and candidates: Voting advice applications in comparative perspective*. Colchester: ECPR Press, 227–228.

- Haapala, T. (2023a). Kommentti: Nyt alkaa seuranta – onko Jutta Urpilainen ehdokaspakan jokeri, joka tiputtaa Pekka Haaviston toiselta kierrokselta? *Ilta-Sanomat* 19.11.2023. Saatavissa: <https://www.is.fi/politiikka/art-2000010001665.html>, viitattu 30.9.2024.
- Haapala, T. (2023b). Kommentti: Onko tässä kaikkien aikojen syöksykierre? Vielä vuosi sitten Mika Aaltola olisi ehkä äänestetty presidentiksi. *Ilta-Sanomat* 21.12.2023. Saatavissa: <https://www.is.fi/politiikka/art-2000010073758.html>, viitattu 30.9.2024.
- Hakala, S. (2024). Kommentti: Vaalien homopuhe suututti somevaikuttajat – ilmiö kertoo suomalaisen keskustelukulttuurin rappiosta. *Ilta-Sanomat* 30.1.2024. Saatavissa: <https://www.is.fi/viihde/art-2000010157183.html>, viitattu 30.9.2024.
- Haukio, J. (2012). Suomalaisten vaalikoneiden sisällöt: Mediajatkeista kohti yksilöllistä yhteisöllisyyttä? *Politiikka* 54(1), 5–23. Saatavissa: <https://journal.fi/politiikka/article/view/151747>, viitattu 25.4.2025.
- Hautanen, S. (2024). Kommentti: Presidentinvaaleissa muhii todellinen yllätys. *Ilta-Sanomat* 18.1.2024. Saatavissa: <https://www.is.fi/politiikka/art-2000010128180.html>, viitattu 30.9.2024.
- Heino, S.-M., & Wiberg, M. (2012). Mielipidemittausuutisointihutilointi. *Politiikka* 53(1), 73–82.
- Hirvasnoro, K. (2022). 20 vuotta sitten: Äänestäjien häpäisyä, vasemmistoliitossa tuumittiin ”pääministerivaalista”. *Kansan Uutiset* 12.2.2022. Saatavissa: <https://www.ku.fi/artikkeli/4806130-20-vuotta-sitten-aanestajien-hapaisya-vasemmistoliitossa-tuumittiin-paaministerivaalista>, viitattu 30.9.2024.
- Ilta-Sanomat (2023b). Etsi sopiva presidenttiehdokas IS:n vaalikoneesta! *Ilta-Sanomat* 16.11.2023. Saatavissa: <https://www.is.fi/politiikka/art-2000009991944.html>, viitattu 30.9.2024.
- Ilta-Sanomat (2023c). MT:n presidentinvaaligallup: Haavisto ja Stubb tasoissa. *Ilta-Sanomat* 20.12.2023. Saatavissa: <https://www.is.fi/politiikka/art-2000010072311.html>, viitattu 30.9.2024.
- Jokinen, H. (2024). Matti Rönkä kohukysymykseen presidentin homoseksuaalisuudesta: ”Tätä ei voi väistää”. *iltalehti* 31.1.2024. Saatavissa: <https://www.iltalehti.fi/kotimaa/a/04f9755e-9278-4f0c-912e-298df5a2c440>, viitattu 30.9.2024.
- Jokinen, J. (2023). Vastaavalta päätoimittajalta: Vaalikone – vuosisadan demokratiateko. *Yle* 21.12.2023. Saatavissa: <https://yle.fi/a/74-20066191>, viitattu 30.9.2024.
- Julkisen Sanan Neuvosto (2004). Päättös 3394/AL/04. JSN. Saatavissa: <https://jsn.fi/paatos/3394-al-04/>, viitattu 30.9.2024.
- Kaivanto, M. (2024). Åbo Akademin gallup: Halla-ahon kiri on toden teolla käynnissä. *iltalehti* 23.1.2024. Saatavissa: <https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/04b12118-961b-463a-8659-18c2b1c6d20e>, viitattu 30.9.2024.
- Karvala, K. (2024). Pääkirjoitus: Kadonneet presidenttigallupit innostavat salaliittoteorioihin. *Ilta-Sanomat* 17.1.2024. Saatavissa: <https://www.iltalehti.fi/paakirjoitus/a/997db6b7-e9e9-45f5-afb1-5221acf8067d>, viitattu 30.9.2024.
- Ketonen, P. (2024). Äänestyksen pakolliset välipäivät saavat kritiikkiä asiantuntijalta – vaalijohtajan mielestä tauko tuskin pilaa kliimaksia. *Yle* 12.2.2024. Saatavissa: <https://yle.fi/a/74-20074099>, viitattu 30.9.2024.

- Kinnunen, P. (2023). Analyysi: SDP:n Jutta Urpilainen voi sotkea Alexander Stubbin ja Pekka Haaviston pelin. *Yle* 15.11.2023. Saatavissa: <https://yle.fi/a/74-20060133>, viitattu 30.9.2024.
- Kujanen, M. & Raunio, T. (Tampereen yliopisto) (2025). Presidentinvaalit 2024 [data]. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja]. DOI: <https://doi.org/10.60686/t-fsd4019>; URN: <https://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD4019>
- Kunnallissalan kehittämissäätiö (2023). Eduskuntavaaleissa halutaan vaikuttaa etenkin energia-asioihin, sairaiden ja vanhusten hoitoon sekä inflaatioon. Kunnallissalan kehittämissäätiö. Saatavissa: https://kaks.fi/wp-content/uploads/2023/02/tutkimusosio_eduskuntavaaleissa_halutaan_vaikuttaa_etenkin_energia-asioihin.pdf, viitattu 30.9.2024.
- Laakso, V., & Bjurström, E. (2024). Mika Aaltola lähtee ehdolle eurovaaleihin – kokoomuksen riveissä. *Yle* 18.4.2024. Saatavissa: <https://yle.fi/a/74-20084368>, viitattu 30.9.2024.
- Laakso, V., Virtanen, J., & Kammonen, T. (2023). Vaalikone toimii etsimällä eroja ehdokkaista. *Yle* 21.12.2023. Saatavissa: <https://yle.fi/a/74-20066113>, viitattu 30.9.2024.
- Laitinen, E., & Hakulinen, J. (2024). Ylen presidenttitentti aiheutti kohun – näin Annika Damström puolustautuu. *Ilta-Sanomat* 27.1.2024. Saatavissa: <https://www.is.fi/viihde/art-2000010148805.html>, viitattu 30.9.2024.
- Laukkanen, J., & Pekonen, A. (2024). Presidentinvaaleissa muhii yllätys – näin asiantuntijat arvioivat kannatuslukuja. *Ilta-Sanomat* 18.1.2024. Saatavissa: <https://www.is.fi/politiikka/art-2000010128223.html>, viitattu 30.9.2024.
- Lehto, M. (2022). IS:n presidenttikyselyssä yllätysykkönen: ”Voi pyhä jysäys”. *Ilta-Sanomat* 21.10.2022. Saatavissa: <https://www.is.fi/politiikka/art-2000009148729.html>, viitattu 30.9.2024.
- MTV Uutiset (2023b). Nyt saa äänestää! Löydä presidenttiehdokkaasi MTV:n vaalikoneesta. *MTV Uutiset* 2.12.2023. Saatavissa: <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/mtv-n-vaalikone-on-nyt-auki-mukana-kaikki-ehdokkaat/8831178>, viitattu 30.9.2024.
- Muhonen, H. (2024). ”Lähes vastuutonta” – Ylen vaalitentille satoi kritiikkiä. *Helsingin Sanomat* 26.1.2024. Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000010146198.html>, viitattu 30.9.2024.
- Muilo, J. (2024). Ylen tentti kerää kovaa kritiikkiä – näin Ylen päätoimittaja perustelee. *Helsingin Sanomat* 26.1.2024. Saatavissa: <https://www.hs.fi/suomi/art-2000010146249.html>, viitattu 30.9.2024.
- Mykkänen, J. (2011). Kognitiivinen mobilisaatio ja vaalikoneiden käyttö. *Politiikka* 53(1), 16–29. Saatavissa: <https://journal.fi/politiikka/article/view/151704>, viitattu 25.4.2025.
- Mykkänen, J., & Moring, T. (2012). Aktivoivaa tietoa? Vaalikoneet suomalaisessa julkisuudessa. Teoksessa Karppinen, K. & Matikainen, J. (toim.) *Julkisuus ja demokratia*. Tampere: Vastapaino, 161–180.
- Nieminen, I.-M. (2024). Presidentinvaalien kannatuskyselyistä heräsi huoli – nyt mediatilat vastaavat. *Ilta-Sanomat* 16.1.2024. Saatavissa: <https://www.is.fi/politiikka/art-2000010124281.html>, viitattu 30.9.2024.

- Nieminen, I.-M., & Bombin, E. (2024). Tutkija blokkiäänestyksestä: Asetelma suosii Stubbia. *Helsingin Sanomat* 29.1.2024. Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000010154350.html>, viitattu 30.9.2024.
- Nousiainen, J. (2024). Ylen vaali-illan homokeskustelu kuohuttaa – Matti Rönkä vastaa rajuun arvosteluun. *Ilta-Sanomat* 30.1.2024. Saatavissa: <https://www.is.fi/viihde/art-2000010155671.html>, viitattu 30.9.2024.
- Nurmela, M. (2023). Sanoma Election Machine Algorithms. Github. Saatavissa: <https://github.com/Sanoma/sanoma-election-machine-algorithms>, viitattu 30.9.2024.
- Pakarinen, J. (2024). Asiantuntija: Näistä asioista pitäisi puhua vaalien toisella kierroksella. *MTV Uutiset* 28.1.2024. Saatavissa: <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/asiantuntija-naista-asioista-pitaisi-puhua-vaalien-toisella-kierroksella/8866652>, viitattu 30.9.2024.
- Palonen, K. (1993). Introduction: From policy and polity to politicking and politicization. Teoksessa Palonen, K. & Parvikko, T. (toim.) *Reading the Political*. Helsinki: The Finnish Political Science Association, 6–16.
- Palonen, K. (2003). Four Times of Politics: Policy, Polity, Politicking, and Politicization. *Alternatives: Global, Local, Political* 28(2), 171–186. <https://doi.org/10.1177/030437540302800202>
- Partanen, J. (2023). Iltalehden presidentinvaalikone on nyt auki – Löydä itsellesi sopivin ehdokas! *Iltalehti* 4.12.2023. Saatavissa: <https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/9591eda1-f5ea-4e2f-944b-a56c0584d8b6>, viitattu 30.9.2024.
- Pellinen, T. (2024). Sami Borg: Äänestämisen nykyiset aikataulut sorsivat epävarmoja äänestäjiä. *Helsingin Sanomat* 13.2.2024. Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000010225444.html>, viitattu 30.9.2024.
- Puhakka, S. (2018). Kolme suurinta puoluetta virittää pääministerivaalia – Rinne, Orpo ja Sipilä sovittelevat pääministerin hattua. *Kansan Uutiset* 15.6.2018. Saatavissa: <https://www.ku.fi/artikkeli/3914044-kolme-suurinta-puoluetta-virittaa-paaministerivaalia-rinne-orpo-ja-sipila-sovittelevat-paaministerin-hattua>, viitattu 30.9.2024.
- Railo, E. (2012). Haavisto-ilmion anatomia. Teoksessa Majander, M. (toim.) *Presidentin vaali ja poliittinen mobilisaatio*. Helsinki: Kalevi Sorsa -säätiö, 97–120.
- Rajala, O. (2023). Vaalikone: Kuka toivottaisi ”Jumalan siunausta”, kuka sallisi eutanasian? Näin ehdokkaat perustelevat. *MTV Uutiset* 2.12.2023. Saatavissa: <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/vaalikone-kuka-toivottaisi-jumalan-siunausta-kuka-sallisi-eutanasian-nain-ehdokkaat-perustelevat/8830476>, viitattu 30.9.2024.
- Ristamäki, J., & Nurmi, L. (2023a). Analyysi: PS:n kannattajat saattavat tehdä Stubbista presidentin – Haavistolle ei punavihreä blokki riitä. *Iltalehti* 24.8.2024. Saatavissa: <https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/bodd4bd6-1410-40db-9c50-573b9648a731>, viitattu 30.9.2024.
- Ruusuvirta, O. (2012). Vaalikoneet ja rationaalinen päätöksenteko. *Politiikka* 54(1), 24–38. Saatavissa: <https://journal.fi/politiikka/article/view/60151>, viitattu 25.4.2025.
- Salminen, A., Wiberg, M., & Heino, S.-M. (2015). Mielipidemittausuutisointihutilointi jatkuu. *Politiikka* 57(4), 260–268.

- Salminen, J., & Nurmela, M. (2023). HS julkaisee vaalikoneen algoritmin. *Helsingin Sanomat* 16.11.2023. Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000009993697.html>, viitattu 30.9.2024.
- Sonkajärvi, E. (2024). Presidenttikisassa uusia galluptuloksia odotetaan kuumeisesti – asiantuntijan mukaan ne vaikuttavat taktiseen äänestämiseen. *Yle* 17.1.2024. Saatavissa: <https://yle.fi/a/74-20069860>, viitattu 30.9.2024.
- Strandberg, K. (2016). Ehdokkaiden ja kansalaisten internetin ja sosiaalisen median poliittinen käyttö vuosien 2003–2015 eduskuntavaaleissa. Teoksessa Grönlund, K. & Wass, H. (toim.) *Poliittisen osallistumisen eriytyminen: Eduskuntavaalitutkimus 2015*. Helsinki: Oikeusministeriö, 95–116. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-517-1>, viitattu 25.4.2025.
- Strandberg, K., & Borg, S. (2020). Internet ja sosiaalinen media osana vaalikampanjaa. Teoksessa Borg, S., Kestilä-Kekkonen, E. & Wass, H. (toim.) *Politiikan ilmastonmuutos: Eduskuntavaalitutkimus 2019*. Helsinki: Oikeusministeriö, 103–122. Saatavissa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162429>, viitattu 25.4.2025.
- Suhonen, P. (2006). *Mielipidetutkimukset ja yhteiskunta*. Tampere: Tampere University Press. Saatavissa: <https://urn.fi/urn:isbn:951-44-6801-5>, viitattu 25.4.2025.
- Suhonen, P. (2010). HS-gallup poliittisena journalismina vuodesta 1945 nykypäivään. *Media & viestintä* 33(3), 73–87. Saatavissa: <https://journal.fi/mediaviestinta/article/view/62930>, viitattu 25.4.2025.
- Suhonen, P. (2016). Hallitus gallupjournalismin ristipaineissa. *Media & viestintä* 39(2), 137–153. Saatavissa: <https://journal.fi/mediaviestinta/article/view/61430>, viitattu 25.4.2025.
- Sutinen, T. (2024b). Stubbia äänestävistä 40 prosentille seksuaalinen suuntautuminen on syy olla äänestämättä Haavistoa. *Helsingin Sanomat* 5.2.2024. Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000010201277.html>, viitattu 30.9.2024.
- Swanljung, M. (2024). Väljarundersökning: En tredjedel av väljarna anser att Haavistos partner är en orsak att inte rösta på honom. *Yle* 2.2.2024. Saatavissa: <https://svenska.yle.fi/a/7-10050293>, viitattu 30.9.2024.
- Taipale, J. (2024). HS-gallup: Halla-ahon kannatus jyrkässä nousussa – Uhkaa jo Haavistoa. *Iltaalehti* 22.1.2024. Saatavissa: <https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/75e4c6bo-9fbe-48fb-916f-d2dbe56f27ec>, viitattu 30.9.2024.
- Tanner, M. (2024). Näin asiantuntija arvioi Halla-ahon ja Haaviston taistoa – ”Näyttäisi olevan onnistumassa”. *Iltaalehti* 22.1.2024. Saatavissa: <https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/1556df11-bac4-4df8-98d3-32599b87a161>, viitattu 30.9.2024.
- Tolkki, K. (2022). Konkariit jyräävät Ylen presidenttikyselyssä: Olli Rehn nousi kärkeen, Sanna Marin putosi kolmanneksi. *Yle* 28.3.2022. Saatavissa: <https://yle.fi/a/3-12372173>, viitattu 30.9.2024.
- Tolkki, K. (2024). Pekka Haavisto: En usko, että seksuaalinen suuntautumiseni oli ratkaiseva syy vaalitappioon. *Yle* 13.2.2024. Saatavissa: <https://yle.fi/a/74-20074358>, viitattu 30.9.2024.
- Uskali, T., & Kuutti, H. (2016). *Datajournalismin työkäytännöt*. Tampere: Vastapaino.

- Walgrave, S., & Van Aelst, P. (2006). The contingency of the mass media's political agenda setting power: Toward a preliminary theory. *Journal of Communication* 56(1), 88–109. <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2006.00005.x>
- WAPOR (2024). Resources for Journalists. WAPOR. Viitattu 30.9.2024. <https://wapor.org/resources/resources-for-journalists/>
- Waris, O. (2022). Yllätysnimi teki presidenttikyselyssä uskomattoman nousun – tutkija: ”En muista uraltani vastaavaa”. *Ilta-Sanomat* 27.5.2022. Saatavissa: <https://www.is.fi/politiikka/art-2000008841320.html>, viitattu 30.9.2024.
- Waris, O. (2024). Tutkijat perustelevat, miksi Haaviston puolisoa koskevasta tutkimustuloksesta kerrottiin etukäteen Ylelle. *Ilta-Sanomat* 5.2.2024. Saatavissa: <https://www.is.fi/politiikka/art-2000010205074.html>, viitattu 14.3.2025.
- Wass, H. (2023). Duunivaalit -sarjan kolumni. *Duunitori* 15.2.2023. Saatavissa: <https://duunitori.fi/tyoelama/duunivaalit-hanna-wass>, viitattu 30.9.2024.
- Wass, H., Kärriylä, I., Luostari, R., & Isotalo, V. (2024). Äänestäjät ja ehdokkaat blokkiutuvassa politiikassa. Teoksessa Kestilä-Kekkonen, E., Rapeli, L. & Söderlund, P. (toim.) *Pääministerivaalit polarisaation aikakaudella: Eduskuntavaalitutkimus 2023*. Helsinki: Oikeusministeriö, 44–65. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-875-4>.
- Wiberg, M. (2016). Puoluekanta on kateissa myös mielipidemittauksissa. *Verkkouutiset* 22.6.2016. Saatavissa: <https://www.verkkouutiset.fi/a/puoluekanta-kateissa-myos-mielipidemittauksissa>, viitattu 30.9.2024.
- Wise, D., & Brewer, P. R. (2010). News About News in a Presidential Primary Campaign: Press Metacoverage on Evening News, Political Talk, and Political Comedy Programs. *Atlantic Journal of Communication* 18(3), 127–143. <https://doi.org/10.1080/15456871003742070>
- Yle (2021). Ärsyttävätkö toimittajien jutut? Mediakritiikki palaa TV1:n perjantai-iltoihin. *Yle* 14.1.2021. Saatavissa: <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2021/01/14/arsyttavatko-toimittajien-jutut-mediakritiikki-palaa-tv1n-perjantai-iltoihin>, viitattu 30.9.2024.
- Yle (2022). Miten Mika Aaltolasta tuli ulkopolitiikan tunteiden tulkki? *Yle* 18.11.2022. Saatavissa: <https://areena.yle.fi/1-60895808>, viitattu 30.9.2024.
- Yle (2024a). Millaisista asetelmista vaaliuurnille suunnataan? *Yle* 17.1.2024. Saatavissa: <https://areena.yle.fi/1-67707457>, viitattu 30.9.2024.
- Yle. (2024b). Suuri vaalikeskustelu. *Yle* 25.1.2024. Saatavissa: <https://areena.yle.fi/1-66656233>, viitattu 30.9.2024.
- Yle. (2024c). Presidentinvaalit: Tulosilta. *Yle* 28.1.2024. Saatavissa: <https://areena.yle.fi/1-67762120>, viitattu 30.9.2024.
- Yle. (2024d). Presidentinvaalit 2024: Tulosilta ruotsiksi. *Yle* 28.1.2024. Saatavissa: <https://areena.yle.fi/1-67015262>, viitattu 14.3.2025.

6

Sosiaalinen media presidentinvaaleissa

Pekka Isotalus & Esko Nieminen

Johdanto

Sosiaalisen median näkökulmasta vuoden 2024 presidentinvaalit olivat erityisen kiinnostavat. Jo ennen vaaleja oli ennakoitavissa, että sosiaalisella medially olisi nyt ensimmäistä kertaa todellista merkitystä Suomen presidentinvaaleissa. Vaalikampanjoissa sosiaalista mediaa hyödynnettiin erittäin aktiivisesti ja monipuolisesti. Ehdokkaiden viestintä sosiaalisessa mediassa sai myös osakseen runsaasti julkista huomiota.

Luvun aluksi tarkastelemme, miten viestintä sosiaalisessa mediassa on kehittynyt keskeiseksi osaksi presidentinvaalien kampanjointia, ja sen jälkeen analysoimme tarkemmin, miten ehdokkaat käyttivät eri sosiaalisen median alustoja kampanjoissaan näissä vaaleissa. Huomiota kiinnitetään erityisesti siihen, kuinka aktiivisesti ehdokkaat tekivät postauksia eri alustoilla sekä millaisia eroja ehdokkaiden ja alustojen välillä oli. Lisäksi analysoidaan sitä, minkä verran ehdokkaiden postaukset herättivät reaktioita sosiaalisen median seuraajissa sekä raportoidaan Presidentinvaalit 2024 -kyselytutkimuksen tuloksia siltä osin, miten äänestäjät arvioivat sosiaalisen merkitystä näissä vaaleissa. Sosiaalisen median alustoista TikTosta muodostui näiden vaalien someilmiö, joten tällä uudella alustalla katsomme myös postausten teemoja.

Kun katsomme vaalikampanjoinnin kehitystä 1990-luvulta tähän päivään, on internetin verkkoviestintä pikkuhiljaa muodostunut kiinteäksi osaksi vaaleja. En-

simmäisen kerran verkkoviestintää suomalaisissa vaaleissa oli vuoden 1996 euro-vaaleissa. Tuolloin osalla ehdokkaista oli ensimmäistä kertaa verkkosivuja (Isotalus 1998), ja Yleisradio kehitti ensimmäisen vaalikoneen. Tultaessa vuoden 2000 presidentinvaaleihin kaikilla ehdokkailla oli verkkosivut ja vaalikoneita oli käytössä jo useita (Isotalus & Aarnio 2000). Vaalikoneista tuli noissa vaaleissa myös varsin suosittuja. Lisäksi tiettävästi ensimmäisen kerran kampanjaorganisaatiot hyödynsivät sähköpostia tehokkaasti sisäisessä viestinnässään kampanjoinnin aikana (Jääskeläinen & Pekkola 2000; Juholin 2000).

Varsinainen sosiaalinen media tuli osaksi presidentinvaalikampanjointia vuoden 2006 vaaleissa, sillä tuolloin blogit olivat vaalien ilmiö (Herkman 2012). Blogeja pidetään sosiaalisen median ensimmäisenä muotona, sillä ehdokkaalle ne olivat mahdollisuus sekä puhutella äänestäjiä suoraan että ohittaa perinteinen media. Media alkoi myös seurata poliitikkojen blogeja mahdollisten uutisaiheiden toivossa. Blogeista muodostui vuoden 2006 vaalien erityisilmiö, vaikka vain neljällä ehdokkaalla kahdeksasta oli oma blogi eikä näissä blogeissa ollut edes kommentointimahdollisuutta, joten vuorovaikutusta äänestäjien kanssa ei vielä syntynyt näillä alustoilla (Carlson 2007).

Suomi on ollut kärkimaita verkkoviestinnän hyödyntämisessä vaalien yhteydessä koko 2000-luvun. Kansainvälisesti varsinainen sosiaalisen median läpimurto vaalikampanjoinnissa tapahtui vuoden 2008 Yhdysvaltain presidentinvaalien aikaan. Tuolloin vaalikampanjoiden ja erityisesti Barack Obaman kampanjan on sanottu aloittaneet internet-ajan politiikassa. Obaman kampanjassa osattiin hyödyntää uudenaikaisella tavalla ja ilmeisen tehokkaasti YouTubea, Facebookia, Twitteriä ja verkkosivuja. (Isotalus 2001; Isotalus ym. 2018.)

Suomen presidentinvaaleissa 2012 sosiaalinen media ei vielä noussut yhtä merkittävään asemaan kuin Yhdysvalloissa oli tapahtunut, vaikka näitäkin vaaleja saatettiin mediassa kutsua jopa ”Facebook-vaaleiksi”. Eniten Facebook sai huomiota vaalien toisella kierroksella, kun perinteinen media seurasi päivittäin, kuinka paljon tykkäyksiä ehdokkailla Sauli Niinistöllä ja Pekka Haavistolla oli sivuillaan (Isotalus 2017). Vaalikampanjan loppuvaiheessa Haavistolla ja Niinistöllä oli käytännössä saman verran Facebook-faneja eli noin 100 000 molemmilla, joten tykkääjien määrä ei siis kuitenkaan ennustanut vaalien lopputulosta eikä kertonut sosiaalisen median suorasta vaikutuksesta kampanjaan (Eränti & Lindman 2014).

Eränti ja Lindman (2014) ovat kuitenkin esittäneet näkemyksen, että vuoden 2012 presidentinvaaleissa tapahtui sosiaalisen median läpimurto Suomessa, ja että näin tapahtui nimenomaan Pekka Haaviston kampanjassa. Tutkijoiden mukaan Haaviston epätodennäköinen nousu toiselle kierrokselle Sauli Niinistöä haastamaan ja kampanjasta rönsyillyt liikehdintä perustuivat taidokkaaseen internetin hyödyntämiseen. Sosiaalinen media toimi Haaviston kampanjassa tehokkaasti etenkin mikrolahjoitusten hankkimisessa. Sosiaalinen media innosti kannattajia myös omatoimiseen kampanjointiin.

Vuoden 2018 presidentinvaaleissa uutena merkittävänä sosiaalisen median alustana oli Twitter, joka oli tuolloin merkittävä yhteiskunnallisen keskustelun alusta ja

joka oli noussut edellisissä eduskuntavaaleissa myös vaaliviestinnän keskiöön (ks. Isotalus ym. 2018). Vuoden 2018 vaaleista on kuitenkin hyvin vähän tutkimusta, mikä johtunee vahvasti ennakoitavissa olleesta vaalituloksesta. Varsinkaan sosiaalisen median käytön osalta ei tehty uusia innovaatiota, vaikka esimerkiksi Facebook ja Twitter olivatkin aktiivisesti ehdokkaiden ja kampanjaorganisaatioiden käytössä. Vaalien jälkeisessä keskustelussa on tuotu esiin, että erityisesti Niinistön Twitter-kampanjassa panostettiin äänenemmistön keräämistä jo ensimmäiseltä kierrokselta ja että tällä viestinnällä olisi ollut vaikutusta vaalien lopputulokseen toisen kierroksen jäädessä lopulta tarpeettomaksi.

Sosiaalisen median asemasta on tehty selvästi systemaattisemmin tutkimusta eduskuntavaalien kuin presidentinvaalien yhteydessä. Eduskuntavaaleja koskeva tutkimus osoittaa erittäin selvästi, kuinka sosiaalisen median hyödyntäminen ja seuraaminen on kasvanut ja monipuolistunut vaali vaalilta koko 2000-luvun. Vaalien seuraaminen sosiaalisessa mediassa on kasvanut jatkuvasti ja on nykyisin yleistä kaikissa sukupolvissa, vaikka toki suosituinta se on kaikkein nuorimmissa ikäpolvissa (Carlson & Strandberg 2024). Myös ehdokkaat ovat lisänneet viestintäänsä sosiaalisessa mediassa vaalien alla. Eduskuntavaaleissa somekampanjoinnilla näyttäisi olevan merkitystä myös vaalituloksen kannalta, eli digitaalinen kampanjointi näyttäisi olevan tehokkaampaa kuin kampanjoinnin perinteiset muodot (Mattila 2024). Eduskuntavaalien yhteydessä on myös todettu, että puolueiden puheenjohtajat käyttävät sosiaalista mediaa vaalikampanjan aikana niin aktiivisesti, että heitä voidaan kutsua jopa puolueensa tärkeimmäksi mediaksi (Kannasto ym. 2023). Puolueiden puheenjohtajat näyttävät käyttävän sosiaalista mediaa myös strategisesti, eli he pyrkivät lisäämään nimenomaan myönteistä julkisuuttaan ja valikoivat, mitä kullakin alustalla viestivät (Paatelainen ym. 2022; Paatelainen ym. 2024).

Vuoden 2023 eduskuntavaaleissa sosiaalisen median käyttö oli erittäin suosittua sekä ehdokkaiden että äänestäjien keskuudessa. Näissä vaaleissa ehdokkaat käyttivät selvästi eniten Facebookia. Se oli suosituin sosiaalisen median alusta, jopa kaikkein nuorimpien ehdokkaiden joukossa. Toiseksi suosituin oli Instagram ja kolmanneksi suosituin puolestaan Twitter. Vasta näiden jälkeen tuli TikTok, joka oli tuolloin ensimmäistä kertaa käytössä vaalikampanjoinnissa. Vaikka TikTok nousi jonkinlaiseksi ilmiöksi vuoden 2023 eduskuntavaaleissa, niin kaikkein nuorimassakin ikäryhmässä sitä käytti ehdokkaista vain 40 prosenttia. (Standberg ym. 2024.) Tiedot sosiaalisen median käytöstä eduskuntavaaleista osoittavat selkeästi, että sosiaalisella medialla oli hyvin vakiintunut ja vahva asema vaaliviestinnässä vuoden 2024 presidentinvaalikampanjoiden alkaessa.

Suomalaisessa vaaliviestinnässä sosiaalisen median hyödyntäminen on siis lisääntynyt vaali vaalilta. Koko ajan mukaan on tullut myös uusia alustoja, joten kampanjointi on laajentunut myös alustojen osalta. Sosiaalinen media henkilökeskeisenä mediana (Kannasto ym. 2023) sopii myös erityisen hyvin kampanjointiin presidentinvaaleissa, koska kyseiset vaalit ovat ehdokaskeskeiset eikä puolueilla ole niin suurta merkitystä. Toistaiseksi maamme presidentinvaaleissa sosiaalisella medialla ei ole ollut erityisen merkittävää roolia, joten vuoden 2024 vaalien osalta oli

odotettavissa, että sosiaalisessa mediassa nähtäisiin aivan uudenlaista kampanjoin-tia.

Aineisto

Luvun kirjoittajat keräsivät tätä artikkelia varten sosiaalisen median alustoilta laa-
jan ja monipuolisen aineiston. Lisäksi raportoimme sosiaalisen median osalta Presi-
dentinvaalit 2024 -kyselytutkimuksen tuloksia. Sosiaalisen median osalta aineistoa
kerättiin Facebookista, Instagramista, X:stä (entisestä Twitteristä) sekä TikToki-
sta. Facebookissa ja X:ssä viestintä on yleensä hyvin tekstipohjaista, vaikka kuvia ja vi-
deoita käytetään usein tekstin tukena. Molemmat mahdollistavat myös erilaisten
linkkien liittämisen viesteihin. Instagram on keskittynyt kuviin, joiden yhteyteen
lisätään usein myös päivitys tekstimuodossa. Tällä hetkellä Instagramissa erityisen
suosittuja ovat stoorit, jotka ovat näkyvissä vain 24 tuntia ja jotka voivat olla kuvia tai
lyhytvideoita sekä sisältää myös esimerkiksi musiikkia tai tekstiä. Facebook ja Ins-
tagram ovat molemmat Metan alustoja, joten niillä saman postauksen julkaisemi-
nen samaan aikaan on helppoa. Tätä mahdollisuutta ehdokkaat myös hyödynsivät.
TikTokissa vuorostaan viestitään pääasiassa erilaisten lyhyiden videoiden muodos-
sa. Tavallista on myös julkaista samoja videoita sekä Instagramissa että TikToki-
ssa. Kaikki alustat mahdollistavat seuraajien kommentoinnin, joka tapahtuu yleensä
joko kirjoittamalla tai erilaisilla hymiöillä.

Vaalien ensimmäiseltä kierrokselta aineisto kerättiin kolmen kuukauden ajan-
jaksolta 1.11.2023–28.1.2024 ja toisella kierroksella kahden viikon kampanja-ajalta
29.1.2024–11.2.2024. Marraskuun alku katsottiin sopivaksi tarkastelujakson aloituk-
seksi, koska tuolloin kaikki vaalien ehdokkaat oli jo asetettu ehdolle. Vaaleja edel-
tävät kuukaudet ovat myös vilkkainta kampanjointiaikaa. Sosiaalisesta mediasta
aineistoa kertyy helposti valtavia määriä, joten kolmen ja puolen kuukauden aikana
aineistoa kertyi riittävästi, mutta määrä oli vielä hallittavissa.

Aineiston keräämiseen käytettiin erilaisia datankeruuohjelmia; Facebookin osal-
ta käytössä olivat Crowdtangle (Crowdtangle 2024) ja Facepacer (Jünger & Keyling
2019), Instagram-aineiston keräämisessä hyödynnettiin Crowdtanglen lisäksi Insta-
loader-ohjelmaa (Instaloder 2024), X-data kerättiin lobstr.io:n (lobstr.io 2024) avul-
la, minkä lisäksi TikTok-datan keräämiseen hyödynnettiin Zeeschuimeria (Peeters
2024). Sosiaalisen median aineisto kerättiin yhteistyössä Helsingin yliopiston “POST-
API: How to collect social media data without API access – case Finnish presidential
election 2024” hankkeen kanssa. Käytetyistä aineistonkeruuohjelmista CrowdTang-
le lopetti toimintansa elokuussa 2024.

Aineisto kerättiin presidenttiehdokkaiden sosiaalisen median tileiltä ja tarkas-
telussa keskityttiin vain ehdokkaiden postauksiin. Aineiston keräämisessä nouda-
tettiin hyvää tieteellistä käytäntöä, minkä lisäksi sosiaalisen median datan hank-
kimisessa noudatettiin palvelujen yleisiä käyttöehtoja. Käytännössä tämä tarkoitti
sitä, että vain ehdokkaiden julkisia tilejä voitiin tarkastella. Ehdokkaat, joilla ei ollut

julkista poliittikotiliä vaan esimerkiksi Facebookissa vain yksityinen tili, jouduttiin rajaamaan pois aineistosta. Jos ehdokkaalla oli alustalla sekä oma että selkeästi kannattajien, puolueen tai muun taustaryhmän luoma julkinen tili, niin tarkastelu kohdistettiin vain ehdokkaan omaan tiliin. Yksittäisten käyttäjien ja kommentoijien henkilötietoja ei käsitelty. Myös ehdokkaat, joiden tili on tämän luvun kirjoitus-hetkellä jo poistunut tai poistettu, jätettiin tutkimuksen ulkopuolelle. Käytännössä poistuneita tilejä oli kuitenkin vain Jutta Urpilaisen TikTok-tili, jossa oli noin 10 julkaisua.

Aineiston analyysi toteutettiin manuaalisesti sosiaalisen median tunnuslukuja tarkastelemalla. Tunnusluvut muodostuivat jokaisen ehdokkaan julkaisujen määrästä kaikilla alustoilla sekä tarkasteltujen alustojen muusta kerättävissä olevasta datasta. Instagramissa tarkasteltiin julkaisujen keräämien tykkäysten ja kommenttien määrää. Facebookin osalta mukana olivat myös tykkäykset ja kommentit, minkä lisäksi dataa tarkasteltiin jakojen ja reaktioiden kautta. Reaktioita on tutkittu poliittisessa kontekstissa laajasti (Anwar & Giglietto 2024), ja tulosten mukaan poliittinen sisältö saa herkemmin negatiivissävytteisiä reaktioita. X:ssä saatavilla olivat tykkäykset, kommentit, jaot sekä katselukerrat. TikTokista kerättiin tykkäysten, kommenttien, jakojen ja katselukertojen määrät. TikTok-aineistolle tehtiin myös aineistolähtöinen laadullinen sisällönanalyysi, jossa teemoiteltiin videoiden keskeisiä sisältöjä. Kyselyaineistosta on tarkasteltu vastausten jakaumia ja prosenttiosuuksia kahden sosiaaliseen mediaan liittyvän kysymyksen osalta.

Monenlaisia somettajia – ehdokkaiden aktiivisuus ensimmäisellä ja toisella kierroksella

Presidentinvaalien ensimmäisellä kierroksella ehdokkaat viestivät laajasti ja aktiivisesti sosiaalisessa mediassa. Kaikki ehdokkaat olivat läsnä vähintään kahdella eri alustalla ja suurin osa kaikilla neljällä tarkastellulla alustalla. Alustoista X oli ainoa, jossa jokaisella ehdokkaalla oli aktiivinen poliittikotili. Facebookissa olivat läsnä kaikki ehdokkaat, mutta Hjallis Harkimo käytti viestinnässään henkilökohtaista Facebook-tiliä, mikä rajasi hänet tarkastelun ulkopuolelle. Myös Jussi Halla-aho käytti aktiivisesti henkilökohtaista tiliään, mutta hänellä oli myös kannattajien luoma ehdokastili, joka voitiin ottaa tarkastelussa huomioon. Instagramissa olivat mukana kaikki ehdokkaat Halla-ahoa lukuun ottamatta. TikTokia käyttivät Halla-ahoa lukuun ottamatta niin ikään kaikki ehdokkaat, mutta Jutta Urpilainen poisti tilinsä nopeasti vaalien jälkeen.

Ahkerimmin sosiaalisen median alustoilla viestivät toiselle kierrokselle päässeet Alexander Stubb ja Pekka Haavisto. Tosin Haavisto viesti oman tilinsä lisäksi myös valitsijayhdistyksensä sivujen kautta, minkä takia hänen aktiivisuutensa näyttää tuloksissa todellista vähäisemmältä, sillä tarkastelun kohteena olivat ainoastaan poliitikkojen omat tilit. Myös Mika Aaltola erottui aktiivisena sosiaalisen median käyttäjänä. Seuraavaksi aktiivisin oli Li Andersson. Jussi Halla-aho erottui sosiaa-

lisen median käytössä aktiivisuuden toisessa päässä: tarkastelujakson aikana hän oli X:n lisäksi läsnä vain Facebookissa. Sosiaalisen median monipuolisena käyttäjänä aiemmin näyttäytynyt Hjallis Harkimo kampanjoi sosiaalisessa mediassa varsin vähän verrattuna muihin ehdokkaisiin. Ehdokkaat ottivat aktiivisesti käyttöönsä myös uudemmat, etenkin nuorten suosiossa olevat sosiaalisen median alustat kuten Instagramin ja TikTokin. Varsinkin toiselle kierrokselle päässeet Stubb ja Haavisto käyttivät näitä visuaalisia alustoja erittäin ahkerasti koko kampanja-ajan.

Kokonaisuudessaan aktiivisimmin ehdokkaat käyttivät Facebookia; siellä oli postauksia tasaisesti koko kampanjan ajan ja kaikki ehdokkaat julkaisivat tarkastelujakson aikana vähintään 120 kertaa. Myös Instagramia käytettiin aktiivisesti ja tasaisesti koko kampanjan ajan. Vaikka X:n käyttö on yleisesti vähentynyt viime aikoina, niin ehdokkaat olivat alustalla läsnä aktiivisesti. X:ssä ehdokkaiden aktiivisuudessa oli kuitenkin jo enemmän eroavuuksia. TikTokin käyttö oli kaikkein epätasaisinta, ja osalla ehdokkaista se jäi hyvin vähäiseksi. Aktiivisimmin alustaa hyödyntäneet Stubb ja Haavisto ehtivät kuitenkin julkaista sielläkin satoja videoita. Ehdokkaiden sosiaalisen median käyttö vaalien ensimmäisellä kierroksella on esitetty taulukossa 6.1.

Taulukko 6.1 Ehdokkaiden omien postausten määrä alustoittain ensimmäisellä kierroksella.

	TikTok	Instagram	Facebook	X	Yhteensä
Aaltola	149	141	142	213	645
Andersson	41	120	166	103	430
Essayah	6	98	131	70	305
Haavisto	292	193	124	64	673
Halla-aho	-	-	124	24	148
Harkimo	28	57	-	23	108
Rehn	32	150	155	115	452
Stubb	384	375	371	179	1309
Urpilainen	-	188	168	128	484
Yhteensä	932	1322	1381	919	4554

Postattujen sisältöjen osalta alustat erosivat toisistaan selkeästi. X:ssä eli entisessä Twitterissä painottui poliittinen asiasisältö, etenkin kansanedustajina kampanjan aikana olleilla ehdokkailla. Tässä poliittisessa keskustelussa käsiteltiin myös muita yhteiskunnallisia kysymyksiä kuin vain kampanjaan sidoksissa olevia asioita. Siellä viestittiin runsaasti myös muille poliitikoille. Kampanjoinnin lomassa ehdokkaat keskustelivatkin ajankohtaisista poliittisista kysymyksistä. Seuraavana on pari kuvaavaa esimerkkiä ehdokkaiden X-viestinnästä:

“Petteri Orpon mielestä on kohtuutonta, että ammattiyhdistysliike puolustaa työntekijöiden oikeuksia. Sen sijaan hänen mielestään on kohtuullista, että hallitus leikkaa pienituloisilta perheiltä, pienipalkkaisilta ja työttömiltä useita satoja euroja kuussa. #arvot #valinnat”

Li Andersson X:ssä 7.12.2023

"Vuodesta 2024 tulee hyvä, jos ryhdymme tuumasta toimeen. Suomen parhaita päiviä ole vielä nähty. Me olemme hyvin yhtenäisiä tihenevän Venäjän uhan edessä. Viisaus herännyt ja olemme valveilla. Olemme oppimassa puhumaan tulevaisuuden Suomea. Nyt vain päämäärätietoisesti eteenpäin."

Mika Aaltola X:ssä 31.12.2023

"1/8 Kampanja on päättynyt, ja sunnuntaina äänestämme. Tässä kohdassa kiitän kanssaehdokkaita reilusta meiningistä. Muutama yksittäistapaus poislukien kampanjan aikana ei nähty likaisia temppuja, henkilökohtaisuuksiin menoa tai yön alle lyömistä."

Jussi Halla-aho X:ssä 27.1.2024

Sen sijaan Instagramissa ja Facebookissa tyypillistä oli yhdistää kuvaa ja tekstiä samaan postaukseen. Lisäksi niissä suositettiin lähinnä hyvin tavanomaisia kampanjaan liittyviä postauksia, vaikka ehdokkaat julkaisivat toki ajoittain myös muihin teemoihin liittyviä kuvia, videoita ja linkkejä.

"Kävin tutustumassa Raja Joosepin raja-asemaan. Sain hyvän selvityksen, ja voin todeta että rajavartiolaitoksella on asiat kunnossa. Kiitos että sain vierailla."

Hjallis Harkimo Instagramissa 24.11.2023, julkaisussa kuva rajavartioiden kanssa.

"Takana on paljon kampanjatilaisuuksia huoltoasemilla ja kahviloissa, ja loppuunmyydyt klubitilaisuudet Tampereella, Jyväskylässä ja Oulussa. Väki on nyt lähtenyt liikkeelle. #haavisto2024 #presidentinvaalit #kohtaaminen"

Pekka Haavisto Facebookissa 13.1.2024, julkaisussa kuva kampanjatilaisuudesta.

"Isänmaan etu on, että olen tänään neuvostokokouksessa Brysselissä, en HS:n presidenttitentissä. Suurpetojen lisäksi myös metsien monitorointi listalla."

Sari Essayah Facebookissa 23.1.2024, julkaisussa linkki Maaseudun Tulevaisuuden uutiseen EU:n maatalous- ja kalastusneuvoston kokouksesta.

"Suomi on tullut tutuksi kuluneiden viiden kuukauden aikana. Päällimmäisenä tunteena kiitollisuus. Huomenna katsotaan, mihin se riittää. Kiitos."

Alexander Stubb Instagramissa 10.2.2024, julkaisussa kuvia kampanjakierueelta.

Molemmat toisen kierroksen ehdokkaista jatkoivat aktiivista viestintää sosiaalisessa mediassa vaalien loppuun saakka, kuten taulukosta 6.2 voidaan havaita.

Postausten kokonaismäärässä Haavisto meni toisella kierroksella Stubbin ohi, mikä johtui lähinnä hänen suuremmasta panostuksestaan TikTokiin. Stubbin toisen kierroksen kampanja perustui huomattavasti vahvemmin aktiiviseen läsnäoloon muilla sosiaalisen median alustoilla. Aktiivisuuden osalta luvut mitä todennäköisimmin tasoittuisivat, jos Haaviston valitsijayhdistyksen tekemät postaukset Instagramissa sekä Facebookissa olisi otettu huomioon.

Taulukko 6.2 Ehdokkaiden omien postausten määrä alustoittain toisella kierroksella.

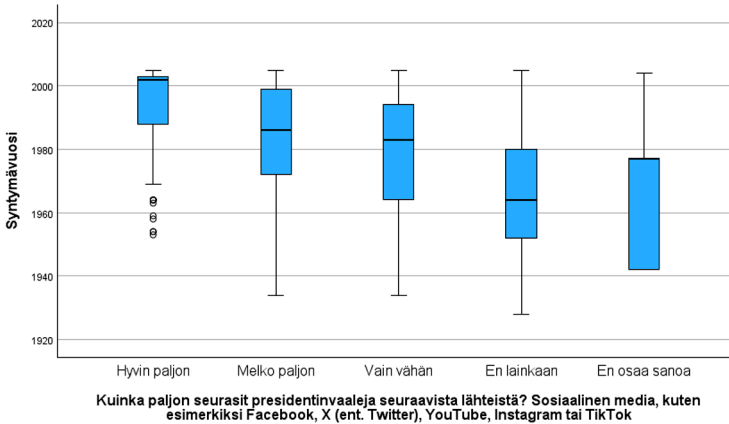
	TikTok	Instagram	Facebook	X	Yhteensä
Haavisto	244	54	30	18	346
Stubb	110	84	91	34	319
Yhteensä	354	138	121	52	665

Äänestäjien näkökulma ja reaktiot sosiaalisessa mediassa

Sosiaalisen median aktiivisuudessa oleellista on myös yleisön tavoittaminen. Presidentinvaalit 2024 -kyselytutkimuksessa kysyttiin, kuinka paljon äänestäjät seurasi presidentinvaaleja sosiaalisesta mediasta. Vastaajista 15 prosenttia seurasi paljon tai melko paljon vaaleja sosiaalisen median välityksellä. Yli puolet vastaajista (55 %) kertoi jättäneensä sosiaalisen median kokonaan seuraamatta vaalien osalta. Neljännes vastaajista kertoi seuranneensa vaaleja sosiaalisesta mediasta vähän. Näiden tulosten perusteella sosiaalisen median tavoitavuus näyttäytyy yllättävän alhaisena, kun tuloksia vertaa aikaisempiin tuloksiin eduskuntavaaleista sekä sosiaalisen median kampanjoinnin saamaan mediahuomioon.

Kun sosiaalisen median seuraamista tarkastellaan ikäryhmittäin, niin selvästi eniten hyvin paljon sosiaalista mediaa seuranneista oli nuoria äänestäjiä eli 1990-luvulla tai sen jälkeen syntyneitä. Sosiaalisen median seuraaminen selvästi vähenee iän myötä (ks. kuvio 6.1). Niitä, jotka eivät lainkaan seuranneet vaaleja sosiaalisesta mediasta, on lähinnä ennen 1980-lukua syntyneissä äänestäjissä. Sukupuolen osalta vastaukset eivät juurikaan eronneet.

Kun vaalien seuraamista sosiaalisesta mediasta verrattiin muihin medioihin, niin kyselyn perusteella uutislähetysiä, vaalitenttejä ja sanomalehtiä seurattiin enemmän kuin somea. Sen sijaan vähemmän seurattiin radio-ohjelmia ja ehdokkaiden kotisivuja. Seuratuin lähde näytti olevan uutislähetykset, joita paljon tai erittäin paljon sanoi seuraavansa 57 prosenttia vastaajista. Paljon tai erittäin paljon vaalitenttejä sanoi seuraavansa 46 prosenttia ja sanomalehtiä 34 prosenttia vastaajista, mutta jopa neljännes sanoi, ettei seurannut vaaleja lainkaan sanomalehdistä. Sen sijaan paljon vaaleja radiosta seurasi vain 10 prosenttia äänestäjistä ja 59 prosenttia ei seurannut radiota lainkaan. Kotisivujen voi katsoa menettäneen merkityksensä lähes kokonaan, sillä paljon niitä oli käynyt katsomassa vain 2 prosenttia äänestäjistä ja 80 prosenttia sanoi, ettei seurannut niitä lainkaan.

Kuvio 6.1 Sosiaalisen median seuraaminen ikäryhmittäin.

Lähde: Presidentinvaalit 2024 -kyselytutkimusaineisto (Kujanen & Raunio 2025).

Lisäksi Presidentinvaalit 2024 -kyselytutkimuksessa kysyttiin sosiaalisen median vaikutusta äänestyspäätökseen. Kyselyaineistoon vastanneista puolet (51,9 %) sanoi, että ehdokkaan sosiaalisen median läsnäololla tai sosiaalisesta mediasta saatulla tiedolla ei ollut minkäänlaista vaikutusta äänestyspäätökseen. Vajaa neljännes vastaajista (21,9 %) totesi, että sosiaalisella medialla oli vähintään jonkin verran vaikutusta äänestyspäätökseen. Näistä äänestäjistä 7,7 prosenttia sanoi sosiaalisen median vaikuttaneen äänestämiseen melko paljon tai ratkaisevasti.

Kyselyn tulosten perusteella sosiaalisella medialla ei näyttäisi olleen kovinkaan paljon seuraajia tai merkitystä näissä vaaleissa. Tarkastelimme asiaa kuitenkin myös toisesta näkökulmasta eli alustoilta saatavan datan avulla. Tämän perusteella ehdokkailla näyttää olleen paljonkin yleisöä, kun tarkastellaan sosiaalisen median tykkäyksiä, kommentteja, jakoja ja näyttökertoja. Tuloksia tarkastellessa on kuitenkin syytä ottaa huomioon, että alustoilta on mahdollon kerätä täysin yhtäläistä tietoa niiden toiminnallisuuksien sekä datankeruuhjelmien välisten erojen takia. Seuraavaksi näitä tuloksia tarkastellaan Instagramin, Facebookin ja X:n osalta. TikTokista kerätty data esitellään erikseen seuraavassa alaluvussa, jossa TikTokin pe-rehdytään laajemmin.

Instagramissa ehdokkaat olivat laajasti esillä (Taulukko 6.3), minkä takia myös käyttäjien reaktioita on runsaasti. Eniten tykkäyksiä keräsi selkeästi Alexander Stubb yli miljoonalla tykkäyksellä, kannoillaan Pekka Haavisto ja Li Andersson. Kommenttien osalta Andersson kiilasi Haaviston ohi, mutta kärkikolmikko pysyi muuten tykkäyksiä vastaavana. Vähiten huomiota Instagramissa osakseen saivat Sari Essayahin ja toiseksi vähiten Olli Rehnin päivitykset. Kokonaisuudessaan Instagramin käyttäjät näyttivät löytäneen presidenttiehdokkaat hyvin, ja kommenttien suuri määrä kertoo ehdokkaiden tuottaman sisällön olleen vuorovaikutusta aktivoivaa.

Toisella kierroksella Stubbin ja Haaviston seuraamisen määrät pysyivät hyvin samanlaisina, vaikka Haavistolla oli Stubbiin verrattuna selvästi enemmän postauk-

sia. Kokonaisuutena luvut olivat varsin suuria, mikä kertoo osaltaan Instagramin nykyisestä suosioista ja tavoitavuudesta. Toisen kierroksen kampanja-aika oli huomattavasti ensimmäistä kierrosta lyhyempi, joten kahden viikon ajanjaksoon suhteutettuna Stubbin ja Haaviston luvut ovat erittäin suuria: molemmat saivat yli puoli miljoonaa tykkäystä. Toisen kierroksen tarkat luvut ovat löydettävissä taulukosta 6.4.

Taulukko 6.3 Instagramin tykkäysten ja kommenttien määrä ensimmäisellä kierroksella.

	Tykkäykset	Kommentit
Aaltola	207 758	3 547
Andersson	587 378	8 433
Essayah	21 860	939
Haavisto	704 123	7 707
Halla-aho	-	-
Harkimo	123 939	2 600
Rehn	78 731	1 127
Stubb	1 180 392	12 607
Urpilainen	116 026	2 756
Yhteensä	3 020 207	39 716

Taulukko 6.4 Instagramin tykkäysten ja kommenttien määrä toisella kierroksella.

	Tykkäykset	Kommentit
Haavisto	593 652	8 207
Stubb	518 720	8 187
Yhteensä	1 112 372	16 394

Facebookista dataa on Instagramia yksityiskohtaisemmin (taulukko 6.5), ja tykkäysten ja kommenttien lisäksi taulukoissa on nähtävissä julkaisujen uudelleenjakojen määrä sekä erilaisten reaktioiden määrät. Reaktioilla tarkoitetaan Facebookissa tykkäysten lisäksi tarjolla olevia vaihtoehtoja reagoida postaukseen hymiöllä perinteisen peukalon sijaan.

Taulukko 6.5 Facebookin tykkäysten, kommenttien, jakojen ja reaktioiden määrä ensimmäisellä kierroksella.

	Tykkäykset	Kommentit	Jaot	Love	Wow	Haha	Sad	Angry	Care
Aaltola	33 478	2 538	1 074	3 774	18	251	15	30	548
Andersson	152 939	14 013	9 047	16 772	210	389	6419	4963	779
Essayah	23 574	2723	1103	2096	92	264	37	112	215
Haavisto	87 334	6630	1924	11 406	99	750	106	186	837
Halla-aho	46 431	3168	2930	544	37	428	16	42	46
Harkimo	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rehn	81 394	3226	5543	1748	54	56	25	12	-
Stubb	457 457	28 905	4936	21 674	971	1202	89	256	1771
Urpilainen	57 445	7457	2697	8589	99	3486	72	186	989
Yhteensä	940 052	68 660	29 254	66 603	1580	6826	6779	5787	5185

Facebookissa Alexander Stubb keräsi eniten tykkäyksiä ja kommentteja. Tulokset kuitenkin osoittavat, että myös Li Anderssonilla on merkittävä jalansija juuri Facebookissa. Pekka Haaviston sijaan Andersson pitää toista sijaa niin tykkäysten kuin kommenttien määrässä. Tätä selittää ensinnäkin se, että Andersson toimi vaalikampanjan ajan samanaikaisesti myös puolueensa puheenjohtajana ja ikään kuin vasemmiston äänitorvena, mikä johti pitkiin poliittisiin keskusteluihin ja runsaasti reaktioihin alustalla, jossa julkaisujen merkkimäärää ei ole rajoitettu. Toisaalta Anderssonilla oli myös julkaisuja erittäin paljon: niitä oli miltei kaksinkertaisesti enemmän kuin Stubbilla. Myös reaktioiden suhteen Andersson erottuu muista: hänen julkaisuissaan oli selvästi eniten niin surullisia kuin vihaisia reaktioita. Negatiivisten tunnereaktioiden suuri määrä kertoo toisaalta alustan käyttäjien affektiivisesta suhtautumisesta Anderssonin julkaisemaan sisältöön, mutta toisaalta myös siitä, että julkaisut puhuttelevat hyvin monenlaista yleisöä. Vihaisten ja surullisten reaktioiden määrä on yleensä huomattavasti pienempi kuin esimerkiksi rakkautta, wow-reaktiota ja välittämistä ilmaisevilla reaktioilla. Sen sijaan Sari Essayah keräsi myös Facebookissa vähiten reaktioita.

Toisella kierroksella (taulukko 6.6) Stubbin ja Haaviston kampanjoiden erot näkyvät selvästi. Stubbin kampanja hallitsi Facebookia ja jätti Haaviston taakseen jokaisessa tarkastellussa kategoriassa. Haaviston kampanjan jakautuminen useammalle tilille on todennäköinen syy pieniin reaktiomääriin, mutta ero on tästä huolimatta merkittävä. Stubbin osakseen saaman näkyvyyden osalta on huomionarvoista, miten julkaisujen reaktioissa painottuvat positiiviset tunteet. Love- ja care-reaktioiden määrät ovat moninkertaisia verrattuna angry-reaktioiden määrään. Facebookissa Stubbin kampanja on siis tavoittanut lähinnä kannattajia eikä niitä, jotka olisivat häntä vastaan.

Taulukko 6.6 Facebookin tykkäysten, kommenttien, jakojen ja reaktioiden määrät toisella kierroksella.

	Tykkäykset	Kommentit	Jaot	Love	Wow	Haha	Sad	Angry	Care
Haavisto	36 304	3360	1395	8836	13	60	15	15	514
Stubb	223 356	19 981	3744	13 878	143	391	44	155	890
Yhteensä	259 660	23 341	5139	22 714	156	451	59	170	1404

X:ssä kaikki ehdokkaat olivat läsnä ja näin ollen myös analysoitavissa. Facebookin tavoin Li Andersson hallitsi kampanjoinnin aikaista keskustelua myös X:ssä keräten eniten tykkäyksiä, vastauksia, uudelleentwiittauksia ja lainauksia. Andersson hävisi muille ehdokkaille ainoastaan näyttökertojen määrässä, jossa hänen ohitseen menivät niin Alexander Stubb kuin Mika Aaltolakin. Puolueen puheenjohtajana Andersson kommentoi X:ssä usein hyvin laajasti erilaisia politiikan ajankohtaisia asioita, mikä tekee hänen sisällöstään mahdollisesti kiinnostavampaa kuin muiden ehdokkaiden tarjoamat, enemmän kampanjoihin sidoksissa olevat julkaisut. X:ssä

vähiten huomiota saivat Hjallis Harkimon viestit. Tulokset ensimmäisen kierroksen osalta on esitetty taulukossa 6.7.

Taulukko 6.7 X:n tykkäykset, kommentit, jaot, lainaukset ja näyttökerrat ensimmäisellä kierroksella.

	Tykkäykset	Vastaukset	Jaot	Lainaukset	Näyttökerrat
Aaltola	82 964	3519	4847	257	5 330 067
Andersson	86 917	12 232	8337	646	5 053 727
Essayah	18 051	2257	759	160	960 312
Haavisto	38 241	6695	2120	399	2 936 670
Halla-aho	66 773	2720	4277	445	3 841 786
Harkimo	6661	676	318	30	695 557
Rehn	47 850	3786	3690	473	2 908 675
Stubb	73 184	4570	3761	415	6 844 470
Urpilainen	30 591	7372	2962	435	2 307 390
Yhteensä	451 232	43 827	31 071	3260	30 878 654

Toisella kierroksella (taulukko 6.8) Pekka Haavisto herätti enemmän keskustelua X:ssä kuin Stubb, joka kuitenkin keräsi enemmän tykkäyksiä ja näyttökertoja. Haavisto keräsi myös ensimmäisellä kierroksella Stubbia enemmän vastauksia. Ilman sisällönanalyysia on kuitenkin vaikea sanoa, mikä Haaviston viesteissä herätti kommentointia ja painottuivatko niissä negatiiviseen vai positiiviseen tahtavat kommentit. Haaviston julkaisuja myös jaettiin eteenpäin enemmän kuin Stubbin julkaisuja.

Taulukko 6.8 X:n tykkäykset, kommentit, jaot, lainaukset ja näyttökerrat toisella kierroksella.

	Tykkäykset	Vastaukset	Jaot	Lainaukset	Näyttökerrat
Haavisto	17 273	2134	1221	152	897 956
Stubb	20 920	1259	1129	84	2 039 114
Yhteensä	38 193	3393	2350	236	2 937 070

Kokonaisuudessaan analyysi osoittaa, että Instagramissa, Facebookissa ja X:ssä presidenttiehdokkaiden päivitykset saivat erittäin runsaasti huomiota. Ne myös herättivät paljon keskustelua erilaisten kommenttien muodossa kaikilla näillä alustoilla.

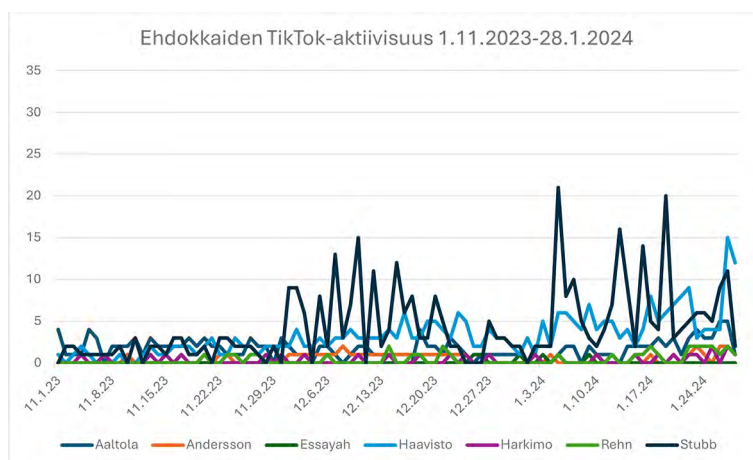
TikTok vaalien ilmiönä

TikTokista puhuttiin jo kevään 2023 eduskuntavaalien yhteydessä kyseisten vaalien ilmiönä. Presidentinvaalien osalta keskustelu jatkui samoilla linjoilla, ja kampanjan aikana mediassa keskusteltiin paljon TikTokista yleisesti, sen mahdollisista vaikutuksista vaaleihin sekä ehdokkaiden TikTok-tileistä. Ehdokkaista kahdeksalla olikin aktiivinen tili TikTokissa. Erityisen kiinnostavan TikTokista nimenomaan presidentinvaaleihin liittyvänä ilmiönä tekee alustan mieltäminen nuorten poliitikkojen

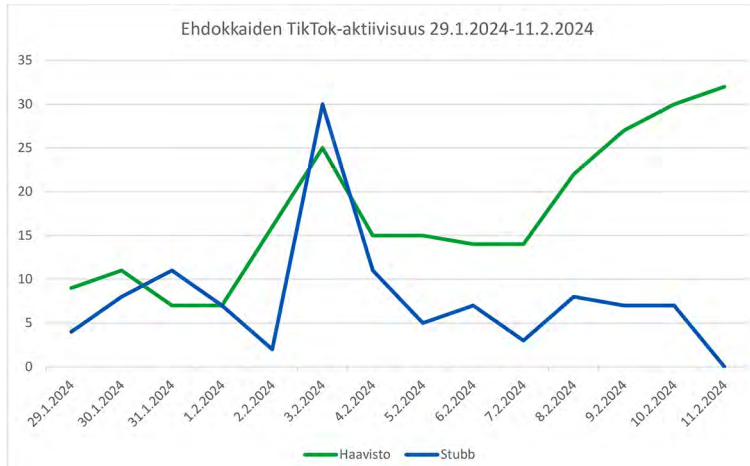
välineeksi; presidentinvaaleissa ehdolla oli mukana konkaripoliitikkoja, joiden ole-massa oleva suosio perustuu muuhun kuin TikTokissa tai laajemmin sosiaalisessa mediassa aikaisemmin luotuun imagoon ja aktiiviseen läsnäoloon.

TikTokissa osa kampanjoista alkoi jo hyvissä ajoin syksyllä, mutta osa ehdok-kaista ilmaantui alustalle vasta loppuvuodesta 2023. Aktiivisimpia TikTokissa oli-vat Alexander Stubb ja Pekka Haavisto, joiden lisäksi Mika Aaltola käytti alustaa runsaasti varsinkin kampanjan syyskaudella. Kaikkien ehdokkaiden kampanjat noudattivat kuitenkin samankaltaista kaavaa: marraskuussa julkaisujen volyymi oli vielä vähäistä kuumimman kampanja-ajan vasta käynnistyessä ja joulukuussa julkaisuja tehtiin jo huomattavasti aktiivisemmin. Kampanjat hiljenivät joulun ja vuodenvaihteen ajaksi, mutta lähtivät vuoden 2024 alun aikana uusille kierroksille. Tammikuu olikin selkeästi suosituin kuukausi videoiden julkaisuun. Kampanjoiden TikTok-julkaisutahti on havainnollistettu kuviossa 6.2.

Toisella kierroksella (kuvio 6.3) Haavisto oli aktiivisempi kuin Stubb, jonka jul-kaisemien videoiden määrä laski tasaisesti, mitä lähemmäksi kampanjan loppua mentiin. Toinen kierros oli julkaistujen videoiden määrässä päiväkohtaisesti huo-mattavasti vilkkaampi kuin ensimmäinen: kun ensimmäisen kierroksen aikana yksi ehdokas julkaisi parhaimmillaan noin 20 videota päivässä, toisella kierroksella määrä nousi yli 30 videoon päivässä. Haaviston TikTok-videoiden määrässä näkyy hänen yrityksensä ottaa loppukiri viimeisinä kampanjapäivinä. Mielenkiintoinen on helmikuun 3. päivän huippu molempien ehdokkaiden julkaisemien videoiden määrässä. Yhteistä selittävää tekijää ilmiölle ei kuitenkaan löydy, vaan kyseessä näyttäisi olevan sattuma: Stubbilla näyttää tuolloin olleen aikataulullisesti sopiva päivä käyttäjien kysymyksiin vastaamiseen ja Haavistolle päivä on puolestaan var-sin tavanomainen aktiivisen julkaisemisen päivä.

Kuvio 6.2 Ehdokkaiden TikTok-aktiivisuus ensimmäisellä kierroksella.

Kuvio 6.3 Ehdokkaiden TikTok-aktiivisuus toisella kierroksella.

TikTok näyttäisi olevan kerättyjen reaktioiden osalta aivan omalla tasollaan muihin alustoihin verrattuna (taulukko 6.9). Pelkästään yhteensä 65 miljoonaa näyttökertaa kertoo alustan tavoittavuuden potentiaalista. Tykkäysten ja kommenttien osalta muista sosiaalisen median alustoista ainoastaan Instagramissa yllettiin samalle tasolle. Ehdokkaista Stubb ja Haavisto olivat selkeästi suosituimpia yleisön reaktioiden perusteella, mikä näkyi esimerkiksi kaksikon katselukertojen määrässä. Näistä kahdesta Stubb oli kuitenkin ylivoimainen niin tykkäysten kuin katseluiden määrässä, sillä hänen keräämänsä määrät ovat yli puolet molempien kategorioiden yhteissummasta.

Toisella kierroksella (taulukko 6.10) Haavisto kiilasi Stubbin ohi jokaisessa reaktioiden kategoriassa, joskin hänen videoiden kokonaismääränsä oli myös Stubbia suurempi toisen kierroksen kampanja-aikana. Tästäkin huolimatta Haavisto onnistui toisella kierroksella päihittämään myös omat ensimmäisen kierroksen lukunsa kaikissa tilastokategorioissa kommentteja lukuun ottamatta vain kahdessa viikossa, mikä osaltaan kertoo kampanjan loppukiristä.

Taulukko 6.9 TikTokin tykkäykset, kommentit, jaot ja katselukerrat ensimmäisellä kierroksella.

	Tykkäykset	Kommentit	Jaot	Katselut
Aaltola	54 229	4052	4454	2 938 401
Andersson	41 809	2097	344	473 286
Essayah	326	22	12	19 610
Haavisto	844 775	40 725	20 204	18 604 875
Halla-aho	-	-	-	-
Harkimo	139 728	5083	2391	3 119 999
Rehn	63 758	1660	3695	1 684 046
Stubb	1 484 415	39 004	28 927	39 123 671
Urpilainen	-	-	-	-
Yhteensä	2 629 040	92 643	60 027	65 963 888

Taulukko 6.10 TikTokin tykkäykset, kommentit, jaot ja katselukerrat toisella kierroksella.

	Tykkäykset	Kommentit	Jaot	Katselut
Haavisto	1 051 576	30 991	29 031	19 539 444
Stubb	490 545	18 242	10 214	12 997 874
Yhteensä	1 542 121	49 233	39 245	32 537 318

Temaattisesti TikTokissa julkaistuissa videoissa oli suurta vaihtelua (taulukko 6.11). Huomattava osa TikTokissa julkaistuista videoista oli Q&A-tyyppisiä eli kysymyksiä ja vastauksia sisältäviä videoklippejä, joissa ehdokkaat vastailivat niin seuraajien kuin kampanjatiiminkin kysymyksiin. Vaikka kaikki ehdokkaat hyödynsivät tämän tyyppisiä videoita, käyttivät Haavisto ja Stubb niitä selvästi eniten. Kysymyksiin vastaaminen on helppo ja nopea tapa lisätä videoiden aitoutta ja tuoda ehdokasta lähemmäs sovelluksen käyttäjiä. Suuri osa kysymyksistä liittyi arkisiin aiheisiin sekä sillä hetkellä esillä olleisiin trendeihin, mikä oli selvästi erilaista ja kevyempää sisältöä kuin kampanjoissa yleensä keskeisinä olevat poliittiset kysymykset. Myös pelkästään kevyeen sisältöön painottuvat videot olivat suosittuja, ja niitä julkaisi jokainen ehdokas.

Sekä kampanjavidet että kampanjatilaisuuksista kuvatut videot olivat hyvin tavallisia. Näitä videoita julkaisivat eniten Haavisto ja Stubb, joiden lisäksi Mika Aaltolalla oli paljon tällaista suoraan kampanjaan liittyvää sisältöä. Aaltola ja Haavisto hyödynsivät myös useita vaalikeskusteluista poimittuja videoita, joiden aiheet vaihtelivat tenttien ja kampanjan ajankohtien mukaan. Omina teemoina erottuivat myös mediasta poimittujen juttujen sekä podcast-esiintymisten jakaminen TikTokissa: podcast-esiintymisiä mainostivat etenkin Aaltola, Haavisto ja Stubb. Muita luokkia, jotka erottautuivat omiksi teemoikseen, olivat kansainvälisten kokemusten muisteleminen tai jakaminen, muiden ehdokkaiden mukaan ottaminen videoon, nuoria suoraan puhuttelevat videot, kannanotot poliittisiin kysymyksiin sekä tärkeät päivät, joita olivat esimerkiksi tarkastelujaksolle osuneet itsenäisyyspäivä sekä isänpäivä.

Sekä Haavistolla ja Stubbilla on joukko videoita, jotka erottuvat muiden videoista. Haavistolla on runsaasti videoita, joissa esiintyy hänen puolisonsa Antonio Flores. Flores osallistui esimerkiksi Q&A-tyyppisten videoiden tekemiseen usein niin, että Haavistoa itse ei näkynyt videossa. Muidenkin ehdokkaiden videoissa saattoivat puoliset esiintyä, mutta niissä myös ehdokas itse oli aina mukana. Stubb puolestaan lanseerasi kampanjan ajaksi Alex Talk -nimisen YouTubeissa pyörivän talk show'n, jossa oli vieraana lukuisia julkisuudesta tunnettuja henkilöitä sekä muita presidenttiehdokkaita. Näistä talkshow-jaksoista leikattuja videoita julkaistiin tasaiseen tahtiin myös TikTokissa koko kampanjan ajan. Lisäksi Haavisto ja Stubb hyödynsivät eniten julkisuudesta tunnettuja tukijoitaan TikTok-kampanjassa, mutta muilla ehdokkailla tämä teema ei selkeästi erottunut.

TikTokissa siis korostuivat kampanjaa kuvaavat videot ja kysymyksiin vastaaminen. Myös puoliset ja muut ehdokkaan tukijat esiintyivät videoilla usein. Näyttäisi siltä, että Stubbin ja Haaviston aktiivisuus ja valitsemat tyylit omaksuttiin myös

muiden ehdokkaiden TikTok-kampanjoissa. Ylipäänsä TikTok-videoissa korostui enemmän kevyt ja hauska sisältö kuin varsinaiset poliittiset teemat.

Taulukko 6.11 TikTok-videoiden eriteltyt teemat ensimmäisellä kierroksella.

	Kampanja	Kampanjatilaisuus	Kansainväliset	Kevyt sisältö	Mediajako	Muut ehdokkaat	Nuoret	Oma talkshow	Podcast	Polittiset kysymykset	Puoliso	Q&A	Tukijat	Tärkeät päivät	Vaalitentti
Aaltola	25	18	2	9	5	3			8	6	4	13		6	50
Andersson	9	1	1	4						2		24		1	
Essayah				1	3							2			
Haavisto	10	29	7	5	1	6	1		13	2	32	155	7	1	23
Harkimo	8			4	3	2			1			2	1		7
Rehn	7	3		9	2					2		3		1	5
Stubb	31	39	3	15	1	1	5	64	12		2	202	6	2	
Yhteensä	90	90	13	47	15	12	6	64	34	10	38	401	14	11	85

Toisella kierroksella videoiden teemat jatkuivat varsin samankaltaisina kuin ensimmäisellä kierroksella, kuten taulukosta 6.12 voidaan havaita. Haaviston videoiden määrän ollessa huomattavasti suurempi tällä kierroksella, painottuivat myös hänen suosimansa teemat, kuten vaalitenteistä otettujen klippien runsaus. Q&A-videoiden määrä pysyi tasaisen suurena ehdokkaasta riippumatta. Uutena teemana nousi esiin perhe, jota esimerkiksi Haavisto nosti esiin muutamassa videossa muistelllessaan edesmennyttä äitiään. Ensimmäiseen kierrokseen nähden toisella kierroksella podcast-osallistumista sekä muita ehdokkaita koskevia videoita oli vähemmän.

Taulukko 6.12 TikTok-videoiden eriteltyt teemat toisella kierroksella.

	Kampanja	Kampanjatilaisuus	Kansainväliset	Kevyt sisältö	Mediajako	Muut ehdokkaat	Oma talkshow	Perhe	Podcast	Polittiset kysymykset	Puoliso	Q&A	Tukijat	Vaalitentti
Haavisto	12	32	10	17	5			3	1	2	7	105	7	42
Stubb	6	3		1		1	9				2	86	2	
Yhteensä	18	35	10	18	5	1	9	3	1	2	9	191	9	42

Päätelmät

Presidenttiehdokkaiden viestinnän tarkastelu sosiaalisessa mediassa osoittaa erittäin selvästi, että vuoden 2024 vaaleissa sosiaalinen media oli kiinteä ja oleellinen osa kampanjointia. Ehdokkaat olivat laajasti edustettuina kaikilla tarkastelluilla alustoilla ja toimivat niillä aktiivisesti. Heidän postauksensa saivat myös runsaasti huomiota sosiaalisen median seuraajilta eri alustoilla. Sosiaalisen median käyttö oli myös hyvin monipuolista. Analyysissämme kaikki ehdokkaat olivat X:ssä. Kaikki ehdokkaat viestivät myös Facebookissa, vaikka joidenkin ehdokkaiden sivu jäi analyysimme ulkopuolelle. Ehdokkaat olivat läsnä myös Instagramissa ja TikTokissa, Jussi Halla-ahoa lukuun ottamatta. Voidaan siis sanoa, että ensimmäisen kerran Suomen presidentinvaaleissa sosiaalista mediaa hyödynnettiin kampanjoissa laajasti, monipuolisesti, erilaisia äänestäjiä tavoitellen sekä heihin vaikuttamaan pyrkien.

Vaalien jälkeen toteutetussa Presidentinvaalit 2024 -kyselytutkimuksessa oli kaksi osiota, joilla kartoitettiin sosiaalisen median roolia. Kyselyn tulosten perusteella sosiaalisen merkitys näyttäytyy kohtuullisen vähäisenä, sillä esimerkiksi vain 15 prosenttia vastaajista sanoi seuranneensa vaaleja paljon sosiaalisesta mediasta. Kun tarkastellaan sosiaalisen median postausten herättämiä reaktioita ja näyttökertoja, niin tilanne näyttäytyy toisenlaiselta, sillä ehdokkaiden postaukset kaikilla alustoilla saivat erittäin paljon huomiota. Tämä ristiriita voi selittyä monella tavalla. Ensinnäkin kyselyyn vastasi vain pieni joukko äänestäjiä, joten vastaajien joukko on voinut olla vinoutunut eikä kysely ole tavoittanut somen aktiivisia seuraajia. Toisaalta tällaisissa kyselyissä ihmisillä on taipumus vastata yleisesti hyväksyttävällä tavalla, eli mieluummin sanotaan uutisten kuin sosiaalisen median vaikuttaneen äänestyspäätökseen. Lisäksi sosiaalisessa mediassa saattaa olla joukko erittäin aktiivisia käyttäjiä, jotka toimivat ja reagoivat aktiivisesti kaikilla alustoilla, jolloin viestien tavoitavuus näyttää helposti todellisuutta suuremmalta. Kolmanneksi syy voi olla ylipäänsä sosiaalisen median viestien paljous, jolloin presidenttiehdokkaiden viestit saattavat jäädä huonosti mieleen ja hukkaa muiden viestien joukkoon. Tosin kommenttien ja reaktioiden runsaus kertoo, että ehdokkaiden viestien kohdalla on ainakin jollakin tavalla pysähtytty.

Nykyisin ajatellaan yleisesti, että äänestäjien reaktioista ehdokkaiden sosiaalisen median viesteihin ei suoraan voi tehdä päätelmiä ehdokkaiden suosiosta, vaikka on myös tutkimuksia, joissa reaktioiden ja äänestystuloksen välillä on havaittu yhteys (ks. Vepsäläinen ym. 2017). Tämän kertaisten tulosten mukaan sosiaalisessa mediassa saadulla huomiolla ja suosiolla on selviä yhtymäkohtia vaalituloksen kanssa. Alexander Stubbin postaukset herättivät lähes poikkeuksetta eniten reaktioita ja seuraavana reaktiomäärissä oli usein Pekka Haavisto. Vuorostaan vähiten reaktiota herättivät Hjallis Harkimo ja Sari Essayah. Tilanteessa, jossa selkeää ennakkosuosiikkia ei varsinaisesti ollut, näytti sosiaalinen media siis mahdollisuutensa. Ehdokkaat käyttivät tasaisesti niin perinteisiä sosiaalisen median alustoja kuin uudempia, visuaalisuuteen perustuvia palveluja. Lisäksi puolueiden huomattavasti pienempi merkitys presidentinvaaleissa toi oman sävynsä: yksittäisen ehdokkaan poliittinen

tausta on mahdollista jättää taka-alalle ja keskittyä vuorovaikutusta herättäviin, arkisiin sisältöihin, josta esimerkkinä toimii TikToken runsas Q&A-formaatin käyttö.

Suorien johtopäätösten tekemistä ehdokkaan somesuosiosta vaikeuttaa se, että suosituimmat ehdokkaat olivat myös kaikkein aktiivisimpia sosiaalisessa mediassa. Stubb ja Haavisto olivat aktiivisimpia oikeastaan kaikilla alustoilla. Kahden kärkiehdokkaan lisäksi Li Anderssonin ja Mika Aaltolan aktiivisuus tietyillä alustoilla toi myös heille runsaasti katselukertoja ja reaktioita. Tulokset siis osoittavat, että aktiivinen viestintä sosiaalisessa mediassa lisää myös vuorovaikutusta seuraajien kanssa kommenttien ja reaktioiden muodossa. Sosiaalisessa mediassa ehdokkaat voivat myös jakaa erilaista tietoa kuin vaikkapa virallisilla verkkosivuillaan, minkä vuoksi sisällöstä on mahdollista tehdä huomattavasti välittömämpää ja äänestäjiä suoraan puhuttelevaa. Sosiaalisen median viestintä voi siis sisällöltään olla hyvin monipuolista: siinä voidaan käsitellä niin poliittisia periaatteita kuin hyvin henkilökohtaisia asioita sekä kaikkea tältä väliltä.

Myös eri alustojen välillä oli eroja, ja ehdokkaiden viestintä sosiaalisessa medias-
sa näyttäisi ainakin osin olevan strategista. He näyttävät siis harkitsevan, millainen viestintä millekin alustalle sopii (ks. Paatelainen ym. 2024). Yleisesti X:ssä puhutaan politiikkaa, Facebookissa mainostetaan kampanjaa ja TikTokissa panostetaan viihdyttävään sisältöön. TikTok olikin näiden vaalien suurimpia ilmiöitä. Etenkin Stubb ja Haavisto käyttivät sitä aktiivisesti ja ansiokkaasti saaden osakseen myös paljon käyttäjien huomiota. TikToken tiedetään olevan etenkin nuorten suosima alusta, joten sillä voidaan olettaa olleen merkitystä nuorille äänestäjille esimerkiksi äänestämiseen aktivoivana tai jopa äänestyspäätökseen vaikuttavana mediana. Laadukkaan TikTok-sisällön tekeminen vaatii myös osaamista esimerkiksi editoinnin suhteen. Ei siis liene sattuma, että isoimmat ja rahaa eniten hankkineet kampanjat olivat siellä myös aktiivisimpia. Temaattinen analyysi osoittaa, että TikTok voi tehdä ehdokkaasta äänestäjälle entistä läheisemmältä tuntuvan, jos ehdokas esimerkiksi vastaa äänestäjän suoraan kysymykseen, kertoo henkilökohtaisia asioita tai juttelee videolla puolisonsa kanssa. Suomalaisen presidentti-instituution historiassa ei milloinkaan aiemmin olla oltu tilanteessa, jossa tuleva presidentti voi vastata TikTok-videolla kysymykseen siitä, mitä hakee yöpalaksi grillikioskilta. Tällainen jopa absurdiuteen ja leikkisyyteen kurkottava vuorovaikutus teki vuoden 2024 presidentinvaaleista sosiaalisen median kannalta ainutlaatuiset sekä tulevaisuutta viitoittavat vaalit.

Luvussa on valotettu teknologiavälitteisen ja erityisesti sosiaalisen median kampanjaviestinnän historiallista kehitystä Suomen presidentinvaaleissa. Sosiaalisen median käyttö onkin lisääntynyt vaali vaalilta koko 2000-luvun ajan, ja tämän artikkelin analyysi osoittaa sen saavuttaneen vankan aseman presidentinvaalien kampanjoinnissa. Vaalikampanjoinnin mediaympäristö on jatkuvassa muutoksessa, josta kuvaava esimerkki on ehdokkaiden verkkosivut. Neljännesvuosisata sitten ne olivat vaaliviestinnän modernein muoto ja merkki ehdokkaan kyvystä seurata aikaansa, mutta joilla nykyisin vierailee enää hyvin pieni joukko äänestäjiä. Sosiaalisen median käyttö vaaleissa näyttää sen sijaan yhä lisääntyvän, ja etenkin nuorten

äänestäjien kiinnostus seurata vaaleja somesta ennakoi merkityksen vain kasvavan. Äänestäjien tavoittamiseen sosiaalisessa mediassa ei myöskään enää riitä pelkkä kiinnostavan päivityksen kirjoittaminen, vaan pitäisi osata tehdä myös huomiota herättäviä somevideoita. Näiden videoiden merkitys koko yhteiskunnassa on kasvanut huomattavasti (Isotalus 2025), ja politikassa niiden vaikuttavuuden voi ennakoida vain lisääntyvän, kun nykyinen nuoriso saavuttaa äänioikeusiän. Jo nyt TikTok on 13–18-vuotiaiden tärkein uutislähde Suomessa (Uutismedian liitto 2025). On myös havaittu, että poliitikkojen hyödyntäessä videoihin perustuvien alustojen ominaisuuksia, myös poliittinen suostuttelu muuttuu ja voi saada esimerkiksi poliittikkaviihteen piirteitä (Battista 2023, Zamora-medina ym. 2023).

Lähteet

- Anwar, S., & Giglietto, F. (2024). Facebook reactions in the context of politics and social issues: a systematic literature review. *Frontiers in Sociology* 9, 1379265–1379265. <https://doi.org/10.3389/fsoc.2024.1379265>
- Battista, D. (2023). For better or for worse: Politics marries pop culture (TikTok and the 2022 Italian elections). *Society Register*, 7(1), 117–142. <https://doi.org/10.14746/sr.2023.7.1.06>
- Carlson, T. (2007). Kandidatbloggar i det finländska presidentvalet 2006. Strategier och effekter. *Politiikka* 49(2), 61–75. <https://journal.fi/politiikka/article/view/151559/97531>
- Carlson, T., & Strandberg, K. (2024). Generational Patterns in Voters' Use of the Internet and Social Media in Finnish Parliamentary Elections 2003–2019. Teoksessa Schoultz, Å. von, & Strandberg, K. (toim.). *Political Behaviour in Contemporary Finland*, 209–224. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003452287-17>
- CrowdTangle. (2024). CrowdTangle. Haettu osoitteesta <https://transparency.meta.com/researchtools/other-datasets/crowdtangle>
- Eränti, V. & Lindman, J. (2014). Sosiaalinen media ja kampanjointitapojen muutos: Pekka Haavisto ja presidentinvaalit 2012. *Politiikka* 56(2), 101–115. <https://journal.fi/politiikka/article/view/151810>
- Graf, A. (2024). Instaloader. Haettu osoitteesta <https://instaloader.github.io/index.html>
- Herkman, J. (2012). Convergence or intermediality? Finnish political communication in the New Media Age. *Convergence* 18(4), 369–384. <https://doi.org/10.1177/1354856512448727>
- IBM Corp. (2023). IBM SPSS Statistics for Windows (Version 29.0) [Computer software]. IBM Corp.
- Isotalus, P. (1998). Euroehdokkaat kotisivuillaan. Teoksessa Isotalus, P. (toim.). *Kaveri vai peluri: politiikko mediassa*. Atena, 152–171.
- Isotalus, P., & Aarnio, E. (2000). Miten presidentti on tehty? Teoksessa Isotalus, P. & Aarnio, E. (toim.). *Presidentti 2000. Mistä vaalit on tehty?* SoPhi, 5–21.
- Isotalus, P. (2001). Presidential Campaigning in Finland and Americanization. *World Communication* 30(2), 5–23.
- Isotalus, P. (2017). *Mediapoliitikko*. Gaudeamus.
- Isotalus, P. (2025). *Ruutukasvot. Esiintymisen lumo iltauutisista somevideoihin*. Gaudeamus.
- Isotalus, P., Jussila, J. & Matikainen, J. (toim.) (2018). *Twitter viestintänä. Ilmiöt ja verkostot*. Vastapaino.
- Juholin, E. (2000). Presidentinvaali kampanjaorganisaation näkökulmasta. Teoksessa Isotalus, P. & Aarnio, E. (toim.). *Presidentti 2000. Mistä vaalit on tehty?* SoPhi, 88–105. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-6493-1>
- Jünger, J. & Keyling, T. (2019). Facepager. An application for automated data retrieval on the web. Source code and releases available at <https://github.com/strohne/Facepager/>
- Jääskeläinen, M. J., & Pekkola, T. (2000). *Kampanja jonka ei pitänyt onnistua - [mutta joka onnistui]*. Otava.

- Kannasto, E., Paatelainen, L., & Isotalus, P. (2023). Henkilöityminen eduskuntavaalikampanjassa: Puheenjohtajat ja puolueet sosiaalisessa mediassa. *Politiikka* 65(1), 27–52. <https://doi.org/10.37452/politiikka.119455>
- Kujanen, M. & Raunio, T. (Tampereen yliopisto) (2025). Presidentinvaalit 2024 [data]. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja]. DOI: <https://doi.org/10.60686/t-fsd4019>; URN: <https://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD4019>
- lobstr.io. (2024). lobstr.io. Haettu osoitteesta <https://www.lobstr.io/>
- Mattila, M. (2024). Individualized campaigning in Finnish open-list system. Teoksessa von Schoultz, Å. & Strandberg, K. (toim.). *Political Behaviour in Contemporary Finland*, 241–253. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003452287-17>
- Paatelainen, L., Kannasto, E., & Isotalus, P. (2022). Functions of Hybrid Media: How Parties and Their Leaders Use Traditional Media in Their Social Media Campaign Communication. *Frontiers in Communication* 6. <https://doi.org/10.3389/fcomm.2021.817285>
- Paatelainen, L., Kannasto, E., & Isotalus, P. (2024). Personalized Politics in Traditional and Social Media: The Case of the 2019 Finnish Parliamentary Elections. *Mediatization Studies* 7, 31–48. <https://doi.org/10.17951/ms.2023.7.31-48>
- Peeters, S. (2024). Zeeschuimer (v1.10.2). Zenodo. <https://doi.org/10.5281/zenodo.13354782>
- Strandberg, K., Carlson, T., & Snickars, W. (2024). Nuoret ehdokkaat ja kansalaiset sosiaalisessa mediassa. Teoksessa Kestilä-Kekkonen, E., Rapeli, L. & Söderlund, P. (toim.) *Pääministerivaalit polarisaation aikakaudella: Eduskuntavaalitutkimus 2023*, 66–87. Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita. Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-875-4>
- Uutismedian liitto (2025). Uutisten viikon tutkimus: Tiktok on noussut nuorten tärkeimmäksi uutiskanavaksi, kiinnostus omaan elämään liittyviin uutisiin kasvussa. <https://www.uutismediat.fi/ajankohtaista/uutisten-viikon-tutkimus-tiktok-on-noussut-nuorten-tarkeimmaksi-uutiskanavaksi-kiinnostus-omaan-elamaan-liittyviin-uutisiin-kasvussa/>
- Vepsäläinen, T., Li, H., & Suomi, R. (2017). Facebook likes and public opinion: Predicting the 2015 Finnish parliamentary elections. *Government Information Quarterly* 34(3), 524–532. <https://doi.org/10.1016/j.giq.2017.05.004>
- Zamora-medina, R., Suminas, A., & Fahmy, S. S. (2023). Securing the youth vote: A comparative analysis of digital persuasion on TikTok among political actors. *Media and Communication* (Lisboa), 11(2), 218–231. <https://doi.org/10.17645/mac.v11i2.6348>

7

Kansalaisten näkemykset presidentin valta-asemasta

Vesa Koskimaa, Maarika Kujanen & Tapio Raunio

Johdanto

Presidentin valta-asemaa suhteessa muihin valtiollisiin instituutioihin on tyypillisesti pyritty ymmärtämään ensisijaisesti perustuslaillisen vallanjaon näkökulmasta, niin Suomen presidentti-instituution kontekstissa kuin kansainvälisessä tutkimuskirjallisuudessaakin. Puolipresidentiaalisissa valtioissa perustuslaillinen toimeenpanovalta jakautuu suorilla vaaleilla valitulle presidentille sekä pääministerin johtamalle hallitukselle, jonka olemassaolo kytkeytyy parlamentin enemmistön tahtoon. Järjestelmä luo siis asetelman, jossa pääministerin ja presidentin täytyy tehdä yhteistyötä välttääkseen instituutioiden erillisyydestä johtuva ristiveto. Suomessa haaste koskettaa erityisesti ulkopolitiikan johtamista, jonka perustuslaki jakaa selkeästi presidentin ja hallituksen kesken. Yhteisjohtajuus voi tuoda päätöksentekoon konflikteja ja epävakautta, mutta myös kompromisseja ja vakautta, jos yhteistoimintamekanismit toimivat (Raunio & Sedelius 2020).

Suomessa presidentin valtaoikeudet ovat vuoden 2000 perustuslakiuudistuksen jälkeen rajautuneet pääosin ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan eikä presidentillä käytännössä ole muodollista toimivaltaa sisäpolitiikassa tai Euroopan unionia (EU) koskevista asioista. Tämä ei kuitenkaan estä presidenttiä käyttämästä merkittävää

valtaa ulko- ja turvallisuuspolitiikassa ja lisäksi presidentti voi halutessaan pyrkiä vaikuttamaan erilaisia epämuodollisia keinoja ja kanavia hyödyntäen. Kansakunnan näkyvimpiin julkisiin hahmoihin lukeutuva presidentti voi ottaa asioihin kantaa julkisesti tai hän voi kommunikoida suoraan esimerkiksi virkakunnan ja eduskuntaryhmien kanssa. Suoran kansanvaalin kautta saatu valtakirja ja presidentin tyypillisesti korkea julkinen suosio suhteessa muihin poliittisiin toimijoihin ja instituutioihin myötävaikuttavat osaltaan siihen, miten presidenttiin suhtaudutaan niin kansalaisten, poliitikkojen kuin mediankin toimesta, mahdollisesti lisäten presidentin todellista vaikutusvaltaa.

Presidentin valta-asemaan liittyviä kansalaiskäsityksiä on tutkittu jonkin verran aiemminkin, etenkin Elinkeinoelämän Valtuuskunnan (EVA) toimesta. Tarkastelumme laajentamiseksi vertailemme Presidentinvaalit 2024 -kyselytutkimuksen havaintoja myös näihin EVA:n aineistoihin. Aiemmista tutkimuksista tiedämme, että kansalaiset ovat yleisesti ottaen joko tyytyväisiä presidentin valtaoikeuksiin tai haluaisivat kasvattaa niitä (esim. Metelinen 2022). Vähemmän on sen sijaan tutkittu sitä, miten kansalaiset asennoituvat presidentin rooliin suhteessa hallitukseen, eduskuntaan ja puolueisiin. Erityisen vähälle huomiolle ovat jääneet presidentin epämuodollisempaa valta-asemaa ja roolia koskevat odotukset. Odottavatko kansalaiset presidentin olevan vahva ja itsenäinen poliittinen toimija, joka haastaa aktiivisesti hallituksen politiikkaa, vai toivovatko he presidentistä kansaa yhdistävää, sovittelevaa ja ehkä seremoniallistakin valtionpäättä? Toinen vähäisemmälle huomiolle jäänyt ulottuvuus koskee väestöryhmien välisiä eroja: ketkä kannattavat presidentille muodollisesti vahvaa ja epämuodollisestikin aktiivista roolia, joka voi ajautua ristiriitaan perustuslain varsin parlamentaarisen yleishengen kanssa?

Tässä luvussa tarkastelemme kansalaisten käsityksiä presidentin valta-asemasta, huomioiden ilmiön muodolliset ja epämuodolliset ulottuvuudet. Jo historiallisten syiden vuoksi presidentti-instituutio on herättänyt Suomessa aina poikkeuksellisen paljon huomiota. Kysymys presidentin suhteellisesta valta-asemasta oli keskeinen myös uutta perustuslakia luodessa ja viimeaikaiset kehityskulut – etenkin Suomen NATO-jäsenyys – ovat mahdollisesti jopa lisänneet presidentti-instituution merkitystä ja ainakin näkyvyyttä. Vaikka Suomessa vahvasti henkilöitynyt presidentin vallankäyttö on saanut tehdä tilaa hallitusvetoiselle politiikalle ja parlamentarismiin vahvistumiselle, saattaa vallitseva maailmanpoliittinen tilanne yhdistettynä korkeaan kansansuosioon (ks. luku 8) mahdollistaa presidentin tosiasiallisen vaikutusvallan kasvun.

Kysymys yksittäisen henkilön poliittisesta valta-asemasta voidaan kytkeä myös yleisempiin demokratian tilaa koskeviin kehityskulkuihin, kuten populistiseen johtajuuteen, joka vahvaan henkilökohtaiseen kansalaissuhteeseen ja kuvitteelliseen yhtenäisyyteen nojaten haastaa konsensushakuiseen päätöksenteon. Tutkimme analyysissämme kansalaisten näkemyksiä myös tämän tyyppistä johtajuutta kohtaan Presidentinvaalit 2024 -kyselytutkimusaineistoon nojaten. Taustamuuttujina hyödynnämme perinteisen sosiodemografisen ulottuvuuden lisäksi erilaisia poliittisia asenteita ja poliittista tietämystä kuvaavia tekijöitä.

Presidentin muodollinen ja epämuodollinen valta

Puolipresidentiaalisia valtioita käsittelevässä tutkimusperinteessä presidentin valtaa on tyypillisesti hahmotettu suhteessa hallitukseen ja pääministeriin, joiden kanssa presidentti jakaa muodollisen toimeenpanovallan. Toinen tutkimuskenttää määrittävä piirre on vallan hahmottaminen osittain muodollisiin ja osittain epämuodollisiin tekijöihin liittyväksi kokonaisuudeksi, korostaen tyypillisesti edellisiä, joita on helpompi havainnoida, mitata ja vertailla (Åberg & Sedelius 2020). Alan tutkimus on kuitenkin viime vuosina siirtynyt kohti hienojakoisempaa ja realistisempaa analyysiä, jossa kiinnitetään enemmän huomiota vallankäytön epäviralliseen piiriin kanaviin ja keinoihin.

Puolipresidentiaaliset hallintojärjestelmät ensimmäisenä systemaattisesti määritellyt ja luokitellut Maurice Duverger (1980) arvioi valtioita presidenttien perustuslaillisten valtaoikeuksien ja presidenttien ”tosiasiallisen” vallan perusteella. Luokittelu muodostui haastavaksi, koska arviointikriteerinä käytetty ajatus presidentin ”varsin huomattavista valtuuksista” oli hankala määritellä empiirisesti. Myöhemmin Robert Elgie (1999) määritteli puolipresidentiaaliset järjestelmät yksinkertaisemmin sellaisiksi, joissa suorilla vaaleilla valittu presidentti hallitsee maata yhdessä parlamentille vastuullisen hallituksen kanssa (ks. luku 1). Tältä pohjalta myös Matthew Shugart ja John Carey (1992) jakoivat vaikutusvaltaisessa tutkimuksessaan puolipresidentiaaliset järjestelmät kahteen päätyyppiin. Niin sanotussa presidentti-parlamentarisessa (*president-parliamentarism*) mallissa hallituksen olemassaolo on osittain alisteista presidentin tahdolle ja sen vuoksi tämä järjestelmämalli saattaa toimia kuin puhdas presidentiaalinen demokratia, jossa presidentti yksin nimittää ja erottaa hallituksen jäsenet (esimerkiksi Yhdysvallat ja Brasilia). Puolestaan pääministeri-presidentiaalisessa (*premier-presidentialism*) mallissa – jota Suomikin on mukaillut – hallituksen olemassaolo nojaa ainoastaan parlamentaarisen enemmistön tahtoon ja siksi se muistuttaa toiminnaltaan enemmän parlamentaarisia järjestelmiä, kuten Ruotsia tai Iso-Britanniaa. Vaikka Shugart ja Carey (1992) huomioivat myös monenlaisia epämuodollisia vallan ulottuvuuksia, nojasi heidän luokittelunsa muodollisiin valtaoikeuksiin, kuten siihen miten hallituksen muodostaminen määritellään perustuslaissa. Myös laajemmat empiiriset vertailut korostivat aina 2010-luvulle saakka presidenttien muodollisia valtaoikeuksia (ks. Metcalf 2000; Roper 2002; Siaroff 2003; Doyle & Elgie 2016). Tämä on ymmärrettävää, sillä vaikka käytäntöjen ja tilannetekijöiden merkitys tunnistetaan, muodostavat perustuslailliset valtaoikeudet presidentin vallankäytön lähtökohdan ainakin vakiintuneissa demokratioissa (ks. esim. Samuels & Shugart 2010; Passarelli 2015).

Viimeaikaisissa tutkimuksissa on korostunut myös näkökulma, joka täydentää muodollisten valtaoikeuksien olemassaoloa huomioimalla myös sen mitä presidentit oikeastaan tekevät. Tämä lähestymistapa voidaan jakaa kahteen pääsuuntaukseen sen mukaan, miten presidentin toiminta suhteutuu hänen muodollisiin valtaoikeuksiinsa. Ensimmäinen suuntaus on pyrkinyt selvittämään miten presidentit käyttävät muodollisia valtuuksiaan, koska ”useimmiten [presidentin aktiivisuus]

ymmärretään presidentin valtaoikeuksien aktiiviseksi käyttämiseksi" (Tavits 2009, 30). Näkökulma on hyvin tunnettu Suomessakin, kuten esimerkiksi Dag Anckarin (2000) luonnehdinta presidentti Urho Kekkosesta "herkkusuuna" perustuslaillisten valtaoikeuksien "buffetpöydän" ääressä osoittaa. Metaforan ydinajatus, joka on meidänkin tutkimuksemme kannalta keskeinen, on että muodollisia valtaoikeuksia voidaan aina käyttää eri tavoin, pidättäytyväisesti tai aggressiivisemmin.

Muodollisten valtaoikeuksien käytön tutkijat ovat tarkastelleet muun muassa presidenttien osallistumista lainsäädäntöön (etenkin veto-oikeutta hyödyntämällä) ja hallituksen muodostamiseen (etenkin ministerinimityksiin liittyen) (ks. Amorim Neto & Strom 2006; Tavits 2009; Schleiter & Morgan-Jones 2010; Köker 2017). Lainsäädäntöön ja hallituksen kokoonpanoon vaikuttaminen kuvaavat hyvin presidentin hienojakoisempaa ja todellisesta vallankäyttöä, ja muutamat esimerkit paljastavat hyvin myös yksinomaan valtaoikeuksien *olemassaoloon* perustuvan vallan hahmotamisen ja mittaamisen ongelman. Esimerkiksi lainsäädännöllisen veto-oikeuden omaaminen ja tosiasiallinen käyttö antavat varsin erilaisen kuvan Suomen presidentin valta-asemasta. Vaikka presidentti yhä vahvistaa lait allekirjoituksellaan ja kykenee siten viivyttämään lainsäädäntöä (enää tosin vain uuteen eduskuntakäsittelyyn saakka), presidentti käytti veto-oikeuttaan varsin säästeliäästi jo vanhan perustuslain aikana, jolloin hän kykeni lykkäämään asian käsittelyn yli seuraavien vaalien (vain kuudesti vuosina 1981–1993). Tapaukset myös liittyivät suurelta osin lakitekniisiin seikkoihin eivätkä poliittisiin erimielisyyksiin, kuten myös vuosien 2000–2014 kahdeksassa tapauksessa (Hidén 2019, 198–202). Samoin oikeus ja pyrkimys ohjata hallituksen muodostamista ja toimintaa ovat eri asioita. Viimeisin tunnettu tapaus, missä presidentti osallistui aktiivisesti hallituksen muodostamiseen, on vuodelta 1987, kun presidentti Mauno Koivisto esti kokoomuksen, keskustan ja ruotsalaisen kansanpuolueen johtajien solmiman niin sanotun kassakaappisopimuksen toteuttamisen. Vaikka presidentti kykenee niin halutessaan edelleen muodollisesti osallistumaan hallituksen muodostamiseen, eivät presidentit 1990-luvulta lähtien ole tätä oikeutta käyttäneet (ks. esim. Paloheimo 2005, Koskimaa 2016).

On kuitenkin selvää, ettei presidenttien toiminta rajoitu vain perustuslaissa määriteltäviin muodollisiin tehtäviin. Viime vuosina tutkijat ovatkin analysoineet enenevässä määrin presidenttien epämuodollisempia toimia, jotka voidaan karkeasti jakaa julkisilla ja yksityisillä areenoilla tapahtuviksi aktiviteeteiksi. Kuten hyvin tiedetään, presidentit ensinnäkin esiintyvät hyvin paljon julkisuudessa. Instituution osittain seremoniallinen luonne, jossa kokonaisen kansakunnan edustaminen kiteytyy yhdelle henkilölle, takaa presidenteille luultavasti laajimman pääsyn julkisuuteen kaikista poliitikoista – ja lisäksi presidentit ovat tyypillisesti myös suosittumia kuin muut keskeiset poliittiset toimijat kuten pääministerit ja hallitukset (Tavits 2009; Hloušek 2013; Kujanen 2024). Presidentit osallistuvat tilaisuuksiin, pitävät puheita, antavat haastatteluita ja esiintyvät sosiaalisessa mediassa, ja laajasti julkisuudessa noteeratun toimintansa kautta presidentit voivat laajentaa tosiasiallista vaikutusvaltaansa vaikuttaakseen esimerkiksi politiikan esityslistaan tai hallituksen toimintaan (ks. esim. Raunio & Sedelius 2020; Grimaldi 2023; Kujanen ym. 2025a,

2025b). Toiminta, jota amerikkalaisessa tutkimuskirjallisuudessa on luonnehdittu osuvalla *going public strategies* -termillä (Kernell 2007) voidaan Suomen kontekstissa yhdistää suosittuun mutta epäselvään arvojohtajuuden käsitteeseen, joka tuntuu viittaavan presidentin ei-muodolliseen julkiseen toimintaan. Palaamme arvojohtajuuteen tämän luvun empiirisen analyysin lopussa.

Ilmiselvää on sekin, että presidentit toimivat myös kulisseissa, missä he saattavat yrittää vaikuttaa politiikkaan niin muodollisia kuin myös epämuodollisia keinoja käyttäen (Tavits 2009; Köker 2017; Grimaldi 2023). Suomen kontekstissa hyvän esimerkin edellisestä tarjoaa presidentin johtama ulko- ja turvallisuuspoliittinen ministerivaliokunta (TP-UTVA), joka toimii hyvin pitkälti julkisuudelta piilossa (esim. Raunio & Sedelius 2020). Perustuslain soveltaminen edellyttää aina tulkintaa, mikä vuoksi presidentti voi yrittää laajentaa valtaansa yli muodollisten ja perinteisten rajojen, varsinkin jos vastapuolena toimiva hallitus on heikko ja epäsuosittu. Epämuodollinen vaikuttaminen on painottunut paljon poliittisia intohimoja herättäviin sisäpoliittisiin kysymyksiin (ks. esimerkiksi Raunio & Sedelius 2020; Jastramskis & Pukelis 2024; Gherghina ym. 2025). Kuitenkin myös vahvasti säännellyt ja konsensuskseen tähtäävät poliittiset areenat – esimerkiksi juuri Suomen ulkopoliittinen päätöksenteko – tarjoavat ylimääräisiä vaikutusmahdollisuuksia aktiiviselle presidentille, erityisesti jo hallitus on sisäisesti hajanainen (Koskimaa & Raunio 2025).

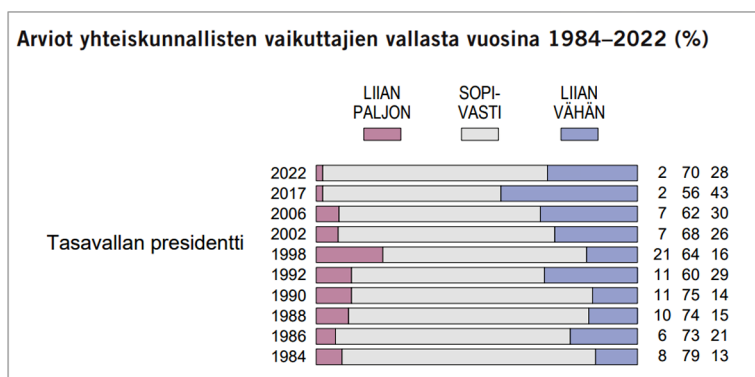
Lopuksi on syytä nostaa lyhyesti esiin täydentävä, enemmän presidentin yleiseen toimintatyyliin kuin tiettyihin tehtäviin liittyvä ero. Yksinkertaistaen: historiallisten tapausesimerkkien valossa presidenttien voidaan nähdä toimivan joko "valtionpäämäisesti" (*statesperson*) tai "poliittisesti haastaen" (*confrontational*). Edellinen tyyli hahmottaa presidentin poliittisesti neutraalina valtionpäänä, jonka päätehtävänä on välttää ristiriitoja ja ylläpitää kansallista yhtenäisyyttä, tarvittaessa sovitellen myös hallituspuolueiden kiistoja. Presidentti ei toisin sanoen ole niinkään itsenäinen poliittinen toimija, vaan puoluepolitiikan yläpuolelle kohoava välittäjä. Jälkimmäinen tyyli kiteytyy päinvastaisesti presidentin itsenäiseen poliittiseen linjaan, jota hän edistää tarmokkaasti eri kanavia hyödyntäen ja tarvittaessa hallituksen kantoja haastaen. (Kujanen ym. 2023). Analysoimme seuraavaksi presidentin roolia myös tämän jaottelun kautta.

Miten suomalaiset näkevät presidentin valta- aseman ja toiminnallisen roolin?

Presidentin muodollisia valtaoikeuksia koskevat näkemykset

Aiemmat kyselytutkimukset osoittavat suomalaisten arvioivan, että presidentillä on joko riittävästi tai liian vähän valtaa. Hyvin harva ajattelee, että presidentillä on liikaa valtaa. EVA on kysynyt kansalaisten arviota presidentin vallasta jo pidempään, aikavälillä 1984–2022 (ks. kuvio 7.1) (Metelinen 2022). Kyselyiden tulokset osoittavat, että enemmistön mielestä presidentillä on sopivasti valtaa. Kuitenkin 2000-luvulle

tultaessa näkemykset siitä, että presidentillä on liian vähän valtaa, ovat yleistyneet. Samalla tuki presidentin vallan heikentämiselle on vähentynyt. Kehitys saattaa hyvin heijastaa samalla aikajaksolle osuvaa presidentin perustuslaillisen vallan karsimista. Kiinnostavaa on myös se, että poliittisen eliitin ja kansalaisten näkemykset vaikuttavat kehittyneen eri suuntiin. Eliitti on perustuslain muuttamisen myötä tahtonut heikentää presidentin valtaa, kun taas kansalaisista useampi tuntuu yhäkin haikailevan vahvan presidentin perään. (Ks. myös Arter & Widfeldt 2010.) EVA:n tutkimuksista käy myös ilmi, että presidenttiin verrattuna muilla poliittisilla toimijoilla arvioidaan olevan selkeästi liikaa valtaa. Tämä koskettaa erityisesti hallitusta, puolueita ja EU:ta. Pidemmän aikavälin tarkastelussa arviot hallituksen vallan määrästä ovat vaihdelleet kulloisenkin hallituksen mukaan, kun taas näkemykset eduskunnan vallasta ovat tasapainottuneet (Metelinen 2022).¹

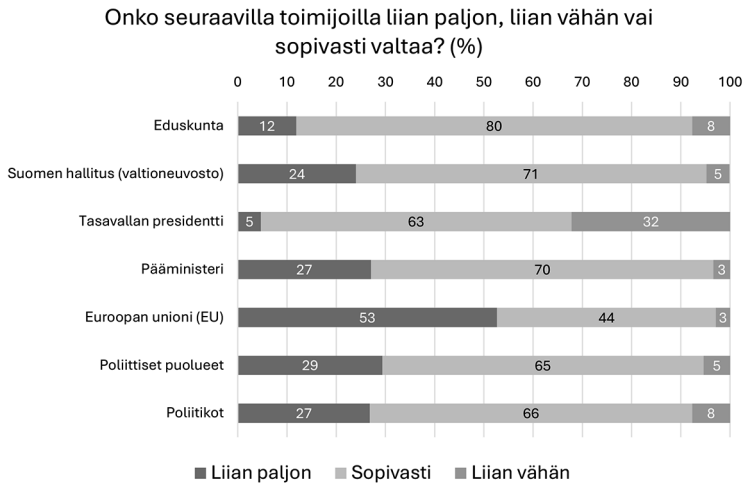
Kuvio 7.1 Arviot tasavallan presidentin vallasta aikavälillä 1984–2022 EVA:n kyselyissä.

Kuva: EVA Analyysi (Metelinen 2022).

Suomalaisten arviota presidentin ja muiden poliittisten toimijoiden vallan määrästä kysyttiin myös Presidentinvaalit 2024 -tutkimuskyselyaineistossa (ks. kuvio 7.2).² Kuten EVA:n tutkimuksissa, myös tässä tutkimuksessa kansalaisten näkemykset presidentin vallasta erottuvat selvästi muista instituutioista: vain 5 prosenttia mielestä presidentillä on *liian paljon* valtaa, 63 prosenttia mielestä valtaa on *sopivasti* ja jopa 32 prosenttia vastaajista katsoo, että presidentillä on *liian vähän* valtaa. Presidentti-instituutio tuntuu eroavan muista keskeisistä poliittisista instituutioista ja toimijoista varsin merkittävästi. Selvästi pienempi osa, vain keskimäärin noin 5 prosenttia, on sitä mieltä, että eduskunnalla, hallituksella, pääministerillä, poliitikoilla, puolueilla ja EU:lla on liian vähän valtaa. Päinvastoin monen mielestä näillä toimijoilla on tällä hetkellä liikaa valtaa.

¹ Vaikka kysymyksellä viitataan *arvioihin* vallan määrästä nykyhetkellä, vastaukset todennäköisesti heijastelevat myös *toivetta*.

² Jakaumista on poistettu ”en osaa sanoa”-vastaukset, jotta niitä olisi helpompi vertailla EVA:n kyselyn tuloksiin (ks. kuvio 7.1). Näiden osuus oli aineistossa 6–16 prosenttia, presidentin kohdalla kiinnostavasti vähiten.

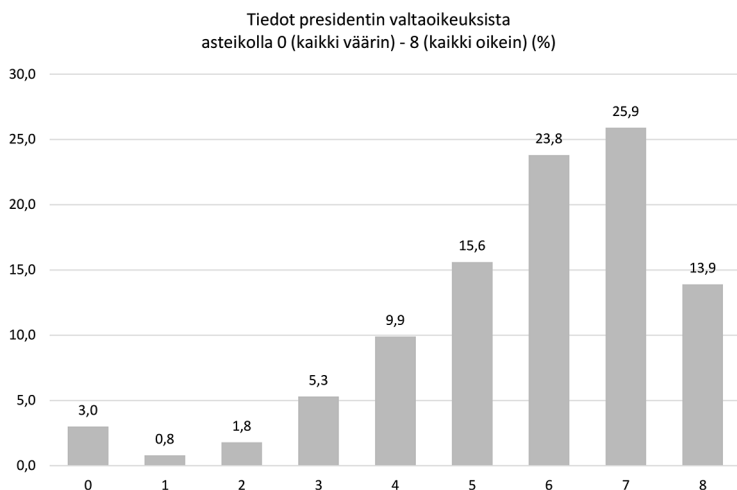
Kuvio 7.2 Näkemykset poliittisten toimijoiden vallan määrästä.

Lähde: Presidentinvaalit 2024 -kyselytutkimusaineisto (Kujanen & Raunio 2025).

Kiinnostavan näkökulman valtiollisten instituutioiden valta-asemaan liittyviin arvioihin tarjoaa *politiikkatietämyksen* käsite, eli se missä määrin kansalaiset aidosti tietävät politiikan faktoista kuten eri instituutioiden muodollisista valtaoikeuksista. Alan laajimmassa suomalaistutkimuksessa (Rapeli 2010) presidentin roolia sivuttiin vain yhden ulkopoliittikkaa koskevan väitteen verran eikä presidentti-instituutio ole ymmärrettävästi ollut keskiössä myöskään suomalaisten politiikkatietämystä arvioineissa kansallisissa vaalitutkimuksissa, joten selvitimme asiaa tarkemmin tässä tutkimuksessa. Kuten Arter ja Widfeldt (2010) toteavat, edellä esitelty kysymyksenasettelu – paljonko valtaa kullakin instituutiolla on – antaa ymmärtää, että vastaajat todella tietävät, millainen valta kullakin instituutiolla on. Näin ei ole kuitenkaan kovin perusteltua olettaa, sillä suomalaisten tietotasoa politiikasta voidaan kuvata parhaiten keskimääräiseksi, kun sitä arvioidaan laajalla (38 väitettä) ja erilaisia politiikan lohkoja käsittävällä kysymyspatteristolla. Esimerkiksi vain 38 prosenttia tiesi Rapelin (2010) tutkimuksessa hallituksessa istuneet puolueet. On varsin mahdollista, että faktatiedot ovat yhtäältä yhteydessä siihen, miten kansalaiset arvioivat presidentin valtaoikeuksia, ja toisaalta siihen, miten he suhtautuvat presidentin valankäyttöön ja yleisesti tehtävässään suoriutumiseen.

Tässä tutkimuksessa vastaajien tietämystä presidentin valtaoikeuksista selvitettiin kysymällä, mitkä seuraavista osa-alueista kuuluvat presidentin perustuslaillisiin valtaoikeuksiin: [1] armahdusoikeus; [2] lakien vahvistaminen; [3] ennen aikaisten eduskuntavaalien määrääminen ilman pääministerin aloitetta; [4] maan ulkopoliitiikan johtaminen yhteistoiminnassa hallituksen kanssa; [5] Suomen edustaminen Euroopan unionissa; [6] puolustusvoimien ylipäällikkyyys; [7] kansanäänestyksestä päättäminen; [8] valtion vuosittaisesta budjetista päättäminen. Kahdeksasta osa-alueesta kohdat 1, 2, 4 ja 6 kuuluvat presidentin perustuslaillisiin valtaoikeuk-

siin ja kohdat 3, 5, 7, ja 8 eivät kuulu.³ Asteikolla 0 (kaikki väärin) – 8 (kaikki oikein) vastaajien tietämystaso oli keskimäärin 5,7 (mediaani 6). Lähes 90 prosenttia vastaajista tiesi vähintään puolet oikein, eli sai tuloksen 4 tai enemmän. Tulokset osoittavat, että tiedot presidentin valtaoikeuksista ovat keskimäärin varsin hyvällä tasolla, painottuen asteikon yläpäähän (ks. kuvio 7.3). Vaikka aineistoja ei voi suoraan verrata, aiemman suomalaisen tutkimusten valossa tätä tietämyksen tasoa voidaan pitää jopa yllättävän korkeana, sillä yksi Rapelin (2010) päähavainnoista oli, että valtaosa vastaajista sijoittuu tietämykseltään jotakuinkin keskelle jakaumaa. Ottaen huomioon tietämysmittareiden erot – Rapeli (2010) testasi vastaajien yleistä osaamista painottaen etenkin parlamentarismien perusmekanismeja, tämä kysely keskittyi yksinomaan presidentin muodollisiin valtaoikeuksiin – tutkimuksessamme havaittu suhteellisen korkea tietämyksen taso saattaa kertoa korkeammasta kiinnostuksesta presidentti-instituutiota kohtaan.

Kuvio 7.3 Vastaajien käsitykset presidentin valtaoikeuksista keskimäärin.

Lähde: Presidentinvaalit 2024 -kyselytutkimusaineisto (Kujanen & Raunio 2025).

Tarkempi analyysi paljastaa, että tiedot erityisesti ulkopoliitiikan yhteisjohtamisen, puolustusvoimien ylipäällikkyyden sekä armahdusoikeuden osalta olivat jopa erittäin hyvät – noin 90 prosenttia vastaajista osasi nimetä ne presidentin valtaoikeuksiin kuuluvaksi (ulkopolitiikka 87 prosenttia, puolustusvoimien ylipäällikkyyden 90 prosenttia ja armahdusoikeus 90 prosenttia), ja jopa 82 prosenttia tiesi myös, ettei presidentillä ole valtaa valtion budjetista päätettäessä. Etenkin ulkopoliitiikan yhteisjohtajuutta voidaan pitää presidentin keskeisimpänä valtaoikeutena. Kun kysy-

³ Vastaajille painotettiin, että kysymyksen on tarkoitus mitata tietämystä ja heitä pyydettiin olla tarkistamatta oikeita vastauksia ulkopuolisista lähteistä, eli vastaamaan kysymykseen sen hetkisen tietämyksen mukaan. Tätä ei kuitenkaan pystytty valvomaan, sillä vastaukset kerättiin itsetäytettävillä paperi- ja verkkolomakkeilla. Esimerkiksi Rapelin (2010) edellä mainitussa tutkimuksessa aineisto kerättiin kasvokkain käyntihaastatteluina.

mys käännetään koskemaan valtaoikeuksia, joita presidentillä ei ole, kansalaisten keskimääräiset tiedot putoavat hieman. Vaikka myös näiden osa-alueiden kohdalla yli puolet vastaajista tiesi, kuuluvatko ne presidentille vai ei (ennenaikaisten vaalien määrääminen 54 prosenttia, EU-edustus 51 prosenttia, kansanäänestys 64 prosenttia), on kiinnostavaa, että vastaajat tuntuvat tietävän paremmin presidentille kuuluvat oikeudet kuin ne oikeudet, jotka kuuluvat hallitukselle. Ehkä kansalaisten toive vahvemmassa presidentistä heijastuu tietämyskysymyksissäkin.

Kun tietämystasoa peilataan vastaajien yleiseen arvioon presidentin vallasta, käy ilmi, että tietämystaso on keskimääräistä heikompi niiden vastaajien joukossa, jotka katsoivat presidentillä olevan liian paljon valtaa (tietämystaso keskimäärin 4,5 asteikolla 0–8) tai jotka eivät osanneet vastata kysymykseen lainkaan (keskiarvo 3,8) (ks. taulukko 7.1). Kenties tässä ryhmässä (huom. melko pieni havaintomäärä) presidentin korostunut julkinen profiili saattaa aiheuttaa sen, että presidentin vaikutusvalta arvioidaan suuremmaksi kuin se todellisuudessa on. Eli presidenttiä koskevat mielikuvat, jotka eivät perustu tietoon hänen valtaoikeuksistaan, saattavat vääristää myös presidentin valtaa koskevia arvioita ja toiveita. Sen sijaan presidentin valtaa sopivaksi tai liian vähäiseksi arvioineiden joukossa ei havaita juurikaan eroa tietämyksen suhteen, eikä tietämystaso näin ollen vaikuta vääristävän näkemyksiä presidentin valtaoikeuksista näissä ryhmissä. Presidentin vallan liian vähäiseksi arvioineiden – eli kääntäen vallan lisäämistä kannattavien – joukossa näyttäisi toisin sanoen vallitsevan varsin realistinen käsitys presidentin nykyisistä valtaoikeuksista ja sen vuoksi näiden vastaajien tahtoa lisätä presidentin valtaa voidaan pitää aitona.

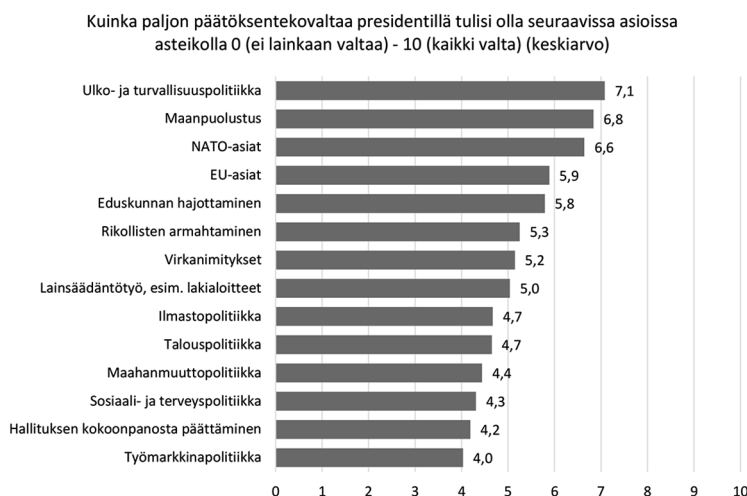
Taulukko 7.1 Kansalaisten tiedot presidentin valtaoikeuksista: keskiarvovertailu vallan määrää koskevan arvion suhteen, varianssianalyysi.

Näkemyks presidentin vallan määrästä	Vastaajien osuus (%)	Tiedot presidentin valtaoikeuksista asteikolla 0–8, keskiarvo (keskihajonta)
Kaikki	100 (n = 1521)	5,76 (1,80)
Liian paljon	4,5 (n = 67)	4,50 (2,69)
Sopivasti	59,5 (n = 892)	5,91 (1,60)
Liian vähän	30,4 (n = 456)	6,03 (1,56)
Ei osaa sanoa	5,6 (n = 84)	3,80 (2,43)
F-testi		55.303
p-arvo		p<0.001
eta2		0.316

Lähde: Presidentinvaalit 2024 -kyselytutkimusaineisto (Kujanen & Raunio 2025).

Myös havainnot koskien kansalaisten näkemyksistä siitä, kuinka paljon presidentillä tulisi olla valtaa eri osa-alueilla, tukevat edellä mainittuja päätelmiä (ks. kuvio 7.4). Ne osa-alueet, joissa presidentillä on valtaa jo nyt, kuten ulko- ja turvallisuuspolitiikka, maanpuolustus ja NATO-asiat, saivat myös eniten tukea. Samalla selvästi sisäpolitiikkaan kuuluvat asiat, kuten työmarkkinapolitiikka, sosiaali- ja terveyspolitiikka sekä muut hallituksen tontille kuuluvat sektorit, saivat vähiten

kannatusta. On kuitenkin huomattava, että ulko- ja turvallisuuspolitiikassakin vain 7,8 prosenttia vastaajista toivoi presidentille täyttä päätösvaltaa, eli senkin osalta selvä enemmistö toivoo presidentin jakavan päätöksentekovaltaa hallituksen kanssa, kuten se nykyään tekeekin. Nämäkin havainnot ovat yleisesti ottaen linjassa EVA:n aiempien tutkimusten kanssa, jotka osoittavat, että presidentin vallan osalta erityisesti ulkopolitiikkaan ja puolustukseen liittyvät valtaoikeudet saavat eniten kannatusta, ja selvästi sisäpoliittiset asiat, kuten työmarkkina-asiat, elinkeinopolitiikka, talouspolitiikka jne. suodaan muille toimijoille (Haavisto 2023b). Vaikka suomalaisen voidaan siis ajatella sisäistäneen varsin hyvin uuden perustuslain hallituksen asemaa korostavan parlamentaarisen hengen, eivät he ole laajamittaisesti valmiita typistämään presidenttiä seremonialliseksi hahmoksi, vaan toivovat häneltä vahvaa johtajuutta niissä asioissa, joiden suhteen presidentillä on yhä muodollista toimivaltaa.

Kuvio 7.4 Näkemykset presidentin toivottavista valtaoikeuksista osa-alueittain.

Lähde: Presidentinvaalit 2024 -kyselytutkimusaineisto (Kujanen & Raunio 2025).

EU-asiat eivät kuulu perustuslain mukaan presidentille, mutta kyselyssämme presidentin valta EU-asioissa sai melko vahvan kannatuksen, indikoiden mahdollisesti niiden vaikeasti hahmotuvaa luonnetta suhteessa ulkopolitiikkaan. Myös eduskunnan hajottaminen ja ennen aikaisten vaalien määrääminen saivat kansalaisilta kannatusta (ks. myös Haavisto 2023b). Nämä ovat ne osa-alueet, joissa suomalaisilla oli hieman heikommat tiedot verrattuna niihin osa-alueisiin, jotka kuuluvat nykyään presidentin valtaoikeuksiin, kuten ulko- ja turvallisuuspolitiikka (ks. s. 180–181). Lisäanalyysi osoittaakin, että sekä EU-edustuksen että eduskunnan hajottamisen osalta ne vastaajat, joilla oli heikompi tietämys kyseisistä asioista, kannattivat presidentin vahvempaa päätöksentekovaltaa samoilla osa-alueilla. Päinvastoin ne, jotka tiesivät esimerkiksi EU-edustuksen kuuluvan hallitukselle, olivat myös varovaisempia antamaan presidentille valtaa tällä osa-alueella. Sen sijaan esimerkik-

si tietämys presidentin roolista ulkopolitiikan johdossa oli linjassa sen kanssa, että presidentille toivottiin melko paljon valtaa tällä osa-alueella, kuten myös armahdusoikeuden osalta.⁴

Kokonaisuutena nämä tulokset osoittavat, että presidentille toivotaan niitä valtaoikeuksia, joita hänellä ajatellaan jo olevan – ja pitkälti myös tiedetään olevan, kuten keskimääräisesti korkea politiikkatietämys osoitti. Toisin sanoen presidentin toivotaan olevan vahva toimija niillä politiikan sektoreilla, joilla hänellä on perustuslaisissa määriteltyä muodollista valtaa.

Presidentin toimintatyyli

Pelkästään presidentin muodollisten, perustuslakiin kirjattujen valtaoikeuksien tarkastelu antaa turhan yksinkertaisen kuvan presidentin roolista ja siihen kohdistuvasta mielipiteestä. Merkitystä on myös sillä, miten muodollisia valtaoikeuksia käytetään ja hyödyntääkö presidentti myös epämuodollisia kanavia tavoitteidensa ajamiseksi. Poliittinen johtaminen on toimintaa ja presidentin toimintatyyllillä saattaa olla paljonkin merkitystä instituutiota koskevien arvioiden suhteen, koska kyseessä on yksittäiseen ihmiseen kiteytyvä asema.

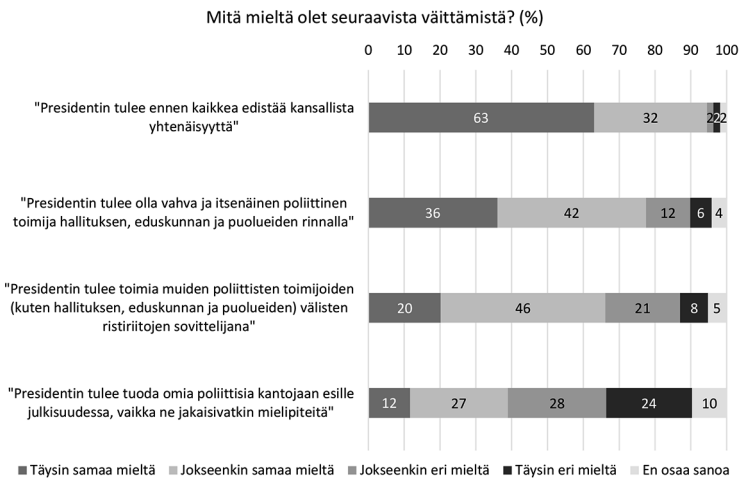
Yksittäisten presidenttien tyylin lisäksi voimme eritellä yleisemmän poliittiseen kulttuuriin kytkeytyvän odotuksen, joka määrittää presidentin toimintatyyliä. Ymmärtääksemme tarkemmin presidentin roolia kansalaisten silmissä on siis tutkittava myös kansalaisten näkemyksiä liittyen presidentin johtamistyyliin. On esimerkiksi mahdollista, että vahvoja muodollisia valtaoikeuksia kannattavat toivovat presidentille myös vahvaa toiminnallista roolia. Osa kansalaisista saattaa taas paheksua sitä, jos presidentti esiintyy liian aktiivisena toimijana. Toisaalta erilaiset tilannetekijät saattavat vaikuttaa siihen, että joissain tilanteissa presidentiltä voidaan odottaa aktiivisempaa, esimerkiksi hallituksen politiikkaa haastavaa julkista toimintaa, ja toisissa tilanteissa neutraalimpaa roolia. Moninaisten toimintaroolien huomioiminen laajentaa oleellisesti vaihtoehtoja niistä käsityksistä, joiden mukaisesti presidentin voitaisiin haluta toimivan.

Myös EVA on kartoittanut kansalaisten näkemyksiä liittyen presidenttiä koskeviin toiminnallisempiin rooliodotuksiin (Haavisto 2023a). EVA:n kyselyn perusteella presidenttiin kohdistuu monenlaisia odotuksia niin ”kansakunnan keulavana”, ”ulkosuhteiden ammattilaisena” kuin ”arvojohtajanakin” toimimisesta, muutamia mainitaksemme. Näiden kauttaaltaan melko positiivissävytteisten rooliodotusten osalta on kuitenkin hankala arvioida, millaista johtajuutta tai roolia suomalaiset tarkemmin odottavat presidentiltä, koska ne eivät juurikaan viittaa toimiin, jotka joku voisi edes teoriassa kokea negatiivisesti. Ne eivät myöskään kovin selkeästi kytke presidentin asemaa suhteessa muihin instituutioihin, joiden kanssa aktiivinen ja ärhäkkä presidentti voisi kamppailla. Tavallaan voisi siis ajatella, että näissä

⁴ Keskiarvo presidentille toivotusta päätöksentekovallasta EU-asioissa 5,5 (niiden osalta, joilla tietoa asiasta), 6,3 (ei tietoa); eduskunnan hajottaminen: 5,4 (tietoa), 6,3 (ei tietoa); ulkopoliittikka: 7,3 (tietoa), 5,9 (ei tietoa); armahdusoikeus: 5,4 (tietoa), 3,5 (ei tietoa). Muiden osa-alueiden osalta ei ollut mahdollista tehdä vastaavanlaista tarkastelua, sillä vastaajilta ei kysytty tietämystä niiden osalta.

tutkimuksissa presidentti määritellään jo lähtökohtaisesti pikemminkin ”valtionpää”-tyyppiseksi kuin ”poliittisesti haastavaksi” toimijaksi.

Vastataksemme tähän tutkimusaukkoon, tarkastelemme seuraavaksi suomalaisten arvioita presidentin toimintatyylisestä suhteessa muihin poliittisiin toimijoihin. Väitteet heijastelevat aiemmin kuvattua toimintatyylillistä jaottelua ”valtionpäämäisyyden” ja ”poliittisesti haastavan” toiminnan välillä. Kysyimme vastaajilta, mitä mieltä he olivat seuraavista väittämistä: [1] Presidentin tulee olla vahva ja itsenäinen poliittinen toimija hallituksen, eduskunnan ja puolueiden rinnalla; [2] Presidentin tulee ennen kaikkea edistää kansallista yhtenäisyyttä; [3] Presidentin tulee toimia muiden poliittisten toimijoiden (kuten hallituksen, eduskunnan ja puolueiden) välisen ristiriitojen sovittelijana; [4] Presidentin tulee tuoda omia poliittisia kantojaan esille julkisuudessa, vaikka ne jakaisivatkin mielipiteitä. Näistä neljästä väittämästä kansallisen yhtenäisyyden edistäminen ja sovittelijana toimiminen kuvaavat valtionpäämäistä, neutraalimpaa toimintatyyliä, kun taas vahva ja itsenäinen rooli sekä mielipiteitä jakavien poliittisten kantojen esiintuominen kuvaavat poliittisesti haastavaa toimintatyyliä. Vastaajat arvioivat tyylejä perinteisellä Likert-asteikolla. Muuttujien vastausjakaumat, jotka heijastelevat selkeää hajontaa vastaajajoukon sisällä, on esitetty kuviossa 7.5.

Kuvio 7.5 Kansalaisten näkemykset presidentin toimintatyylisestä (%).

Lähde: Presidentinvaalit 2024 -kyselytutkimusaineisto (Kujanen & Raunio 2025).

Tulokset osoittavat, että suomalaiset toivovat presidentin toimivan ennen kaikkea kansallisen yhtenäisyyden edistäjänä (jopa 95 prosenttia vastaajista oli väitteen kanssa täysin samaa mieltä tai jokseenkin samaa mieltä). Tulos ei välttämättä ole kovin yllättävä, sillä yleisesti positiivisen luonteensa lisäksi tämä toiminta ei välttämättä ole automaattisesti ristiriidassa esimerkiksi presidentin itsenäistä roolia korostavan väitteen kanssa, joka niin ikään sai suhteellisen korkean kannatuksen (78 prosenttia vastaajista on joko täysin tai jokseenkin samaa mieltä). Merkille pantava

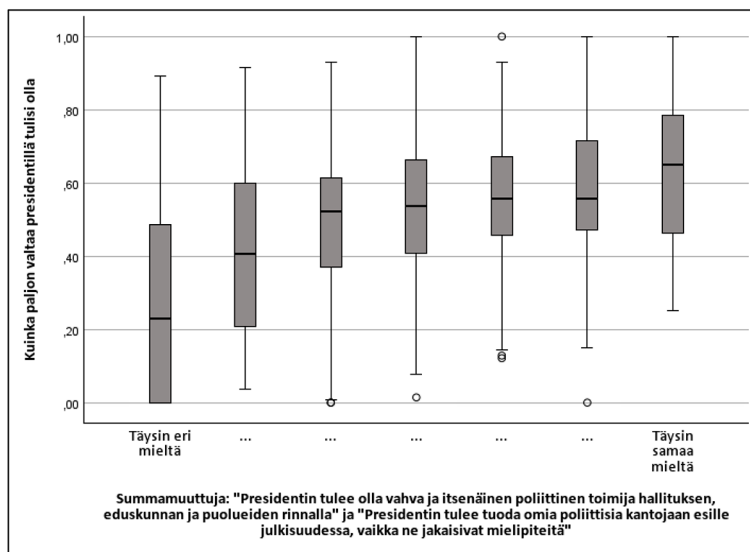
ero koskee vastaajien varmuutta: jopa yli 60 prosenttia vastaajista on täysin samaa mieltä yhtenäisyyden ajamista koskevasta väitteestä, kun taas itsenäistä roolia presidentille täydellä varmuudella toivoo vain 36 prosenttia.

Vielä pienempää ja epävarmempaa kannatusta nauttivat kaksi muuta väitettä. Näistä sovittelijan rooli saa kohtuullisesti kannatusta (66 prosenttia samaa mieltä), mutta selvästi vähemmän kuin yhtenäisyyden tuottaminen, johon sovittelu voisi toiminnallisesti yhdistyä. Tämä tukee yllä esitettyä tulkintaa siitä, että presidentti voisi edistää yhtenäisyyttä myös toimimalla itsenäisesti eikä vain sovittellen. Kaikkein selkeämmin vastaukset jakautuivat sen suhteen, pitäisikö presidentin tuoda julkisuudessa esiin mielipiteitäkin jakavia poliittisia kantoja (39 prosenttia samaa mieltä, 52 prosenttia eri mieltä). Vaikka käsitteellisesti tämä toiminta yhdistyy presidentin itsenäiseen poliittiseen rooliin, saattoi väite aiheuttaa joissain vastaajissa enemmän vastustusta, koska siinä myös viitataan julkiseen haastamiseen, joka on varsin harvinaista suomalaisessa poliittisessa kulttuurissa. Presidentin muodollisten valtaoikeuksien piiriin kuuluvat toimet, jotka pääsääntöisesti liittyvät Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa koskeviin neuvotteluihin, käydään tyypillisesti julkisuudelta piilossa.

Edellä mainitut havainnot korostavat, kuinka ”valtionpäämäistä” ja ”poliittisesti haastavaa” johtajuutta korostavat asenteet eivät todellisuudessa ole toisiaan poissulkevia – äänestäjät voivat kannattaa presidentin vahvaa toiminnallista roolia etenkin samalla, kun he toivovat presidentin esiintyvän kansaa yhdistävänä valtionpäänä, mitä lähes kaikki kansalaiset taustoistaan riippumatta tuntuvat kannattavan. Tulkitsemme näiden kannatuserojen heijastelevan presidentin erilaisia toiminta-areenoja koskevia yleisiä odotuksia, etenkin julkisen ja yksityisen areenan eroja. Kuitenkin niiden osuus, jotka odottavat sekä itsenäistä että vastakkainasettelua hakeavaa roolia presidentiltä, eli olivat molemmista joko täysin tai jokseenkin samaa mieltä, on aineistossa jopa 33 prosenttia. Tätä toimintatyylien yhdistelmää voidaan pitää hyvin aktiivisena poliittisena vallankäyttönä, ja tästä näkökulmasta kolmasosa kaikista vastaajista näyttäytyy melko suurena joukkona niiden vastaajien rinnalla, jotka korostavat pääosin valtionpäämäistä toimintaa.

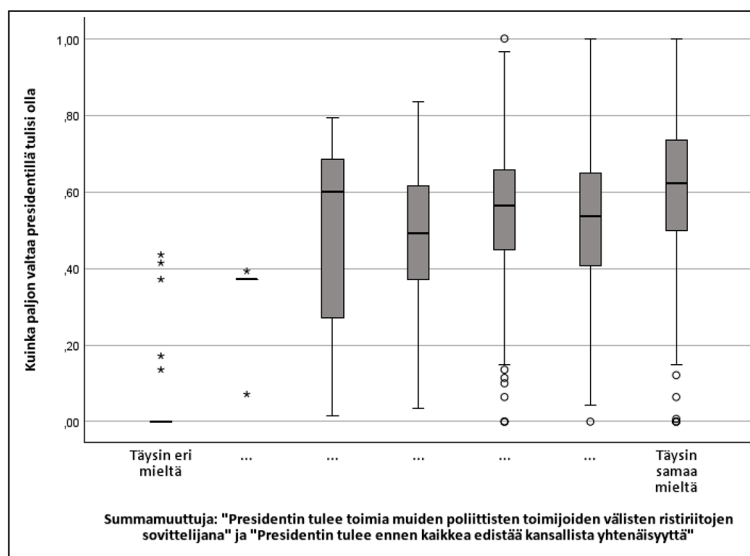
Seuraavaksi tarkastelemme hieman tarkemmin, missä määrin näkemykset presidentin muodollisista valtaoikeuksista ja johtamistyylistä ovat yhteydessä toisiinsa. Vaikka tuntuu intuitiiviselta ajatella, että toiveet muodollisesta ja epämuodollisesta vallasta kulkevat käsi kädessä, voi myös muodollisesti vahva presidentti olla kansalaisten mielestä samalla poliittisesti neutraali toimija, tai valtaoikeuksiltaan heikko presidentti aktiivinen epämuodollisen vallan käyttäjä. Alla olevista laatikkojanakuvioista käy ilmi, kuinka havainnot korreloivat ja hajoavat molempien pääväitteiden osalta. Kuviossa 7.6 vaaka-akselilla oleva summamuuttuja on koostettu kahdesta ”poliittisesti haastavaa” tyyliä kuvaavasta väitteestä ja vastaavasti kuviossa 7.7 kahdesta ”valtionpäämäistä” tyyliä kuvaavasta väitteestä. Arvot skaalan vasemmassa (oikeassa) päädyssä viittaavat vastaajiin, jotka olivat molemmista väitteistä täysin eri mieltä (täysin samaa mieltä). Pystyakselilla oleva summamuuttuja on koostettu kysymyksen ”Kuinka paljon päätöksentekovaltaa presidentillä tulisi olla seuraavis-

sa asioissa?” yhteensä 14 osa-alueesta ja skaalattu välille 0–1, jossa 0 tarkoittaa mahdollisimman vähän valtaa ja 1 mahdollisimman paljon valtaa.

Kuvio 7.6 Presidentin valta ja ”poliittisesti haastava” toimintatyyli, vastausjakaumat.

Pearsonin korrelaatiotesti: 0.352, p-arvo <0.001. Lähde: Presidentinvaalit 2024 -kyselytutkimusaineisto (Kujanen & Raunio 2025).

Kuvio 7.7 Presidentin valta ja ”valtionpäämäinen” johtamistyyli, vastausjakaumat.

Pearsonin korrelaatiotesti: 0.264, p-arvo <0.001. Lähde: Presidentinvaalit 2024 -kyselytutkimusaineisto (Kujanen & Raunio 2025).

Tuloksista käy ilmi, että vastaajien näkemykset presidentin toimintatyylistä ovat yhteydessä toiveeseen vahvemmassa presidentistä – sekä ”valtiopäämäisyyden” että ”poliittisesti haastavan” tyylin suhteen. Yhteydet eivät ole kovin suoraviivaisia tai vahvoja, kuten pienet korrelaatiokertoimet osoittavat, mutta yhteys on kuitenkin selkeämmin havaittavissa ”poliittisesti haastavan” kuin ”valtiopäämäisen” johtamistyylin osalta, kuten odottaa saattoi. Samalla tuloksista erottuvat myös ne vastaajat, jotka eivät toivo presidentille juuri minkäänlaista roolia – eivät muodollisesti vahvaa tai epämuodollisesti aktiivista, mutta heidän osuutensa koko aineistossa on kuitenkin hyvin pieni. Myös nämä tulokset korostavat, että vain hyvin harva toivoo ’seremoniallista’ presidenttiä, jolla on heikot muodolliset valtaoikeudet ja passiivinen johtamistyyli.⁵

Ketkä kannattavat muodollisesti vahvaa ja aktiivista presidenttiä?

Seuraavaksi tarkastelemme sitä, miten erilaiset taustamuuttujat ovat yhteydessä kansalaisten näkemyksiin presidentin muodollisesta vallasta ja toimintatyylistä. Aloitamme tarkastelemalla vastaajan sukupuolta, ikää, koulutusta ja puoluevalintaa, eli analysoimme sitä, minkälaiset äänestäjät kannattavat mitäkin presidentillistä valta-asemaa ja toimintaroolia. Taulukosta 7.2 käy ilmi, että miehet kannattavat presidentin valtaoikeuksien lisäämistä enemmän kuin naiset, mutta ainoastaan työikäisten vastaajien keskuudessa, eli ikäryhmissä 18–34, 35–49 ja 50–64. Koulutuksen osalta yliopistokoulutuksen saaneet erottautuvat siten, että keskimäärin suurempi osuus on tyytyväisiä presidentin nykyisen vallan määrään, eikä haluaisi kasvattaa presidentin valtaa.

Puoluetaustan osalta taas erityisesti perussuomalaisten äänestäjät katsovat, että presidentillä on liian vähän valtaa ja että presidentin tulisi nostaa julkisuudessa esiin omia, mielipiteitäkin jakavia kantoja (molempien osalta 52 prosenttia), heijastellen yleisempää populistista eetosta, johon kuuluu henkilöityvän johtamisen ja näkyvän vastakkainasettelun korostaminen. Selkeästi pienempi osuus erityisesti vihreiden, vasemmistoliiton ja RKP:n äänestäjistä (13–15 prosenttia) haluaisi kasvattaa presidentin valtaa – vasemmistoliiton äänestäjistä jopa 16 prosenttia vastasi, että presidentillä on liikaa valtaa. Havainnot mukailevat perinteisiä käsityksiä oikeisto- ja vasemmistopuolueiden kannattajista. Selkeimmät erot on korostettu harmaalla värillä. Vaaleanharmaa viittaa verrokkiryhmää pienempiin arvoihin (esim. työikäiset naiset) ja tummanharmaa verrokkiryhmää suurempiin arvoihin (työikäiset miehet). Presidentin johtamistyylin osalta vasemmisto- ja oikeistopuolueiden äänestäjien välillä (karkeasti jaoteltuna) ei ollut merkittävää eroa hajonnassa, kuten ei iän, sukupuolen tai koulutuksenkaan osalta.

⁵ Selvä enemmistö myös pitää presidentti-instituutiota ainakin jossain määrin tärkeänä, mikä käy ilmi siitä, että 80,2 prosenttia vastaajista ei haluaisi lakkauttaa presidentti-instituutiota. Lakkauttamisen kannalla oli vain 7,2 prosenttia vastaajista, ja 12,5 prosenttia ei osannut vastata kysymykseen. Toisaalta enemmistö vastaajista ei myöskään toivo presidentin aseman liiallista vahvistamista, kuten sitä, että presidentin valta-kausia ei rajoitettaisi (vrt. Kekkonen): 71,9 prosenttia vastaajista oli täysin eri mieltä tai jokseenkin eri mieltä väitteen ”presidentin valtakausia ei tulisi rajoittaa” kanssa, 20,9 prosenttia samaa mieltä ja 7,2 prosenttia vastaajista ei osannut vastata kysymykseen.

Taulukko 7.2 Näkemykset presidentin vallan määrästä ja johtamistyylistä sukupuolen, ikäryhmän, koulutuksen ja puoluevalinnan mukaan. Ristiintaulukointi (%).

	Presidentin valta (%)				Presidentin johtamistyyli, samaa mieltä (%)				Yhteensä (n)
	Lian paljon	Sopivasti	Lian vähän	En osaa sanoa	Vahva ja itsenäinen	Kansallinen yhtenäisyys	Ristiriitojen sovittelija	Poliittiset kannat	
Kaikki	5	60	30	6	76	93	65	38	1521
Mies 18–34	10	44	44	2	82	91	74	48	189
Mies 35–49	4	52	30	14	80	96	74	39	166
Mies 50–64	2	53	43	2	77	93	73	44	182
Mies 65–79	1	65	33	1	76	95	52	35	147
Mies 80–	0	68	28	4	58	89	53	46	55
Nainen 18–34	6	66	18	10	79	93	60	48	195
Nainen 35–49	9	66	15	11	66	93	68	29	151
Nainen 50–64	2	72	23	3	79	92	63	33	192
Nainen 65–79	3	57	38	3	80	96	65	28	190
Nainen 80–	6	64	25	6	56	73	47	22	55
Ei ammatillista koulutusta	6	51	36	7	79	86	60	41	299
Ammattikoulu	4	55	34	7	79	92	66	42	381
Keskiaste	3	63	30	4	79	97	62	34	408
AMK	2	62	31	5	69	93	75	44	174
Yliopisto	5	77	17	1	73	97	65	34	209
KOK	1	64	36	0	87	96	64	40	178
PS	2	44	52	2	84	95	70	52	251
SDP	2	71	24	2	75	93	64	36	214
KESK	1	68	28	2	77	98	67	37	87
VIHR	1	74	15	11	68	100	67	25	84
VAS	16	66	13	5	72	94	70	38	111
RKP	6	67	15	13	70	98	76	32	54
KD	0	82	18	0	73	92	60	27	37
LIIK	31	25	44	0	81	100	94	33	15

Lähde: Presidentinvaalit 2024 -kyselytutkimusaineisto (Kujanen & Raunio 2025).

Lopuksi tarkastelemme regressionanalyysillä erilaisten taustamuuttujien yhteyttä tietynlaiseen presidentin muodollisen vallan ja toimintatyylin yhdistelmään. Koska tutkimuksen pääasiallinen tarkoitus on selvittää mitä kansalaiset yleisesti ottaen ajattelevat presidentin valta-asemasta, joka voi määritelmällisesti olla vahva tai heikko ja yhdistää muodollisia ja epämuodollisia elementtejä, niin luontevin muuttujakombinaatio selitettäväksi muuttujaksi on sellainen, mikä yhdistää toiveen muodollisesti vahvasta ja tyyliltään poliittisesti aktiivisesta presidentistä. Selitettävään muuttujaan on siis yhdistetty kansalaisten toiveet presidentin muodollisen vallan määrästä (summamuuttuja mikä yhdistää kysymykset presidentin vallan määrästä yleisesti sekä eri osa-alueilla) sekä ”poliittisesti haastavaa” johtamistyyliä kuvaavat väitteet (”Presidentin tulee olla vahva ja itsenäinen poliittinen

toimija hallituksen, eduskunnan ja puolueiden rinnalla” ja ”Presidentin tulee tuoda omia poliittisia kantojaan esille julkisuudessa, vaikka ne jakaisivatkin mielipiteitä”). Muuttujan arvot on skaalattu välille 0–1, jossa arvo 0 viittaa vastauksiin, jotka painottavat valtaoikeuksiltaan heikkoa (vähän valtaa) ja johtamistyyliään passiivista presidenttiä (eri mieltä edellä mainittujen toimintatyyliä koskevien väitteiden kanssa) ja arvo 1 vastaavasti heijastelee valtaoikeuksiltaan vahvaa (paljon muodollista valtaa) ja johtamistyyliään aktiivista presidenttiä (samaa mieltä edellä mainittujen toimintatyyliä koskevien väitteiden kanssa).

Sosiodemografisten perusmuuttujien – ikä, sukupuoli ja koulutus⁶ – lisäksi huomioimme selittävinä ja kontrollimuuttujina myös poliittisia tietoja ja asenteita kuvaavia tekijöitä. Poliittisen tietämyksen osalta aiemmin tässä luvussa osoitimme, että tiedot presidentin valtaoikeuksista ovat keskimäärin varsin hyvät, erityisesti niiden kohdalla, jotka haluaisivat kasvattaa presidentin valtaa. On siis mahdollista, että tietämystaso on yhteydessä toiveeseen muodollisesti ja epämuodollisesti vahvasta presidentistä, kun myös muut asiaan mahdollisesti vaikuttavat asiat huomioidaan. Tietämystä kuvaava muuttuja on koodattu summamuuttujana kahdeksasta tietämystasoa mittaavasta osa-alueesta presidentin tehtäviin liittyen ja skaalattu välille 0–1 (ks. s. 180–181).

On myös mahdollista, että toiveet presidentin vahvasta valta-asemasta ovat yhteydessä vastaajan mielipiteeseen väistyneen presidentin toiminnasta tehtävässään, mikä on havaittu myös kansainvälisessä tutkimuskirjallisuudessa (ks. esim. Reeves & Rogowski 2016; 2023; Sievert & Williamson 2018). Tyytyväisyys Sauli Niinistön 12 vuotta kestäneeseen presidenttiyteen saattaa toisin sanoen selittää positiivista suhtautumista presidentin valta-asemaan yleisesti. Tämän mittaamiseksi on käytetty kysymystä ”Kuinka hyvin väistynvä tasavallan presidentti Sauli Niinistö on mielestäsi onnistunut tehtävässään asteikolla 0–10, jossa 0 tarkoittaa ”erittäin huonosti” ja 10 tarkoittaa ”erittäin hyvin”?” ja skaalattu välille 0–1.

Olemme myös huomioineet vastaajan poliittisen taustan. Vastaajan poliittista ideologiaa on mitattu perinteisellä vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudella, jossa vastaajan tuli sijoittaa itsensä asteikolle 0 (eniten vasemmalla) – 10 (eniten oikealla). Nämäkin arvot skaalasimme välille 0–1. Perussuomalaisten äänestäminen on kontrolloitu erikseen, sillä se nousi esiin aiemmassa vertailussa muiden puolueiden äänestäjiin (ks. taulukko 7.2). Perussuomalaisten äänestäjät vaikuttavat kannattavan erityisesti vasemmistopuolueiden kannattajiin verrattuna enemmän vahvaa ja aktiivista presidenttiä. Dummy-muuttuja on koodattu kysymyksestä ”Jos eduskunta-vaalit pidettäisiin nyt, mitä puoluetta äänestäisit?”.

Toinen tärkeä populistisiin asenteisiin yhdistetty tekijä on poliittinen epäluottamus (ks. esim. Fieschi & Heywood 2004; Doyle 2011; Rooduijn 2018; Geurkink ym. 2019), jonka yhteyttä myös testasimme suhteessa toivomukseen voimakkaasta presidentistä. Luottamusta eduskuntaan, hallitukseen, pääministeriin, EU:hun, puo-

⁶ Ikä ja koulutus on koodattu jatkuvina muuttujina ja skaalattu välille 0–1. Sukupuoli on dummy-muuttuja, referenssikategoriana naiset.

lueisiin, poliittikkoihin ja presidenttiin kysyttiin asteikolla 0–10, ja näistä on muodostettu summamuuttuja käännetyllä asteikolla ja skaalattuna välille 0–1. Tämän muuttujan taustalla on ajatus siitä, että mikäli vastaaja on yleisesti tyytymätön poliittisen järjestelmän toimivuuteen, mitä epäluottamus viestii, saattaa hän kokea vahvan poliittisen johtajan – esimerkiksi presidentin, joka mahdollisesti edustaa jotain 'parempaa' ja nojaa kansalta saatuun henkilökohtaiseen mandaattiin – kannatettavampana vaihtoehtona johtamaan maata.

Regressioanalyysin tulokset on koottu taulukkoon 7.3. Tulokset osoittavat ensinnäkin, että sukupuolella ja iällä ei ole tilastollisesti merkitsevää vaikutusta presidentin valta-asemaan ja toimintatyyliin liittyviin asenteisiin. Heikompi koulutustason sijaan lisää todennäköisyyttä kannattaa vahvaa ja aktiivista presidenttiä, kun referenssikategoriana on yliopistokoulutus ja muut tekijät on huomioitu. Myös oikeistoon sijoittuminen ja poliittinen epäluottamus lisäävät tätä todennäköisyyttä, ja etenkin tyytyväisyys väistyvään presidenttiin lisäsi todennäköisyyttä kannattaa vahvaa ja aktiivista presidenttiä. Muista muuttujista perussuomalaisten äänestämällä oli pieni, mutta tilastollisesti heikko vaikutus, kun taas tietämystaso presidentin valtaoikeuksista ei vaikuttanut tuloksiin tässä regressiomallissa, vaikka se näytti ennakoivan toivetta muodollisesti vahvemmassa presidentistä. Tämä selittynee muodollisen valta-aseman ja aktiivisen toimintatyyliin osittaisella eroavaisuudella ja perussuomalaisia äänestävien korkeammalla taipumuksella kannattaa presidentin haastavaakin julkista käytöstä. Tulokset vahvistavat käsitystämme tiettyjen populististen asenteiden yhteydestä toiveeseen presidentin muodollisen ja epämuodollisen vallan kasvattamisesta, ja toisaalta tämän toiveen henkilöitymisestä istuvaan (tässä väistyneeseen) presidenttiin.

Taulukko 7.3 Sosiodemografisten tekijöiden ja poliittisten asenteiden vaikutus muodollisesti vahvan ja epämuodollisesti aktiivisen presidentin tukemiseen, lineaarinen regressioanalyysi.

	Standardoimattomat regressiokertoimet (keskivirhe)
Sukupuoli	0.000 (0.010)
Ikä	-0.011 (0.021)
Koulutus	-0.079*** (0.016)
Tietämys presidentin valtaoikeuksista	0.015 (0.026)
Vasemmisto-oikeisto-itsesijoittuminen	0.076*** (0.021)
Poliittinen epäluottamus	0.133*** (0.028)
Perussuomalaisten äänestäminen	0.033* (0.029)
Tyytyväisyys Niinistöön	0.419*** (0.032)
Vakio	0.131** (0.042)
Havainnot	1 125
F-testi	32.539***
R ²	0.189

* $p < 0.05$; ** $p < 0.01$; *** $p < 0.001$. Lähde: Presidentinvaalit 2024 -kyselytutkimusaineisto (Kujanen & Raunio 2025).

Tulisiko presidentin olla arvojohtaja - ja mitä se oikeastaan tarkoittaa?

Lopuksi laajennamme presidentin muodollisen valta-aseman ja toimintatyylin yhdistävää tarkastelua ottamalla käsittelyyn 2000-luvun julkisessa keskustelussa presidentin toimeen yleistyvästi liitetyn ”arvojohtajan” tittelin. Arvojohtajuus-retoriikka saattaa korostaa presidentin epämuodollista valtaa suhteessa muodolliseen valta-asemaan ja sitä kautta vääristää presidentin asemaan kohdistuvia odotuksia.

Vaikka presidentin ”arvojohtajuuteen” viitataan kohtuullisen paljon mediassa etenkin vaalien yhteydessä (ks. myös luku 5), ei käsitteen merkitys ole kovin selkeä vielä tänäkään päivänä. Termi vaikuttaisi syntyneen vuosituhaten vaihteessa samoihin aikoihin, kun presidentin perustuslaillisia valtaoikeuksia kavennettiin merkittävästi. Esimerkiksi politiikan toimittaja Marko Junkkarin mukaan ensimmäiset maininnat arvojohtajuudesta presidentin yhteydessä Helsingin Sanomien ja Ilta-Sanomien arkistoissa ovat vuodelta 1999 (HS 17.1.2018), hieman ennen vuoden 2000 presidentinvaaleja. Perustuslaissa ei luonnollisesti mainita mitään presidentin ”arvojohtajuudesta” ja siksi tämä varsin yleisesti käytetty termi saattaa osaltaan vääristää näkemystä presidentin vaikutusvallasta. Ottaen huomioon termin syntyajan kohdan ja epämääräisesti arvoihin nojaavan eetoksen, arvojohtajuuden voisi tulkita viittaavaan toimintaan, jolla presidentti kompensoi heikentyneitä muodollisia valtaoikeuksiaan. Kyseessä saattaisi olla siis jonkinlainen retorinen perustelu presidentin epämuodollisemmalle, perustuslaillisten valtaoikeuksien ulkopuolelle kurottavalle toiminnalle, kuten vaikkapa taloutta tai muita sisäpoliittisia kysymyksiä koskeville julkisille kannanotoille, kuten lukumme teoriaosiossa nostimme esiin.

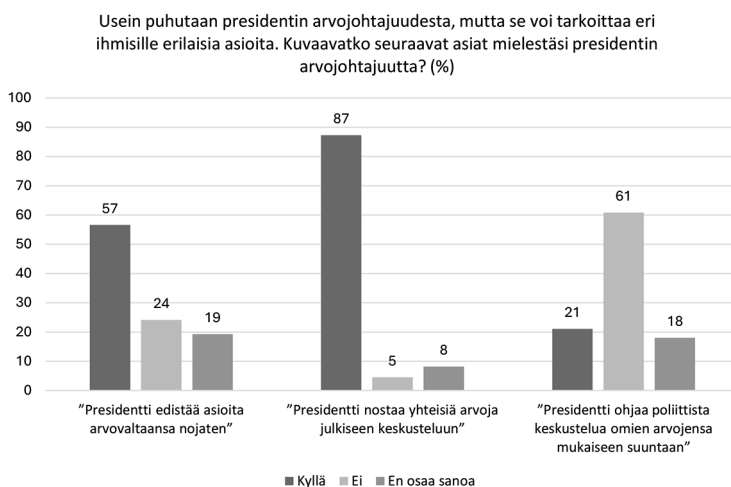
Entä mitä äänestäjät ajattelevat asiasta? Presidentinvaalit 2024 -kyselytutkimuksessa vastaajilta tiedusteltiin, pitäisikö presidentin olla arvojohtaja. Merkittävää osuus vastaajista oli väitteen kanssa samaa mieltä: jopa 53 prosenttia täysin samaa mieltä ja 35 prosenttia jokseenkin samaa mieltä. Vain 7 prosenttia vastaajista oli jokseenkin tai täysin eri mieltä. Niiden vastaajien osuus, jotka valitsivat en osaa sanoa -vaihtoehdon, oli vain noin 5 prosenttia, mikä on kiinnostavaa ottaen huomioon termin varsin epämääräisen luonteen. Tuloksemme ovat hyvin linjassa EVA:n loppuvuodesta 2023 tuottaman kyselyn kanssa, jossa 89 prosenttia vastaajista toivoi presidentin olevan arvojohtaja (EVA 2023a).

Pelkästään tämän perusteella ei voida kuitenkaan päätellä, mitä arvojohtajuus vastaajien mielestä tarkoittaa, eikä sitä, miten arvojohtajuuden tulisi näyttäytyä presidentin toiminnassa. Siispä vastaajilta kysyttiin myös, miten he näkevät presidentin arvojohtajuuden – onko se yleistä asioiden edistämistä presidentin arvovaltaan nojaten, yhteisten arvojen nostamista julkiseen keskusteluun, vai presidentin omien arvojen esiin tuomista ja poliittisen keskustelun ohjaamista niiden suuntaan. Lista ei ole millään muotoa täydellinen, vaan vaihtoehdot pyrkivät ainoastaan tiivistämään joitakin julkisessa keskustelussa presidentin arvojohtajuuteen liitettyjä yleisiä näkökulmia.⁷ Pyrimme erityisesti hahmottamaan, *kenen* arvoja presidentti edistää

⁷ Arvojohtajuudelle ei ole siis olemassa mitään määritelmää, vaan sitä on julkisessa keskustelussa tulkittu eri tavalla, niin toimittajien, kommentaattoreiden kuin presidenttien itsensäkin toimesta. Myös vuoden 2024 presidentinvaaleissa ehdokkaiden näkemykset erosivat sen osalta, miten he näkivät arvojohtajuuden (Yle

– omia vai yhteisiä – ja/tai onko arvojohtajuus enemmän asioiden yleistä edistämistä presidentin näkyvän aseman kautta. Etenkin viimeinen tarkasteltu näkökulma – presidentti esittää omia näkemyksiään kaikenlaisista aiheista – heijastelee yllä esitettyä käsitystä muodollisen valta-aseman heikentymisen kompensoinnista, joka tulkintamme mukaan muodostaa poliittisessa julkisuudessa esiintyvän käsitteen ydinajatuksen. Esimerkiksi kevään 2024 presidentinvaaleissa tämä ilmeni siten, että presidentin arvojohtajuuteen vetoamalla vaikutti olevan hyväksyttävää kysyä presidenttiehdokkaiden kantoja asioihin, joihin presidentin muodollinen valta-asema ei ulotu.

Kiinnostavasti selkeä valtaosa (87 prosenttia) kyselymme vastaajista, jotka edustavat pääsääntöisesti tavallisia kansalaisia eivätkä politiikan tai median eliittiä, käsittelee presidentin arvojohtajuuden etenkin yhteisten arvojen kautta, kun taas vain 21 prosenttia korosti presidentin omia arvoja (ks. kuvio 7.8). Yli puolet eli 57 prosenttia näki presidentin arvojohtajuuden myös yleisenä asioiden edistämisenä arvovaltaansa nojaten, mikä voi toki tarkoittaa myös presidentin omaa tulkintaa edistettävistä asioista eikä varsinaisesti nojaa presidentin muodollisiin toimivaltuuksiin. Näiden tulosten valossa näkemykset presidentin arvojohtajuudesta haastavat siis luvussa aiemmin esiintynyttä yleiskäsitystä siitä, että presidentin toivotaan käyttävän valtaansa varsin perinteisillä muodollisilla – ei epämuodollisilla – areenoilla, sillä kaikki kolme vaihtoehtoa kuvaavat omalla tavallaan presidentin toiminnan ulottamista muodollisten toimivaltuuksien ulkopuolelle, myös asioiden tuominen julkiseen keskusteluun ”yhteisiin arvoihin” vedoten.

Kuvio 7.8 Näkemykset presidentin arvojohtajuudesta.

Lähde: Presidentinvaalit 2024 -kyselytutkimusaineisto (Kujanen & Raunio 2025).

12.12.2024). EVA:n syksyn 2023 Arvo- ja asennetutkimuksessa arvojohtaja määriteltiin seuraavalla, varsin lavealla ja monitulkintaisella tavalla: ”herättelee julkisuudessa keskustelua tärkeistä asioista ja edistää niitä arvovallallaan” (Haavisto 2023a). Myöskään me emme pyri muodostamaan tässä tutkimuksessa tyhjentävää määritelmää arvojohtajuudelle, vaan yritämme vain avata sen monimerkityksellistä ja mahdollisesti haitallistakin luonnetta.

Mutta mitä ovat ”yhteiset arvot”? On yleisesti vieras ajatus, että presidentti pystyisi määrittämään toiminnassaan arvot, jotka yhdistäisivät koko kansaa, tai että hän *ei* toimisi omien arvojensa tai poliittisen kokemuksensa pohjalta. Toki arvoilla saateetaan viitata joihinkin yleisesti yhteiskunnan toiminnan kannalta tärkeisiin tavoitteisiin, kuten *demokratia* ja *tasa-arvo*, ja polarisoituneessa poliittisessa ympäristössä siltojen rakentaminen on toki tärkeää, mutta kenties presidentin ”arvojohtajuutta”, joka tässä yhteydessä havainnollistaa presidentin epämuodollista vaikutusvaltaa, on katsottu liian vaaleanpunaisten lasien läpi. Toisin sanottuna, myös ”yhteiset arvot” ovat presidentin oman tulkinnan varassa, vaikka esimerkiksi presidentin taloutta koskevat näkemykset on helppo kehystää koko kansakunnan etujen mukaisiksi. Huolimatta siitä, että Suomen presidentti luopuu virkaan astuessaan symbolisesti puoluekirjastaan, hän on loppujen lopuksi vaaleilla valittu poliittinen toimija, joka voi ”arvojohtajuuteen” vedoten edistää myös omia tai puolueensa tavoitteita.

Lopuksi: kuinka vahvan presidentin suomalaiset haluavat?

Suomalaisten näkemyksiä presidentin valta-asemasta on tässä luvussa tarkasteltu moniulotteisesti, huomioiden muodollisten valtaoikeuksien lisäksi myös presidentin toimintatyyli. Näitä koskevia näkemyksiä tarkasteltiin yhdessä ja erikseen, sekä myös erilaisten taustamuuttujien kuten sukupuolen, iän, koulutustason, puoluevallinnan, politiikkatietämyksen ja poliittisten asenteiden suhteen. Lisäksi keskustelimme lyhyesti presidentin rooliin liitetystä ’arvojohtajuus’-käsitteestä ja sen mahdollisesta ongelmallisuudesta.

Tuloksemme osoittavat, että suomalaiset ensinnäkin ovat varsin tyytyväisiä presidentin nykyisiin muodollisiin valtaoikeuksiin tai he toivovat niihin jossain määrin lisäystä. Vain hyvin harva toivoisi presidentille vähemmän valtaa. Näiden käsitysten puitteissa presidentti-instituutio poikkeaa merkittävästi muista keskeisistä poliittisista instituutiosta ja toimijoista, joiden vallan yleensä toivotaan pikemminkin vähentyvän. Vaikka presidentin vallan lisäämistä tukevat havainnot voitaisiin helposti tulkita johtuvaksi siitä, etteivät kansalaiset tiedä mihin presidentti nykyisellään kykenee, on kansalaisten presidenttiä koskeva politiikkatietämys tutkimuksemme perusteella itse asiassa varsin korkealla tasolla, kun sitä vertaa aiempaan suomalaisten politiikkatietämystä yleisemmin kartoittaneeseen tutkimukseen (Rapeli 2010). Kansalaiset varsin suurella määrällä tietävät, mitä presidentin tulisi tehdä, myös suhteessa hallitukseen, joten ajatus puhtaasti tietämättömyyteen perustuvasta kannatuksesta ei näytä pitävän paikkaansa. Kansalaiset myös toivovat presidentin olevan aktiivinen, joskin myös eduskunnan, hallituksen ja puolueiden rinnalla varsin sovitteleva toimija, joka edistää kansallista yhtenäisyyttä. Presidentin toimintarooliin ei pääsääntöisesti yhdistetä sitä, että presidentti käyttäisi julkista asemaansa oman poliittisen agendansa ajamiseen, varsinkaan julkisella areenalla, vaan päinvastoin suomalaiset pääsääntöisesti korostivat presidentin asemaa kansaa yhdistävänä toimijana, joka ei kuitenkaan jää muiden poliittisten toimijoiden varjoon.

Selvitimme myös, mitkä yksilötason taustatekijät ovat yhteydessä presidentin valta-asemaa koskeviin käsityksiin, erityisesti koskien muodollisesti vahvaa ja epämuodollisesti aktiivista presidenttiä. Perinteisistä sosiodemografisista muuttujista vain koulutus on tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä, mutta sekin lähinnä yliopistokoulutuksen osalta (joka pienessä määrin vähentää toiveita vahvasta presidentistä). Samalla tuloksista nousi esiin joitakin mahdollisesti huolestuttavinakin näyttäytyviä piirteitä, jotka liittyvät ”yleisen hyvän” narratiivia haastaviin asenteisiin. Etenkin poliittisiin toimijoihin kohdistuva epäluottamus ja vähäisemmässä määrin myös perussuomalaisten kannatus selittivät tukea muodollisesti vahvalle ja aktiivisesti haastavalle presidentille. Vaikka myös poliittinen oikeistolaisuus ja entisen presidentin tuki selittävät näitä asenteita, jotka voivat viitata myös vain presidentin aktiiviseen toimintaan perustuslain ja yleisen toimintakulttuurin puitteissa, on myös mahdollista, että nämä asenteet heijastelevat toimintatapaa, missä suoraan vaaleilla valittu presidentti koettelee vakiintuneita vallanjaon rajoja. Alan tutkimuksen perinteitä heijastellen presidentti voidaan siis myös nähdä parlamentaarista päätöksentekoa haastavana poliittisena toimijana, ikään kuin vaihtoehtona muille poliittisille instituutioille ja heidän harjoittamalleen epäonnistuneelle politiikalle. Presidentin suosiollinen asema suhteessa pääministeriin ja hallitukseen päivänpolitiikan ulkopuolella operoivana valtionpäänä saattaa korostaa tätä mielikuvaa entisestään. Vastaavasti kenties harmittomaltakin vaikuttava arvojohtajuus-retoriikka saattaa jopa normalisoida presidentin epämuodollista vallankäyttöä, joka ”yleisen hyvän” sijaan saattaa kohdistua presidentin omien tai ryhmäkohtaisempien poliittisten tavoitteiden edistämiseen.

Ei vaikuta lainkaan todennäköiseltä, että Suomen poliittinen järjestelmä kehityisi lähitulevaisuudessa autoritaarisempaan suuntaan, vaikka presidentti saat- taakin vahvistua suhteessa hallitukseen muun muassa Suomen NATO-jäsenyyden myötä. Silti on tärkeää pitää mielessä, että poliittisten järjestelmien toiminta voi muuttua merkittävästikin pelkkien johtajavaihdosten myötä, vaikka muodolliset säännöt pysyisivät samoina, kuten vaikkapa Unkarin esimerkki osoittaa (Levitsky & Ziblatt 2018). Puolipresidentiaalisen järjestelmän kontekstissa yksinvaltaistumisen mahdollisuutta voidaan hahmottaa niin ikään puolipresidentiaalisen järjestelmän omaavan Ranskan mahdollisen tulevaisuusskenaarion kautta, missä Emmanuel Macronin seuraajaksi valitaan *Rassemblement national* -puolueen ehdokas. Vaikka laita-oikeiston ehdokas jossain määrin mukautuisi presidentti-instituution yleisem- pään edustukselliseen eetokseen, on varsin todennäköistä, että myös presidenttinä toimiessaan hän jatkaisi puolueensa tavoitteiden edistämistä vastakkainasettelun kautta, koska puolueen historia, identiteetti, kannatuspohja ja myös tulevaisuuden mahdollisuudet kytkeytyvät näihin tavoitteisiin ja tyyliin. Vaikka radikaalien ta- voitteiden edistäminen on hankalaa vallanjakoon perustuvassa puolipresidentiaa- lisessa järjestelmässä, myös järjestelmän yleinen toimintakyky ja valmius reagoida erilaisiin kansallisiin ja kansainvälisiin haasteisiin on suuresti riippuvainen presi- dentin ja hallituksen yhteistoiminnasta.

Lähteet

- Amorim Neto, O. & Strøm, K. (2006). Breaking the Parliamentary Chain of Delegation: Presidents and Non-partisan Cabinet Members in European Democracies. *British Journal of Political Science* 36(4), 619–643. <https://doi.org/10.1017/S0007123406000330>
- Anckar, D. (2000). Jäähvyäiset semipresidentialismille. *Politiikka* 42(1), 9–14.
- Arter, D. & Widfeldt, A. (2010). What Sort of Semi-presidentialism do Finns want? An Intra-systemic Comparative Analysis. *West European Politics* 33(6), 1278–1298. <https://doi.org/10.1080/01402382.2010.508908>
- Doyle, D. (2011). The Legitimacy of Political Institutions: Explaining Contemporary Populism in Latin America. *Comparative Political Studies* 44(11), 1447–1473. <https://doi.org/10.1177/0010414011407469>
- Doyle, D. & Elgie, R. (2016). Maximizing the Reliability of Cross-National Measures of Presidential Power. *British Journal of Political Science* 46(4), 731–741. <https://doi.org/10.1017/S0007123414000465>
- Duverger, M. (1980). A New Political System Model: Semi-Presidential Government. *European Journal of Political Research* 8(2), 165–187. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6765.1980.tb00569.x>
- Elgie, R. (1999). The Politics of Semi-Presidentialism. Teoksessa Elgie, R. (toim.) *Semi-Presidentialism in Europe*. Oxford: Oxford University Press, 1–21.
- Fieschi, C. & Heywood, P. (2004). Trust, cynicism and populist anti-politics. *Journal of Political Ideologies* 9(3), 289–309. <https://doi.org/10.1080/1356931042000263537>
- Geurkink, B., Zaslove, A., Sluiter, R. & Jacobs, K. (2020). Populist Attitudes, Political Trust, and External Political Efficacy: Old Wine in New Bottles? *Political Studies* 68(1), 247–267. <https://doi.org/10.1177/0032321719842768>
- Gherghina, S., Tap, P. & Farcas, R. (2025). Informal Power and Short-Term Consequences: Country presidents and political parties in Romania. *Political Studies Review* 23(1), 50–69. <https://doi.org/10.1177/14789299231187220>
- Grimaldi, S. (2023). *The Informal Powers of Western European Presidents: A Way Out of Weakness*. Cham: Palgrave MacMillan.
- Haavisto, I. (2023a). Suomalaiset toivovat uudesta presidentistä ensisijaisesti kansakunnan keulakuva ja ulkopolitiikan johtajaa. EVA Artikkeli. Saatavilla: <https://www.eva.fi/blog/2023/10/31/suomalaiset-toivovat-uudesta-presidentista-ensisijaisesti-kansakunnan-keulakuva-ja-ulkopolitiikan-johtajaa/>, luettu 27.9.2024.
- Haavisto, I. (2023b). Enemmän presidenttiä! – Suomalaisia kiinnostaa paluu presidenttivetoiseen järjestelmään. EVA Analyysi No 126. Saatavilla: <https://www.eva.fi/blog/2023/12/27/enemman-presidenttia-suomalaisia-kiinnostaa-paluu-presidenttivetoiseen-jarjestelmaan/>, luettu 12.9.2024.
- Hidén, M. (2019). Juridiikka ja muotoja eduskuntatyössä. Eduskunnan kanslian julkaisu 6/2019.
- Hloušek, V. ym. (2013). *Presidents Above Parties? Presidents in Central and Eastern Europe. Their Formal Competencies and Informal Power*. Brno: Masaryk University.

- HS (17.1.2018). "Presidentin arvojohtajuus ei sovi nykyaikaan" – Läpihuutovaalit-podcastissa puidaan presidentin johtajuutta ja arvoja. Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000005527836.html>, luettu 13.9.2024.
- Jastramskis, M. & Pukelis, L. (2024). Routine Presidential Activism by Going Public Under Semi-Presidential and Parliamentary Regimes. *Political Studies Review* 22(4), 740–761. <https://doi.org/10.1177/14789299231185453>
- Kernell, S. (2007). *Going Public: New Strategies of Presidential Leadership*. 4th ed. Washington, DC: CQ Press.
- Koskimaa, V. (2016). *Towards leadership democracy – The changing balance of power in three Finnish political parties 1983–2012*. Tampere: Tampere University Press.
- Koskimaa, V. & Raunio, T. (2025). Effective and democratic policymaking during a major crisis: an in-depth analysis of Finland's decision to apply for NATO membership after Russia attacked Ukraine. *Journal of European Public Policy* 32(4), 980–1003. <https://doi.org/10.1080/13501763.2024.2324013>
- Kujanen, M. (2024). Popularity and powers: comparing public opinion on presidents in semi-presidential and presidential regimes. *European Political Science Review* 16(2), 225–241. <https://doi.org/10.1017/S1755773923000280>
- Kujanen, M., Koskimaa, V. & Raunio, T. (2025a). Confrontational or 'Statespersonlike' Style? Examining Finnish and French presidents' public speeches and messages, 2000–2020. *Political Studies Review* 23(1), 14–32. <https://doi.org/10.1177/14789299231188605>
- Kujanen, M., Koskimaa, V., & Raunio, T. (2025b). Taking intra-executive politics into public arenas? Analysis of presidential speeches in six semi-presidential European countries. *International Political Science Review* 46(2), 180–199. <https://doi.org/10.1177/01925121241237527>
- Kujanen, M. & Raunio, T. (Tampereen yliopisto) (2025). Presidentinvaalit 2024 [data]. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja]. DOI: <https://doi.org/10.60686/t-fsd4019>; URN: <https://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD4019>
- Köker, P. (2017). *Presidential Activism and Veto Power in Central and Eastern Europe*. Cham: Palgrave Macmillan.
- Levitsky, S. & Ziblatt, D. (2018). *How Democracies Die*. New York: Crown Publishers.
- Metcalf, L. K. (2000). Measuring Presidential Power. *Comparative Political Studies* 33(5), 660–685. <https://doi.org/10.1177/0010414000033005004>
- Metelinen, S. (2022). Valta tasapainossa – Suomen valtarakenteet ovat kansalaisten mielestä kohdillaan. EVA Analyysi No 111. Saatavilla: <https://www.eva.fi/blog/2022/07/19/suomen-valta-rakenteet-ovat-kansalaisten-mielesta-kohdillaan/>, luettu 5.9.2024.
- Paloheimo, H. (2005): Finland: Let the Force Be With the Leader – But Who Is the Leader? Teoksessa Poguntke, T. & Webb, P. (toim.): *The Presidentialization of Politics, A Comparative Study of Modern Democracies*. Oxford: Oxford University Press.
- Passarelli, G. toim. (2015). *The presidentialization of political parties. Organization, institutions and leaders*. Basingstoke: Palgrave MacMillan.
- Rapeli, L. (2010). Tietääkö kansa? Kansalaisten politiikkatietämys teoreettisessa ja empiirisessä tarkastelussa. Väitöskirja. Turku: Turun yliopisto.

- Raunio, T. & Sedelius, T. (2020). *Semi-Presidential Policy-Making in Europe: Executive Coordination and Political Leadership*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Reeves, A. & Rogowski, J.C. (2016). Unilateral Powers, Public Opinion, and the Presidency. *The Journal of Politics* 78(1), 137–151. <https://doi.org/10.1086/683433>
- Reeves, A. & Rogowski, J.C. (2023). Democratic values and support for executive power. *Presidential Studies Quarterly* 53(2), 137–312. <https://doi.org/10.1111/psq.12837>
- Rooduijn, M. (2018). What unites the voter bases of populist parties? Comparing the electorates of 15 populist parties. *European Political Science Review* 10(3), 351–368. <https://doi.org/10.1017/s1755773917000145>
- Roper, S.D. (2002). Are All Semipresidential Regimes the Same? A Comparison of Premier-Presidential Regimes. *Comparative Politics* 34(3), 253–272. <https://doi.org/10.2307/4146953>
- Samuels, D.J. & Shugart, M.S. (2010). *Presidents, Parties, and Prime Ministers: How the Separation of Powers Affects Party Organization and Behavior*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Schleiter, P., & Morgan-Jones, E. (2010). Who's in Charge? Presidents, Assemblies, and the Political Control of Semipresidential Cabinets. *Comparative Political Studies* 43(11), 1415–1441. <https://doi.org/10.1177/0010414010371904>
- Shugart, M.S. & Carey, J.M. (1992). *Presidents and Assemblies: Constitutional Design and Electoral Dynamics*. New York, NY: Cambridge University Press.
- Siaroff, A. (2003). Comparative presidencies: The inadequacy of the presidential, semi-presidential and parliamentary distinction. *European Journal of Political Research* 42(3), 287–312. <https://doi.org/10.1111/1475-6765.00084>
- Sievert, J. & Williamson, R.D. (2015). Public Attitudes toward Presidential Veto Powers. *Research & politics* 5(1), 1–6.
- Tavits, M. (2009). *Presidents with Prime Ministers: Do Direct Elections Matter?* Oxford: Oxford University Press.
- Yle (12.12.2023). Yksi perustaisi nettifoorumin, toinen käyttäisi ”parantavaa puhetta” – presidenttiehdokkaat paljastavat arvojohtajuutensa. Saatavissa: <https://yle.fi/a/74-20064341>, luettu 13.9.2024.
- Åberg, J. & Sedelius, T. (2020). Review Article: A Structured Review of Semi-Presidential Studies: Debates, results and missing pieces. *British Journal of Political Science* 50(3), 1111–1136. <https://doi.org/10.1017/s0007123418000017>

8

Mikä selittää presidentin korkeaa kansansuosiota?

Maarika Kujanen

Johdanto: presidentin suosiollinen asema päivänpolitiikan 'turbulenssin' ulkopuolella

Poliittisiin toimijoihin kohdistuvaa julkista mielipidettä voidaan ymmärtää poliittisen vastuun (eng. *responsibility*) ja tilivelvollisuuden (*accountability*) käsitteiden kautta (ks. esim. Hellwig & Samuels 2008; Nannestad & Paldam 1994; Powell & Whitten 1993; Przeworski ym. 1999). Kyse on yksinkertaisesti siitä, missä määrin kansalaiset pitävät poliittisia toimijoita – esimerkiksi maan hallitusta – vastuullisina tai tilivelvollisina poliittisista päätöksistä, ja miten tämä vaikuttaa heidän arvioonsa kyseisten toimijoiden suoriutumisesta tehtävissään. Esimerkiksi vaalitulos kertoo melko suoraan, miten äänestäjät suhtautuvat valtaapitäviin – ketä he palkitsevat ja ketä sanktioivat. Hallitusvastuussa olevat puolueet saattavat esimerkiksi kärsiä asemastaan, kun taas oppositiopuolueet saattavat nostaa kannatustaan hallituksen harjoittaman politiikan seurauksena. Tämä näkyy myös vaalien välillä toteutetuissa puolueiden kannatusmittauksissa. Valta tuo vastuuta ja vastuu altistaa kritiikille.

Vastuukysymyksen näkökulmasta presidentin ja hallituksen välisessä dynamiikassa ja sen heijastumisessa presidentin kannatukseen on samanlaisia piirteitä kuin edellä mainitussa hallitus-oppositio-esimerkissä. Puolipresidentiaalisissa järjestelmissä presidentin asema on usein suosiollisempi suhteessa pääministeriin ja hallitukseen, erityisesti jos presidentillä on heikommat perustuslailliset valtaoikeudet. Tämä mahdollistaa presidentille aseman *päivänpolitiikan* 'turbu-

lenssin' ulkopuolella, jolloin myös julkinen kritiikki epäsuosituista poliittisista päätöksistä kohdistuu ensisijaisesti pääministeriin ja hallitukseen – harvemmin presidenttiin. Heikommilla valtaoikeuksilla varustettu presidentti ei siis ole kansalaisille samalla tavalla tilivelvollinen kuin pääministerin johtama hallitus. Toki presidentti saa mandaattinsa suoraan kansalta, ja todellinen 'tulikoe' onkin mahdollinen uudelleenvalinnan hetki, mikäli istuva presidentti pyrkii jatkokaudelle. Usein kuitenkin presidentinvaaleissa istuvalla presidentillä on etulyöntiasema (eng. *incumbency advantage*), johtuen kokemuksesta presidentin tehtävästä ja aseman tuomasta julkisesta näkyvyydestä (ks. esim. Jalali 2012; Mayhew 2008). Suomessa tämä nähtiin esimerkiksi vuoden 2018 presidentinvaaleissa, joissa istuva presidentti Sauli Niinistö saavutti ylivoimaisen vaalivoiton.¹

Vaalien välillä poliittisiin toimijoihin kohdistuvasta julkisesta mielipiteestä saadaan tietoa esimerkiksi mediassa julkaistavien mielipidemittausten kautta. Sekä Suomessa että muissa Euroopan puolipresidentiaalisissa maissa on havaittu, että presidentti nauttii usein korkeampaa suosiota² verrattuna esimerkiksi pääministeriin ja hallitukseen. Edellä mainitun presidentin valta-aseman ja siihen liittyvän poliittisen vastuun (tai sen puuttumisen) lisäksi presidentin suosioon vaikuttavat poliittisen ympäristön muutokset, kuten talouden suhdannevaihtelut sekä kansainväliset kriisit ja sodat. Lisäksi istuvan presidentin henkilökohtaisilla ominaisuuksilla, puoluetustalla ja omalla toiminnalla on merkitystä, kuten myös presidentti-instituutioon kohdistuvalla yleisellä luottamuksella ja instituutioon liitetyillä mielikuvilla.

Kansainvälisessä vertailussa Suomen presidentti nauttii poikkeuksellisen korkeaa suosiota. Niin korkeaa, etteivät edellä mainitut ulkoiset tekijät tunnu sitä heilauttavan. Mikä presidentin korkeaa suosiota siis selittää? Onko presidentin suosiossa kyse enemmän henkilöstä vai instituutiosta? Miten Sauli Niinistön suosio kehittyi hänen presidenttikautensa aikana, ja miten se vertautuu aiempiin presidentteihin? Entä miksi presidentin suosiosta pitäisi ylipäättään välittää? Tämä luku taustoittaa ja selittää presidentin kansansuosiota sekä Suomen kontekstissa että vertailevasta näkökulmasta. Erityisesti Euroopan puolipresidentiaaliin järjestelmiin painottuvan vertailun lisäksi tarkastelun kohteena ovat Presidentinvaalit 2024 -kyselytutkimusaineistoon nojaten yhtäältä kansalaisten näkemykset Niinistön onnistumisesta tehtävässään ja toisaalta luottamus presidenttiin suhteessa muihin poliittisiin instituutioihin.

¹ Jo ensimmäisen presidenttikautensa aikana korkeaa suosiota nauttinut Niinistö johti ehdokaskannatusmittauksia läpi kampanja-ajan vuoden 2018 presidentinvaaleissa. Toisaalta vaalien jälkeen julkaistu tutkimus osoitti, että Niinistön näkyvyys vaaliuutisoinnissa oli runsaampaa kuin muiden ehdokkaiden (Borg & Koljonen 2020).

² Presidentin suosiolla tarkoitetaan tässä luvussa presidenttiin kohdistuvaa yleistä julkista mielipidettä. Kansalaisten arviot voivat esimerkiksi kohdistua presidenttiin henkilönä, hänen suoriutumiseen tehtävässään tai presidentti-instituutioon yleisemmin (Kujanen 2025). Näin ollen myös presidenttiin kohdistuva luottamus oletettavasti heijastelee presidentin suosiota ja toisin päin. Kansainvälisessä kirjallisuudessa suosiosta käytetään muun muassa termejä "popularity" ja "approval". On myös tarkennettava, että tässä luvussa presidentin suosiolla viitataan istuvan presidentin kansansuosioon kauden aikana tai välittömästi sen jälkeen, ei vaaleja edeltäviin ehdokaskannatusmittauksiin.

Presidentin suosioon vaikuttavat tekijät

Kansainvälisessä tutkimuskirjallisuudessa presidentin suosiota on analysoitu pääosin ulkoisten tekijöiden, kuten taloustilanteen, kansainvälisten kriisien ja vaalisyklin³ kautta. Toisaalta myös presidentin puoluetustalla ja perustuslaillisilla valtaoikeuksilla on merkitystä kansalaisten arvioiden kannalta. Aihe on erityisen tutkittu Yhdysvalloissa ja muissa presidenttijohtoisissa järjestelmissä, kuten Latinalaisen Amerikan valtioissa. Tiedämme myös kansalaismielipiteen taustalla vaikuttavista kehityskuluista Ranskassa, mutta valtaoikeuksiltaan heikompien eurooppalaisten presidenttien suosiota on tutkittu vähemmän.⁴

Presidentin suosio on usein korkeimmillaan heti kauden alussa. Tämä tunnetaan termillä ”honeymoon effect” eli ”kuherruskuukausi”. Ilmiötä on selitetty sillä, että juuri tehtävään astuneeseen presidenttiin kohdistuu positiivisia ja optimistisia odotuksia, mikä näkyy presidentin positiivisessa julkisuuskuvassa, ja myös media sekä muut poliittiset toimijat saattavat suhtautua suopeammin tuoreella mandaatilla toimivaan presidenttiin. Presidentin suosio kuitenkin laskee kauden edetessä, mitä puolestaan kutsutaan ”cost of ruling” -ilmiöksi (vapaa suomennos ”hallitsemisen hinta”), viitaten johtamisesta maksettavaan ”hintaan”. Presidentti on näkyvä poliittinen toimija, joka joutuu ajan myötä tekemään päätöksiä, jotka eivät miellytä kaikkia, ja näin ollen osa kannatuksesta murenee kauden edetessä. Toisaalta presidentin kannatus saattaa nousta hieman ennen kauden loppua. (Ks. esim. Hellwig & Singer 2023; Lewis-Beck & Stegmaier 2013; Mueller 1970; Goodhart & Bhansali 1970.)

Myös muiden ulkoisten tekijöiden ja yhteiskunnallisten muutosten on arvioitu vaikuttavan presidentin suosioon. Eräs tunnettu ilmiö on ”rally around the flag effect”, jossa yhteiskuntaa kohtaavien kriisien seurauksena kansa kerääntyy ”lipun ympärille” ja poliittisten johtajien suosio nousee (Mueller 1970; 1973). Tämä selittyy sillä, että presidentti nähdään usein valtionpäänä, erityisesti kansainvälisessä politiikassa ja ulkosuhteissa, ja kriisin tai sodan kohdatessa tukeudutaan juuri presidentin johtajuuteen. Yhdysvalloissa tällaisia presidentin suosioon myönteisesti vaikuttaneita kriisejä ovat olleet muun muassa 9/11-iskut vuonna 2001 ja Irakin sota vuonna 2003 George W. Bushin presidenttikaudella (Ostrom ym. 2018). Samoin esimerkiksi Ukrainan presidentin Volodymyr Zelenskyin suosio nousi selvästi Venäjän täysmittaisen hyökkäyksen seurauksena keväällä 2022 (Kizilova & Norris 2023).

Myös taloustilanteen vaikutusta presidentin suosioon on tutkittu paljon. On havaittu, että tyytymättömyys maan taloudelliseen tilanteeseen heijastuu negatiivisesti julkiseen mielipiteeseen ja sitä kautta presidentin tai hallituksen kannatukseen. Vaikutus ei ole kuitenkaan suoraviivainen, eikä toisaalta taloudessa tapahtuva

³ Vaalisyklillä viitataan tässä yhteydessä presidentinvaalien sykliin ja presidentin toimikauden aikana tapahtuviin luonnollisiin suosion muutoksiin, ei siis eri vaalien keskinäisiin sykleihin ja niiden läheisyyteen, vaikka niilläkin voi olla presidentin suosion kannalta merkitystä.

⁴ Maarika Kujasen väitöskirja *Performance, Person, or Institution? Explaining Presidential Popularity in Semi-Presidential Regimes* (2025) on ensimmäinen vertaileva tutkimus presidentin suosiosta ja sitä selittävästä tekijöistä Euroopan puolipresidentiaalisissa järjestelmissä.

positiivinen kehitys välttämättä nosta presidentin suosiota. (Ks. esim. Berlemann & Enkelmann 2013). Puoluepoliittisten tekijöiden on kuitenkin yleisesti arvioitu heijastuvan taloutta selkeämmin kansalaisten arvioihin presidentistä (Donovan ym. 2023).

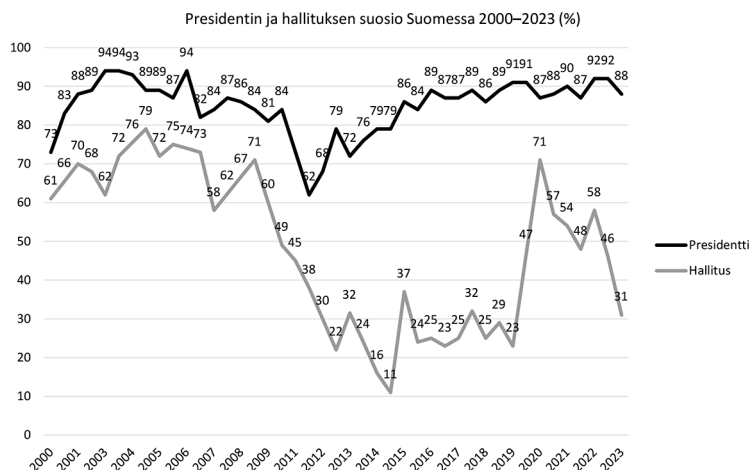
Vertailevasta näkökulmasta edellä mainituilla tekijöillä, erityisesti muuttuvalla taloustilanteella ja vaalisyklillä, näyttäisi olevan kuitenkin heikompi vaikutus niissä maissa, joissa presidentillä on perustuslaillisesti heikommat valtaoikeudet ja siten pienempi rooli poliittisessa päätöksenteossa. Tämä ei näy pelkästään suosion tasossa vaan myös siinä, missä määrin ulkoiset tekijät muokkaavat presidentin suosiota. Kansalaiset eivät siis anna taloudelle yhtä paljon painoarvoa, kun he arvioivat presidentin suoriutumista tehtävissään, vaan talouden suhdannevaihtelu vaikuttaa odotetusti enemmän hallitukseen ja pääministeriin kohdistuvaan mielipiteeseen. Samoin ajan vaikutus valtaoikeuksiltaan heikompien presidenttien suosiossa ei vaikuta olevan yhtä ”ankara”, eikä suosio vaikuta systemaattisesti laskevan kauden loppua kohden. (Kujanen 2024a; ks. myös Carlin & Singh 2015, Elgie 2018.) Päinvastoin tyytyväisyys presidenttiin saattaa jopa kasvaa ajan myötä, kuten esimerkiksi Suomen presidenttien suosioluvut osoittavat.

Samalla vertaileva tutkimus osoittaa, että presidentin valta-asemaan kytkeytyvä suosiollinen asema ei suojaa presidenttiä loputtomasti, ja myös presidentin ja hallituksen dynamiikalla on merkitystä julkisen mielipiteen kannalta. Tämä korostuu erityisesti puolipresidentiaalisissa järjestelmissä, joissa esimerkiksi pääministerin ja hallituksen vaihtuessa aiemmin presidentille suotuista tilanne saattaa muuttua epäsuotuisaksi, ja päinvastoin. Presidentin suosioon vaikuttavat esimerkiksi presidentin ja pääministerin väliset konfliktit, joissa presidentti on usein aktiivisempi osapuoli, enemmistöhallituksen vaihtuminen vähemmistöhallitukseksi ja erityisesti se, edustavatko presidentti ja pääministeri poliittisesti eri leirejä – tilanne, jossa presidentti ja pääministeri edustavat eri puolueita ja presidentin puolue ei ole hallituksessa (eng. *cohabitation*). (Ks. esim. Aguiar-Conraria ym. 2023; Elgie & McMenamim 2011; Elgie 2018; Hellwig & Samuels 2008; Kujanen 2024b; Samuels & Hellwig 2010; Turgeon & Bélanger 2017.)

Presidentin suosio Suomessa 2000–2024

Sauli Niinistön suosio oli varsin korkeaa läpi hänen presidenttikautensa. Mielipidemittauksia tarkastelemalla käy kuitenkin ilmi, etteivät Niinistön suosioluvut olleet systemaattisesti korkeampia kuin hänen edeltäjänsä Tarja Halosen. Helsingin Sanomat on julkaissut säännöllisesti, noin puolen vuoden syklillä mittauksia presidentin ja hallituksen suosiosta. Näissä mielipidemittauksissa suomalaisilta on kysytty, millaisen arvosanan he antaisivat presidentille tai hallitukselle onnistumisesta tehtävässään. Vastausvaihtoehdot ovat olleet ”erittäin hyvä”, ”melko hyvä”, ”ei hyvä eikä huono”, ”melko huono”, ”erittäin huono” ja ”en osaa sanoa”. Kuviossa 8.1 näistä

vastausvaihtoehdoista ”erittäin hyvä” ja ”melko hyvä” on yhdistetty kuvaamaan positiivista arviota presidentistä ja hallituksesta.⁵

Kuvio 8.1 Presidentin ja hallituksen suosio Suomessa 2000–2023 (%).

Lähde: HS-gallup / Helsingin Sanomat (hs.fi).⁶

Ensimmäisessä Halosen toimintaan presidenttinä kohdistuvassa mittauksessa kesäkuussa 2000 73 prosenttia kansalaisista oli tyytyväisiä Haloseen (HS 18.10.2000). Halosen suhteellisen korkean suosioon heti kauden alussa saattoi vaikuttaa Martti Ahtisaarta kohtaan kasvanut tyytymättömyys hänen presidenttikautensa loppua kohden⁷ ja toisaalta se historiallinen tilanne, että Suomessa oli ensimmäistä kertaa naispresidentti. Toki alkukautta seuranneet kannatusluvut osoittivat, että enemmistö suomalaisista hyväksyi Halosen presidenttinä, ja tämä näkemys säilyi läpi Halosen molempien kausien: kannatus nousi ensimmäisestä mittauksesta nopeasti 80 prosenttiin ja vaihteli kauden loppuun asti noin 80 ja 90 prosentin välillä. Halonen saavutti suosiohuippunsa 94 prosenttia ensimmäisen kauden puolessa välissä kesäkuussa 2003 (HS 28.6.2003). Nousu oli viisi prosenttiyksikköä edelliseen mittaukseen. Tämä ajoittui kevään 2003 eduskuntavaalien jälkimaininkeihin. Anneli Jäätteenmäki oli aloittanut keskustavetoisen hallituksen pääministerinä, ajautuen hyvin pian niin kutsutun Irak-vuotoa koskevan kohun keskelle. Halosen suosio nousi samalle tasolle myös kesäkuussa 2006 uudelleenvalinnan jälkeen, eli vaaleilla saattoi olla positiivinen vaikutus hänen suosionsa.

⁵ Kuviossa on Halosen loppukauden osalta, erityisesti vuosilta 2010–2011 puuttuvia havaintoja. Kaikki mittaukset eivät myöskään ole täysin vertailukelpoisia, sillä ennen 2010-luvun alkua vastausvaihtoehdoista puuttui kokonaan neutraali vaihtoehto ”ei hyvä eikä huono” (HS 3.7.2016)

⁶ Tiedot on koottu Helsingin Sanomien (HS) julkaisemista *HS-gallupeista* yksittäisistä uutisartikkeleista. Kyselyt on tuottanut HS:n toimeksiannosta Verian (ent. Suomen Gallup, TNS Gallup ja Kantar TNS).

⁷ Ahtisaaren suosio laski hänen kautensa loppua kohden, viimeistään kun spekulatiot lähestyvistä vaaleista alkoivat, eikä tuki Ahtisaaren jatkokaudelle ollut kovin laajaa (Hallberg ym. 2009, 340; Suhonen 2006, 115).

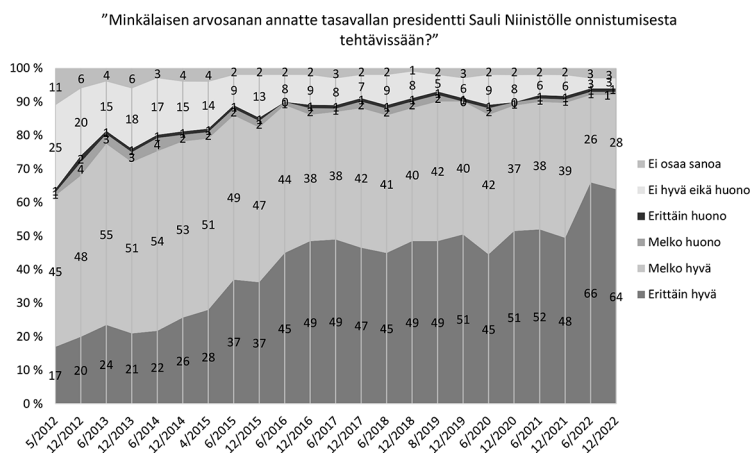
Tyytyväisyys Niinistöön oli ensimmäisessä mielipidemittauksessa toukokuussa 2012 62 prosenttia. Niinistön suosio kasvoi melko tasaisesti läpi hänen presidenttikautensa, saavuttaen huipun 92 prosenttia kesäkuussa 2022 (tosin 90 prosenttia ylityi jo elokuussa 2019). (HS 7.7.2022.) Niinistön suosiohuippu ajoittui Venäjän Ukrainaan kohdistaman täysmittaisen hyökkäyssodan ensimmäisiin kuukausiin. Myös Niinistön kohdalla nousu edelliseen mittaukseen oli viisi prosenttiyksikköä.

Presidentteihin verrattuna hallitusten suosio on vaihdellut huomattavasti enemmän, niin hallituskausien välillä kuin niiden aikanakin (HS 3.7.2024). Matti Vanhasen ensimmäinen hallitus (06/2003–04/2007) sai parhaan yksittäisen arvosanan (79 prosenttia tyytyväisiä joulukuussa 2004) ja Alexander Stubbin hallitus (06/2014–05/2015) huonoimman yksittäisen arvosanan (11 prosenttia tyytyväisiä huhtikuussa 2015).⁸ Aikavälillä 2000–2023 tyytyväisyys hallituksen suoriutumiseen oli keskimäärin 49 prosenttia, jälleen pienet mittauserot huomioiden. Presidenttiin verrattuna tyytyväisyys hallitukseen on siis ollut selvästi matalampaa sekä reagoinut herkemmin poliittisen ympäristön muutoksiin.

Huomionarvoista on kuitenkin se, että erittäin tyytyväisten osuus kasvoi läpi Niinistön kauden, samalla kun tyytymättömien osuus oli vain muutamia prosentteja (ks. Kuvio 8.2) (HS 7.7.2022; HS 27.12.2022). Esimerkiksi ensimmäisissä mittauksissa erittäin tyytyväisiä oli vielä noin 20 prosenttia, kun taas viimeisissä mittauksissa jopa yli 60 prosenttia. Tyytymättömien osuus oli korkeimmillaan 6 ja matalimmillaan 1 prosenttia. Siirtymää tapahtui siis melko tyytyväisistä erittäin tyytyväisiin, ja erityisesti Niinistön ensimmäisen kauden aikana neutraalin arvosanan antaneista (ei hyvä eikä huono) melko tai erittäin tyytyväisiin. Viimeisessä mittauksessa joulukuussa 2023 88 prosenttia oli edelleen tyytyväisiä Niinistöön (HS 31.12.2023).

Halosen kauden aikana ei raportoitu tarkkoja vastausjakaumia yhtä systemaattisesti kuin Niinistön osalta. Yksittäisistä media-artikkeleista käy kuitenkin ilmi, että esimerkiksi kesäkuussa 2003, kun Halosen suosio oli korkeimmillaan, 51 prosenttia vastaajista oli erittäin tyytyväisiä, kun vielä edellisessä mittauksessa joulukuussa 2002 vastaava prosenttiluku oli 37 (HS 28.6.2003). Halosen suosiolukujen keskiarvo oli HS-gallupeissa koko kauden aikana 86,7 ja Niinistön 84,0. Pienistä mittauseroista huolimatta voi siis sanoa, että keskimäärin 85 prosenttia suomalaisista on ollut tyytyväisiä kahteen edelliseen presidenttiin vuosina 2000–2023. Presidentin tehtävissä juuri aloittaneen Stubbin suosio oli ensimmäisessä kesäkuun 2024 kannatusmittauksessa 66 prosenttia (HS 3.7.2024).

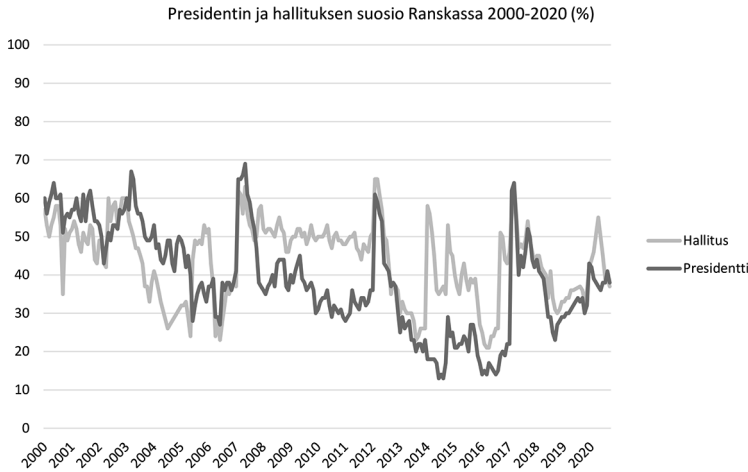
⁸ Myös Vanhasen toinen hallitus (04/2007–06/2010), Paavo Lipposen toinen hallitus (04/1999–04/2003) ja Sanna Marinin hallitus (12/2019–06/2023) saivat varsin hyviä arvosanoja, kun taas erityisesti Jyrki Kataisen (06/2011–06/2014) ja Juha Sipilän (05/2015–06/2019) hallitukset herättivät kannatusmittausten perusteella eniten tyytymättömyyttä.

Kuvio 8.2 Sauli Niinistön suosio 2012–2022 (%).

Lähde: HS-gallup / Helsingin Sanomat (hs.fi).

Verrattuna muihin Euroopan puolipresidentiaalisiin järjestelmiin, Suomen presidenttien suosioluvut ovat omassa luokassaan (Kujanen 2024a). Toki mittaukset vaihtelee ja vaikuttaa siten väistämättä tuloksiin, mutta yleiskuva on sama: muiden eurooppalaisten valtioiden presidenttien suosioluvut ovat usein matalammalla tasolla, ja niissä on kauden aikana enemmän vaihtelua. Hyvä esimerkki lähes päivittäin suosioiden kehityksestä Suomeen verrattuna löytyy Ranskasta, jossa presidentin suosio on ollut lähes poikkeuksetta heikompaa kuin hallituksen suosio. Ranskan presidentin vahva valta-asema maan politiikassa vaikuttaa tähän: presidentin katsotaan olevan poliittisesti vastuussa ulkopolitiikan lisäksi myös sisäpolitiikasta, mikä näkyy hänen epäsuosiossaan suhteessa hallitukseen. Kiinnostavasti Ranskassa kansalaismielipide noudattaa lähes samaa kaavaa presidentistä riippumatta: kansalaiset ovat vielä alkukauden aikana optimistisia ja arvioivat presidenttiä positiivisemmin, mikä näkyy selvänä piikkinä ensimmäisissä suosiomittauksissa (ks. Nicolas Sarkozyn valinta 2007, François Hollande 2012 ja Emmanuel Macron 2017), mutta ajan myötä presidentin suosio laskee, erityisen jyrkästi ensimmäistä mittauksista. Aiemmin tässä luvussa esitellyt ilmiöt ”kuharuskuukausi” ja ”hallitsemisen hinta” toteutuvat siis kiinnostavasti Ranskan presidentin suosioluissa (ks. kuvio 8.3). Toisaalta presidentin ja hallituksen suosioluvut ”seuraavat toisiaan” mihin vaikuttanee se, että koko tarkastellulla ajanjaksolla presidentin puolue on ollut hallituksessa ja siten myös hallituksen työ on henkilöitynyt presidenttiin. (Ks. Ranskan presidentin suosiosta esim. Lafay 1985; Conley 2006; Turgeon ym. 2015; Turgeon & Bélanger 2017; Grossman & Guinaudeau 2023.)

Kuvio 8.3 Presidentin ja hallituksen suosio Ranskassa, 2000–2020.

Lähde: IFOP (Institut français d'opinion publique) (Carlin ym. 2019).

Instituutio vai henkilö?

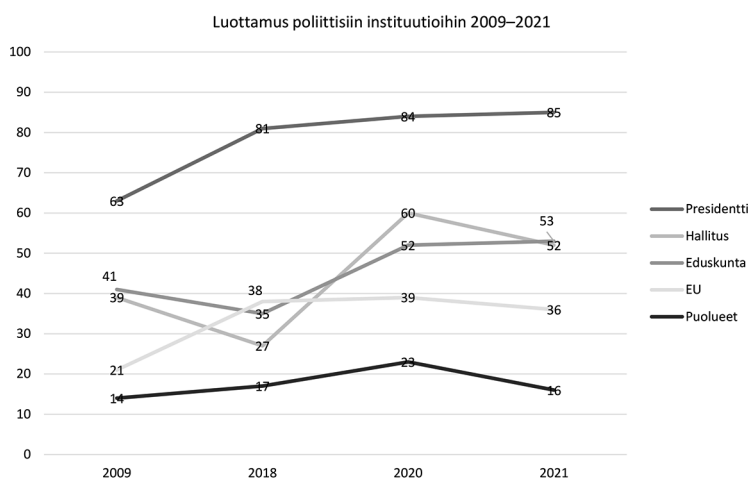
Vertailukelpoisen aikasarja-aineiston puutteessa – yksittäisiä kyselytutkimuksia lukuun ottamatta⁹ – Suomen presidentin suosion tasoa ei ole mahdollista tarkastella systemaattisesti pidemmällä ajanjaksolla. Yleisesti Suomen presidentti-instituutiota käsittelevässä kirjallisuudessa on kuitenkin korostettu presidentin nauttineen laajaa arvostusta, joskin erinäiset tilannekohtaiset tekijät ovat saattaneet horjuttaa presidentin henkilökohtaista suosiota. Kirjallisuudessa esimerkiksi mainitaan, että ”Suomen presidentit ovat parhaimmillaan olleet kunnioitettuja, mutta eivät rakastettuja” (Nousiainen 1985, 226) ja että ”suomalaiset ovat olleet yleensä varsin tyytyväisiä presidentteihinsä ja ymmärtäneet heidän tapaansa johtaa valtakuntaa” (Tiihonen 2013, 14).

Toisaalta presidentin ja kansalaisten suhdetta on hahmotettu myös yleisesti presidentti-instituution historian näkökulmasta. Vuoden 1919 hallitusmuodossa presidentille määriteltiin vahvat valtaoikeudet. Toinen vaihtoehto olisi ollut keskittää enemmän valtaa eduskunnalle, mutta presidentille haluttiin taata ylin toimeenpanovalta, joka toisi vakautta suhteessa muihin poliittisiin instituutioihin. Presidentin roolia värittivätkin vielä tuolloin monarkistiset piirteet, ja erään narratiivin mukaan tämä heijastuu myös kansalaismielipiteeseen, kuten esimerkiksi Tiihonen (2013,

⁹ Esimerkiksi vuoden 1982 vaalien jälkeen toteutetussa kyselytutkimuksessa valtaosa suomalaisista oli tyytyväisiä Mauno Koiviston toimintaan presidenttinä: 39 prosenttia erittäin tyytyväisiä ja 54 prosenttia melko tyytyväisiä (Sänkiäho 1983, 354). Vaaleja edelsi Koiviston laaja kansansuosio pääministerinä, ohittaen presidentti Urho Kekkosen 1970-luvun puolivälin mielipidemittauksissa (Suhonen 2006). Koiviston suosio jatkui läpi hänen presidenttikautensa. Koiviston seuraaja Ahtisaari oli ensimmäisissä mielipidemittauksissa melko suosittu: yhteensä 78 prosenttia vastanneista antoi hyvän arvosanan, joskin Ahtisaaren kannatus oli jo vuoden 2000 lopulla 67 prosenttia (mittaustapa ei tiedossa) (HS 18.10.2000).

13–14) kuvaa: ”Suomen kansa on kautta historian kunnioittanut hallitsijaa. Kuninkaaseen on vedottu ja vaadittu oikeutta röyhkeitä virkamiehiä ja korruptoituneita hallitusherroja vastaan. On sanottu, että jos hallitsija tietäisi, miten kansaa kohdellaan, hän korjaisi tilanteen ja erottaisi huonot käskyläisensä. Ajattelumalli ei ole tyystin kuollut 2000-luvulle tultaessa.”

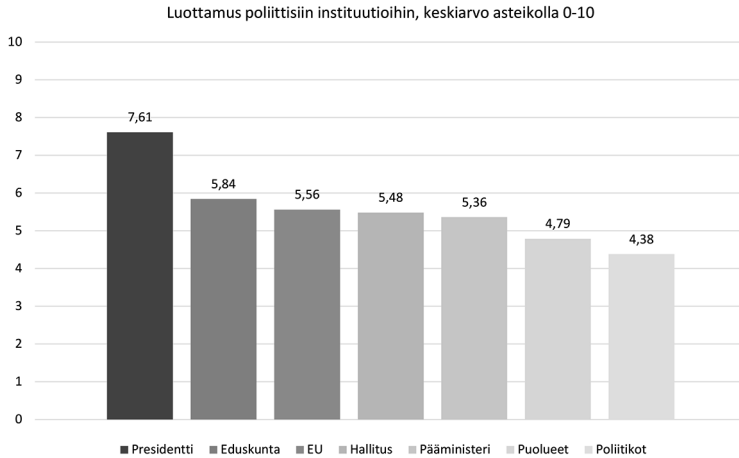
Presidentti onkin jollain tapaa aina nostettu hallitus- ja puoluepolitiikan yläpuolelle, mihin liittyy myös luvussa 7 esitetty ajatus presidentistä ”valtionpäänä”, joka ajaa koko kansan yhteistä etua. Presidentti luopuu tehtävään astuessaan myös symbolisesti puoluekirjastaan, mikä viestii eräänlaista poliittista neutraaliutta. Nämä piirteet ovat todennäköisesti myötävaikuttaneet kulloisenkin presidentin kansansuosiota ja heijastuneet presidentti-instituutioon kohdistuvaan korkeampaan luottamukseen suhteessa muihin poliittisiin instituutioihin. Esimerkiksi Elinkeinoelämän valtuuskunnan (EVA) toteuttamista Arvo- ja asennetutkimuksista käy ilmi, että presidenttiin luotetaan toistuvasti enemmän kuin esimerkiksi eduskuntaan, hallitukseen tai puolueisiin. Viimeisten reilun kymmenen vuoden aikana luottamus presidenttiin on vain kasvanut: vuonna 2009 18 prosenttia vastaajista koki hyvin suurta ja 45 prosenttia melko suurta luottamusta, kun vuonna 2021 vastaavat lukemat olivat 47 ja 38 (ks. kuvio 8.4) (Metelinen 2021). Ensimmäinen mittaus ajoittui siis Halosen kauden puoliväliin ja toinen Niinistön kauden puoliväliin. Presidentin kohdalla koronapandemian vaikutus ei ollut kovin suuri luottamuksen ollessa jo valmiiksi melko korkealla, mutta luottamus hallitukseen, eduskuntaan ja puolueisiin nousi selvästi vuodesta 2018 vuoteen 2020.

Kuvio 8.4 Luottamus poliittisiin instituutioihin 2009–2021 EVA:n Arvo- ja asennetutkimuksissa. Lähde: Metelinen (2021).

Luottamusta presidenttiin ja muihin poliittisiin instituutioihin ja toimijoihin kysyttiin myös Presidentinvaalit 2024 -kyselytutkimuksessa (ks. kuvio 8.5). Vertailu osoittaa, että presidentti nauttii muihin poliittisiin instituutioihin ja toimijoihin verrattuna selvästi korkeampaa luottamusta. Luottamus esimerkiksi poliittisiin

puolueisiin ja yksittäisiin poliittikkoihin on alle keskitason (5). Yllättäen luottamus Euroopan unioniin (EU) on korkeampaa kuin Suomen hallitukseen ja pääministeriin, mikä voi viestiä myös tämän hetken polarisoituneesta sisäpoliittisesta tilanteesta. Yleisesti tulokset ovat kuitenkin hyvin linjassa EVA:n vertailun kanssa (ks. kuvio 8.4).

Kuvio 8.5 Luottamus poliittisiin instituutioihin 2024, keskiarvo asteikolla 0–10.

Lähde: Presidentinvaalit 2024 -kyselytutkimusaineisto (Kujanen & Raunio 2025).

Presidenttiin kohdistuva korkeampi luottamus suhteessa muihin poliittisiin toimijoihin ei kuitenkaan rajoitu pelkästään Suomen kontekstiin, vaan ilmiö tunnetaan myös muissa Euroopan puolipresidentiaalisissa ja parlamentaarisisissa järjestelmissä, kuten Bulgariassa, Puolassa, Romaniassa, Slovakiassa, Sloveniassa, Tšekissä, Virossa, Latviassa ja Liettuassa (ks. esim. Duvold & Sedelius 2022; Kujanen 2024c; Mishler & Rose 1997; Tavits 2009). Näissäkin maissa poliittisista toimijoista erityisesti puolueisiin ja poliittikkoihin luotetaan vähiten. Sen sijaan niin kutsutut ”järjestysinstituutiot”, kuten poliisi, armeija ja oikeuslaitos nauttivat useissa maissa korkeampaa luottamusta kuin presidentti – myös Suomessa luottamus poliisiin ja puolustusvoimiin kilpailee kärkisijoista presidentin kanssa (Metelinen 2021).

Toisaalta luottamus presidenttiin korreloi melko vahvasti muun poliittisen luottamuksen kanssa, ja presidenttiin ja pääministeriin kohdistuvan luottamuksen taustalla vaikuttavat pitkälti samat poliittiset asenteet, kuten puoluevalinta sekä tyytyväisyys hallituksen työhön ja demokratian toimivuuteen, samalla kun sosiodemografisilla tekijöillä, kuten iällä, sukupuolella tai koulutustasolla, ei ole juurikaan merkitystä. Erityisesti puoluepoliittisten asenteiden heijastuminen presidenttiin kohdistuvaan luottamukseen haastaa käsitystä siitä, että presidentti olisi kansalaisten silmissä täysin puoluepolitiikan ’yläpuolella’ tai siitä irtaantunut koko kansan etua ajava neutraali toimija. (Kujanen 2024c.)

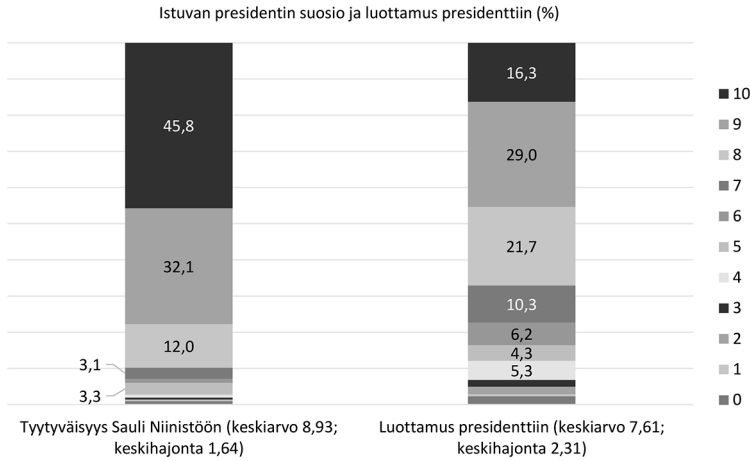
Onko presidentin suosiossa kyse siis *henkilöstä* vai *instituutiosta*? Asiaa voi hahmottaa *diffuusin* eli yleisen (eng. *diffuse*) ja *spesifin* eli erityisen (eng. *specific*) poliit-

tisen tuen kautta. Näistä diffuusi tuki kohdistuu poliittisiin instituutioihin ja siihen, mitä ne edustavat. Diffuusi tuki on tärkeää poliittisen järjestelmän toimivuuden kannalta, ja ideaalitalanteessa se säilyy, vaikka yksittäiset vaaleilla valitut henkilöt vaihtuvat. Spesifi tuki taas kohdistuu poliittisiin toimijoihin ja siihen, millaisena heidän toimintansa nähdään. Siinä missä diffuusi tuki on luonteeltaan pysyvää, spesifi tuki vaihtelee enemmän ja on selkeämmin sidoksissa poliitikkojen toimintaan. Näitä kahta tuen muotoa ei aina ole kuitenkaan helppo erottaa, sillä ne vaikuttavat toisiinsa – yksittäisiin poliittisiin toimijoihin kohdistuva tuki voi heijastua koko instituutioon ja poliittiseen järjestelmään, ja vastaavasti institutionaalinen luottamus voi muokata suhtautumista yksittäisiin poliitikkoihin. (Easton 1965; 1975; Norris 1999; 2011.) Myös presidentin kohdalla kyse on todennäköisesti molemmista – sekä spesifistä että diffuusista tuesta – ja henkilöä ja instituutiota voi olla vaikea erottaa. Toisin sanoen tehtävän henkilökeskeisestä luonteesta huolimatta presidenttiin kohdistuvan mielipiteen taustalla vaikuttavat myös yleinen luottamus presidentti-instituutioon ja siihen liitetyt mielikuvat. Tämä ei tarkoita, etteikö presidentin omalla toiminnalla olisi merkitystä, vaan että presidenttiin kohdistuva julkinen tuki ei aina tarkoita presidentin toiminnan seuraamista tai täyttä hyväksymistä.

Presidentinvaalit 2024 -kyselytutkimusaineistossa tiedusteltiin sekä luottamusta presidenttiin (ks. ylempänä vertailu muihin poliittisiin instituutioihin) että mielipidettä Sauli Niinistön onnistumisesta tehtävässään.¹⁰ Vastaajia pyydettiin arvioimaan molempia asteikolla 0–10. Näistä ensimmäinen viittaa enemmän instituutioon ja jälkimmäinen suoraan istuvaan (tässä tapauksessa jo väistyneeseen) presidenttiin. Vastausjakaumat ja niiden korrelaatio on esitetty kuviossa 8.6. Vertailu osoittaa, että tyytyväisyys Niinistöön oli selvästi suurempaa tai varmempaa kuin yleisesti presidenttiin kohdistuva luottamus. Melkein puolet vastaajista, jopa 45,8 prosenttia, antoi Niinistölle arvosanaksi 10, kun samalla 16,3 prosenttia arvioi luottavansa presidenttiin täysin. Vaikka molemmat saavat varsin positiiviset arviot (keskiarvot 8,9 ja 7,6) ja vastaukset painottuvat skaalan yläpäähän, vastaajajoukko hajoaa luottamuskysymyksen osalta selkeämmin. Vertailu siis osoittaa, että Niinistö sai vastaajilta varauksettomamman tuen verrattuna instituutioon yleisesti. Tätä päätelmää tukee erityisesti se, että lähes kaikki, jotka luottivat presidentti-instituutioon, antoivat positiivisen arvostuksen myös Niinistölle, mutta kaikki Niinistöön tyytyväiset eivät luottaneet presidenttiin yleisesti.¹¹

¹⁰ Tarkat kysymykset: Missä määrin luotat tai et luota seuraaviin tahoihin? Arvioi kutakin tahoa asteikolla 0–10, jossa 0 tarkoittaa ”en luota ollenkaan” ja 10 ”luotan täysin”. [Tasavallan presidentti]; Kuinka hyvin väistynyt tasavallan presidentti Sauli Niinistö on mielestäsi onnistunut tehtävässään asteikolla 0–10, jossa 0 tarkoittaa ”erittäin huonosti” ja 10 tarkoittaa ”erittäin hyvin”?

¹¹ Yhteensä 78,8 prosenttia vastaajista sekä luotti presidenttiin yleisesti että katsoi Niinistön onnistuneen hyvin tehtävässään, kun mukaan on laskettu arvot 6–10 asteikolla 0–10. Niiden osuus, jotka luottivat presidenttiin (arvot 6–10), mutta eivät katsoe Niinistön onnistuneen tehtävässään (arvot 0–4), oli häviävän pieni – alle yhden prosentin koko aineistossa – kun taas niiden osuus, jotka katsoivat Niinistön onnistuneen tehtävässään (arvot 6–10), mutta eivät luottaneet presidenttiin (arvot 0–4), oli 6,5 prosenttia. Neutraaleja arvioita (arvo 5) ei ole erojen selventämiseksi laskettu mukaan näihin vertailuihin.

Kuvio 8.6 Sauli Niinistön henkilökohtainen suosio ja yleinen luottamus presidenttiin asteikolla 0–10 (%).

Pearsonin korrelaatiokerroin: 0.568; p-arvo < .001. Alle 3 % osuuksia ei ole osoitettu kuviossa.

Lähde: Presidentinvaalit 2024 -kyselytutkimusaineisto (Kujanen & Raunio 2025).

Vielä tämän vertailun perusteella ei voi tehdä pitkälle meneviä tulkintoja siitä, arvioivatko kansalaiset presidenttiä henkilönä vai instituutiona. On esimerkiksi mahdollista, että suoraan presidentin toimintaan liittyvän kysymyksen kautta presidentin tehtävä on helpommin hahmotettavissa kuin abstraktimman luottamus-kysymyksen kautta. Tämä taas liittyy laajempaan keskusteluun kyselytutkimusten heikkouksista ja vahvuuksista osana yhteiskuntatieteellistä tutkimusta. Toisaalta emme voi tietää, perustuivatko vastaajien arviot Niinistön onnistumisesta tehtäväs-ään presidentin varsinaiseen toimintaan vai muihin seikkoihin, kuten presidenttiin henkilönä tai yleisemmin mielikuviin presidentti-instituutiosta. Vastausjakau-mia voi kuitenkin tarkastella muihin muuttujiin kuten presidentin valta-asemaa koskeviin näkemyksiin peilaten.

On esimerkiksi mahdollista, että presidenttiin kohdistuvaan lähes yltiöpositiivi-seen suhtautumiseen vaikuttavat lähinnä mielikuvat presidentistä – mahdollises-ti muista poliittisista toimijoista positiivisessa valossa erottautuvana instituutiona – kuin todelliset arviot presidentin valtaoikeuksista tai niiden käytöstä. Kysymys siis kuuluu, vaikuttavatko kansalaismielipiteen taustalla harkitummat näkemyk-set vai onko kyse ”sokeasta luottamuksesta”? Edellä käsitellyn poliittisen järjestel-män tuen kontekstissa Pippa Norris (2011, 21) tiivistä asian kaksi puolta näin (vapaa suomennos): ”Kansalaiset voivat hyväksyä valtion, sen virastot ja toimijat, ja niiden auktoriteetin, perustuen syvään sokeaan luottamukseen ja vahvaan isänmaallisuus-den/patriotismin tunteeseen (’minun maani, oikein tai väärin’). Tai tuki voi riippua järjestelmän toimintaan kohdistuvista rationaalisista arvioista.” Mikäli president-ti nähdään valtionpäänä, joka edustaa koko kansaa ja ajaa valtion etua, voi presi-

denttiin kohdistuva kansalaismielipide heijastella juuri tämän tyyppistä ”sokeaa luottamusta”. Tästä näkökulmasta esimerkiksi heikompi tietämystaso presidentin tehtävistä voi korreloida presidenttiin kohdistuvan tuen kanssa, jos ajatellaan, että poliittinen tietämys on yhteydessä vastaajien harkitumpiin näkemyksiin.

Seuraavaksi siis vertaillaan presidenttiin myönteisesti ja kielteisesti suhtautuvien keskiarvoja suhteessa presidentin muodollisia valtaoikeuksia koskevaan tietämykseen. Kuten luvun 7 analyysi osoitti, suomalaisten tietämystaso presidentin valtaoikeuksista on varsin hyvä, eikä tietämystaso vääristänyt näkemyksiä presidentin vallan kasvattamisesta. Samoin luvussa 7 havaittiin, että tyytyväisyys istuvaan (tässä yhteydessä juuri väistyneeseen) presidenttiin lisäsi todennäköisyyttä kannattaa muodollisesti vahvaa ja epämuodollisesti aktiivista presidenttiä, henkilöityen siis Sauli Niinistöön (ks. sivut 190–191). Myös tämän luvun havainnot tukevat näitä tuloksia (ks. taulukko 8.1). Keskiarvovertailusta käy ilmi, että Niinistön onnistumista tehtävässään positiivisesti arvioineiden keskimääräinen tietämystaso presidentin valtaoikeuksista on 5,84 asteikolla 0 (heikko tietämys) – 8 (vahva tietämys) ja Niinistöä neutraalisti tai negatiivisesti arvioineiden tietämystaso 4,84. Myös niiden vastaajien osalta, jotka luottivat presidenttiin tietämyksen taso presidentin valtaoikeuksista oli keskimäärin korkeampi (5,93) kuin niiden, jotka olivat neutraaleja tai eivät luottaneet presidenttiin (4,78).

Taulukko 8.1 Kansalaisten tiedot presidentin valtaoikeuksista ja tyytyväisyys/luottamus presidenttiin, varianssianalyysi.

	Tiedot presidentin valtaoikeuksista asteikolla 0–8, keskiarvo (keskihajonta)	n
Tyytyväinen Niinistöön (arvot 6–10/10)	5,84 (1,73)	1362
Tyytymätön Niinistöön/neutraali (arvot 0–5/10)	4,84 (2,34)	159
F-testi	43,930	
p-arvo	p<0.001	
eta ²	0.168	
Luottaa presidenttiin (arvot 6–10/10)	5,93 (1,63)	1264
Ei luota/neutraali (arvot 0–5/10)	4,78 (2,36)	257
F-testi	89,872	
p-arvo	p<0.001	
eta ²	0.236	
Kaikki	5,73 (1,83)	1521

Lähde: Presidentinvaalit 2024 -kyselytutkimusaineisto (Kujanen & Raunio 2025).

Lisäksi Niinistöön täysin tyytyväisten osalta (arvo 10 asteikolla 0–10, n=663) tietämystaso oli keskimäärin 5,72 ja presidenttiin täysin luottavien osalta (n=247) 6,14, eli keskimäärin hyvällä tasolla, luottamuksen osalta jopa hieman keskimääräistä korkeampi. Näitä lukuja ei ole raportoitu edellisessä taulukossa, mutta ne osoittavat, ettei presidenttiin äärimmäisen myönteisesti suhtautuvienkaan osalta ole niin sanotusti ”harhaa” tietämyksen osalta. Tulosten valossa vaikuttaa siis siltä, että presidenttiin kohdistuvassa yleisessä luottamuksessa tai presidentin henkilökohtaisessa suosiossa ei ole ainakaan presidentin toimenkuvaa koskevan tietämyksen osalta

kyse ”sokeasta luottamuksesta” – niiden vastaajien, jotka suhtautuivat molempiin myönteisemmin, tietämystaso oli jopa hieman korkeampi, kuin varauksellisemmin suhtautuvien tietämystaso.

Toisaalta presidenttiin kohdistuva yleinen luottamus ja presidentin henkilökohmainen suosio voivat heijastella yleisempää suhtautumista presidentin valta-asemaan. Tässä valossa on todennäköisempää, että valtaoikeuksiin tyytyväiset tai presidentille lisää valtaa toivovat myös suhtautuvat presidenttiin myönteisemmin. Presidentin vallan heikentämistä kannattavien voidaan puolestaan olettaa suhtautuvan presidenttiin varauksellisemmin. Taulukon 8.2 keskiarvovertailu tukee tätä päätelmää. Keskiarvovertailusta käy ilmi, että Niinistölle annettu arvosana oli yli 9 ja presidenttiin kohdistuva luottamus noin 8 niiden vastaajien kohdalla, jotka olivat presidentin valtaan tyytyväisiä tai halusivat kasvattaa presidentin valtaa. Sen sijaan vallan vähentämisen puolesta olevien vastaajien kohdalla sekä Niinistölle annettu arvosana että luottamus presidenttiin oli keskimäärin noin 5 (huom. merkittävästi eroavat havaintomäärät).

Taulukko 8.2 Näkemykset presidentin vallan määrästä ja tyytyväisyys/luottamus presidenttiin, varianssianalyysi.

Näkemyks presidentin vallan määrästä	Arvio Sauli Niinistöä asteikolla 0–10, keskiarvo (keskihajonta)	n	Luottamus presidenttiin asteikolla 0–10, keskiarvo (keskihajonta)	n
Kaikki	8,92 (1,65)	1443	7,61 (2,31)	1493
Liian paljon	4,99 (3,30)	65	4,19 (3,23)	67
Sopivasti	9,09 (1,28)	863	7,99 (1,89)	888
Liian vähän	9,17 (1,16)	435	7,56 (2,31)	454
Ei osaa sanoa	8,97 (1,41)	79	6,54 (2,89)	84
F-testi	178,287		71,546	
p-arvo	p<0.001		p<0.001	
eta ²	0.521		0.355	

Lähde: Presidentinvaalit 2024 -kyselytutkimusaineisto (Kujanen & Raunio 2025).

Lisäksi Niinistölle korkeimman arvosanan antaneet tai täysin presidenttiin luottavat myös toivovat vahvaa presidenttiä: Niinistölle täyden arvosanan antaneista (n=660) jopa 31,8 prosenttia katsoi, että presidentillä on liian vähän valtaa, ja presidenttiin eniten luottavista (n=244) 35,7 prosenttia. Selvä enemmistö näistäkin vastaajista kuitenkin katsoo, että presidentillä on sopivasti valtaa, mikä yhdistettynä presidentin korkeaan suosioon viestii siitä, että presidentin toiminnan katsotaan olevan ainakin jossain määrin linjassa hänen valtaoikeuksiensa kanssa.

Lopuksi eroja presidenttiin yleisesti kohdistuvan luottamuksen ja Niinistön henkilökohtaisen suosion välillä tarkastellaan vastaajaryhmittäin iän, sukupuolen, koulutuksen ja puoluekannan mukaan (taulukko 8.3). Luottamusta presidenttiin ja mielipidettä Niinistön onnistumisesta tehtävässään tarkastellaan ensin vastaaja-

ryhmäkohtaisesti keskiarvona asteikolla 0–10 ja Niinistöön liittyen erikseen arvostan 10 osalta, sillä tämä joukko erottui selvästi muista (vrt. kuvio 8.6). Vastaajaryhmäkohtaiset kokonaishavaintomäärät on koottu viereisiin sarakkeisiin.

Taulukko 8.3 Luottamus presidenttiin ja tyytyväisyys Sauli Niinistöön sukupuolen, iän, koulutuksen ja puoluekannan mukaan (%).

	Yleinen luottamus presidenttiin, keskiarvo asteikolla 0–10	n	Tyytyväisyys Niinistöön, keskiarvo asteikolla 0–10	n	Tyytyväisyys Niinistöön, arvostana 10 (%)
Nainen 18–34	6,9	195	8,8	192	39,6
Nainen 35–49	7,2	150	8,6	145	46,2
Nainen 50–64	8,0	191	9,3	176	58,0
Nainen 65–79	7,7	187	9,1	178	53,1
Nainen 80–	8,3	52	9,4	47	66,0
Mies 18–34	7,8	189	9,0	189	41,6
Mies 35–49	7,6	166	8,8	166	42,2
Mies 50–64	7,5	182	8,8	177	39,8
Mies 65–79	7,9	147	8,8	135	39,6
Mies 80–	7,6	54	9,1	42	43,9
Ei ammatillista koulutusta	7,3	296	8,9	284	57,2
Ammattikoulu	7,3	380	8,9	362	45,9
Keskiaste	8,0	405	9,2	384	48,7
AMK	7,6	173	9,1	172	39,0
Yliopisto	8,2	209	8,9	205	35,3
KOK	9,0	178	9,5	178	60,7
PS	7,2	251	9,0	251	43,4
SDP	8,1	213	9,0	213	41,8
KESK	8,4	87	9,3	87	55,2
VIHR	7,9	84	8,7	84	20,2
VAS	7,0	110	8,5	111	31,5
RKP	7,0	51	9,4	54	59,3
KD	6,4	36	8,6	37	37,8
LIIK	5,6	15	7,3	15	20,0
Kaikki	7,6	1513	8,9	1521	45,8

Lähde: Presidentinvaalit 2024 -kyselytutkimusaineisto (Kujanen & Raunio 2025).

Keskiarvovertailusta käy ilmi, että presidenttiin luotetaan ja hänen toimiaan arvioidaan positiivisesti laajasti eri väestöryhmissä ja arvostana on hyvin korkea myös kaikkien puolueiden kannattajien keskuudessa, vaikkakin kokoomuksen äänestäjät antoivat puolueista selvästi parhaat keskiarvot (luottamus 9,0; henkilökohtainen suosio 9,5). Miesten välillä ei ole ikäryhmittäin juuri eroja kummassakaan kysymyksessä, mutta naiset ikäluokissa 50–64, 65–79 ja yli 80-vuotiaat luottivat presidenttiin ja arvioivat Niinistön toimintaa hieman positiivisemmin kuin nuoremmat naiset. Tämä ilmenee myös niiden osalta, jotka antoivat Niinistölle korkeimman arvostanan. Ero erityisesti vanhempien miesten ja vanhempien naisten välillä on selkeä. Koulutuksen osalta perusasteen, toisen asteen ja alimman korkea-asteen suorittaneet ovat

selkeästi myönteisempiä kuin ammattikorkeakoulun tai yliopiston käyneet, vaikka tämäkin ero ilmenee vain korkeimman arvosanan antaneiden joukossa. Ero esimerkiksi alimman ja ylimmän koulutustason välillä on yli 20 prosenttiyksikköä. Lisäksi huomattavan suuri osuus, 55–60 prosenttia kokoomuksen, keskustan ja RKP:n äänestäjistä antoi Niinistölle arvosanan 10, kun taas vihreiden ja vasemmistoliiton äänestäjistä vain 20–30 prosenttia. Vastaava luku SDP:n ja perussuomalaisien äänestäjien kohdalla oli reilu 40 prosenttia. Havaintomäärät kristillisdemokraattien ja Liike Nyt:in äänestäjien osalta olivat liian pieniä luotettavaan vertailuun.

Tämän osion tulokset viestivät odotetusti sitä, että presidenttiin kohdistuva kansalaismielipide heijastelee sekä presidentti-instituutioon kohdistuvaa yleistä luottamusta että näkemyksiä istuvasta presidentistä. Samalla Sauli Niinistön henkilökohtainen suosio oli instituutiota suurempi, sillä vastaajat olivat varmempia Niinistön onnistumisesta tehtävässään kuin luottamuksen tunteesta presidenttiä kohtaan yleisesti, vaikka sekin oli muita poliittisia instituutioita selvästi korkeammalla tasolla. Presidenttiin kohdistuva korkea tuki ei kuitenkaan analyysin perusteella ole ”sokeaa luottamusta”, sillä presidenttiin erityisen myönteisesti suhtautuvilla oli sekä hyvä tietämystaso presidentin muodollisista valtaoikeuksista että toive niiden vahvistamisesta. Voidaan siis olettaa, että äänestäjät ainakin jossain määrin hyödyntävät tietämystään presidentin valta-asemasta punnitessaan luottamustaan presidenttiin tai mielipidettään istuvan presidentin suoriutumisesta tehtävässään. Vastaajien ikään, sukupuoleen ja koulutukseen liittyvien maltillisten erojen lisäksi presidenttiin kohdistuvaan mielipiteeseen heijastuivat myös puolueideologiset jakolinjat, erityisesti kokoomuslaisten sympatiat Niinistö kohtaan.

Lopuksi: miksi presidentin korkeasta suosiosta pitäisi välittää?

Demokratian ja poliittisen järjestelmän toimivuuden kannalta on tärkeää, että yhteiskunnan vaikutusvaltaisimmissa tehtävissä oleviin poliittisiin toimijoihin kohdistuvaa julkista mielipidettä mitataan ja seurataan vaalien välillä. Vaikka Suomen presidentin valtaoikeudet ovat varsin rajatut, mahdollistaa presidentin korkea julkinen profiili muodollisia valtaoikeuksia laajemman vaikutusvallan (ks. myös luku 7). Samalla perustuslaki tarjoaa presidentille vahvan suojan, eli häntä ei voi erottaa esimerkiksi eduskunnan epäluottamusäänestyksellä. Siksi onkin tärkeää, että kansalaismielipidettä monitoroidaan myös presidentin julkisen toiminnan osalta. Tällä on yleisesti merkitystä, mikäli ajatellaan, että poliittiset toimijat seuraavat julkisen mielipiteen kehittymistä ja sillä on vaikutusta heidän vallankäytölleen.

Kansalaismielipiteen vaihtelu on yleisesti hyvä asia ja kertoo kansalaisten seuraavan ja arvioivan valtaapitävien toimia ja poliittisessa ympäristössä tapahtuvia muutoksia. Kuten tämä luku osoitti, suhtautuminen esimerkiksi hallitukseen saattaa vaihdella merkittävästikin hallituksesta toiseen ja reaktiona niiden poliittisiin toimenpiteisiin. Samalla presidentin suosio on säilynyt hyvin vakaana ja korkealla tasolla istuvasta presidentistä riippumatta. Tämä on selitettävissä osittain sillä,

että presidentti ei ole vastuussa mielipiteitä jakavista poliittisista päätöksistä, kuten talouspoliittista uudistuksista. Kansalaiset eivät siis aseta presidenttiä poliittiseen vastuuseen eivätkä pidä presidenttiä tilivelvollisena, kuten ei perustuslakikaan, vaan julkinen paine kohdistuu presidentin sijaan pääministeriin ja hallitukseen.¹²

Perustuslain näkökulmasta on siis ymmärrettävää, että presidentti säästyy kovimmalta julkiselta kritiikiltä. Korkeat suosioluvut saattavat kuitenkin hyödyttää presidenttiä poliittisesti ja antaa "vipuvartta" (eng. *leverage*) suhteessa muihin poliittisiin toimijoihin. Tilanne on presidentin kannalta erityisen edullinen, mikäli hallitus on selvästi epäsuositumpi. Esimerkiksi Yhdysvalloissa presidentin suosio on myötävaikuttanut hänen vaikutusvaltaansa kongressissa, ja presidentin suosioluville annetaan muutenkin maan poliittisessa keskustelussa huomattavasti painoarvoa (Ponder 2018). Toisaalta myös niissä valtioissa, joissa presidentillä ei ole vahvoja perustuslakiin kirjattuja valtaoikeuksia, presidentin korkeilla suosioluville on merkitystä. Ne saattavat esimerkiksi kannustaa presidenttejä ylittämään muodolliset valtaoikeutensa ja hyödyntämään epämuodollisia vallankäytön keinoja vaikuttaakseen julkiseen mielipiteeseen tai hallituksen politiikkaan (Raunio & Sedelius 2020; Grimaldi 2023). Esimerkiksi Keski- ja Itä-Euroopan puolipresidentiaalisissa maissa presidentit ovat haastaneet hallituksen politiikkaa ja ajautuneet konflikteihin pääministerien kanssa (Sedelius & Ekman 2010; Sedelius & Mahstaler 2013).

Presidentin suosioluville on siis potentiaalisesti suurtakin merkitystä. Korkeaa kansansuosiota nauttivalle presidentille saatetaan antaa esimerkiksi poliittisesti enemmän liikkumatilaa ja presidentin kantojen kanssa ristiriidassa olevia näkemyksiä saatetaan hillitä sen pelossa, että joutuu itse kritiikin kohteeksi. Tämä luonnollisesti vahvistaa presidentin julkista asemaa suhteessa pääministeriin ja hallitukseen. Toisaalta myös presidentti saattaa varoa pääministerin ja hallituksen suoraa haastamista, jos se ei ole hänen julkiselle profiililleen edullista. Tällöin presidentti saattaa keskittyä toiminnassaan tiukkarajaisesti toimivaltuuksiensa piirissä oleviin asioihin sekä esimerkiksi kansallista yhtenäisyyttä korostaviin teemoihin (Kujanen, Koskimaa & Raunio 2023). Suomessa presidentin ja pääministerin väliset julkiset konfliktit ovatkin olleet hyvin maltillisia ja yhteisjohtajuus nimensä mukaisesti yhteistyöhön pyrkivää.

Presidentin ja presidentti-instituution suosion lisäksi tässä luvussa tarkasteltiin Sauli Niinistön henkilökohtaista kansansuosiota. Tulosten perusteella vaikuttaa siltä, että Niinistö oli suosittu presidentti koko kansan keskuudessa. Kuitenkin korkeakoulutetut ja poliittisesti vasemmalle kallellaan olevat vastaajat antoivat hieman pienemmällä todennäköisyydellä Niinistölle korkeimman arvosanan. Presidentin puoluetusta korostui sekä yleisessä luottamuksessa presidenttiin että Niinistön henkilökohtaisessa suosiossa.

Analyysin perusteella istuvan (tässä tapauksessa jo väistyneen) presidentin suosio oli instituutiotaan korkeampi. Niinistön henkilökohtaiselle suosiolle on kuitenkin

¹² Samalla on huomioitava, ettei hallituksenkaan epäsuosio kerro aina pääministerin tai hallituksen epäonnistumisesta tehtävässään. Tyytymättömyys hallitukseen saattaa heijastella yhteiskunnan ilmapiiriä yleisemmin tai perustua hallituspuolueita tai niiden johtajia koskeviin mielikuviin.

kin vaikea osoittaa mitään yhtä selitystekijää. Niinistö oli tunnettu ja suosittu hahmo Suomen politiikassa jo pitkään ennen presidenttiyyttään. Niinistö hävisi vuoden 2006 presidentinvaaleissa täpärästi Tarja Haloselle toisella kierroksella, mutta vuoden 2012 vaaleissa hän oli mielipidemittausten kärjessä läpi kampanja-ajan ja voitti Pekka Haaviston selvin numeroin toisella kierroksella. Vuoden 2018 vaaleissa Niinistö oli entistä suositumpi ja saavutti selvän äänenemmistön jo vaalin ensimmäisellä kierroksella. Vaaleissa näkyi aiemmin mainitun istuvan presidentin nauttiman etulyöntiaseman (eng. *incumbency advantage*) lisäksi selvä voittajan vankkurit -ilmiö (eng. *bandwagon*), jossa äänestäjät ryhmittyvät ehdokaskannatusmittauksista nousevan kärkiehdokkaan taakse (ks. myös luku 4).

Niinistön sukupolvirajat ylittänyttä suosiota on pyritty ymmärtämään myös hänen persoonansa kautta. Esimerkiksi Rahkonen (2012, 272) vertasi Niinistöä ja Mauno Koivistoa vuoden 2012 vaalien jälkeen seuraavasti: ”Niin vuonna 1982 kuin 2012 gallupit ja vaalit vei selvin numeroin hieman jäyhältä vaikuttava ja matalaa profiilia pitävä varsinaissuomalainen mies. Koivisto ja Niinistö valittiin presidenteiksi, koska me suomalaiset olemme sellaisia kuin he. Tyypillinen suomalainen on jäyhä, eikä halua pitää itsestään kovin suurta meteliä.” Toisaalta Niinistön ulosantia on kritisoitu liian epäselväksi ja ”kryptiseksi”, ja julkisten esiintymisten, kuten haastatteluiden ja uudenvuodenpuheiden jälkeen on usein kysytty, *mitä presidentti oikein tarkoittaa?* Arvoituksellisempi retoriikka suodaan kenties presidentille helpommin kuin pääministerille.

Osa Niinistön suosiosta saattaa siis hyvinkin selittyä hänen persoonallaan ja johtamistyyllillään, joka ”kryptisyydessäänkin” vaikuttaisi vedonneen suomalaisiin. Osa suosiosta taas on väistämättä yhteydessä presidentti-instituutioon yleisesti liitettyihin mielikuviin ja presidenttiin kohdistuvaan korkeaan luottamukseen (vaikkakaan analyysi ei antanut viitteitä presidentin kohdalla potentiaalisesta ”sokeasta luottamuksesta”). Suomessa on myös korostunut ajatus presidentistä rauhan ja kansallisen turvallisuuden ’takaajana’, esimerkiksi suhteessa Venäjään, mikä osaltaan selittää suomalaisten poikkeuksellisen vahvaa tukea presidentille.

Lisäksi poliittisen ympäristön muutokset muokkaavat presidenttiin kohdistuvaa yleistä mielipidettä, liittymättä presidenttiin henkilönä, vaikka niitä onkin vaikea havainnoida Suomen presidenttien tasaista suosiokäyrää tulkitsemalla. Vertailevissa tutkimuksissa havaitut tekijät talouden tilanteesta presidenttikauden aikana luonnollisesti tapahtuviin suosion muutoksiin eivät ole juurikaan vaikuttaneet Suomen presidentin suosioon. Verrattuna esimerkiksi Ranskan toimivaltuuksiltaan vahvojen presidenttien suosion kehitykseen toimikauden alun ”kuherruskuukausista” kauden loppua kohti hiipuviin kannatuslukemiin, Niinistön suosioluvut näyttäytyivät päinvastaisilta ja hänen suosionsa pelkästään kasvoi 12 vuoden aikana. Suomen kontekstissa vaikuttaa siltä, että ”hallitsemisen hinnan” sijaan kulloiseenkin presidenttiin ja hänen johtajuuteensa totutaan ajan myötä, mikä selittää suosion nousujohteista kehitystä.

Istuvan presidentin suosio heijastui myös vaalikeskusteluihin (ks. luku 1). Vuoden 2024 presidentinvaaleissa ehdokkaat eivät ottaneet juurikaan etäisyyttä Niinis-

tön johtamistyyliin – miksi haastaa linjaa, jonka yli 90 prosenttia suomalaisista hyväksyy? Julkisen mielipiteen merkityksestä kertoo myös se, että ehdokkaat korostivat presidentin vahvaa roolia ulkopolitiikassa, ymmärtäen kansan mielipiteen suosivan valtaoikeuksiltaan vahvaa presidenttiä. On toki mahdollista, että ehdokkaat olisivat kansalaismielipiteestä huolimatta muutenkin kehuneet Niinistön linjaa ja korostaneet presidentin vahvaa roolia ulkopolitiikassa, mutta julkisen mielipiteen valossa olisi ollut epävarmempi taktiikka korostaa liikaa parlamentarismia presidentin valan kustannuksella.

Kansalaisten osoittama tuki presidentille ei itsessään ole mikään ongelma. Korkeat suosioluvut saattavat kuitenkin johtaa presidentin ylikorostuneeseen profiiliin ja siten vääristää presidentin vaikutusvaltaa. Tämä taas vaikuttaa siihen, millä tavalla kansalaiset arvioivat presidentin toimia, miten muut poliitikot pääministeri mukaan lukien kohtelevat presidenttiä ja miten presidentti tulkitsee omaa rooliaan. Presidentin vallankäyttöä kriittisesti tarkastelevien näkemysten puute julkisessa keskustelussa korostaa presidentin suosiollista asemaa entisestään. Tämä yhdistettynä julkiseen mielipiteeseen presidentin valta-aseman kasvattamisen puolesta taas selittää osaltaan sitä, miksi presidentin suosio pysyy korkealla tasolla.

Lähteet

- Aguiar-Conraria, L., Fernandes, B. & Magalhães, P.C. (2023). The Economy and Executive Approval in a Semi-Presidential Regime: The Case of Portugal. Teoksessa Hellwig, T. & Singer, M. (toim.): *Economics and Politics Revisited: Executive Approval and the New Calculus of Support*. Oxford: Oxford University Press, 108–130. <https://doi.org/10.1093/oso/9780192871664.001.0001>
- Berlemann, M. & Enkelmann, S. (2014). The economic determinants of U.S. presidential approval: A survey. *European Journal of Political Economy* (36), 41–54. <https://doi.org/10.2139/ssrn.2029449>
- Borg, S. & Koljonen, K. (2020). *Käyttöliittymä vaaleihin: Tutkimus vaalikoneista kansalaisten, ehdokkaiden ja journalismin näkökulmista*. Tampere: Tampere University Press. <https://doi.org/10.61201/tup.738>
- Carlin, R.E. & Singh, S.P. (2015). Executive Power and Economic Accountability. *The Journal of politics* 77(4), 1031–1044. <https://doi.org/10.2139/ssrn.2428977>
- Carlin, R.E., Hartlyn, J., Hellwig, T., Love, G.J., Martinez-Gallardo, C. & Singer, M.M. (2019). Executive Approval Database 2.0. Saatavilla: <http://www.executiveapproval.org/>, katsottu 1.2.2023.
- Carlos, J. (2012). The 2011 Portuguese Presidential Elections: Incumbency Advantage in Semi-presidentialism?. *South European Society and Politics* 17(2), 239–260. <https://doi.org/10.1080/13608746.2011.624688>
- Conley, R. (2006) From Elysian Fields to the Guillotine? The Dynamics of Presidential and Prime ministerial Approval in Fifth Republic France. *Comparative Political Studies* 39(5), 570–598. <https://doi.org/10.1177/0010414005276313>
- Duvold, K. & Sedelius, T. (2022). Presidents between national unity and ethnic divisions: public trust across the Baltic states. *Journal of Baltic studies* 54(2), 1–22. <https://doi.org/10.1080/01629778.2022.2064523>
- Easton, D. (1965). *A Systems Analysis of Political Life*. New York: John Wiley.
- Easton, D. (1975). A Re-Assessment of the Concept of Political Support. *British Journal of Political Science* 5(4), 435–457. <https://doi.org/10.1017/s0007123400008309>
- Elgie, R. (2018). *Political Leadership. A Pragmatic Institutional Approach*. London: Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1057/978-1-137-34622-3>
- Donovan, K.M, Kellstedt, P.M., Key, E.M. & Lebo, M.J. (2023). Weakened Ties: The Economy and Presidential Approval in the Twenty-First-Century United States. Teoksessa Hellwig, T. & Singer, M. (toim.) *Economics and Politics Revisited: Executive Approval and the New Calculus of Support*. Oxford: Oxford University Press, 305–326. <https://doi.org/10.1093/oso/9780192871664.001.0001>
- Goodhart, C.A.E. & Bhansali, R.J. (1970). Political Economy. *Political Studies* (18), 43–106.
- Grimaldi, S. (2023). *The Informal Powers of Western European Presidents: A Way Out of Weakness*. Cham: Springer International Publishing AG. <https://doi.org/10.1007/978-3-031-33330-9>

- Grossman, E. & Guinaudeau, I. (2023). The Cost of Ruling above Everything Else: Explaining Presidential Popularity in France. Teoksessa Hellwig, T. & Singer, M. (toim.) *Economics and Politics Revisited: Executive Approval and the New Calculus of Support*. Oxford: Oxford University Press, 80–107. <https://doi.org/10.1093/oso/9780192871664.001.0001>
- Hallberg, P., Martikainen, T., Nousiainen, J. & Tiikkainen, P. (2009). Presidentin valta: hallitsijanvallan ja parlamentarismin välinen jännite Suomessa 1919–2009. Helsinki: WSOY.
- Hellwig, T. & Samuels, D. (2008). Electoral Accountability and the Variety of Democratic Regimes. *British Journal of Political Science* 38(1), 65–90. <https://doi.org/10.1017/S0007123408000045>
- Hellwig, T. & Singer, M. (2023). *Economics and Politics Revisited: Executive Approval and the New Calculus of Support*. Oxford: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oso/9780192871664.001.0001>
- HS (18.10.2000). Halosen suosio noussut kesästä. Saatavissa: <https://www.hs.fi/suomi/art-2000003920041.html>, luettu 3.10.2024.
- HS (28.6.2003). Halosen suosio uuteen huippuun. Saatavissa: <https://www.hs.fi/suomi/art-2000004150060.html>, luettu 4.9.2024.
- HS (3.7.2016). Presidentti Sauli Niinistö nauttii huippusuosiota – huonon arvosanan antaa vain yksi prosentti suomalaisista. Saatavissa: <https://www.hs.fi/suomi/art-2000002908992.html>, luettu 4.9.2024.
- HS (3.7.2024). Tyytymättömyys pääministeri Orpoon ja hallitukseen on lisääntynyt. Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000010532072.html>, luettu 28.8.2024.
- HS (7.7.2022). Suomalaisten arviot hallituksen onnistumisesta parantuneet huomattavasti kevään aikana – Presidentti Niinistön kannatus huippulukemissa. Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000008923773.html>, luettu 4.9.2024.
- HS (27.12.2022). Marinin hallitus sai tähänastisista huonoimman arvosanansa – Silti lähes puolet suomalaisista kiittelee hallitusta. Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000009287274.html>, luettu 7.10.2024.
- HS (31.12.2023). Noin kolmasosa suomalaisista on tyytyväisiä hallitukseen ja pääministeri Orpoon. Saatavilla: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000010085555.html>, luettu 4.9.2024.
- Jalali, C. (2012). The 2011 Portuguese Presidential Elections: Incumbency Advantage in Semi-presidentialism? *South European society & politics* 17(2), 239–260. <https://doi.org/10.1080/13608746.2011.624688>
- Kizilova, K. & Norris, P. (2023). “Rally around the flag” effects in the Russian–Ukrainian war. *European Political Science* 23, 234–250. <https://doi.org/10.1057/s41304-023-00450-9>
- Kujanen, M., Koskimaa, V., & Raunio, T. (2025). Confrontational or ‘Statespersonlike’ Style? Examining Finnish and French Presidents’ Public Speeches and Messages, 2000–2020. *Political Studies Review*, 23(1), 14–32. <https://doi.org/10.1177/14789299231188605>
- Kujanen, M. (2024a). Popularity and powers: comparing public opinion on presidents in semi-presidential and presidential regimes. *European Political Science Review* 16(2), 225–241. <https://doi.org/10.1017/s1755773923000280>

- Kujanen, M. (2024b). Intra-executive dynamics and presidential popularity in semi-presidential regimes. *Political Studies*, *o(o)*, 1–20. <https://doi.org/10.1177/00323217241275305>
- Kujanen, M. (2024c). Trust in president – a different case? Individual-level patterns of trust in political executives in Central and Eastern Europe. *East European Politics* *o(o)*, 1–21. <https://doi.org/10.1080/21599165.2024.2369983>
- Kujanen, M. & Raunio, T. (Tampereen yliopisto) (2025). Presidentinvaalit 2024 [data]. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja]. DOI: <https://doi.org/10.60686/t-fsd4019>; URN: <https://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD4019>
- Lafay, J. (1985). Political change and stability of the popularity function: The French general election of 1981. Teoksessa Heinz, E. & Lewis-Beck, M. (toim.) *Economic Conditions and Electoral Outcomes: The U.S. and Western Europe*. New York: Agathon, 78–97.
- Lewis-Beck, M.S. & Stegmaier, M. (2013). The VP-function revisited: a survey of the literature on vote and popularity functions after over 40 years. *Public Choice* *157*(3/4), 367–385. <https://doi.org/10.1007/s11127-013-0086-6>
- Mayhew, D.R. (2008). Incumbency advantage in U.S. presidential elections: the historical record. *Political Science Quarterly* *123*, 201–228. <https://doi.org/10.1002/j.1538-165x.2008.tb00622.x>
- Metelinen, S. (2021). EVA Analyysi: Kansakunnan kivijalka. Saatavissa: <https://www.eva.fi/blog/2021/06/08/pandemiassakin-suomalainen-luottaa-presidenttiin-poliisiin-ja-puolustusvoimiin/>, luettu 2.10.2024.
- Mishler, W. & Rose, R. (1997). Trust, Distrust and Skepticism: Popular Evaluations of Civil and Political Institutions in Post-Communist Societies. *The Journal of Politics* *59*(2), 418–451. <https://doi.org/10.2307/2998171>
- Mueller, J.E. (1970). Presidential Popularity from Truman to Johnson. *The American Political Science Review* *64*(1), 18–34. <https://doi.org/10.2307/1955610>
- Mueller, J.E. (1973). *War, Presidents and Public Opinion*. New York: John Wiley & Sons.
- Nannestad, P. & Paldam, M. (1994). The VP-Function: A Survey of the Literature on Vote and Popularity Functions After 25 Years. *Public Choice* *79*(3/4), 314–245. <https://doi.org/10.1007/bf01047771>
- Norris, P. (1999). *Critical Citizens Global Support for Democratic Government*. Oxford: Oxford University Press.
- Norris, P. (2011). *Democratic Deficit: Critical Citizens Revisited*. Cambridge: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/cbo9780511973383>
- Ostrom, C.W., Kraitzman, A.P., Newman, B. & Abramson, P.R. (2018). Terror, War, and the Economy in George W. Bush's Approval Ratings: The Importance of Salience in Presidential Approval. *Presidential Studies Quarterly* *48*(2), 318–341. <https://doi.org/10.1111/psq.12415>
- Ponder, D.E. (2018). *Presidential leverage: presidents, approval, and the American state*. Sanford, California: Stanford University Press. <https://doi.org/10.1515/9781503604070>
- Powell, G.B. & Whitten, G.D. (1993). A Cross-National Analysis of Economic Voting: Taking Account of the Political Context. *American journal of political science* *37*(2), 391–414. <https://doi.org/10.2307/2111378>

- Przeworski, A., Stokes, S.C. & Manin, B. (1999). *Democracy, accountability, and representation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Rahkonen, J. (2012). Suurten ikäluokkien presidentti? Niinistö-ilmiön voimakkuus eri sukupolvissa. *Yhteiskuntapolitiikka* 77(3), 265–273.
- Raunio, T. & Sedelius, T. (2020). *Semi-Presidential Policy-Making in Europe: Executive Coordination and Political Leadership*. Basingstoke: Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-16431-7>
- Samuels, D. & Hellwig, T. (2010). Elections and Accountability for the Economy: A Conceptual and Empirical Reassessment. *Journal of elections, public opinion and parties* 20(4), 393–419. <https://doi.org/10.1080/17457289.2010.490723>
- Sedelius, T. & Ekman, J. (2010). Intra-executive Conflict and Cabinet Instability: Effects of Semi-presidentialism in Central and Eastern Europe. *Government and opposition* 45(4), 505–530. <https://doi.org/10.1111/j.1477-7053.2010.01325.x>
- Sedelius, T. & Mashtaler, O. (2013). Two Decades of Semi-Presidentialism: Issues of Intra-Executive Conflict in Central and Eastern Europe 1991–2011. *East European Politics* 29(2), 109–134. <https://doi.org/10.1080/21599165.2012.748662>
- Suhonen, P. (2006). *Mielipidetutkimukset ja yhteiskunta*. Tampere: Tampere University Press.
- Sänkiahho, R. (1983). *Kun kansa valitsi Koiviston*. Tampere: Lehtimiehet.
- Tavits, M. (2009). *Presidents with Prime Ministers: Do Direct Elections Matter?* Oxford: Oxford University Press.
- Tiihonen, S. (2013). Presidentti johtaa – suomalaisen valtiojohtamisen pitkä linja. Teoksessa Tiihonen, S., Pohls, M., Korppi-Tommola, J. & Kekkonen, J. (toim.) *Presidentti johtaa – suomalaisen valtiojohtamisen pitkä linja*. Helsinki: Siltala, 13–34.
- Turgeon M, Bélanger, E. & Nadeau, R. (2015). French popularity functions: Different measures, different determinants? *French Politics* 13(3), 266–286. <https://doi.org/10.1057/fp.2015.13>
- Turgeon, M. & Bélanger, E. (2017). Institutions and attribution of responsibility outside the electoral context: a look at French semi-presidentialism. *European Political Science Review* 9(2), 209–231. <https://doi.org/10.1017/s1755773915000351>

9

Yhteenveto

Pohdintaa Suomen presidentinvaaleista ja presidentti-instituutiosta

Maarika Kujanen & Tapio Raunio

Johdanto: vakaus vai muutos?

Vuoden 2024 presidentinvaaleja leimasivat ennen kaikkea muutokset ulkopoliittisessa turvallisuusympäristössä. Ehdolle asetui lista hyvin tunnettuja poliitikkoja, ja kärkikahinoihin ylsi erityisesti ulkopoliitiikan saralla kokeneita henkilöitä. Vaalikampanja näyttäytyi kuitenkin melko perinteisenä ja rauhallisena, ja varsinkin suosituimmat ehdokkaat varoivat tekemästä irtiottoja poliittisilla kannoillaan, mikä saattoi vaikeuttaa ehdokasvalintaa erityisesti toisella kierroksella. Toki Alexander Stubbin ja Pekka Haaviston poliittiset profiilit olivat keskenään erilaiset, mikä näkyi myös heitä äänestäneiden sosiodemografisissa ja ideologisissa eroissa, mutta enemmistövaalitapaan nojaava kaksivaiheinen presidentinvaali oli jälleen omiaan häivyttämään näitä eroja. Lisäksi ottaen huomioon Sauli Niinistön korkean suosion erityisesti hänen kautensa lopussa sekä suomalaisten mielipiteet presidentin valtaoikeuksista, eivät ehdokkaat juurikaan haastaneet väistyvän presidentin linjaa tai ehdottaneet merkittäviä muutoksia presidentin rooliin Suomen politiikassa. Vaalin toisella kierroksella ääniero Stubbin ja toiseksi sijoittuneen Haaviston välillä olikin historiallisen pieni – vain 3,2 prosenttiyksikköä – mikä itsessään osoittaa, että tilan-

ne vaalituloksen osalta oli loppuun asti auki. Tämä puolestaan herättää kysymyksen, *mikä lopulta ratkaisi vaalit Stubbin eduksi?*

Tämä teos on analysoinut vuoden 2024 vaaleja ehdokasvalinnan, vaalikampanjan ja median näkökulmasta. Lisäksi teos on tarjonnut uutta ja aikaisempaa moniulotteisempaa tutkimustietoa Suomen presidentti-instituutioon kohdistuvasta yleisestä mielipiteestä. Tässä kirjan päätösluvussa vedämme yhteen analyysien päätulokset ja pohdimme laajemmin, mitä tutkijoiden tekemät havainnot kertovat Suomen presidentinvaaleista ja presidentti-instituutiosta. Siinä missä *muutos* kuvaa hyvin presidentinvaalin poliittista kontekstia, suomalaiset pääosin toivovat presidentti-instituutiolta *vakautta* niin muodollisten valtaoikeuksien kuin presidentin toimintatyylinkin osalta. Ehdokasvalinnassa puolestaan korostuivat ehdokkaiden ulkopoliittinen kokemus, poliittinen tausta sekä heidän edustamansa arvot.

Avaintekijät vuoden 2024 presidentinvaaleissa

Presidentinvaaleissa puolueet jäivät usein taka-alalle ja kampanjoissa korostuvat enemmän ehdokkaiden henkilökohtaiset ominaisuudet ja näkemykset. Suomessa minkään puolueen kannatus ei ole niin suurta, että joku ehdokas tulisi pelkästään sen turvin valituksi, vaan suurimpienkin puolueiden ehdokkaiden tulee pyrkiä tavoittamaan kannattajia laajasti yli puoluerajojen ja siten ikään kuin moninkertaisesti taustapuolueensa kannatus. Vuoden 2024 presidentinvaaleissa sekä Stubb että Haavisto onnistuivat tässä tehtävässä.

Vaalin henkilökeskeisestä luonteesta huolimatta puoluevalinta ei ollut kuitenkaan merkityksetön näissäkään vaaleissa, kuten Aino Tiihonen, Sami Borg ja Veikko Isotalo luvussa 2 osoittivat. Esimerkiksi ensimmäisellä kierroksella äänestäjät valitsivat useimmissa tapauksissa sen puolueen ehdokkaan, jota muutenkin äänestäisivät. Tämä näkyi erityisesti kokoomuksen, perussuomalaisten ja keskustan kannattajien kohdalla. Toisaalta monen puolueen, kuten esimerkiksi SDP:n, vasemmistoliiton ja kristillisdemokraattien kannattajien keskuudessa äänet hajaantuivat selkeämmin kahdelle tai useammalle ehdokkaalle. Näistä puolueista SDP:n ehdokas Jutta Urpilainen ei muista poiketen kuitenkaan onnistunut juurikaan mobilisoimaan omiaan puolueensa kannattajia, ja äänet valuivat erityisesti Haavistolle. Sama havainto ilmeni myös vaalikampanjan aikana julkaistuissa kannatusmittauksissa, joita tarkastellut tutkimus havaitsi, että SDP:n kannattajat olivat kaikista puolueista vähiten puolueuskollisia pohtiessaan ehdokastaan tulevissa vaaleissa (Pajunen ym. 2024).

SDP:n lisäksi myös vasemmistoliiton äänestäjiä kerääntyi Haaviston taakse ensimmäisellä kierroksella, mihin osasyynä nähtiin taktinen äänestäminen. Sen sijaan keskustaoikeistolaisten äänestäjien keskuudessa taktikointi oli vähäisempää, kuten Josefina Sipinen, Lisbeth Laine ja Elina Kestilä-Kekkonen luvussa 4 osoittivat. Monelle vasemmistolaisemmalle äänestäjälle Haavisto oli toki jo valmiiksi mieluisa ehdokas ja vihreät luonteva puolue kyseisten puolueiden kannattajien harkintajoukoissa. Haaviston taktinen äänestäminen liittyi tässä tapauksessa myös yleiseen

kilpailutilanteeseen kannatusmittauksissa, joissa erityisesti Jussi Halla-aho nousi merkittävästi kampanjan loppuvaiheessa.

Kuten Sipilinen, Laine ja Kestilä-Kekkonen toteavat luvussaan, presidentinvaalin kaksivaiheinen enemmistövaalitapa mahdollistaa taktisen äänestämisen eri tavalla kuin muissa vaaleissa. Palaten presidentinvaalin henkilökeskeiseen luonteeseen, puoluekannan hylkääminen voi olla helpompaa, kun puolueella on vaaleissa selkeästi pienempi merkitys. Taktinen äänestäminen olisi kuitenkin huomattavasti hankalampaa ilman julkisia kannatusmittauksia, sillä ne antavat ajantasaista tietoa vaalin kilpailutilanteesta. Näin ollen on mahdollista, että ilman gallupeja ja niiden ympärillä käytyä keskustelua taktisesta äänestämisestä Haaviston kannatus olisi saattanut jäädä hieman matalammaksi.

Toisella kierroksella Haavisto onnistui keräämään suurimman osan Li Anderssonin ja Urpilaisen äänistä, kun taas suurin osa Halla-ahon, Mika Aaltolan, Sari Essayahin ja Olli Rehnin äänistä siirtyi Stubbille. Tältä osin kokoomuksen Stubbin ja vihreiden Haaviston kannattajajoukot erosivat toisistaan melko ennakoitavalla tavalla Stubbin äänestäjien ollessa Haavistoa hieman oikeistolaisempia ja konservatiivisempia. Lisäksi Stubb oli selkeästi suosittu ehdokas miesten, iältään vanhempien ja yrittäjätaustaisten keskuudessa, kun taas Haavisto keräsi naisten, nuorten ja erityisesti yliopistokoulutettujen äänet. Yleisesti tulokset osoittavat, että kahdesta arvoliberaalista ehdokkaasta Stubb onnistui keräämään suuremman osan niin sanotuista vapaista äänistä konservatiivisempien äänestäjien keskuudessa, mikä vaikutti positiivisesti hänen tulokseensa.

Samalla on kuitenkin selvää, että osaa äänestäjistä kumpikaan ehdokas ei puhutellut, mikä näkyi erityisesti Halla-ahon kannattajissa. Ensimmäisellä kierroksella Halla-ahoa äänestäneistä jopa kolmasosa jätti toisella kierroksella kokonaan äänestämättä. Tiuhonen, Borg ja Isotalo arvioivat luvussaan, että valinta kahden arvoliberaalin ehdokkaan välillä oli monelle perussuomalaiselle liian haastavaa. Toisaalta vaikka Stubb olikin monelle konservatiivisemmalle äänestäjälle Haavistoa mieluisampi vaihtoehto, perussuomalaisten kohdalla Stubbin osalta saattoi häiritä myös hänen EU-myönteisyytensä.

Vaalin henkilökeskeisestä luonteesta huolimatta ehdokkaiden henkilökohtaisilla ominaisuuksilla tai persoonallisuuspiirteillä oli kuitenkin hyvin pieni vaikutus ehdokasvalinnan kannalta, tai ainakaan se ei ratkaissut vaalia Stubbin hyväksi, kuten Jaakko Hillo, Mikko Mattila ja Åsa von Schoultz luvussa 3 osoittivat. Tätä päätelmää tukee erityisesti se, että Haavistoa pidettiin monella mittarilla miellyttävämpänä ehdokkaana kuin Stubbia. Persoonan sijaan perinteisemmät poliittiset tekijät korostuivat enemmän ehdokasvalinnassa. Presidentinvaalin henkilökeskeisyys ei siis tässä suhteessa viittaa niinkään ehdokkaiden henkilökohtaisten ominaisuuksien ylikorostumiseen ehdokasvalinnassa, vaan pikemminkin heidän edustamiinsa ideologioihin ja arvoihin sekä muihin kykyihin. Näiden tekijöiden osalta äänestäjien saattoikin olla hankalaa tehdä eroa Stubbin ja Haaviston välille – olivathan molemmat entisiä ulkoministereitä, eivät tuoneet esiin merkittävästi eriäviä kantoja presi-

dentin roolista ulkopolitiikan johdossa tai maamme ulkopolitiikan linjasta ja sijoituivat arvokartoilla suhteellisen lähelle keskipistettä, kuten heidän äänestäjänsäkin.

On kuitenkin syytä huomata, että ehdokkaiden sijoittuminen arvokartoilla kumpuaa heidän omista vaalikonevastauksistaan (luku 2), ja esimerkiksi Haaviston osalta media uutisoikin, että hänen vastauksensa arvokysymyksissä olivat oikeistolaisempia kuin edellisissä eduskuntavaaleissa (HS 16.11.2023). Vastaavanlainen pyrkimys tavoittaa laajempi äänestäjäjoukko oli Haaviston laajasti mediahuomiota saanut tokaisu ”en ole yhtään punainen” (Ilta-Sanomat 24.8.2023). Mutta kuten ehdokkaiden kannattajajoukkojen sijoittumisista kävi ylempänä ilmi, Haaviston taktiikka ei näyttänyt vakuuttaneen tarpeeksi suurta osaa keskustaoikeistolaisista äänestäjistä. Toisaalta se ei karkottanut vasemmistolaisiakaan äänestäjiä, kun gallupien johdossa oli kokoomuksen ehdokas.

Haavisto pyrki erottautumaan Aaltolan ja Rehnin tapaan puolueestaan myös valitsijayhdistysehdokkuudellaan. Tämän tuoma hyöty ei todennäköisesti kuitenkaan ollut kovinkaan suuri, kun huomioidaan Haaviston äänestäjien sijoittuminen sosiokulttuurisella GAL-TAN ja vasemmisto-oikeisto-ulottuvuuksilla sekä se, ettei valitsijayhdistysteema vaikuttanut olleen merkittävä puheenaihe mediassa enää kampanjan alun jälkeen. Kun tarkastellaan puolueuskollisuuden kehittymistä kunkin ehdokkaan kohdalla eri mielipidemittauksissa, hieman nurinkurisesti kaikista ehdokkaista juuri Haavisto onnistui säilyttämään parhaiten oman puolueensa kannattajakunnan tuen läpi kampanja-ajan (Pajunen ym. 2024).

Hillo, Mattila ja von Schoultz nostivat kuitenkin luvussa 3 esiin kiinnostavan havainnon ehdokkaan puolison merkityksestä äänestäjille, joka muodostui Haaviston kohdalla monelle selkeäksi syyksi olla äänestämättä häntä. Tämän osalta Haavisto erottui selvästi muista ehdokkaista, ja tutkimustulos liitettiin ennen kaikkea kielteisiin asenteisiin seksuaalivähemmistöjä kohtaan. Suomalaisten asenteet Haaviston homoseksuaalisuuden osalta herättivätkin laajaa keskustelua ensimmäisen vaalipäivän jälkeen. Kriittinen seikka olikin Haaviston homoseksuaalisuutta koskevan julkisen keskustelun ajoittuminen ensimmäisen ja toisen kierroksen välille, vieden osittain tilaa muilta teemoilta ja kenties vaikuttaen negatiivisesti Haavistoon suhtautumiseen ja siten hänen vaalitulokseensa (katso myös luku 5).

Edellinen esimerkki kuvaa hyvin mediauutisoinnin potentiaalisesti merkittävää vaikutusta vaalituloksen kannalta. Presidentinvaaleissa on rajallinen määrä ehdokkaita ja esimerkiksi vaalikoneet ja vaalititit takaavat, että kaikki ehdokkaat saavat näkyvyyttä. Kuitenkin mediassa huomio kiinnittyy usein kärkiehdokkaisiin muun muassa sen vuoksi, että jo ensimmäisellä kierroksella spekuloidaan sitä, ketkä pääsevät toiselle kierrokselle. Risto Niemikari problematisoi tätä ilmiötä luvussaan ja osoittaa, että gallupuutisoinnissa on huomattavaa viihteellisyyttä, mikä osaltaan vaikuttaa vaalin kulkuun. Vastaavasti esimerkiksi vuoden 2018 presidentinvaaleissa havaittiin, että istuva presidentti ja gallupeissa korkeinta suosiota nauttinut Niinistö sai vaaleissa myös eniten mediahuomiota (Borg & Koljonen 2020).

Toinen tärkeä näkökulma on se, *mistä* vaaleissa keskustellaan, ja tähänkin vaalitenteillä ja vaalikoneilla on olennainen vaikutus. Kuten luvun 5 tulokset osoittivat,

sisäpoliittisilla teemoilla oli vuoden 2024 presidentinvaaleissa suhteettoman suuri rooli vaalikoneissa ja niiden arvioitiin korostuneen myös vaalitenteissä, räikeimpänä esimerkkinä Ylen suuri vaalikeskustelu juuri ennen ensimmäistä vaalipäivää. Gallupeja johtaneet Stubb ja Haavisto tosin pyrkivät pysymään vaalitenteissä ulkopolitiikan kysymyksissä. Samalla heikommissa asemissa olleet ehdokkaat saivat ottaa vapaammin kantaa asioihin, jotka eivät kuulu presidentin toimivaltaan, hakien mahdollisesti vaalikeskusteluista yleispoliittista hyötyä puolueilleen. Voimme siis perustellusti todeta, että medialla on iso rooli vaaleissa ja tutkijoiden tulisi kiinnittää tähän jatkossa enemmän huomiota.

Toki kampanjan onnistumiseen äänestäjien tavoittamisen näkökulmasta vaikuttavat useat seikat, kuten edellä mainittu medianäkyvyys, ehdokkaiden kampanjabudjetin suuruus ja teemapainotukset sekä vaaleihin liittyvä julkinen keskustelu ja mielipidemittaukset. Toisaalta nämä tekijät saattavat myös kompensoida toisiaan, kuten nähtiin esimerkiksi Aaltolan kohdalla, sillä hänellä oli ikään kuin ”altavastajan” asemassa puolueiden ulkopuolelta tulevana ehdokkaana verrattain pieni kampanjabudjetti, mutta hänen kampanjansa sai silti suurta mediahuomiota. Tässä teoksessa ehdokkaiden kampanjoita tarkasteltiin johdantoluvussa melko kevyesti mediassa esille nousseiden merkittävimpien käänteiden kautta. Lisäksi luvussa 6 Pekka Isotalus ja Esko Nieminen analysoivat ehdokkaiden kampanjoita sosiaalisen median näkökulmasta. Luvun tulosten perusteella ehdokkaat hyödynsivät sosiaalista mediaa laajasti kampanjoissaan, tuoden uusia ulottuvuuksia verrattuna aiempiin presidentinvaaleihin, mutta vaalin tuloksen kannalta sosiaalisen median vaikutus jäi varsin vähäiseksi.

Yhtenä merkittävänä sosiaalisen median alustana Isotalus ja Nieminen nostivat esiin luvussaan Tiktokin, joka oli ensimmäistä kertaa presidentinvaaleissa laajasti käytössä. Vaikka analyysistä ei ilmennyt huolestuttavia piirteitä Tiktokin vaikutuksesta vaalin tulokseen, on hyvä ymmärtää ilmiön laajempi merkitys vaalivaikuttamisen näkökulmasta. Esimerkiksi Romaniassa maan perustuslakituomioistuin kumosi historiallisesti presidentinvaalien ensimmäisen kierroksen tuloksen vuoden 2024 lopussa. Ratkaisun taustalla oli epäily Venäjän sekaantumisesta vaaleihin. Muun muassa Tiktokilla oli tässä merkittävä osuus, kun ennestään tuntematon laitaoikeistolainen ehdokas Călin Georgescu sai yhtäkkiä valtavasti huomiota Tiktokissa trollitilien kautta ja lopulta voitti vaalien ensimmäisen kierroksen (Yle 4.5.2025). Uusintavaaleissa toukokuussa 2025 liberaalimpi ja EU-myönteisempi ehdokas, Bukarestin pormestari Nicușor Dan voitti vaalit laitaoikeiston ehdokkaan AUR-puolueen johtajan George Simionin sijoituessa toiseksi (Yle 18.5.2025). Tiktok vaikutti edelleen saaneen kampanjassa merkittävät mittasuhteet, mutta sitä pyrittiin tällä kertaa meroimaan enemmän. Sosiaalisen median masinoidun kampanjan lisäksi Romanian presidentinvaaleissa oli muitakin vaikuttamispyrkimyksiä, kuten kyberhyökkäyksiä – ilmiö, jota on nähty laajemminkin vaaleissa (katso esimerkiksi Ohlin & Hollis 2021), mutta joka ei aiemmin konkretisoitunut vaalituloksen mitätöimiseen Euroopan unionissa (Yle 4.5.2025).

Kattavamman ja yksityiskohtaisemman kuvan ehdokkaiden kampanjoiden eroista ja niiden vaikutuksista ehdokkaiden kannatukseen voisi saada tarkastelemalla esimerkiksi kampanjaretoriikkaa, kampanjavarojen käyttöä eri kohteisiin tai kampanjoiden maantieteellistä painopistettä verrattuna kunkin ehdokkaan alueelliseen kannatukseen. Presidentinvaali on mediaspektaakkeli, ja tutkijoille hyödyllistä julkista materiaalia on paljon saatavilla.

Kirjan lukujen tulosten valossa olisi harhaanjohtavaa esittää, että jokin yksittäinen tekijä olisi ratkaissut vuoden 2024 presidentinvaalit. Yhteenvetona voimme kuitenkin todeta, että taktinen äänestäminen hyödytti ensimmäisellä kierroksella erityisesti Haavistoa vasemmistolaisempien äänestäjien ryhmittäessä hänen taakseen. Toisella kierroksella Stubbin hyödyksi osoittautui yhtäältä useammalta keskustaoikeistolaiselta puolueelta siirtyneet konservatiivisempien äänestäjien äänet ja toisaalta ykkössija gallupeissa ja sen myötä hänen voittonsa korostunut ennakointi samalla, kun julkinen keskustelu pyöri Haaviston puolison/seksuaalisen suuntautumisen ympärillä – seikka, joka oli osalle äänestäjistä syy jättää äänestämättä Haavistoa. Muun muassa nämä tekijät edesauttoivat tilanteen ratkeamista Stubbin eduksi.

Presidentti-instituution tulevaisuus

Tätä kirjoitettaessa Alexander Stubb on toiminut presidenttinä reilun vuoden. Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa, Gazan sota sekä Donald Trumpin valinta Yhdysvaltojen presidentiksi ovat tänä aikana aiheuttaneet turbulenssia kansainvälisessä politiikassa. Trumpin linjaukset ja puheet ovat herättäneet vakavaa keskustelua Yhdysvaltojen sitoutumisesta puolustusliitto Natoon ja laajemmin transatlanttisen yhteistyön tulevaisuudesta. Samalla nämä kehityspolut linkittyvät pohdintoihin Suomen presidentti-instituutiosta.

Stubb on ottanut aktiivisen roolin ulko- ja turvallisuuspolitiikassa. Presidentti on tavannut valtioiden johtajia niin ulkomailla kuin Suomessa ja on antanut runsaasti haastatteluja kotimaan ja ulkomaiden medioille. Tutkijoiden ja toimittajien on hankalaa arvioida, paljonko valtaa Stubbilla tosiasiallisesti on ulkopoliittisten kantojen muotoilussa, mutta hän on jatkanut edeltäjänsä Sauli Niinistön linjoilla ja puolustanut reviiiriään ulkopoliitiikan johtajana. Stubb on yhtäältä alleviivannut perustuslain 93 §:n 1 momentin mukaista yhteisjohtajuutta ("tasavallan presidentti johtaa Suomen ulkopoliitiikkaa yhteistoiminnassa valtioneuvoston kanssa"), mutta toisaalta hän on Niinistön tapaan edustanut Suomea erilaisissa eurooppalaisissa sekä pohjoismaisissa kokouksissa. Perustuslaki rajaa EU-asiat hallituksen tontille, jolloin pääministeri edustaa Suomea Eurooppa-neuvostossa ja muut ministerit unionin neuvostossa, mutta muutoin perustuslaki ei tarjoa selkeää vastausta kysymykseen siitä, kenen pitäisi edustaa maamme ulkosuhteissa.

Niinistö ilmoitti kautensa lopulla edustavansa Suomea Naton huippukokouksissa. Näin myös tapahtui. Stubb on jatkanut samalla linjalla ja on lisäksi edustanut Suomea erilaisilla kokoonpanoilla järjestetyissä eurooppalaisten valtioiden turval-

lisuuspoliittisissa kokouksissa. Usein nämä tapaamiset on kutsuttu koolle erittäin lyhyellä varoitusajalla ja usein niissä on ollut läsnä myös EU:n edustaja, komission puheenjohtaja tai unionin ”ulkoministeri” eli virallisemmin unionin ulkoasioiden ja turvallisuuspolitiikan korkea edustaja. Tällöin jää epäselväksi, missä määrin presidentti ja hallitus ovat ehtineet koordinoida kantojaan ennen kokouksia. Hallituksen ja presidentin yhteistoiminta nojaa vakiintuneisiin käytäntöihin (Raunio & Sedelius 2020), mutta ainakaan yhteistoiminnan ytimessä oleva hallituksen ulko- ja turvallisuuspoliittisen ministerivaliokunnan ja presidentin yhteiskokous TP-UTVA ei ehdi kokoontua riittävän usein kantojen yhteensovittamiseksi. Median kautta välittyvät kuvat presidentistä pohjoismaiden pääministerien, Trumpin tai Ukrainan presidentti Volodymyr Zelenskyin rinnalla voivat myös antaa harhaanjohtavan käsityksen Suomen politiikan valtarakenteista. Tuskin ainakaan kaikki ulkomaiset mediat tai eri valtioiden johtajat ovat tietoisia Suomen perustuslain muotoiluista ja presidentin toimivallan rajallisuudesta.

Suomessa olisikin syytä käydä keskustelua presidentin tehtäväkentästä ulko- ja turvallisuuspolitiikassa. Kysymys ei ole ainoastaan siitä, kuka edustaa Suomea Natossa ja muissa kokouksissa vaan laajemmin perustuslain määräämän yhteistoiminnan käytännöistä ja eduskunnan aseman turvaamisesta. 1980-luvun lopulta käynnistynyt ja vuonna 2000 voimaanastuneeseen perustuslakiin kulminoitunut perustuslakiuudistus riisui presidentin valtaa ja vahvisti niin hallituksen kuin eduskunnan asemaa. Taustalla vaikuttivat ennen kaikkea vallan keskittyminen presidentti Urho Kekkoselle sekä Suomen liittyminen Euroopan unioniin. EU-politiikkaa leimasi aina Lissabonin sopimukseen (2009) asti ns. ’kahden lautasen politiikka’, jossa sekä pääministeri että presidentti edustivat Suomea valtaosassa Eurooppa-neuvoston kokouksia. Lissabonin sopimuksen myötä Eurooppa-neuvostossa on ollut vain yksi edustaja kustakin jäsenmaasta ja Suomea huippukokouksissa edustaa pääministeri perustuslain 66 §:n mukaisesti: ”Pääministeri edustaa Suomea Eurooppa-neuvostossa. Pääministeri edustaa Suomea myös muussa valtion ylimmän johdon osallistumista vaativassa Euroopan unionin toiminnassa, jollei valtioneuvosto poikkeuksellisesti toisin päättä.” Ulkopoliitiikassa puolestaan haluttiin varmistaa eduskunnan harjoittama parlamentaarinen valvonta, ja tämän katsottiin toteutuvan ulkosuhteiden yhteisjohtajuuden myötä. Perustuslakiuudistus nojasi laajapohjaiseen valmisteluun ja eduskuntapuolueiden laajaan tukeen.

Presidentit ovat selvästikin kipuilleet rajallisen tonttinsa kanssa. Tarja Halonen, Niinistö ja nyt Stubb ovat puolustaneet presidentin asemaa ulkopoliitiikan johdossa ja pyrkineet maksimoimaan oman liikkumatilansa ulkopoliitiikassa. Sisäpolitiikkaan presidentit eivät ole juurikaan puuttuneet, eivät ainakaan julkisesti. Toki esimerkiksi Niinistö kommentoi jonkin verran talouspolitiikkaa, mutta pääsääntöisesti presidentit ovat kunnioittaneet hallituksen, eduskunnan ja presidentin toimivaltuuksien rajoja (Kujanen ym. 2024, 2025). Suomi on 1990-luvun alusta lähtien ollut ulkopoliitiikan yhteisjohtajuus pois lukien parlamentaarinen järjestelmä, jossa pääministerin luotsaama hallitus on johtanut maata eduskunnan luottamuksen turvin.

2020-luvun muuttunut turvallisuusympäristö on kuitenkin johtanut ulko- ja turvallisuuspolitiikan korostumiseen politiikan esityslistalla. Samalla presidentin asema on tullut näkyvämmäksi. Niinistö oli – yhdessä hallituksen ja eduskunnan kanssa – keskeisessä roolissa Suomen jätettyä Nato-jäsenyyshakemuksensa toukokuussa 2022 kolmen kuukauden kuluttua Venäjän hyökkäyssodan alkamisesta (Koskimaa & Raunio 2025). Niinistö siis ilmoitti jo tuolloin Naton huippukokousten kuuluvan presidentin tehtäviin. Niinistön viimeistä kahta vuotta presidenttinä leimasivatkin runsaslukuiset valtiovierailut ja aikaisempaa aktiivisempi julkinen profiili. Kuten teoksen johdantoluvussa kuvasimme, eivät vuoden 2024 presidentinvaalien ehdokkaat käytännössä lainkaan kritisoineet Niinistön toimia. Pikemminkin ehdokkaat kiittelivät väistyvän presidentin johtajuutta ja ainakin osa heistä vakuutteli jatkavansa Niinistön viitoittamalla tiellä.

Stubb on henkilönä erityyppinen kuin edeltäjänsä – Niinistön usein kryptisiksi luonnehditut ulostulot ovat vaihtuneet Stubbin selkeämpiin, 'kolmen pointin' tiivistyksiin. Stubb on kielitaitoinen, kokenut ja varma esiintyjä, joka on useasti ilmaissut harrastuneisuutensa kansainvälistä politiikkaa kohtaan. Eikä pidä unohtaa Stubbin taustaa EU-tutkijana: hän valmistui tohtoriksi London School of Economics and Political Science -yliopistosta vuonna 1999 väitöskirjalla, joka käsitteli eritahtisuutta Euroopan integraatiossa (Stubb 2002). Ennen presidenttiyttäään niin virkamiehenä kuin poliitikkona kansallisissa ja EU-tason tehtävissä Stubb pitkälti erikoistui Eurooppa-politiikkaan. Stubb on kuvannut itseään EU-nörtiksi, esimerkiksi keväällä 2014 kun häneltä tiedusteltiin kiinnostusta EU-komissaarin tehtävään (Yle 8.10.2013): "On ilman muuta selvä, että kun katsoo meikäläisen kaltaista henkilöä, niin minähän olen EU-nörtti. Komission tehtävä on pikkupojan unelma." Loppuvuodesta 2018 Stubb puolestaan tavoitteli Euroopan kansanpuolueen (EPP) kärkiehdokkuutta – ja sitä kautta komission puheenjohtajuutta – seuraavan vuoden Euroopan parlamentin vaaleissa, mutta hävisi ratkaisevan äänestyksen Manfred Weberille Helsingissä järjestetyssä EPP:n puoluekokouksessa.¹ Presidentinvaaleissa Stubb kuitenkin otti selkeästi etäisyyttä EU-teemoihin.

Venäjän hyökkäyssodan ja Trumpin hallinnon linjausten myötä Euroopassa on alettu vaatia kovempaa panostusta niin kansalliseen kuin eurooppalaiseen turvallisuuteen. EU:n toimintakyvyn vahvistaminen on yhtäältä näiden suunnitelmien keskiössä, mutta toisaalta unionin ulko- ja turvallisuuspolitiikka on ollut toistaiseksi varsin jäsenvaltio vetoista. Mikäli EU:n rooli maanosamme turvallisuudessa voimistuu, tarkoittaa se Suomessa hallituksen aseman vankistumista. Yhtälöä mo-

¹ Vuoden 2014 Euroopan parlamentin vaaleissa sovellettiin ensimmäistä kertaa varsinaista kärkiehdokasmenettelyä, jossa Euroopan tasolla toimivat europuolueet asettavat ehdokkaitaan komission puheenjohtajaksi. Suurimman puolueryhmän EPP:n kärkiehdokas Jean-Claude Juncker valittiinkin komission puheenjohtajaksi. Vuoden 2019 vaaleissa europuolueet asettivat jälleen kärkiehdokkaat, mutta Eurooppa-neuvosto kuitenkin ohitti kärkiehdokkaat ja valitsi komission johtoon Ursula von der Leyenin. EPP voitti jälleen vaalit, mutta puolueen kärkiehdokas Weber ei saanut riittävästi tukea muilta europuolueilta ja lisäksi erityisesti Ranskan presidentti Emmanuel Macron vastusti hänen ehdokkuuttaan. Täten on hankalaa sanoa olisiko Stubb valittu komission puheenjohtajaksi, vaikka hän olisi ollut EPP:n kärkiehdokas.

nimutkaistaa se, että yhteistyössä ovat eri tavoin mukana myös EU:n ulkopuoliset maat kuten Iso-Britannia ja Norja. Tällöin presidentti voi oikeuttaa osallistumistaan kokouksiin vetoamalla siihen, että kyse on valtioiden välisistä monenkeskisistä tai kahdenkeskisistä neuvotteluista. Joka tapauksessa olisi suotavaa, että parlamentaarisen valmistelun pohjalta sovittaisiin tarkemmin siitä, miten asiat Suomessa valmistellaan ja koordinoidaan ja kuka Suomea eri kansainvälisissä kokouksissa edustaa. Parlamentaarisen tilivelvollisuuden näkökulmasta asia on yksinkertainen: mitä enemmän presidentti toimii yksin, sitä heikompi on eduskunnan asema.

Suomessa presidenteiksi on valittu kokeneita, pitkään politiikassa tai valtionhallinnossa palvelleita henkilöitä. Martti Ahtisaari, Halonen, Niinistö ja Stubb ovat kaikki tunnistaneeet valtaoikeuksiensa rajat ja valtaosin niitä myös noudattaneet. Presidentiksi voidaan kuitenkin jatkossa valita henkilöitä, jotka eivät sitoudu perustuslain kirjauksiin ja toimivat vastoin totuttuja normeja esimerkiksi haastamalla hallitusta sisäpolitiikassa tai esittämällä ulkopoliitiikassa 'virallisesta linjasta' poikkeavia kannanottoja. Toimivaltakiistoissa tai linjaerimielisyyksissä presidentti voisi aina koettaa hyödyntää korkeaa kansansuosiotaan.² Kuten kirjan luvussa kahdeksan Maarika Kujanen osoitti, nauttivat Suomen presidentit kansainvälisessä vertailussa poikkeuksellisen suurta kansansuosiota (Kujanen 2025). Luvussa seitsemän puolestaan Vesa Koskimaa, Kujanen ja Tapio Raunio osoittivat, että kansalaisten enemmistö on joko tyytyväinen presidentin nykyisiin valtaoikeuksiin tai kannattaa presidentin toimivallan laajentamista, mutta samalla suomalaiset korostavat presidentin asemaa kansaa yhdistävänä toimijana.

Vertailevat tutkimukset osoittavat, että varsinkin Keski- ja Itä-Euroopan puolipresidentiaalisissa järjestelmissä presidentit ovat pyrkineet hyötymään hallituksen epäsuosiosta tai yhteiskunnallisesta turbulenssista – ja usein presidentit ovat myös saaneet tahtonsa läpi tai onnistuneet ainakin väliaikaisesti laajentamaan reviiriään (ks. esimerkiksi Protsyk 2006; Hloušek 2013; Sedelius & Mashtaler 2013; Raunio & Sedelius 2020; Yan 2021; Raunio & Sedelius 2025). Entisen Itä-Euroopan maita yhdistää alhainen luottamus politiikkaan ja varsinkin puolueisiin, joka on myötävaikuttanut presidenttien liikkumatilaan. Toisaalta vakiintuneemmissa ns. Länsi-Euroopan puolipresidentiaalisissa maissa kuten Portugalissa, Itävallassa ja Irlannissa presidentit ovat valtaosin sopeutuneet rooleihinsa (ks. Grimaldi 2023). Suomessa on täten yhtäältä tilausta jonkin verran vahvemmalle presidentti-instituutiolle, mutta toisaalta presidentin odotetaan varjelevan kansakunnan yhtenäisyyttä. Mutta paljon riippuu myös tilannetekijöistä. Kuten Paloheimo (2017, 191) osuvasti tiivistää: ”Valtatyhjiö täyttyy aina: mitä heikompi hallitus on vallassa, sitä enemmän tosiasiallista valtaa tasavallan presidentti voi saada. Mitä yhdenmukaisempi on tasavallan

² Vuonna 2012 perustuslakiin kirjattiin päätössäännöt presidentin ja hallituksen mahdollisten ristiriitojen varalta (58 §): eduskunnan kanta ratkaisee tilanteissa, joissa presidentti ja hallitus eivät saa muodostettua yhteistä linjausta. Menettelyä tosin sovelletaan ulkopoliitiikassa pääasiassa vain tiettyihin määrämuotoista päätöksentekoa edellyttäviin kysymyksiin, kuten valtiosopimusten tai muiden kansainvälisten velvoitteiden hyväksymiseen (Hovila 2014).

presidentin ja hallituksen poliittinen maailmankuva, sitä enemmän puhevaltaa tasavallan presidentti parlamentaarisessa järjestelmässäänkin voi saada.”

Istuvien presidenttien lausuntoja tai toimia ei juurikaan ole haastettu mediassa tai poliitikkojen taholta. Pääministeri kantaa kokonaisvastuun maan politiikasta ja hallitus joutuu täten puolustamaan toimiaan oppositiopuolueille ja kansalaisille. Presidentin kädet eivät liikaannu hankalissa ja mielipiteitä jakavissa kysymyksissä kuten sosiaali- ja terveystalouden uudistaminen, työllisyys, maahanmuutto tai valtion velkaantuminen. Presidentin toimivalta rajautuu nimenomaan ulkopoliitiikkaan, jossa on vallinnut läpi vuosikymmenten vahva konsensuksen kulttuuri. Presidentin kannanottojen kyseenalaistaminen vaatii täten huomattavaa rohkeutta niin toimittajilta kuin poliitikoilta. Kuten kirjan johdantoluvussa tuotiin esiin, oli presidentinvaalien kampanjointi varovaista eikä varsinaisia ulkopoliittisia irtiottoja juuri nähty. Demokratiaan kuuluvan julkisen harkinnan näkökulmasta olisi kuitenkin suotavaa, että ulko- ja turvallisuuspolitiikasta käydään avointa ja kriittistä keskustelua – niin vaaleissa, eduskunnan täysistunnoissa kuin mediassa. Stubb puhui jo kampanjassaan ”arvopohjaisesta realismista”, josta on muotoutunut Suomen uusi ulkopoliittinen linja (Valtioneuvosto 2024). Arvopohjaista realismia on kuitenkin myös arvosteltu sen epäselvyydestä: kriittiset äänet ovat kyselleet onko arvoilla enää mitään väliä (HS 5.9.2024).

Presidentin ja hallituksen väleihin vaikuttavat niin henkilökemiat kuin puoluepoliittiset voimasuhteet. Samasta puolueesta tulevat henkilöt – presidenttiään luopuu virallisesti puolueensa jäsenyydestä ennen toimeensa astumistaan – eivät välttämättä ole samanmielisiä, mutta linjaerimielisyydet ovat todennäköisempiä, mikäli pääministeri ja presidentti edustavat eri puolueita. Tämä kansainvälisestä tutkimuskirjallisuudesta tuttu ilmiö (esim. Sedelius & Mashtaler 2013; Elgie 2018; Yan 2021) on ollut havaittavissa myös Suomessa vaikkei hallituksen ja presidentin välillä ole ollut mitään suurempaa julkista draamaa. Stubbien toimikauden alussa kokoomuksella on ollut ns. värisuora ulkopoliittikan johtopaikoilla (presidentti, pääministeri, ulkoministeri, puolustusministeri), mutta tilanne saattaa muuttua vuoden 2027 eduskuntavaalien jälkeen. Vaalisykliä eriaikaisuus näkyy myös siinä, että eduskuntavaaleissa käydään hyvin vähän ulkopoliittista keskustelua. Kun ulkopoliittikan peruslinjoista on sovittu laajapohjaiseen valmisteluun nojaavissa ulko- ja turvallisuuspoliittisissa selonteissa, on puolueilla korkea kynnys lähteä esittämään kampanjoissaan uusia ulkopoliittisia avauksia.

Presidentti-instituution tulevaisuus näyttää vakaalta. Presidenttien kansansuosio on korkeaa ja vain pieni vähemmistö kansalaisista haluaisi karsia presidentin valtaa. Yhteiskunnallisessa keskustelussa näkyy harvoin vaatimuksia presidentti-instituution lakkauttamisesta (Wiberg 2000, 2007) tai presidentin toimivallan kaventamisesta. Vaikka kansan keskuudessa on ainakin jonkin verran ’vahvan johtajan’ kaipausta, eivät puolueet tai muut keskeiset vaikuttajat ole myöskään kampanjoineet presidentin toimivallan lisäämisen puolesta. Presidentti saa runsaasti medianäkyvyyttä ja tämä voi johtaa virheellisiin käsityksiin vallanjaosta hallituksen, eduskunnan ja presidentin välillä. Kuten esimerkiksi Vuorelma (2024) on osoittanut,

lienee epärealistista olettaa hallituksen tai yksittäisten poliitikkojen muuttavan toimintatapojaan presidentin puheiden tai lausuntojen takia. Käsitys presidentistä arvojohtajana (ks. luku 7) onkin monella tapaa ongelmallinen: presidentti voi toki tuoda esiin omia arvojaan, mutta on epäselvää vaikuttavatko presidentin lausunnot kansalaisten poliittiseen ajatteluun. Puuttumalla sisäpolitiikkaan tai hallituksen muodostamiseen presidentti ajautuisi väistämättä kahnauksiin hallituksen ja eduskunnan kanssa – ja se voisi johtaa presidentin suosion laskuun suomalaisten kannattaessa presidenttiä, joka yhdistää kansakuntaa.

Seuraavat presidentinvaalit järjestetään alkuvuodesta 2030. Vuodesta 1994 alkaen – eli suorien vaalien aikakaudella – vaaliosallistumisen taso on ollut suunnilleen samaa tasoa kuin eduskuntavaaleissa. Presidentinvaaleissa puolueet ovat jääneet taustalle, vaikka ehdokkaat valtaosin ovatkin puolueidensa nimittämiä. Tämä ei tarkoita, etteikö ehdokkaiden puoluetustalla olisi väliä: äänestäjät usein valitsevat ensimmäisellä kierroksella oman puolueensa ehdokkaan ja toisella kierroksella läheisen puolueen ehdokkaan. Vaalin henkilökeskeisen luonteen takia ehdokkaan merkitys kuitenkin korostuu, eikä puolueella ole kaksivaiheisen enemmistövaalitalven takia yksinkertaisesti samanlaista merkitystä kuin muissa kansallisissa vaaleissa. Yksi tapa pyrkiä erottautumaan puolueista ja sitä kautta tavoittamaan laajempi äänestäjäjoukko on lähteä ehdolle valitsijayhdistyksen kautta, mitä hyödynnettiin myös vuoden 2024 presidentinvaaleissa. Valitsijayhdistysehdokkuuden todellinen hyöty ehdokaskohtaisten tulosten kannalta jäi kuitenkin epäselväksi. Vaalien kampanjointi ja vaalikeskustelut ovat keskittyneet ulkopoliitiikkaan, mutta jokaisessa vaalissa on liikuttu myös sisäpoliittisissa teemoissa ja laajemmin presidenttien arvoissa. Suomen liittyttyä Natoon presidentin toimenkuvaan on liitetty myös Suomen edustaminen Natossa, mikä vaikuttanee näihin keskusteluihin myös tulevaisuudessa. Nopeasti muuttuvassa ulkopoliittisessa ympäristössä presidentin roolia on kuitenkin tarkasteltava jatkossakin kriittisesti.

Lähteet

- Borg, S. & Koljonen, K. (2020). *Käyttöliittymä vaaleihin: Tutkimus vaalikoneista kansalaisten, ehdokkaiden ja journalismin näkökulmista*. Tampere: Tampere University Press.
<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-359-026-7>
- Elgie, R. (2018). *Political Leadership: A Pragmatic Institutional Approach*. London: Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1057/978-1-137-34622-3>
- Grimaldi, S. (2023). *The Informal Powers of Western European Presidents: A Way Out of Weakness*. Cham: Palgrave MacMillan. doi.org/10.1007/978-3-031-33330-9
- Hloušek, V. ym. (2013). *Presidents Above Parties? Presidents in Central and Eastern Europe. Their Formal Competencies and Informal Power*. Brno: Masaryk University.
- Hovila, M. (2014). Tasavallan presidentti ja yhteistyökäytäntö ulkopolitiikassa – vuoden 2012 toimivallan uudistus. *Lakimies* 112(3), 392–412.
- HS (5.9.2024). Stubbin linjalle kovaa kritiikkiä – ”Pahimmillaan raadolliset intressit varmistetaan”. Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000010670736.html>, luettu 22.3.2025.
- HS (16.11.2023). Haavisto vastasi vaalikoneen arvokysymyksiin nyt eri tavalla kuin vielä viime keväänä. Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000009993732.html>, luettu 3.5.2025.
- Ilta-Sanomat (24.8.2023). Pekka Haavisto ei halua leimaantua punavihreiden ehdokkaaksi: ”En ole yhtään punainen”. Saatavissa: <https://www.is.fi/politiikka/art-2000009804781.html>, luettu 3.5.2025.
- Koskimaa, V. & Raunio, T. (2025). Effective and democratic policymaking during a major crisis: an in-depth analysis of Finland’s decision to apply for NATO membership after Russia attacked Ukraine. *Journal of European Public Policy* 32(4), 980–1003. doi.org/10.1080/13501763.2024.2324013
- Kujanen, M. (2025). *Performance, Person, or Institution? Explaining Presidential Popularity in Semi-Presidential Regimes*. Tampere University. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-3880-0>
- Kujanen, M., Koskimaa, V. & Raunio, T. (2024). President’s Constitutional Powers and Public Activism: A focused analysis of presidential speeches under Finland’s two presidencies. *Comparative European Politics* 22(5), 594–615. doi.org/10.1057/s41295-023-00375-z
- Kujanen, M., Koskimaa, V. & Raunio, T. (2025). Confrontational or ‘Statespersonlike’ Style? Examining Finnish and French presidents’ public speeches and messages, 2000–2020. *Political Studies Review* 23(1), 14–32. <https://doi.org/10.1177/14789299231188605>
- Ohlin, J. D., & Hollis, D. B. (2021). *Defending democracies: Combating foreign election interference in a digital age*. Oxford: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oso/9780197556979.001.0001>
- Pajunen, R., Teivaala, L., Ukkola, B., Hannuksela, V. & Kujanen, M. (2024). Hyppäsivätkö äänestäjät kärkehdokkaiden kelkkaan? Puolueuskollisuus presidentinvaalikampanjan 2024 aikana. *Politiikasta.fi*. Saatavissa: <https://politiikasta.fi/hyppasivatko-aanestajat-karkiehdokkaiden-kelkkaan-puolueuskollisuus-presidentinvaalikampanjan-2024-aikana/>, luettu 3.5.2025.

- Paloheimo, H. (2017). Presidentin ja hallituksen muuttuva vallanjako. Teoksessa Niemi, M. K., Raunio, T. & Ruostetsaari, I. (toim.) *Poliittinen valta Suomessa*. Tampere: Vastapaino, 160–192.
- Protsyk, O. (2006). Intra-Executive Competition between President and Prime Minister: Patterns of Institutional Conflict and Cooperation under Semi-Presidentialism. *Political Studies* 54(2), 219–244. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9248.2006.00604.x>
- Raunio T. & Sedelius, T. (2020). *Semi-Presidential Policy-Making in Europe: Executive Coordination and Political Leadership*. Basingstoke: Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-16431-7>
- Raunio, T. & Sedelius, T. (2025). Presidential Activism: Causes, Patterns and Consequences. *Political Studies Review* 23(1), 4–13. <https://doi.org/10.1177/14789299241304605>
- Sedelius T. & Mashtaler, O. (2013). Two Decades of Semi-presidentialism: Issues of intra-executive conflict in Central and Eastern Europe 1991–2011. *East European Politics* 29(2), 109–134. <https://doi.org/10.1080/21599165.2012.748662>
- Stubb, A. (2002): *Negotiating Flexibility in the European Union: Amsterdam, Nice and Beyond*. London: Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1057/9781403907615>
- Valtioneuvosto (2024): *Ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko*. Helsinki: Valtioneuvoston julkaisuja 2024:33. Ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko - Valto
- Wiberg, M. (2000). Likvidoikaa presidentti! Teoksessa Isotalus, P. & Aarnio, E. (toim.) *Presidentti 2000: Mistä vaalit on tehty?* Jyväskylän yliopisto: SoPhi 52, 192–202. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-6493-1>
- Wiberg, M. (2007). Presidenttää paras: Likvidoikaa presidentti! Teoksessa Isotalus, P. & Borg, S. (toim.) *Presidentinvaalit 2006*. Helsinki: WSOY, 225–239.
- Yan, H.T. (2021). Prime Ministerial Autonomy and Intra-Executive Conflict under Semi-Presidentialism. *European Political Science Review* 13(3), 285–306. <https://doi.org/10.1017/S1755773921000072>
- Yle (9.10.2013). Alexander Stubb kiinnostunut komissaarin pestistä: Minähän olen EU-nörtti. Saatavissa: <https://yle.fi/a/3-6869829>, luettu 22.3.2025.
- Yle (4.5.2024). TikTok on isossa roolissa Romanian uusintavaaleissa – viimeksi vaalitulos mitätöitiin Venäjän masinoiman kampanjan takia. Saatavissa: <https://yle.fi/a/74-20158422>, luettu 4.5.2025.
- Yle (18.5.2025). EU-myönteinen Nicușor Dan on voittanut Romanian presidentinvaalit. Saatavissa: <https://yle.fi/a/74-20162554>, luettu 26.5.2025.

Kirjoittajatiedot

Sami Borg, dosentti, tutkimuspäällikkö, Kunnallissalan kehittämissäätiö
<https://orcid.org/0000-0002-1066-6039>

Jaakko Hillo, yleisen valtio-opin tutkijatohtori, Helsingin yliopisto
<https://orcid.org/0000-0002-8122-9207>

Veikko Isotalo, yleisen valtio-opin väitöskirjatutkija, Helsingin yliopisto
<https://orcid.org/0000-0002-4173-5914>

Pekka Isotalus, viestinnän professori, Tampereen yliopisto
<https://orcid.org/0000-0003-3782-1286>

Elina Kestilä-Kekkonen, valtio-opin professori, Tampereen yliopisto
<https://orcid.org/0000-0003-3645-4082>

Vesa Koskimaa, akatemiatutkija, Tampereen yliopisto
<https://orcid.org/0000-0002-9370-5100>

Maarika Kujanen, valtio-opin tutkijatohtori, Åbo Akademi
<https://orcid.org/0000-0001-8194-0325>

Lisbeth Laine, valtio-opin maisteriopiskelija, Tampereen yliopisto

Mikko Mattila, yleisen valtio-opin professori, Helsingin yliopisto
<https://orcid.org/0000-0002-2289-8486>

Risto Niemikari, valtio-opin väitöskirjatutkija, Tampereen yliopisto
<https://orcid.org/0000-0002-2603-3965>

Esko Nieminen, viestinnän väitöskirjatutkija, Tampereen yliopisto
<https://orcid.org/0000-0001-6481-3105>

Tapio Raunio, valtio-opin professori, Tampereen yliopisto

<https://orcid.org/0000-0003-0736-7182>

Åsa von Schoultz, yleisen valtio-opin professori, Helsingin yliopisto

<https://orcid.org/0000-0002-0708-3908>

Josefina Sipinen, valtio-opin yliopistonlehtori, Tampereen yliopisto

<https://orcid.org/0000-0003-4011-278X>

Aino Tiihonen, valtio-opin tutkijatohtori, Tampereen yliopisto

<https://orcid.org/0000-0002-6849-2940>

PRESIDENTINVAALITUTKIMUS 2024

OSA 1: POLIITTISET ARVOT JA ASENTEET

1. Kuinka kiinnostunut...

	Hyvin kiinnostunut	Jonkin verran kiinnostunut	Vain vähän kiinnostunut	En lainkaan kiinnostunut	En osaa sanoa
...olet politiikasta yleensä?	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
...olit juuri käydyistä presidentinvaaleista?	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5

2. Missä määrin luotat tai et luota seuraaviin tahoihin?
Arvioi kutakin tahoa asteikolla 0–10, jossa 0 tarkoittaa ”en luota ollenkaan” ja 10 tarkoittaa ”luotan täysin”.

	En luota ollenkaan										Luotan täysin									
Eduskunta	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9	☐ 10									
Suomen hallitus (valtionneuvosto)	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9	☐ 10									
Tasavallan presidentti	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9	☐ 10									
Pääministeri	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9	☐ 10									
Euroopan unioni (EU)	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9	☐ 10									
Poliittiset puolueet	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9	☐ 10									
Poliitikot	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9	☐ 10									

3. Voiko ihmisiin luottaa, vai onko niin, että ihmisten suhteen ei voi olla liian varovainen? Kerro mielipiteesi asteikolla 0–10, jossa 0 tarkoittaa, ettei ihmisten kanssa voi olla liian varovainen ja 10 sitä, että useimpiin ihmisiin voi luottaa.

Ihmisten kanssa ei voi olla liian varovainen											Useimpiin ihmisiin voi luottaa
☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9	☐ 10	

4. Poliitikassa puhutaan vasemmistosta ja oikeistosta. Käytämme samaa asteikkoa, jossa 0 tarkoittaa eniten vasemmalla ja 10 tarkoittaa eniten oikealla. Mihin kohtaan sijoittaisit itsesi tällä asteikolla?

Eniten vasemmalla											Eniten oikealla
☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9	☐ 10	

5. Poliitikassa puhutaan liberaaleista ja konservatiivisista arvoista. Käytämme samaa asteikkoa, jossa 0 tarkoittaa erittäin arvoliberaalia ja 10 tarkoittaa erittäin arvokonservatiivia. Mihin kohtaan sijoittaisit itsesi tällä asteikolla?

Erittäin arvoliberaali											Erittäin arvokonservatiivi
☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9	☐ 10	

6. Kansainvälisessä politiikassa toiset korostavat neuvottelujen ja yhteistyön merkitystä, kun taas toiset painottavat voiman näyttämisen merkitystä. Kerro mielipiteesi asteikolla 0–10, jossa 0 tarkoittaa ”neuvottelut ja yhteistyö ovat tärkeitä” ja 10 ”voiman näyttäminen on tärkeää”.

Neuvottelut ja yhteistyö ovat tärkeitä											Voiman näyttäminen on tärkeää
☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9	☐ 10	

7. Seuraavassa on lueteltu eräitä ehdotuksia koskien Suomen tulevaisuuden suuntaa. Mitä mieltä olet näistä ehdotuksista? Käytä vastaamisessa asteikkoa 0–10, jossa 0 tarkoittaa “erittäin huono ehdotus”, 5 “ei hyvä eikä huono ehdotus” ja 10 “erittäin hyvä ehdotus”

	Erittäin huono ehdotus					Ei hyvä eikä huono ehdotus					Erittäin hyvä ehdotus				
Monikulttuurinen Suomi, jossa suhtaudutaan suvaitsevaisesti muista maista tuleviin ihmisiin	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9	☐ 10				
Suomi, jossa kristilliset arvot ovat suuremmassa roolissa	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9	☐ 10				
Suomi, jossa nykyistä suurempi osa väestöstä asuu kaupungeissa	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9	☐ 10				
Suomi, jossa sukupuolten välistä tasa-arvoa edistetään entistä voimakkaammin	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9	☐ 10				
Suomi, jossa on pienempi julkinen sektori	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9	☐ 10				
Suomi, jossa vahvistetaan sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen oikeuksia	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9	☐ 10				
Suomi, jossa on alhaisempi verotus, vaikka se heikentäisi julkisia palveluja	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9	☐ 10				
Suomi, jossa valtio säätelee nykyistä voimakkaammin vapaiden markkinoiden toimintaa	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9	☐ 10				
Suomi, jossa on enemmän lakia ja järjestystä	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9	☐ 10				
Suomi, jossa maahanmuutto on laajamittaisempaa	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9	☐ 10				
Euroopan unioniin vähemmän sitoutunut Suomi	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9	☐ 10				
Suomi, jossa panostetaan huomattavasti nykyistä enemmän ilmastonmuutoksen torjuntaan	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9	☐ 10				
Ympäristöystävällisempi Suomi, vaikka se tarkoittaisi alhaista talouskasvua tai ei kasvua ollenkaan	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9	☐ 10				
Suomi, jossa hyvinvointivaltiota ylläpidetään tarvittaessa velkarahalla	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9	☐ 10				

8. Kuinka tyytyväinen olet demokration toimivuuteen Suomessa?

Erittäin tyytyväinen

☐ 1

Melko tyytyväinen

☐ 2

En kovinkaan tyytyväinen

☐ 3

En lainkaan tyytyväinen

☐ 4

En osaa sanoa

☐ 5

9. Katsotko yleensä olevasi lähellä jotakin poliittista puoluetta?

- 1 ☐ Kyllä } KYS 10
2 ☐ En } KYS 11
3 ☐ En halua sanoa }
4 ☐ En osaa sanoa }

10. Mitä puoluetta? Valitse vain yksi puolue.

- 1 ☐ Kansallinen Kokoomus (KOK)
2 ☐ Perussuomalaiset (PS)
3 ☐ Suomen Sosialidemokraattinen Puolue (SDP)
4 ☐ Suomen Keskusta (KESK)
5 ☐ Vihreä Liitto (VIHR)
6 ☐ Vasemmistoliitto (VAS)
7 ☐ Suomen ruotsalainen kansanpuolue (RKP)
8 ☐ Suomen Kristillisdemokraatit (KD)
9 ☐ Liike Nyt (LIIK)
10 ☐ Jokin muu puolue, mikä? _____

11. Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä?

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa
Katson ymmärtäväni Suomen tärkeimpiä poliittisia asiakysymyksiä	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Politiikka vaikuttaa usein niin monimutkaiselta, että en oikein ymmärrä, mitä on tekeillä	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Luotan omiin kykyihini osallistua politiikkaan	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5

12. Kuinka hyvin väistynyt tasavallan presidentti Sauli Niinistö on mielestäsi onnistunut tehtävässään asteikolla 0–10, jossa 0 tarkoittaa ”erittäin huonosti” ja 10 tarkoittaa ”erittäin hyvin”?

Erittäin huonosti											Erittäin hyvin
☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9	☐ 10	

OSA 2: PRESIDENTIN ROOLI JA VALTAOIKEUDET

13. Onko seuraavilla toimijoilla mielestäsi liian paljon, liian vähän vai sopivasti valtaa?

	Liian paljon	Sopivasti	Liian vähän	En osaa sanoa
Eduskunta	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4
Suomen hallitus (valtioneuvosto)	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4
Tasavallan presidentti	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4
Pääministeri	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4
Euroopan unioni (EU)	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4
Poliittiset puolueet	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4
Politiikot	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4
Työmarkkinajärjestöt	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4
Tiedotusvälineet	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4

14. Kuinka paljon päätöksentekovaltaa presidentillä tulisi olla seuraavissa asioissa? Kerro mielipiteesi asteikolla 0–10, jossa 0 tarkoittaa ”ei lainkaan päätöksentekovaltaa” ja 10 ”kaikki päätöksentekovalta”.

	Ei lainkaan päätöksentekovaltaa										Kaikki päätöksentekovalta									
Ulko- ja turvallisuuspolitiikka	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9	☐ 10									
Maanpuolustus	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9	☐ 10									
EU-asiat	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9	☐ 10									
Nato-asiat	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9	☐ 10									
Eduskunnan lainsäädäntötyö (esim. lakialoitteet)	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9	☐ 10									
Eduskunnan hajottaminen ja ennen aikaisten vaalien määrääminen	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9	☐ 10									
Hallituksen kokoonpanosta päättäminen	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9	☐ 10									
Keskeiset valtion virkanimitykset	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9	☐ 10									
Rikollisten armahtaminen	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9	☐ 10									
Ilmastopolitiikka	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9	☐ 10									
Maahanmuuttopolitiikka	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9	☐ 10									
Talouspolitiikka	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9	☐ 10									
Sosiaali- ja terveyspolitiikka	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9	☐ 10									
Työmarkkinapolitiikka	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9	☐ 10									

15. Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä?

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa
Presidentin tulee olla vahva ja itsenäinen poliittinen toimija hallituksen, eduskunnan ja puolueiden rinnalla	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Presidentin tulee ennen kaikkea edistää kansallista yhtenäisyyttä	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Presidentin tulee toimia muiden poliittisten toimijoiden (kuten hallituksen, eduskunnan ja puolueiden) välisten ristiriitojen sovittelijana	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Presidentin tulee tuoda omia poliittisia kantojaan esille julkisuudessa, vaikka ne jakaisivatkin mielipiteitä	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Presidentin tulee olla ennen kaikkea arvojohtaja	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Eduskunnan tulisi valita presidentti suoran kansanvaalin sijasta	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Presidentin valtakausia ei tulisi rajoittaa	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Presidentti-instituutio tulisi lakkauttaa	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Sauli Niinistö olisi pitänyt valita poikkeuslailla kolmannelle presidenttikaudelle	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5

16. Kuinka tärkeitä seuraavat ominaisuudet ovat mielestäsi Suomen tasavallan presidentin kohdalla?

	Erittäin tärkeä	Melko tärkeä	Ei kovin tärkeä	Ei lainkaan tärkeä	En osaa sanoa
Korkeakoulututkinto	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Asepalveluksen suorittaminen	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Pitkä poliittinen ura	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Kansainvälinen ura	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Ulkopoliittinen kokemus	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Puoluepoliittinen sitoutumattomuus	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Hyvä kielitaito	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5

17. Usein puhutaan presidentin arvojohtajuudesta, mutta se voi tarkoittaa eri ihmisille erilaisia asioita.

Kuvaavatko seuraavat asiat mielestäsi presidentin arvojohtajuutta?

	Kyllä	Ei	En osaa sanoa
Presidentti edistää asioita arvovaltaansa nojaten	☐ 1	☐ 2	☐ 3
Presidentti nostaa yhteisiä arvoja julkiseen keskusteluun	☐ 1	☐ 2	☐ 3
Presidentti ohjaa poliittista keskustelua omien arvojensa mukaiseen suuntaan	☐ 1	☐ 2	☐ 3

Seuraavan kysymyksen tarkoitus on mitata tietämystä. Pyydämme, ettet tarkista oikeita vastauksia ulkopuolisista lähteistä vaan vastaat kysymykseen tämänhetkisen tietämyksesi mukaan.

18. Mitkä seuraavista kuuluvat presidentin perustuslaillisiin valtaoikeuksiin?

	Kyllä	Ei	En osaa sanoa
Armahdusoikeus	☐ 1	☐ 2	☐ 3
Lakien vahvistaminen	☐ 1	☐ 2	☐ 3
Ennenaikaisten eduskuntavaalien määrääminen ilman pääministerin aloitetta	☐ 1	☐ 2	☐ 3
Maan ulkopolitiikan johtaminen yhteistoiminnassa hallituksen kanssa	☐ 1	☐ 2	☐ 3
Suomen edustaminen Euroopan unionissa	☐ 1	☐ 2	☐ 3
Puolustusvoimien ylipäällikkyyys	☐ 1	☐ 2	☐ 3
Kansanäänestyksestä päättäminen	☐ 1	☐ 2	☐ 3
Valtion vuosittaisesta budjetista päättäminen	☐ 1	☐ 2	☐ 3

+

OSA 3: PRESIDENTINVAALIT 2024

+

19. Kuinka paljon seurasit presidentinvaaleja seuraavista lähteistä?

	Hyvin paljon	Melko paljon	Vain vähän	En lainkaan	En osaa sanoa
Vaalikeskustelut ja presidenttiehdokkaiden tentit	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Uutislähettykset	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Kannatusmittaukset (gallupit)	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Viihdeohjelmat, joissa oli presidenttiehdokkaita mukana	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Radio-ohjelmat tai podcastit	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Sanomalehtien uutiset, kolumnit tai yleisönosastokirjoitukset	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Vaalimainonta televisiossa, radiossa, sanomalehdissä tai internetissä	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Ehdokkaiden kotisivut	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Sosiaalinen media, kuten esimerkiksi Facebook, X (ent. Twitter), YouTube, Instagram tai TikTok	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Vaalikoneet	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5

20. Mitä mieltä olet vuoden 2024 presidentinvaaliehdokkaista asteikolla 0–10, jossa 0 tarkoittaa "en pidä ollenkaan" ja 10 tarkoittaa "pidän erittäin paljon"?

	En pidä ollenkaan										Pidän erittäin paljon	
Li Andersson	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9	☐ 10	
Olli Rehn	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9	☐ 10	
Harry Harkimo	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9	☐ 10	
Jussi Halla-Aho	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9	☐ 10	
Jutta Urpilainen	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9	☐ 10	
Mika Aaltola	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9	☐ 10	
Alexander Stubb	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9	☐ 10	
Sari Essayah	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9	☐ 10	
Pekka Haavisto	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9	☐ 10	

21. Äänestitkö ensimmäisellä kierroksella juuri käydyissä presidentinvaaleissa?

- 1

☐ Kyllä, kävin äänestämässä vaalipäivänä 28.1.2024

2

☐ Kyllä, kävin äänestämässä ennakkoon

3

☐ En äänestänyt tällä kertaa

}

KYS 22

→

KYS 25

22. Ketä ehdokasta äänestit ensimmäisellä kierroksella?

- 2 ☐ Li Andersson
- 3 ☐ Olli Rehn
- 4 ☐ Harry Harkimo
- 5 ☐ Jussi Halla-Aho
- 6 ☐ Jutta Urpilainen
- 7 ☐ Mika Aaltola
- 8 ☐ Alexander Stubb
- 9 ☐ Sari Essayah
- 10 ☐ Pekka Haavisto

23. Harkitsitko muiden ehdokkaiden äänestämistä ensimmäisellä kierroksella? Keiden? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- 2 ☐ Li Andersson
- 3 ☐ Olli Rehn
- 4 ☐ Harry Harkimo
- 5 ☐ Jussi Halla-Aho
- 6 ☐ Jutta Urpilainen
- 7 ☐ Mika Aaltola
- 8 ☐ Alexander Stubb
- 9 ☐ Sari Essayah
- 10 ☐ Pekka Haavisto
- 11 ☐ En harkinnut muiden ehdokkaiden äänestämistä

24. Missä vaiheessa päätit, ketä ehdokasta aiot äänestää ensimmäisellä kierroksella?

- 1 ☐ Samana päivänä, kun kävin äänestämässä
- 2 ☐ Joitakin päiviä ennen äänestämistäni
- 3 ☐ Noin viikkoa tai kahta ennen äänestämistäni
- 4 ☐ Noin kuukautta tai kahta ennen äänestämistäni
- 5 ☐ Päätös oli selvä jo aiemmin
- 6 ☐ En osaa sanoa

25. Äänestitkö toisella kierroksella juuri käydyissä presidentinvaaleissa?

- 1 ☐ Kyllä, kävin äänestämässä vaalipäivänä 11.2.2024
 - 2 ☐ Kyllä, kävin äänestämässä ennakoon
 - 3 ☐ En äänestänyt tällä kertaa
- } KYS 26
→ KYS 28

26. Ketä ehdokasta äänestit toisella kierroksella?

- 8 ☐ Alexander Stubb
- 10 ☐ Pekka Haavisto

27. Missä vaiheessa päätit, ketä ehdokasta aiot äänestää toisella kierroksella?

- 1 ☐ Samana päivänä, kun kävin äänestämässä
- 2 ☐ Joitakin päiviä ennen äänestämistäni
- 3 ☐ Noin viikkoa tai kahta ennen äänestämistäni
- 4 ☐ Heti ensimmäisen kierroksen tuloksen selvittyä
- 5 ☐ Päätös oli selvä jo aiemmin
- 6 ☐ En osaa sanoa

28. Allekirjoititko jonkun valitsijayhdistyksen tukeman henkilön kannattajakortin?

- 1 ☐ Kyllä → KYS 29
- 2 ☐ En allekirjoittanut → KYS 30

29. Kenen kannattajakortin allekirjoitit?

- 1 ☐ Olli Rehn
- 2 ☐ Pekka Haavisto
- 3 ☐ Mika Aaltola
- 4 ☐ Paavo Väyrynen
- 5 ☐ Saara Huhtasaari
- 6 ☐ Jaana Kavonius
- 7 ☐ Ano Turtiainen
- 8 ☐ Kimmo Rantanen
- 9 ☐ Sami Parkkonen
- 10 ☐ Jouni Kuitunen

Vastaa kysymyksiin 30-32, jos äänestit presidentinvaalien 2024 ensimmäisellä tai toisella kierroksella.

30. Missä määrin seuraavat väitteet kuvaavat ehdokasvalintaasi juuri käydyissä presidentinvaaleissa?

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa
Halusin vaikuttaa ensimmäisen kierroksen ehdokasvalinnallani ennen kaikkea siihen, että joku tietty ehdokas ei pääsisi toiselle kierrokselle	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Äänestin itselleni mieluisinta ehdokasta riippumatta siitä, mitkä olivat hänen mahdollisuutensa päästä toiselle kierrokselle	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Äänestin ennen kaikkea sellaista ehdokasta, jonka uskoin tulevan valituksi presidentiksi	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Äänestin ennen kaikkea sellaista ehdokasta, jolla oli vaaleja edeltäneiden kannatusmittausten perusteella parhaat mahdollisuudet tulla valituksi presidentiksi	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Äänestin itselleni mieluisinta ehdokasta mielipidemittauksista välittämättä	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5

31. Missä määrin seuraavat tekijät vaikuttivat siihen, ketä äänestit näissä presidentinvaaleissa?

	Vaikutti ratkaisevasti	Vaikutti melko paljon	Vaikutti jonkin verran	Ei vaikuttanut lainkaan	En osaa sanoa
Ehdokkaan sukupuoli	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Ehdokkaan ikä	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Ehdokkaan puoluetusta	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Ehdokkaan luonteenpiirteet, ominaisuudet	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Ehdokkaan ulkoinen olemus, tyyli	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Ehdokkaan kyvykyys ja asiantuntemus ulkopoliitikassa	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Ehdokkaan mielipiteet Euroopan unionista	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Ehdokkaan mielipiteet Suomen roolista Natossa	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Ehdokkaan mielipiteet Suomen Venäjä-suhteesta	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Ehdokkaan mielipiteet presidentin asemasta ja roolista	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Ehdokkaan mielipiteet ilmastopolitiikasta	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Ehdokkaan mielipiteet maahanmuuttopolitiikasta	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Ehdokkaan mielipiteet talouspolitiikasta	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Ehdokkaan edustamat arvot yleensä	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Ehdokkaan esiintyminen television vaalitenteissä ja keskusteluissa	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Ehdokkaan muu julkinen esiintyminen	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Ehdokkaan vaalikampanja	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Vaalikoneelta saadut tiedot	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Sosiaalisen median (Facebook, Instagram, TikTok, X (ent. Twitter) ym.) kautta tullut tieto	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Puolueiden ja niiden johtohenkilöiden kannanotot ja äänestyskehotukset	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Muiden julkisuuden henkilöiden kannanotot ja äänestyskehotukset	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Ehdokkaan pyrkiminen presidentiksi valitsijayhdistyksen kautta puolueen sijaan	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5

32. Kumpi oli sinulle loppujen lopuksi tärkeämpi ehdokkaan valinnassa, ehdokkaan puolueesta vai ehdokas henkilönä?

- 1 ☐ Ehdokkaan puolueesta
- 2 ☐ Ehdokas henkilönä
- 3 ☐ En osaa sanoa

33. Äänestitkö huhtikuussa 2023 järjestetyissä eduskuntavaaleissa?

- 1 ☐ Kyllä
 - 2 ☐ En
 - 3 ☐ Minulla ei ollut äänioikeutta
 - 4 ☐ En muista
- KYS 34
KYS 35

34. Minkä puolueen tai muun ryhmittymän ehdokasta äänestit huhtikuussa 2023 järjestetyissä eduskuntavaaleissa? (Puolueet ovat laskevassa suuruusjärjestyksessä vuoden 2023 eduskuntapaikkojen mukaan)

- 1 ☐ Kansallinen Kokoomus (KOK)
- 2 ☐ Perussuomalaiset (PS)
- 3 ☐ Suomen Sosialidemokraattinen Puolue (SDP)
- 4 ☐ Suomen Keskusta (KESK)
- 5 ☐ Vihreä Liitto (VIHR)
- 6 ☐ Vasemmistoliitto (VAS)
- 7 ☐ Suomen Ruotsalainen Kansanpuolue (RKP)
- 8 ☐ Suomen Kristillisdemokraatit (KD)
- 9 ☐ Liike Nyt (LIIK)
- 10 ☐ Jokin muu puolue tai ryhmittymä, mikä? _____
- 11 ☐ Äänestin tyhjää
- 12 ☐ En osaa sanoa
- 13 ☐ En halua sanoa

35. Jos eduskuntavaalit pidettäisiin nyt, mitä puoluetta äänestäisit?

- 1 ☐ Kansallinen Kokoomus (KOK)
- 2 ☐ Perussuomalaiset (PS)
- 3 ☐ Suomen Sosialidemokraattinen Puolue (SDP)
- 4 ☐ Suomen Keskusta (KESK)
- 5 ☐ Vihreä Liitto (VIHR)
- 6 ☐ Vasemmistoliitto (VAS)
- 7 ☐ Suomen Ruotsalainen Kansanpuolue (RKP)
- 8 ☐ Suomen Kristillisdemokraatit (KD)
- 9 ☐ Liike Nyt (LIIK)
- 10 ☐ Jokin muu puolue tai ryhmittymä, mikä? _____
- 11 ☐ En äänestäisi
- 12 ☐ En osaa sanoa
- 13 ☐ En halua sanoa

36. Mitä kaikkia puolueita voisit yleisesti harkita äänestävästi eduskuntavaaleissa? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- 1 ☐ Kansallinen Kokoomus (KOK)
- 2 ☐ Perussuomalaiset (PS)
- 3 ☐ Suomen Sosialidemokraattinen Puolue (SDP)
- 4 ☐ Suomen Keskusta (KESK)
- 5 ☐ Vihreä Liitto (VIHR)
- 6 ☐ Vasemmistoliitto (VAS)
- 7 ☐ Suomen Ruotsalainen Kansanpuolue (RKP)
- 8 ☐ Suomen Kristillisdemokraatit (KD)
- 9 ☐ Liike Nyt (LIIK)
- 10 ☐ Jokin muu puolue tai ryhmittymä, mikä? _____
- 11 ☐ En harkitsisi äänestäväni mitään näistä
- 12 ☐ En osaa sanoa
- 13 ☐ En halua sanoa

OSA 4: TAUSTATIEDOT

37. Syntymävuotesi?

--	--	--	--	--

38. Mikä on siviilisäätysi?

- 1 ☐ Naimisissa tai rekisteröidyssä parisuhteessa
- 2 ☐ Leski
- 3 ☐ Eronnut tai asumerossa
- 4 ☐ Naimaton
- 5 ☐ Avoliitossa
- 6 ☐ Muu
- 7 ☐ En halua sanoa

39. Sukupuolesi?

- 1 ☐ Mies
- 2 ☐ Nainen
- 3 ☐ Muu
- 4 ☐ En halua sanoa

40. Millä postinumeroalueella asut?

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

41. Mikä on korkein suorittamasi koulutusaste tai tutkinto?

- 1 ☐ En ole käynyt koulua
- 2 ☐ Kansakoulu tai kansalaiskoulu
- 3 ☐ Peruskoulu tai keskikoulu
- 4 ☐ Ammattikoulu tai -kurssi
- 5 ☐ Lukio tai ylioppilas
- 6 ☐ Erikoisammattitutkinto
- 7 ☐ Opistotason ammatillinen koulutus
- 8 ☐ Ammattikorkeakoulututkinto (AMK)
- 9 ☐ Ylempi ammattikorkeakoulututkinto (YAMK)
- 10 ☐ Yliopisto, alempi korkeakoulututkinto (esim. kandidaatin tutkinto)
- 11 ☐ Yliopisto, ylempi korkeakoulututkinto (esim. maisterin tutkinto)
- 12 ☐ Lisensiaatin tai tohtorin tutkinto
- 13 ☐ En halua sanoa
- 14 ☐ En osaa sanoa

42. Ammattiryhmä, johon katsot lähinnä kuuluvasi?

- 1 ☐ Maatalousyrittäjä
- 2 ☐ Muu työnantaja, muu yksityisyrittäjä, ammatinharjoittaja
- 3 ☐ Johtavassa asemassa toisen palveluksessa
- 4 ☐ Ylempi toimihenkilö
- 5 ☐ Alempi toimihenkilö
- 6 ☐ Työntekijä
- 7 ☐ Eläkeläinen
- 8 ☐ Koululainen, opiskelija
- 9 ☐ Kotiäiti tai -isä
- 10 ☐ Työtön
- 11 ☐ Muu

43. Kuinka monta henkeä kotitaloudessasi asuu?

Yhteensä: henkilöä

Heistä on 7–17 -vuotiaita lapsia tai nuoria: henkilöä

Heistä on 6-vuotiaita tai sitä nuorempia lapsia: henkilöä

44. Miten arvioisit taloudellista tilannettasi suhteessa muihin suomalaisiin asteikolla 0–10, jossa 0 tarkoittaa "erittäin huono" ja 10 "erittäin hyvä"?

Erittäin huono

Erittäin hyvä

☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9	☐ 10
----------------------------	----------------------------	----------------------------	----------------------------	----------------------------	----------------------------	----------------------------	----------------------------	----------------------------	----------------------------	-----------------------------

45. Kuinka suuret ovat keskimäärin kotitaloutesi yhteenlasketut vuositulot veroja vähentämättä (=bruttotulot) mukaan laskien veronalaiset sosiaalietuudet?

- 1 ☐ Alle 10.000 euroa/v
- 2 ☐ 10.000–20.000 euroa/v
- 3 ☐ 20.001–30.000 euroa/v
- 4 ☐ 30.001–40.000 euroa/v
- 5 ☐ 40.001–50.000 euroa/v
- 6 ☐ 50.001–60.000 euroa/v
- 7 ☐ 60.001–70.000 euroa/v
- 8 ☐ 70.001–80.000 euroa/v
- 9 ☐ 80.001–90.000 euroa/v
- 10 ☐ Yli 90.000 euroa/v
- 11 ☐ En halua vastata

46. Mikä on äidinkielesi?

- 1 ☐ Suomi
- 2 ☐ Ruotsi
- 3 ☐ Saame
- 4 ☐ Muu

47. Kuinka uskonnollisena pidät itseäsi?

- 1 ☐ Hyvin uskonnollisena
- 2 ☐ Jonkin verran uskonnollisena
- 3 ☐ En kovinkaan uskonnollisena
- 4 ☐ En lainkaan uskonnollisena
- 5 ☐ En osaa sanoa

48. Asutko...

- 1 ☐ Suuren kaupungin keskustassa (yli 100 000 asukasta)
- 2 ☐ Pienemmän kaupungin keskustassa (alle 100 000 asukasta)
- 3 ☐ Esikaupunkialueella tai kaupunkilähiössä
- 4 ☐ Kuntakeskuksessa tai muussa taajamassa
- 5 ☐ Maaseudun haja-asutusalueella
- 6 ☐ En halua sanoa
- 7 ☐ En osaa sanoa

49. Mihin yhteiskuntaluokkaan katsot lähinnä kuuluvasi?

- 1 ☐ Työväenluokkaan
- 2 ☐ Alempaan keskiluokkaan
- 3 ☐ Keskiluokkaan
- 4 ☐ Ylempään keskiluokkaan
- 5 ☐ Yläluokkaan
- 6 ☐ En mihinkään luokkaan
- 7 ☐ En osaa sanoa

Tampere University Press
Kalevantie 5 (PL 617)
33014 Tampereen yliopisto
FINLAND

email: tup@tuni.fi
<https://edition.fi/tup>
<https://isni.org/isni/00000000507168743>

Presidentinvaalit 2024 -teos analysoi vaalien ehdokasvalintaa ja kampanjointia, median roolia sekä kansalaisten näkemyksiä presidentin asemasta. Samalla se tarjoaa uusia avauksia Suomen presidentti-instituution arviointiin.

Vaalikampanjoissa korostuivat Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa ja tuore Nato-jäsenyys, mutta keskustelut liikkuivat myös sisäpolitiikan teemoissa, jotka eivät kuulu presidentin toimivaltaan. Ehdokkaat varoivat tekemästä irtiottoja ja vaalit käytiin pitkälti sovittelevassa hengessä. Ehdokasvalinnassa korostuivat ehdokkaiden ulkopoliittinen kokemus, poliittinen tausta sekä heidän arvonsa. Jatkuva gallupien tulva hyödytti kärkiehdokkaita.

Kansainvälisessä vertailussa suomalaiset presidentit ovat poikkeuksellisen suosittuja. Suomalaiset toivovat presidentti-instituutiolta vakautta ja johtajuutta niin muodollisten valtaoikeuksien kuin toimintatyylin osalta. Vaikka presidentin muodollinen valta on rajallista, asema valtionpäänä, jännittynyt turvallisuusympäristö ja suuri kansansuosio mahdollistavat aktiivisenkin vaikutusvallan.

ISBN 978-952-359-069-4

 TAMPERE
UNIVERSITY
PRESS

